

ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

VOLUNTEER SPIRIT MOVEMENT: THE SOCIALIZATION OF YOUTH
SELF-DEVELOPMENT IN BAKGKOK METROPOLITAN REGION

นางสาวบุษราภรณ์ ตีเยาว์

ดุขฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

นางสาวบุษราภรณ์ ตีเยาว์

ดุชนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Volunteer Spirit Movement: The Socialization of Youth Self-Development in Bangkok Metropolitan Region

Miss Budsaraporn Tiyo

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์เรื่อง
“ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
พัฒนาสังคม

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(รศ.ดร.วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง)

กรรมการ

(ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น)

กรรมการ

(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

กรรมการ

(รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร

ประธานกรรมการ

รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวบุษราภรณ์ ตีเยาว์)

- ชื่อคุณิพนธ์** : ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- ผู้วิจัย** : นางสาวบุษราภรณ์ ติเยาว์
- ปริญญา** : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
- คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์**
- : รองศาสตราจารย์ ปาริชาติ วลัยเสถียร,
สส.บ. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต),
M.Sc. (Rural Development Planning)
- : รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี,
ค.บ. (สังคมศึกษา), .ศศ.บ. (การพัฒนาสังคม),
ปร.ด. (การศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน ๒) เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชน ๓) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก เยาวชนอายุระหว่าง ๑๕-๒๔ ปี จำนวน ๒๕ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๗ รูป/คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

๑. รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนันทนาการ และแรงงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน

๒. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือผู้อื่น

๓. ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน ๓ ด้าน คือ ด้านกาย เยาวชนใช้เวลาว่างทำงานจิตอาสา มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเอง

ด้านจิตใจ เยาวชนเข้าใจภาวะอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน ด้านความคิดสติปัญญา เยาวชนพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองมีระเบียบ รู้จักให้ มีกระบวนการคิด ในความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับคนอื่น และในความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ตระหนักว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นเรื่องของทุกคน การทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง

Dissertation Title : Volunteer Spirit Movement: The Socialization of Youth Self-Development in Bangkok Metropolitan Region

Researcher : Miss Budsaraporn Tiyo

Degree : Doctor of Philosophy (Social Development)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Parichat Valaisathien,
B.S.W. (Social work), M.Sc. (Rural Development Planning)

: Assoc. Prof. Dr.Wiwat Harmontree,
B.Ed. (Social Studies), M.A. (Social Development),
Ph.D. (Education for locality Development)

Date of Graduation : March 22, 2019

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the pattern of youth volunteer spirit movement 2) to study the socialization process through the youth volunteer spirit movement 3) to analyze the effects of youth volunteer spirit movement on self-development of youth. It is a qualitative research conducted in the documentary study, and interviewed 25 young key informants between the ages of 15-24 years and 7 experts, by purposive sampling. The research were content-analyzed.

Research's Findings were as follows:

1. The pattern of youth volunteer spirit movement is the idea and ideology that comes from the inspiration from the family and personal desire to give a collective help to solve social problems. Characteristics of volunteer work are several activities on social current issues and target groups support. The structure and system of volunteer work is divided into management administrative, documents, recreation and labor work. There is instilling ideas and operation, procedures and techniques for performing work and goals.
2. The Socialization process through youth volunteer spirit movement is to learn from new social and environmental experiences, to learn from interacting with others, and to learn from the role of the contributor to others.

3. The volunteer spirit movement that affects the self-development of youth is divided into 3 aspects: physical, mental and intelligent. Physical effects include youth volunteers spending free time, have assertive personality, confidence and self-esteem. Mental effects are youth volunteers understand the emotional state of themselves and others, have feelings of patience. Intelligent effects are developing self-responsibility with regulations, allocating time for personal work and public work, learning to give, having analytical processes, having responsibility for others, not creating trouble for others, having ability to adapt to live with others, having social responsibility, and believing that society is not a matter of anyone, but it belongs to everyone, so social action can start from yourself.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะความเมตตา กรุณา และความช่วยเหลือจากหลายๆ ท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร และ รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัยที่ให้แนวทาง ความรู้ คำแนะนำ ข้อคิดเห็นในการจัดทำวิจัยและตรวจทานแก้ไขงานวิจัยจนกระทั่งดุชนิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณพระอาจารย์ไพศาล วิสาโล และผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ นักศึกษาทุกท่านที่ให้โอกาส ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

ขอขอบคุณพระคณาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ พระอาจารย์สถาบันวิปัสสนาธุระ พระอาจารย์สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะกรรมการสอบป้องกันดุชนิพนธ์ทุกท่าน

ขอขอบคุณบริษัท เพื่อนนักศึกษา เจ้าหน้าที่ประสานงานเอกสารต่างๆ ที่ช่วยเหลือเกื้อกูลมาตลอด คุณงามความดีที่ได้จากงานวิจัยนี้ขอมอบแด่ทุกท่าน

นางสาวบุษราภรณ์ ดีเยาว์

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ฌ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๗
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๗
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๙
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม	๑๐
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา	๑๕
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม	๒๔
๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาการของวัยรุ่น	๓๐
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง	๔๙
๒.๖ หลักพระธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาและการพัฒนาดน	๕๘
๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๓
๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๗

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๘
๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)	๗๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๑
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๘๓
๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๓
๔.๒ รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน	๘๕
๔.๓ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา	๙๖
๔.๔ ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน	๑๐๑
๔.๕ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์	๑๑๖
๔.๖ ความรู้จากการวิจัย	๑๑๘
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	๑๒๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๒๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๒๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๗
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้	๑๒๗
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๑๒๘
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๑๒๘
บรรณานุกรม	๑๒๙
ภาคผนวก	๑๓๖
ภาคผนวก ก. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๓๗
ภาคผนวก ข. ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๔๑
ภาคผนวก ค. รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๔๓
ภาคผนวก ง. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์	๑๔๖
ภาคผนวก จ. ภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม	๑๔๘
ภาคผนวก ฉ. หนังสือยินยอมผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๕๘
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๗

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

๔.๑ การพัฒนาตนของเยาวชนทั้งก่อนและภายหลังทำงานขบวนการจิตอาสา

๑๑๔

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๗๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ การวัดบุคลิกภาพของแฮนส์ ไอเซนค์	๔๒
๔.๑ องค์ความรู้ขบวนการจิตอาสาการขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน	๑๑๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกมิติอันเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สังคมมนุษย์และวิถีแห่งอารยธรรมต่างๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาไม่อาจหยุดนิ่งได้ ปัจจุบันโลกกำลังเคลื่อนเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ ๒๑ ผู้คนกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทิศทางที่คาดการณ์ได้ยาก สภาวะการณ์มีการผันผวนตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างประชากร การเกิดขึ้นของเมืองใหม่เพิ่มมากขึ้น การต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวัฒนธรรมข้ามชาติต่างๆ ที่เข้าใกล้กับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทั่วไป ผลอันเกิดจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยมีเทคโนโลยีระบบสารสนเทศเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน เป็นไปได้สูงว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตผู้คนจำต้องเปลี่ยนไปจากปัจจุบันมากขึ้น ในการเปลี่ยนแปลงก่อให้เกิดการแข่งขันสูงตามมา เพราะต่างต้องการพัฒนาตนเองให้ทันสมัยก้าวหน้าเพื่อความอยู่รอด ส่งผลให้เกิดภาวะการปรับตัวไปในทุกสังคมมากน้อยต่างกัน การเสริมสร้างทักษะในการดำรงชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ใช่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นความจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งเพื่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนสังคม ประเทศชาติ ในฐานะของพลเมืองที่ดีและเป็นประชากรที่ดีของโลกต่อไป

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุน โดยการ ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม และนำไปสู่การวาง “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี ๒๕๗๙” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี มาเป็นกรอบในการกำหนดเป้าหมายที่จะบรรลุใน ๕ ปีแรกและเป้าหมายในระดับย่อยลงมา โดยที่เป้าหมายและตัวชี้วัดด้านต่างๆ มีความสอดคล้องกับกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้งนี้ เป้าหมายประเทศไทยใน ปี พ.ศ. ๒๕๗๙ ซึ่งเป็นที่ยอมรับ

ร่วมกันนั้น พิจารณาจากประเด็นหลักและการพัฒนา ลักษณะของฐานการผลิตและบริการสำคัญของประเทศ ลักษณะของคนไทยและสังคมไทยที่พึงปรารถนาและกลุ่มเป้าหมายในสังคมไทย โดยกำหนดไว้ดังนี้ เศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนบนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำน้อย คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้ และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกาย และ จิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความเป็น พลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก^๑ ในการประชุมของสมาชิกคุณธรรมครั้งที่ ๙ ได้นำเสนอบรรจุแผนแม่บทของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านที่ ๓ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รัฐบาลจะผลักดันเรื่องจิตอาสาเป็นวาระแห่งชาติตามโครงการจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” เพื่อขยายผลให้ประชาชนและทุกภาคส่วนได้ปฏิบัติสร้างสังคมจิตอาสายกระดับการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จากพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) เป็น บรม (บ้าน รัฐ มวลชน) เป็นพลังการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม^๒ ให้เกิดการพัฒนาสังคมประเทศต่อไป

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ มากมายหลายอย่าง แต่หนึ่งปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนานั้นคือ ปัจจัยด้านทรัพยากรคน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า หลายๆ ประเทศสร้างชาติขึ้นมาจากคุณภาพของคน^๓

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมประเทศชาติที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สาธารณูปโภค การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สุขอนามัย สุขภาพร่างกายและจิตใจ และความมั่นคงในการดำเนินชีวิต การพัฒนาคนสามารถทำได้ในทุกช่วงวัย โดยส่วนใหญ่สังคมให้ความสำคัญและมุ่งสร้างการพัฒนาคนในวัยเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้ การรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป ดังนั้น ช่วงระหว่างวัยของเยาวชนจึงมีความสำคัญมาก การสร้างการเรียนรู้ในวัยนี้เป็นสิ่งจำเป็น เสมือนเป็นทิศทางของชีวิตและทิศทางของสังคมในอนาคตต่อไป หากแต่ปัจจุบัน

^๑ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐”, **ราชกิจจานุเบกษา**, ๑๓๓ (ธันวาคม ๒๕๕๙): ๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.odd.go.th/www/files/78292.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

^๒ อวายุที่ 9, (๒๖ มิ.ย. ๖๑), “จิตอาสา วาระแห่งชาติ”, **ไทยโพสต์**, [ออนไลน์], ๑ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <https://www.ryt9.com/s/tpd/2842505> [๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๑].

^๓ โชติชัย สุวรรณภรณ์, (๑๘ พ.ค. ๕๕), “พัฒนาประเทศไทยต้องเริ่มที่คน”, **คนชัดลึก**, [ออนไลน์], ๑๔ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/news/economic/130557> [๒ มกราคม ๒๕๖๑].

ปัญหาด้านเยาวชนมีมากมาย โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีการกระจุกตัวของประชากรเป็นจำนวนมาก ผลจากการขยายตัวของพื้นที่เศรษฐกิจไปยังจังหวัดรอบนอก กรุงเทพมหานคร ความเป็นเมืองถูกขยายขึ้นเพื่อรองรับตามสภาพของระบบเศรษฐกิจที่พัฒนา จากชีวิตคนชานเมืองเข้าสู่ชีวิตคนเมือง ความเร่งรีบในการประกอบสัมมาอาชีพในแต่ละวัน อาจทำให้ผู้คนละเลยหรือหนึ่งเฉยต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมที่ใกล้และใกล้ตัว อาจหลงลืมไปว่าในทุกขณะที่ดำเนินชีวิตทุกคนอาจเป็นสาเหตุของปัญหาสังคม โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองมีเวลาน้อยในการอบรมดูแลบุตรหลาน เมื่อเด็กเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงวัยนี้ เริ่มห่างจากพ่อแม่ผู้ปกครอง สังคมของเขาจะอยู่ที่โรงเรียน สถานศึกษา เพื่อน และโลกออนไลน์อันเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก สังคมโซเชียลกลายเป็นส่วนสำคัญของวิถีชีวิตผู้คนทุกช่วงวัย พิชัยจากสังคมออนไลน์มาเร็วและง่ายต่อเยาวชนทั้งการติดเกมออนไลน์ ใช้เวลามากกับสื่อสังคมออนไลน์ จนไม่มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก การใช้เวลากับหน้าจอคอมพิวเตอร์โทรศัพท์มือถือไม่พบปะผู้คน ไม่ร่วมทำกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ที่นอกเหนือจากชั้นเรียน ทั้งที่เป็นช่วงวัยที่ร่างกายสร้างกล้ามเนื้อ เพื่อการเติบโตสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัว

จากข้อมูลของกรมสุขภาพจิตในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สำหรับในกลุ่มวัยรุ่น อายุ ๑๕-๒๑ ปี ซึ่งใช้บริการสายด่วน ร้อยละ ๑๖ เรื่องที่โทรปรึกษามากที่สุด ๖ อันดับแรก คือ อันดับ ๑ ได้แก่ มีความเครียดหรือวิตกกังวลเรื่องการปรับตัว เรื่องเพื่อน ร้อยละ ๕๓ อันดับ ๒ ปัญหาความรัก ร้อยละ ๒๒ อันดับ ๓ ปัญหาเรื่องเพศ ร้อยละ ๖ อันดับ ๔ เรื่องซึมเศร้า ร้อยละ ๕ อันดับ ๕ ปัญหาทางจิตเวช ร้อยละ ๕ และอันดับ ๖ เรื่องปัญหาครอบครัวร้อยละ ๔ ที่เหลือเป็นปัญหาอื่นๆได้แก่ เรื่องการเรียน ปัญหาพฤติกรรม^๔ นอกจากนี้ ยังมีปัญหากับเยาวชนที่เกิดจากผลพวงของการเป็นสังคมยุคใหม่ อาจถูกชักนำให้กระทำผิดพลาดในบางสิ่ง อาทิ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ผลตามมาก็คือ การตั้งครรภ์ของคุณแม่วัยใสยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและเป็นผลเสียต่อตนเองและสังคม โดยข้อมูลจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ พบว่า ร้อยละ ๑๙ ของวัยรุ่นอายุ ๑๕-๑๙ ปี มีการตั้งครรภ์แล้วในจำนวนนี้ ร้อยละ ๘๐ เป็นการตั้งครรภ์แบบไม่ได้ตั้งใจ ร้อยละ ๓๐ นำไปสู่การทำแท้ง ร้อยละ ๑๐ ที่งูักไว้ในโรงพยาบาลที่คลอด เนื่องจากวัยรุ่นโดยส่วนใหญ่มีวุฒิภาวะที่ไม่พร้อมต่อการตั้งครรภ์ทั้งด้านจิตใจและสังคม^๕

^๔ เกียรติภูมิ วงศ์รจิต (๑๗ ธ.ค. ๖๐) “โทรป่วนสายด่วนสุขภาพจิต”, MGR Online, [ออนไลน์], ๕ ย่อหน้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=27353> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^๕ ทุกสนามข่าวเราคือตัวจริง (๑๑ ก.พ. ๕๙), “วัยรุ่นไทย ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ๘๐%”, Nationtv, ๑ ย่อหน้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nationtv.tv/main/content/378489124/> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ทั้งนี้ ยังพบการแพร่ระบาดของยาเสพติด การค้าประเวณีตั้งแต่อายุน้อย พิชัยอันตรายจากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารโลกสมัยใหม่มีทั้งส่วนคุณประโยชน์อำนวยความสะดวกรวดเร็วและโทษอยู่ในขณะเดียวกันที่คอยล่อลวงมากมายแอบแฝงอยู่ภายในเยาวชนอาจมีภาวะของการรับรู้เข้าใจหรือเท่าทันได้ไม่ครอบคลุมส่งผลต่อการปรับตัวส่งผลเสียตามมา จากข้อมูลของสำนักวิจัยซูเปอร์โพล (Super Poll Research) มูลนิธิสถาบันวิจัยความสุขชุมชนและความเป็นผู้นำ เผยผลสำรวจกลุ่มเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ พบสถิติจำนวนเด็กและเยาวชน ติดเกมส์ ติดสื่อลามก ติดความรุนแรง มากที่สุด คือ ติดเกมส์โดยเล่นเกมสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมงต่อวันมีอยู่กว่า ๓ ล้านคน ติดความรุนแรง คือ คำพูดรุนแรงและการกระทำ ทำทุกวันต่อสัปดาห์เกือบ ๑ ล้านคน และ ติดสื่อลามก คือ เปิดดูเป็นประจำทุกวันหรือเกือบทุกวันต่อสัปดาห์กว่า ๗ แสนคน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า เด็กและเยาวชนใช้ยาเสพติดประเภทต่างๆ ไม่นับรวมเหล้าและบุหรี่ ในช่วง ๑๒ เดือนที่ผ่านมา พบใช้ยาไอซ์ มากสุด จำนวนกว่า ๘ แสน ๔ หมื่นคน รองลงมา กัญชากว่า ๘ แสน ๓ หมื่นคน และ ยาบ้า จำนวนกว่า ๖ แสน ๕ หมื่นคน^๖ ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งอาจมาจากความเห็นแก่ตัวของผู้ใหญ่ การเอารัดเอาเปรียบ ขาดซึ่งคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม ไม่มีเมตตา เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน กระทำได้ทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของตนเป็นหลัก รวมทั้งการเอาประโยชน์จากทรัพย์สินส่วนรวมสาธารณูปโภค ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยไม่สนใจว่าใครจะเป็นได้รับผลกระทบอย่างไร การใช้เทคโนโลยีสื่อสารในทางที่ผิดเอื้อแต่ประโยชน์ตนบนวิถีแห่งโลกวัตถุนิยม ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ที่จะเป็นทุนมนุษย์ของชาติในอนาคตอาจไร้ซึ่งคุณภาพ ในทางความเป็นจริง สังคมต้องการพลังของบุคลากรที่ดีมีคุณภาพ เพื่อขับเคลื่อนประเทศชาติไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน คุณภาพที่ดีของเยาวชนในวันนี้จึงมีความสำคัญมาก ทั้งต่อตนเองในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น พร้อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนสังคมของตนเอง และสังคมส่วนรวมของประเทศชาติ

ปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคม คือ การพัฒนาเยาวชน เพราะการพัฒนาเยาวชนเปรียบเสมือนการสร้างครอบครัว เพื่อก้าวสู่การขยายตัวไปในกลุ่มใหญ่ของคนในสังคมโดยรวม การพัฒนาเยาวชนซึ่งถือว่าเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพต่อสังคม การพัฒนาเยาวชนควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่ จึงมีความสนใจต่อตนเองและยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงต้องผ่านวัฒนธรรมการเรียนรู้การส่งเสริมให้มีวิธีคิด

^๖ ทวีไทย (๑๘ เม.ย. ๖๑), “สลัด โพลซ์เด็กไทย เสพติดสื่อลามก-ข้ามชั้นกินไอซ์”, *Spring news online*, [ออนไลน์], ๔ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <https://www.springnews.co.th/thailand/355489> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ทักษะการปรับตัวด้วยตนเอง มีทัศนคติ และขีดความสามารถของเยาวชนให้มีความรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทางสังคมกับการดำเนินชีวิตในอนาคต^๗

การเสริมสร้างความรู้และทักษะในความสามารถต่างๆ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะจิตสาธารณะหรือจิตอาสาให้กับเด็กและเยาวชนมีความสำคัญและควรเร่งดำเนินการจัดทำเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและลดสาเหตุของปัญหาในสังคม อีกทั้งเป็นการเตรียมพร้อมให้กับเยาวชนใช้ชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งคณะกรรมการมานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ แห่งยูเนสโก ได้จัดทำหนังสือเรื่อง “Learning : The Treasure Within” รายงานต่อองค์การยูเนสโก เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๕ กล่าวถึง “สี่เสาหลักทางการศึกษา” คือ การศึกษาตลอดชีวิตนั้น อาศัยหลักสำคัญ ๔ ประการ คือ ๑) การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) หมายถึง การฝึกฝนในวิธีเรียนรู้เพื่อจะได้แตกตวงประโยชน์จากการศึกษาไปจนตลอดชีวิต ๒) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) เพื่อจะได้ไม่เพียงแต่มีความชำนาญทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่จะต้องสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคมและในการประกอบอาชีพ อาจเป็นการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนจากสภาพในท้องถิ่นหรือประเทศนั้นๆ ๓) การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น (Learning to live together) เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจผู้อื่นและตระหนักว่ามนุษย์เราจะต้องพึ่งพา อาศัยดำเนินโครงการเรียนรู้วิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ โดยใช้ให้เห็นว่าความหลากหลาย ความเข้าใจอันดีต่อกันและสันติภาพ มีคุณค่าควรจะรักษาไว้ ๔) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to be) เพื่อจะได้สามารถปรับปรุงบุคลิกภาพของตนได้ดีขึ้น และ ดำเนินงานต่างๆ โดยมีอิสระยิ่งขึ้นมีดุลยพินิจและความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น ในการจัดการศึกษาจะต้องจัดให้ครอบคลุมทุกด้าน คือ ด้านความจำ การใช้เหตุผล ความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ สมรรถนะทางร่างกาย และทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น^๘ และที่ผ่านมาในสถานศึกษาต่างๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนนักเรียนโดยเน้นการเสริมสร้างทักษะชีวิตการสร้างการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์จริงหลากหลายรูปแบบที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียน มีการจัดการนันทนาการ กิจกรรมภายในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นต่อผู้เรียนในระดับต่างๆ ตามนโยบายระบบการศึกษาใหม่ ของกระทรวงศึกษาธิการ

^๗ จันทนา อุดม และคณะ, “สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน”, รายงานวิจัย, (คณะ: วิทยาการการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๙), หน้า ๒๓๕-๒๓๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/article/view/59358 [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

^๘ ประเสริฐ บุญเรือง, (๒๓ ก.ค. ๕๕), “การจัดการการศึกษาตลอดชีวิต”, วารสาร กศน., ๕ (๑): ๓ ย่อหน้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

กระบวนการให้ความรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกโรงเรียน ที่เน้นกระบวนการทางสังคม ประกอบด้วยการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะที่เน้นการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง^๕

กระบวนการทางสังคมในการสร้างการเรียนรู้กับเยาวชน ผ่านการทำงานจิตอาสาต่างๆ เป็นรูปแบบของการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดจากการรวมตัวกันของเยาวชนที่มีความสนใจความชอบเหมือนกัน โดยใช้ความรู้ความสามารถกำลังกายกำลังใจ กระทำการช่วยเหลือบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นการแสวงหาประสบการณ์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ เสริมสร้างทักษะชีวิตการเรียนรู้ นอกเหนือความรู้จากห้องเรียน สถานศึกษา และครอบครัว เป็นการเปิดกว้างโลกทัศน์แห่งการเรียนรู้ จากการปฏิบัติ จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นรอบตัว เรียนรู้ว่าจะอะไรคือสาเหตุของปัญหาที่ตนต้องมีส่วนร่วมดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือแก้ไข เยาวชนจะเริ่มเข้าสู่กระบวนการคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้ความรู้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ วางแผนการทำงาน ระดมความคิดแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อลดข้อจำกัดในการทำงานจิตอาสา และในการทำงานร่วมกับสมาชิกจิตอาสาคนอื่นๆ ก่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทักษะและประสบการณ์แบบต่างๆ เพิ่มเติมในการเข้าสังคมที่เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกไปในคราวเดียวกัน สอดคล้องเหมาะสมอย่างยิ่งกับการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติตามพัฒนาการช่วงวัยรุ่นที่ในอยู่ระหว่างการค้นหาตนเอง การสร้างความมั่นใจและหาคคุณค่าให้กับตนเองเพื่อเป็นแนวทางการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมเป็นประโยชน์ต่อเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมประเทศต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ขบวนการจิตอาสาที่มีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมภาคปฏิบัติให้กับเยาวชนสร้างประสบการณ์และทักษะชีวิตบางแง่มุม รวมถึงการได้รู้ถึงความสามารถศักยภาพของตนเอง เยาวชนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการทำงานที่เริ่มจากการให้ เสียสละ มีน้ำใจแบ่งปัน ฝึกการมีจิตสำนึกร่วม การเรียนรู้ซึ่งสิ่งผิดถูกได้ทดลองปฏิบัติ เรียนรู้ปฏิบัติตนตามความเหมาะสมการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ด้านจิตใจ ความคิดสติปัญญา สู่ความประพฤติปฏิบัติของพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นที่ยอมรับในสังคม ทั้งนี้ ขบวนการจิตอาสาจะเป็นแบบฝึกหัดการเสริมสร้างการเรียนรู้ทักษะชีวิตได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับแผนงานนโยบายปฏิรูปการศึกษาและลักษณะการเปลี่ยนแปลงของโลกเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑

^๕ ประวีณา อัสโย, (๒ ส.ค. ๕๗), “เผยจุดเน้นการจัดการศึกษาหน้าที่ความเป็นพลเมือง ในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารการศึกษาไทย, [ออนไลน์], ๑๑ (๑๑๖): ๑๙, ย่อหน้า แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ด้วยเหตุผลและความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง ขบวนการจิตอาสา การขัดเกลากายทางสังคมกับการพัฒนาดนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อศึกษาผลของกระบวนการขัดเกลากายทางสังคมผ่านการทำงานในขบวนการจิตอาสาที่มีความสำคัญ ความน่าสนใจที่จะเป็นประโยชน์ในรูปธรรมนำไปสู่การพัฒนาวิธีการส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาด้านเยาวชนอันเหมาะสมตามช่วงวัยพัฒนาการทางธรรมชาติและความเป็นจริงของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน พร้อมกับการเตรียมตัวสู่ยุคสมัยในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางการพัฒนาดนของเยาวชนพื้นที่อื่นๆ ที่กำลังเติบโตขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นการสร้างชาติด้วยคุณภาพของประชาชนพลเมืองในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๑.๒ คำถามวิจัย

- ๑.๒.๑ รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชนมีลักษณะอย่างไร
- ๑.๒.๒ กระบวนการขัดเกลากายทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชนเป็นอย่างไร
- ๑.๒.๓ ขบวนการจิตอาสากับการขัดเกลากายทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาดนเองของเยาวชนมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษารูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลากายทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชน
- ๑.๓.๓ เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาดนเองของเยาวชน

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษากระบวนการของการขัดเกลากายทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา สู่การค้นหาคำหมายของการพัฒนาดนเองเยาวชนในด้านกาย จิตใจ และความคิดสติปัญญา โดยทำการศึกษาข้อมูลเนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ขบวนการทางสังคม จิตอาสา การขัดเกลากายทางสังคม พัฒนาการของวัยรุ่น การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ รวมทั้งหลักพระธรรมทางพระพุทธศาสนาในมิติที่เกี่ยวข้องการให้ แบ่งปัน และการพัฒนาดนเอง

๑.๔.๒ ขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๒.๑ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เยาวชน เพศชายและเพศหญิง อายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี จำนวน ๒๕ คน เป็นผู้ที่ทำงานจิตอาสา ศึกษาอยู่ระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยในสถานศึกษารัฐและเอกชน

๑.๔.๒.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตอาสา ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์, ผู้ดำเนินงานในเครือข่ายด้านงานจิตอาสา, คณาจารย์ที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมจิตอาสาในสถานศึกษา และผู้ปกครองของเยาวชนที่ทำงานด้านจิตอาสา จำนวน ๗ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ ๖ จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร, นครปฐม, นนทบุรี, ปทุมธานี, สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

๑.๔.๕ ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม – ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีศัพท์เฉพาะที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เพื่อความเข้าใจตรงกันและสอดคล้องกับผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๕.๑ รูปแบบขบวนการจิตอาสา หมายถึง ความคิดอุดมการณ์ความชอบความสนใจ ลักษณะงานจิตอาสาที่ดำเนินการ กลุ่มคณะทำงานโครงสร้างการบริหารและขั้นตอน การจัดแบ่งงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นสัดส่วน

๑.๕.๒ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การได้เรียนรู้จากการลงมือทำในรูปแบบขบวนการจิตอาสา การมีประสบการณ์ใหม่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่นที่อยู่ในบริบทของขบวนการจิตอาสา

๑.๕.๓ การพัฒนาตนของเยาวชน หมายถึง การปรับเปลี่ยนตนเอง ใน ๓ ด้าน คือ

๑.๕.๓.๑ ด้านกาย อันประกอบด้วย พฤติกรรมและบุคลิกภาพ การแสดงออกในความประพฤติการปฏิบัติตนการกระทำกิริยาท่าทาง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่นตามค่านิยมอันดีงาม

๑.๕.๓.๒ ด้านจิตใจ อันประกอบด้วย อารมณ์และความรู้สึก การควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกต่อความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นยอมรับและความเห็นอกเห็นใจต่อกันและกัน

๑.๕.๓.๓ ด้านความคิดสติปัญญา อันประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวม

๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การมีระเบียบ ตรงต่อเวลา จัดสรรเวลาการเรียนรู้และการทำงานกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รู้จักการให้ แบ่งปัน เสียสละ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามเหตุผล

๒) ความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้อื่น หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ระมัดระวังการใช้คำพูด ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ใคร การเข้าใจในความแตกต่าง ไม่ตัดสินผู้อื่นจากภายนอกที่เห็นการ

๓) ความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมส่วนรวม หมายถึง การตระหนักรู้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเองมีจิตสำนึกที่ดี การปฏิบัติเคารพกฎกติกาของสังคม

๑.๕.๓.๔ เยาวชน หมายถึง กลุ่มบุคคลอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี เพศชายและหญิง ที่ได้ร่วมทำงานในขบวนการจิตอาสาตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป และทำงานจิตอาสาของสถานศึกษาที่สังกัดในประเภทต่างๆ ตามความชอบความสนใจ

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบรูปแบบของขบวนการจิตอาสากับการขัดเกลาทางสังคมต่อการพัฒนาตนของเยาวชน เป็นข้อมูลในพัฒนาเยาวชนในภาคกิจกรรมงานจิตอาสาต่างๆ

๑.๗.๒ ทำให้ทราบกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาต่อพัฒนาดนของเยาวชน เป็นข้อมูลในการพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะการทำงานและทักษะชีวิตเบื้องต้น

๑.๗.๒ ทำให้ทราบความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชนเป็นข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพเยาวชนส่งเสริมให้เป็นคนดีมีคุณธรรม

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสืบค้นข้อมูลต่างๆ ในด้านเอกสาร ตำรา แบบเรียน งานวิจัยและบทความวิชาการทางออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา
- ๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม
- ๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการวัยรุ่น
- ๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
- ๒.๖ หลักพระธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาการให้แบ่งปันและการพัฒนาตนเอง
- ๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับขบวนการทางสังคม (Social Movement)

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นขบวนการทางสังคม จากหนังสือการเรียนการสอนทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาและบทความที่เกี่ยวข้องทางออนไลน์ ดังนี้

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ กล่าวว่า ขบวนการทางสังคม หมายถึง การกระทำรวมหมู่ที่ได้ดำเนินไปและดำรงอยู่ โดยการตั้งโครงสร้างและวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมใหม่ ในขั้นเริ่มแรกขบวนการสังคมเป็นการรวมกลุ่มหลวมๆ พอเวลาเลยไปชั่วระยะหนึ่งจะมีการจัดระเบียบโครงสร้างให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น เมื่อถึงเวลาขบวนการทางสังคมก็ย่อมมีเสถียรภาพ ขบวนการสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมหมู่ซึ่งมีเมื่อมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง มีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านหรือเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ กลไกความสำเร็จแห่งขบวนการสังคม ๕ ส่วน

๑. กลวิธีที่มีประสิทธิภาพ

๒. การก่อการระส่ำระสายให้ฝ่ายตรงข้าม

๓. ความพร้อมเพรียงและขวัญกำลังใจของสมาชิก

๔. อุดมการณ์ของขบวนการ

๕. การพัฒนาโครงสร้างเชิงองค์การสังคมของขบวนการ มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
หน้าที่ของขบวนการทางสังคม ที่หลักสำคัญ ๓ ส่วน

๑. เป็นสื่อประสาน (Mediation) หมายถึง ขบวนการทางสังคมใช้เป็นกลไกสำหรับสื่อให้กับบุคคลให้เข้ากับสังคมส่วนใหญ่ กลไกดังกล่าวนี้ ให้โอกาสแก่สมาชิกแต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น

๒. ผลักดันระเบียบกฎเกณฑ์ (Pressure) หมายถึง ขบวนการทางสังคมที่จะให้โอกาสการเกิดกลุ่มและจัดระเบียบขึ้นภายในกลุ่ม โดยกลุ่มดำเนินการจัดระเบียบภายในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการ อนุกรรมการ รวมทั้งการรณรงค์หรือเดินขบวนเพื่อเผยแพร่ความคิดให้ประชาชนรับทราบและปฏิบัติ

๓. ช่วยให้เกิดสำนึกในกลุ่ม (Class consciousness) เป็นขบวนการทางสังคมช่วยพัฒนาความคิดเรื่องความถูกต้องภายในกลุ่มของตนให้แก่สมาชิก ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกลุ่มและเกิดการรวมกลุ่มขึ้นพร้อมเพื่อดำเนินการพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของสมาชิกภายในกลุ่ม
รูปแบบต่างๆ ของขบวนการทางสังคม แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน

๑. ขบวนการแสดงออก (Expressive movement) เป็นขบวนการที่จะตอบสนองด้านความรู้สึกที่ปราศจากอำนาจ ขบวนการต่อต้าน (Resistance movement) เป็นขบวนการต่อต้านต่อต้านแนวทางปัจจุบันของสังคมเพื่อไปสู่แนวทางตรงกันข้าม

๒. ขบวนการปฏิรูป (Reform movement) เป็นขบวนการที่มีความพยายามทำให้เกิดเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าบางส่วนหรือบางแง่ของสังคมด้วยวิธีการนุ่มนวล

๓. ขบวนการปฏิวัติ (Revolutionary movement) เป็นขบวนการความพยายามที่มุ่งเปลี่ยนแปลงระเบียบสังคมทั้งหมดไปสู่รูปแบบสังคมใหม่ โดยทำการต่อต้านค่านิยม วิถีประชาและจารีตที่มีอยู่ปัจจุบันด้วยวิธีการอันรุนแรง พร้อมกันนั้นต้องเสนอสิ่งต่างๆ ในรูปแบบแนวใหม่ ส่วนใหญ่ขบวนการนี้เริ่มตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมในสังคม และในที่สุดได้นำไปสู่การกระทำทางสังคมรวมทั้งการใช้กำลังอันรุนแรง

๔. ขบวนการอนุรักษนิยม (Conservative movement) เป็นขบวนการที่มีความพยายามจะรักษาในระบบทางสังคมที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งรักษา

ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ในสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปอย่างอื่น^๙

สุภางค์ จันทวานิช กล่าวว่า ขบวนการทางสังคม คือ กลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อหรืออุดมการณ์ในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความใฝ่ฝันที่จะกระทำการที่มีความต่อเนื่อง โดยมีจุดหมายที่ค่อนข้างแน่นอน ร่วมกันดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ เพื่อต่อสู้กับความชั่วร้ายบางอย่างหรือสภาพที่ไม่พึงประสงค์บางประการที่คิดว่ามีอยู่ในสังคม มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ขบวนการ เป็นระดับการเรียกร้องความสนใจในระดับที่สูงกว่าปกติ และขบวนการต้องมีอุดมการณ์ของตนเอง ขบวนการทางสังคมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

๑. ขบวนการที่เน้นบรรทัดฐานของสังคม การรวมกลุ่มทางคนที่มีความเชื่อในด้านบรรทัดฐานทางสังคม โดยมี วิธีประชา จาริตประเพณี และกฎหมาย

๒. ขบวนการที่เน้นค่านิยม การรวมกลุ่มคนเชื่อในค่านิยมบางสิ่งบางอย่างอย่างที่มีอยู่ในสังคมเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียใหม่^{๑๐}

มณีนัย ทองอยู่ กล่าวว่า ขบวนการทางสังคม คือ เป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐานแบบหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของคนในสังคม เรียกว่า กระแสวัฒนธรรมและค่อยๆ พัฒนาต่อไป จนตกผลึกกลายเป็นขบวนการทางสังคมแบบเฉพาะที่มีความหนักแน่นมากขึ้น ได้แก่ การปลุกเร้า ความเป็นกลุ่มก้อน การสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างอุดมการณ์กลุ่ม และยุทธวิธี เพื่อดึงคนและทรัพยากรเข้าสู่ขบวนการ กลไกทั้งหมดนี้ จะช่วยให้ขบวนการทางสังคมมีความเข้มแข็ง สามารถโน้มน้าวสมาชิกในขบวนการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวกดดันเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ^{๑๑}

ศิริรัตน์ แอดสกุล กล่าวว่า ขบวนการทางสังคม คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่ง โดยการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานค่านิยมให้เป็นไปตามความเชื่อของตน ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม เพื่อให้บรรลุผลตามที่ตนต้องการ ขบวนการทางสังคม (Social movement) ต่างจากจลาจล (Riot) ตรงที่ว่า ขบวนการสังคมเป็นความพยายามอย่างต่อเนื่องของสมาชิกในกลุ่มที่จะกระทำการร่วมกันโดยมิได้มีความรุนแรงฉับพลัน แต่เป็นการตกลง

^๙ จานงค์ อติวัฒนสิทธิ และคณะ, *การขัดเกลาทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๖-๑๖๘.

^{๑๐} สุภางค์ จันทวานิช, *พฤติกรรมรวมหมู่ บทที่ ๓*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖๗.

^{๑๑} มณีนัย ทองอยู่, *แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม*, (ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗), หน้า ๔๗.

ระหว่างสมาชิกว่า บรรทัดฐานทางสังคมไหนที่ผิดพลาด ที่ควรมีการแก้ไขเสียใหม่ และควรแก้ไขอย่างไร สมาชิกนั้นจะรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ^{๑๒}

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม

ทฤษฎีพฤติกรรมหมู่ (Collective Behavior Theory)

เป็นการกระทำทางสังคมที่เป็นไปเอง (spontaneous) เกิดขึ้นเมื่อผู้คน พยายามที่จะหาทางออกร่วมกันต่อสถานการณ์ที่กำกวม พฤติกรรมหมู่อาจรวมหมายถึง พฤติกรรมของสังคมหลายรูปแบบ เช่น ฝูงชนแตกตื่น (Panic crowd) ฝูงชนคลั่ง (Mob) การคลั่งไคล้ (Craze) การคลั่งนิยมชั่วขณะ (Fad) ข่าวลือ (Rumor) และการจลาจล (Riot)

พฤติกรรมหมู่แบ่ง ๒ ส่วน คือ

๑. พฤติกรรมขั้นพื้นฐาน จะพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นขบวนการทางสังคม
๒. พฤติกรรมรวมหมู่ขั้นพื้นฐาน สาเหตุเกิดจากความสับสนทางสังคม จะพัฒนาต่อไปเป็นกลุ่มขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ ฝูงชน มวลชน และสาธารณชน^{๑๓}

ขบวนการทางสังคมแบบเฉพาะ (Specific Social Movement) ซึ่งเป็นการกระทำทางสังคมที่มีความแตกต่างจากขบวนการทางสังคมแบบกว้างตรงที่มีการจัดระเบียบภายใน ขบวนการและมีจุดเน้นที่ชัดเจน โดยมี กลไก (Mechanism) ที่ทำให้ขบวนการมีการจัดตั้งองค์กรในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเกิดขึ้น กลไก ๕ อย่าง คือ

๑. การปลุกเร้า (Agitation) หรือผู้ปลุกเร้ามีความสำคัญอย่างมากในขั้นเริ่มต้นของขบวนการทำหน้าที่ชี้แนะหรือช่วยวางทิศทางถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๒. ความเป็นกลุ่มก้อน (Esprit de Corps) ความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกกลุ่มมีความรู้สึกถึง ขบวนการคือที่สุดของการดำรงอยู่ของตน ขบวนการคือฐานที่มาของการแสดงพฤติกรรมและความรู้สึกทั้งปวงของสมาชิก บทบาทของกลุ่มและสมาชิกจะถูกสานเชื่อมกันจนกระทั่งสมาชิกแต่ละคนเกิดความรู้สึกในตนเองอย่างใหม่และเริ่มมองโลกจากมุมมองของกลุ่ม ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงในเชิงความเห็นและความเชื่อแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปจนถึงระดับอารมณ์และความรู้สึกซึ่งมีผลต่อการคิดและการแสดงพฤติกรรมของคน ความเป็นกลุ่มก้อนในขบวนการทางสังคมเป็นสิ่งที่ต้องสร้าง ด้วยวิธีการที่สำคัญ คือ การสร้างความสัมพันธ์แบบคนในกลุ่มและนอกกลุ่ม การสร้างความเป็นมิตรแบบไม่เป็นทางการ

^{๑๒} ศิริรัตน์ แอดสกุล, ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๐๗.

^{๑๓} มณีนัย ทองอยู่, แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม, (ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖.

๓. การสร้างขวัญกำลังใจ (The Development of Morale) การทำให้มีความมุ่งมั่นที่จะก้าวต่อไป ไม่ว่าจะเจออุปสรรคใดๆ ขวัญกำลังใจเกิดจากความเชื่อมั่นศรัทธา สำหรับขบวนการทางสังคมความเชื่อทำให้เป้าหมายของขบวนการมีความแน่วแน่ มั่นคงต่อภารกิจ อุปสรรคต่างๆ ถูกมองเป็นเพียงแค่เครื่องทดสอบ มิใช่สิ่งที่ทำให้สิ้นหวัง ความเชื่อมั่นศรัทธามี ๓ ชนิด คือ

๓.๑ ความเชื่อมั่นศรัทธาในความถูกต้องของเป้าหมายของขบวนการ

๓.๒ ความเชื่อมั่นว่าขบวนการจะต้องประสบความสำเร็จ

๓.๓ ความเชื่อมั่นว่า ขบวนการมีภารกิจอันศักดิ์สิทธิ์

๔. การสร้างอุดมการณ์กลุ่ม (The Development of Group Ideology)

อุดมการณ์กลุ่มบทบาทสำคัญต่อขบวนการทางสังคม เนื่องจากอุดมการณ์ทำให้กลุ่มดำรงอยู่พัฒนาต่อไปได้ หากปราศจากอุดมการณ์ กลุ่มจะเคลื่อนไปอย่างไรทิศทางและหากถูกโจมตีจากฝ่ายต่อต้านก็ไม่สามารถต้านทานได้ อุดมการณ์กลุ่มจะทำให้กลุ่มมี ทิศทาง ความชอบธรรม อาวุธสำหรับการโจมตี และแรงบันดาลใจและความหวัง อุดมการณ์กลุ่มมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๔.๑ ข้อแจกแจงเรื่องวัตถุประสงค์ หลักเหตุผลของขบวนการ

๔.๒ ข้อวิจารณ์และข้อประณามโครงสร้างที่ดำรงอยู่ที่ขบวนการ

๔.๓ ข้ออธิบายหลักเพื่อปกป้องขบวนการ

๔.๔ ข้อแจกแจงหลักความเชื่อในด้านนโยบาย กลยุทธ์การปฏิบัติ

๔.๕ สมมติหรือสิ่งที่เล่าเพื่อสร้างศรัทธา เกี่ยวกับขบวนการ

๕. ยุทธวิธี (Tactics) ถูกสร้างขึ้นเพื่อทำการสร้างขบวนการ คือ การดึงคน ดึงทรัพยากรต่างๆ เข้าสู่ขบวนการ เพื่อรักษาความเป็นปึกแผ่น และบรรลุวัตถุประสงค์ของขบวนการ การสร้างยุทธวิธีของการเคลื่อนไหวย่อมขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบทแวดล้อมของขบวนการ และภูมิหลังทางวัฒนธรรมของขบวนการ ด้วยเหตุนี้ ยุทธวิธีที่ประสบความสำเร็จในสถานที่หนึ่งในช่วงเวลาหนึ่ง จึงอาจนำไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จในอีกสถานการณ์ก็ได้ หลักสำคัญ คือ ยุทธวิธีของขบวนการจะต้องมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้^{๑๔}

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม สรุปได้ว่าขบวนการทางสังคมเป็นการรวบตัวของบุคคลที่มีความสนใจในบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน ผ่านการแสดงออกทางความคิดในรูปแบบสัญลักษณ์การกระทำบางอย่าง อาจเป็นการเคลื่อนไหวหรือพฤติกรรมประเพณีปฏิบัติในทิศทางที่กลุ่มตนต้องการ โดยมีเป้าประสงค์ความคาดหวังในการ

^{๑๔} มณีนัย ทองอยู่, แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม, (ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗), หน้า ๓๗ - ๔๕.

เปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง ทางสังคมให้เกิดขึ้นตามที่กลุ่มของตนปรารถนา และในการการสร้างอุดมการณ์ของขบวนการ มีแนวทางวิธีการกลยุทธ์ เพื่อดึงดูดคนที่สนใจเหมือนกันรวมทั้งระดมทรัพยากรต่างๆ ทั้งด้านกำลังเงิน จำนวนคนเพื่อเป็นพลังกาย พลังความคิด และพลังด้านจิตใจ กำลังใจ วัตถุประสงค์ต่างๆ รวมกระทั่งข้อมูลข่าวสารในการสร้างขบวนการ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของขบวนการ โดยมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกรวมตัวกันเป็นเครือข่าย แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการบริหารจัดการภายในขบวนการเป็นขั้นเป็นตอนอย่างเป็นระเบียบ ใช้แนวทางการเลือกอย่างมีเหตุผลของกลุ่ม เพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในความชอบธรรม ให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการของขบวนการ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา (Volunteer spirit)

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็น จิตอาสา (Volunteer spirit) มีคำที่มีความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันกับ คำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) และอาสาสมัคร (Volunteerism) ซึ่งโดยส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดจากจิตอาสาในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากบทความ เอกสาร ตำราแบบเรียน และข้อมูลด้านการศึกษาทางออนไลน์ ประกอบดังนี้

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับ จิตสาธารณะ จิตอาสา อาสาสมัคร

อริยัญญา ตัณฑ์ภักดิ์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกในการตระหนักรู้ ความรู้สึกนึกคิดภายในจิตใจของบุคคลในการแสดงออกพฤติกรรมจิตอาสาที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วยความสมัครใจรวมทั้งการมีคุณธรรม จริยธรรม และการมีความรับผิดชอบในจิตสำนึกที่ดีทั้งต่อตนเองและส่วนรวม เช่น การให้ความช่วยเหลือ การเสียสละ การอุทิศตนเองแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมด้วยความเต็มใจ เสียสละ และไม่หวังผลตอบแทน เพื่อให้เกิดคุณค่าสูงสุดและเป็นประโยชน์แก่บุคคลส่วนรวมในสังคม^{๑๕}

ลักษณะบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะ

๑. การเป็นผู้ที่ดูแลรักษาไม่ทำลายทรัพย์สิน ใช้สาธารณสมบัติส่วนรวมของสังคมด้วยความทะนุถนอมประหยัด ระมัดระวังเพื่อให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้นาน

๒. การเป็นผู้ที่มีจิตอาสาปฏิบัติในหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ประจำอยู่ในวิสัยที่ตนจะสามารถทำได้ เช่น อาสาสมัครจราจร อาสาสมัครป้องกันการทุจริตอาสาสมัครเฝ้าระวังยาเสพติด

^{๑๕} อริยัญญา ตัณฑ์ภักดิ์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์, จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและการสร้างสรรค์สังคม, จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ ๑๕, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๒๔.

๓. การเป็นผู้ที่มีความเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม อันเป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนตลอดจนไม่ปิดโอกาสของบุคคลอื่นที่จะได้ใช้ของส่วนรวม เช่น การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเอง การแบ่งปันสิ่งของกับบุคคลอื่น และการไม่แสดงอาการหวงแหนสมบัติของส่วนรวมมาเป็นของตน

๔. การเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทอุทิศตนและมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยปฏิบัติตามสิทธิและช่วยเหลือบุคคลอื่น เพื่อร่วมกันพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสร้างสรรค์สังคมต่อส่วนรวม

๕. การเป็นผู้ที่มีความเคารพและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่หลากหลาย และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ การร่วมลงมือแก้ไข เพื่อหาข้อยุติและเกิดการยอมรับจากบุคคลในสังคม

๖. การเป็นผู้ที่มีความสำนึกแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของคนในสังคมเป็นสำคัญ มากกว่ากลุ่มคนสนิทหรือครอบครัว

ประโยชน์ของการมีจิตสาธารณะ

๑. ประโยชน์ทางด้านจิตใจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ส่งผลมีสุขภาพจิตมีภาวะเครียดภาวะซึมเศร้าน้อยลง และมีความพึงพอใจในชีวิตเพิ่มสูงขึ้นมีการรับรู้ถึงความสามารถของตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย

๒. ประโยชน์ทางด้านร่างกาย การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้มีสุขภาพกายที่แข็งแรง ลดอัตราการเสียชีวิต จากผลทางบวกของด้านจิตใจ

๓. ประโยชน์ทางด้านสังคมการมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะส่งผลให้เกิดทักษะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในทางบวกและเกิดเครือข่ายทางสังคมเพิ่มมากขึ้น เช่น เกิดการเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น ทักษะคติ และค่านิยม เกิดการกระตุ้นพัฒนาการด้าน การเข้าใจสังคมและพฤติกรรมทางสังคม

๔. ประโยชน์ทางด้านกระบวนการคิดการมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาสติปัญญา วิธีการคิดและการตัดสินใจ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการใช้วิธีการจากประสบการณ์ใหม่ๆ ให้เกิดศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญา วิธีการคิดและการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น

๕. ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ การมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ส่งผลต่อการลดภาระงบประมาณค่าใช้จ่ายในบางอย่าง เนื่องจาก อาสาสมัครมีจิตใจเป็นจิตสาธารณะ เข้ามาช่วยงาน ด้วยความเต็มใจและทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังใจอย่างเต็มที่ ^{๑๖}

^{๑๖} อรรถาธิบาย ตัวย่อคำศัพท์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์, จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและการสร้างสรรค์สังคม, จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ ๑๕, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๒๕.

กรรยา พรรณนา กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน การคิดในสิ่งที่ดี ประพฤติดี ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การรู้จักสิทธิของตนเองและผู้อื่นการไม่ทำลายเบียดเบียนบุคคลสังคม วัฒนธรรม ประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม

ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมที่แสดงออก แบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านการใช้ หมายถึง พฤติกรรมการใช้ของสาธารณะที่รักษาดูแล และจะไม่ทำลายในทรัพย์สินสาธารณะสมบัติต่างๆ
๒. ด้านเป็นหน้าที่ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวม ในวิสัยที่ตนทำได้รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม
๓. ด้านการเคารพสิทธิ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิ ในการใช้สิ่งของส่วนรวม ไม่ยึดของส่วนรวมเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม
๔. ด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำความดีให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ด้วยความจริงใจ เต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังใจ กำลังทรัพย์ตามความสามารถของตนเอง

รูปแบบจิตสาธารณะ แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน

๑. จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self-Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อการพัฒนาตนเองทำให้ตนเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นจิตสำนึกแบบพื้นฐานที่ทุกสังคมพยายามที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นสำนึกที่ถูกฝังตามสภาพสังคมไทย
๒. จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Other Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง อาทิ ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทย
๓. จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม (Social Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่น หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน^{๑๗}

วัชรา ไชยสาร กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม จึงเป็นการแสดงออก เพื่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก เป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์เพื่อสังคม การคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การกระทำ ความดีการเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ตลอดจนร่วมมือกระทำ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา ซึ่งไม่ขัดต่อ กฎหมาย คุณธรรม

^{๑๗} กรรยา พรรณนา, จิตสาธารณะสร้างได้ง่ายนิดเดียว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑๓.

จริยธรรม หรือศีลธรรมอันดีการสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย การปลูกฝังให้พลเมืองมีจิตสาธารณะ จึงเป็นเรื่องที่ยาก ต้องมีการสั่งสอน อบรม กล่อมเกลา ซึ่งต้องใช้เวลาในการซึมซับอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสภาวะแวดล้อม ของสังคมที่เอื้อต่อการสร้างจิตสาธารณะ การสร้างจิตสาธารณะเป็น แนวทางพัฒนาที่ยั่งยืน และถาวร แต่ก็มีความรับผิดชอบต่อตนเอง หากบุคคลนั้น ๆ ไม่ยอมรับจิต สาธารณะ ก็ไม่เกิดขึ้น ตัวบุคคลจึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งสิ่งสำคัญอันดับ แรก คือ การสร้างความคิดในเชิงบวก แล้วส่งเสริมให้มีการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต หลังจากนั้นจะเกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอกที่กระทำ ต่อสาธารณชน และสิ่งแวดล้อม ทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกระบวนการสร้างจิต สาธารณะในแต่ละขั้นตอนไม่สามารถแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด แต่ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องความจำเป็นต้องเข้าใจถึงแนวทางในการสร้างจิตสาธารณะเพื่อก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและต่อสังคมโดยรวม ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึง ขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องของส่วนรวม ประเทศชาติและสังคมโลก

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ถือว่าเป็นปัญหา ของ ตนเอง อย่าหลีกเลี่ยง ต้องช่วยกันแก้ไข

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำ สั่งสอน ในทุกศาสนาที่ นับถือ สอนให้คนทำ ความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองและสังคมสามารถ อยู่ร่วมกันได้อย่างมี ความสุข^{๑๘}

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีสำนึกยึดมั่นในระบบคุณธรรมและ จริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งที่ผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับ ธรรมชาติ วิธีการที่ใช้ปลูกฝังจิตสาธารณะมีอยู่หลายหลาย วิธีการที่สำคัญ คือการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมทางปัญญา โดยมีพื้นฐานของกระบวนการทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรม และการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นที่ สามารถนำไปใช้พัฒนาจิตสาธารณะและยังมีส่วนทำให้จิตสาธารณะนั้นมีความคงทน และเป็น จิตสำนึกที่คงอยู่ในตัวบุคคลที่เติบโตในภายภาคหน้า การสร้างเสริมจิตสาธารณะ ต้องให้ความสำคัญ

^{๑๘} วัชรรา ไชยสาร, “จิตสาธารณะและสำนึกพลเมืองปทุมมบทแห่งการเมืองภาคประชาชน”, วารสาร รัฐสภาสาร, ปีที่ ๖๐ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๔-๑๖.

ทั้ง ๓ มิติ จึงจะทำให้คนเกิดจิตสาธารณะที่ยั่งยืน มิติพฤติกรรม คือ การกระทำที่ถูกต้อง ในมิติทางจิตใจ คือ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูกต้อง และมิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ทำ^{๑๙}

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กล่าวว่า การมีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณสมบัติคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือ สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ เป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุข สวนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจเห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน ช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกายสติปัญญา ปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ให้เกิดในชุมชน พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

๑. ช่วยเหลือผู้อื่นเต็มใจโดย ไม่หวังผลตอบแทน
๒. ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูด้วยความเต็มใจ
๓. อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกายใจ กำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน
๔. แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน ช่วยแก้ไข้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
๕. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม
๖. ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
๗. เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยความกระตือรือร้น^{๒๐}

ณัฏฐ์ เลี้ยวไฟโรจน์ กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตที่คำนึงถึงผู้อื่น โดยแสดงออกผ่านการกระทำ ดังนั้น จิตสาธารณะ จึงมีลักษณะเป็นจิตสำนึกเป็นค่านิยมที่ดี ควรปลูกฝังในตัวมนุษย์ทุกคน บุคคลที่มีจิตสาธารณะจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้

๑. บุคคลที่มีจิตอาสา คือ การรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมที่ได้รับความทุกข์ยาก หรือขาดโอกาส ขาดการเอาใจใส่จากสังคม ขาดการดูแลจากภาครัฐ ขาดที่พึ่ง เมื่อเราเห็นว่าเพื่อนมนุษย์ประสบความลำบาก เรากลับมาคิดว่าเราสามารถช่วยเหลืออะไรได้บ้าง และลงมือปฏิบัติจริง
๒. บุคคลที่มีจิตเอื้ออาทร คือ เป็นผู้มีน้ำใจแก่ผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน เมื่อรู้สึกว่าคุณเองมีความสุขมากพอแล้ว ก็จะรู้จักแบ่งปันความสุขให้แก่คนรอบข้างเพื่อกระจายความสุขไปอย่างถ้วนหน้า

^{๑๙} ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, **สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๙๓.

^{๒๐} “แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์”, **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๕๑** (ตุลาคม ๒๕๕๑): ๔๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sgs.bopp-obec.info/menu/Data/measurmentGuide.pdf> [๒๙ ต.ค. ๒๕๖๐].

บุคคลที่มีจิตสาธารณะ เป็นบุคคลที่มีจิตใจดี มีความคิดการกระทำที่ดี การมีจิตสาธารณะจึงเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะสำคัญของสมบัติที่ดีมี จิตสาธารณะ คือ การเป็นผู้ให้ด้วยจิตใจที่เต็มเปี่ยมแห่งการเป็นผู้ให้ นั่นคือ ต้องให้ด้วยความจริงใจ มีความบริสุทธิ์ใจ ปราศจากเห็นผู้รับมีความสุขหลุดจากความทุกข์ยากที่เขาได้รับ และการให้ แปลว่า ฝ่ายที่ให้ต้องเป็นผู้ที่ “มี” เสียก่อน จะให้อะไรใครได้ก็ต้องมีสิ่งที่จะให้ด้วย การให้ที่ตนเองไม่เต็มใจร้อน ไม่เกินกำลังความสามารถในการให้ของเรา และให้ด้วยใจที่มี นอกจากนี้การให้ต้องอยู่บนหลักศีลธรรมด้วย สำหรับการให้ที่ดีและสมบูรณ์ผู้ให้จึงเป็นผู้รับในเวลาเดียวกัน นั่นคือ รับความสุขในใจ การให้ประกอบด้วย ให้ร่างกาย ให้ใจ ให้เกียรติ ให้ธรรมชาติดีกับเราตลอดไป ให้ความเข้าใจแก่ผู้อื่น ให้ความเคารพ ต่อกฎ กติกา มารยาทของสังคม ให้ความเคารพต่อความคิดเห็นและจิตใจของผู้อื่น^{๒๑}

พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า จิตอาสา ได้แก่ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย“บุญ” คือ ความสงบเย็นและพลังแห่งความดี^{๒๒}

การรักษาความเป็นมนุษย์เอาไว้ ต้องหมั่นขัดเกลาเปลือกเคลือบใจให้เบาลง นั่นคือลดการหมกมุ่นกับตนเองให้น้อยลงใส่ใจผู้อื่นให้มากขึ้นและหมั่นเอาใจเขามาใส่ใจเราเรื่อยๆ น้ำใจถึงจะหลั่งไหลออกมาชุบชีวิตเพื่อนมนุษย์ให้เป็นสุข และใจของเราก็จะเปิดรับความสุขได้ง่ายขึ้น คนที่เอาแต่รับเข้าอย่างเดียวย่อมแสดงถึงความว่างเปล่าภายใน จำเพาะคนที่ “สาระ” อยู่ภายในเท่านั้น จึงสามารถที่จะให้แก่ผู้อื่นได้ ยิ่งจิตใจมีความเต็มอึดมากเท่าไร ก็สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นได้มากเท่านั้น สาระนั้นว่านั่นคือ ความสุข ความถึงความซาบซึ้งในคุณค่าและความหมายของชีวิต เกิดจากประสบการณ์ที่ได้นำมาใคร่ครวญจนตกผลึกอีกทั้งยังเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น และที่ขาดไม่ได้ คือการฝึกฝนตนเองทั้งในระดับพฤติกรรมและจิตใจ ทั้งหมดนี้สามารถเริ่มต้นจากการฝึกตนเองให้รู้จัก “ให้” การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นมิใช่เป็นเรื่องของการเสียสละอย่างเดียว หากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเติมเต็มความเป็นมนุษย์ของตนเองให้สมบูรณ์^{๒๓}

คุณสมบัติของคนอาสา คนอาสาไม่เพียงต้องต่อสู้กับใจของตนเองเสียสละแรงกาย แรงใจ และเวลา จิตอาสายังเรียกร้องคุณสมบัติบางอย่างจากเราด้วย คือ

^{๒๑} ฉันทนัท เลี้ยวไฟโรจน์, **สังคมดีมีสมานฉันท์ด้วยตัวเรา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๘ - ๑๔๔.

^{๒๒} พระไพศาล วิสาโล, **เติมชีวิตด้วยจิตอาสา**, พิมพ์ครั้งที่ ๖ (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๗), หน้า ๑๗.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘ - ๔๒.

๑. มีแรงจูงใจสูงที่จะทำกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
 ๒. มีจิตวิญญาณของการทำงานร่วมกันเป็นทีม เห็นคุณค่าความสามัคคี
 ๓. มีจิตใจเปิดกว้างพร้อมจะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่
 ๔. เคารพในกฎระเบียบวินัยของแต่ละกิจกรรม
 ๕. ศึกษาทำความเข้าใจกับสภาพปัญหาของพื้นที่ เรียนรู้ในธรรมเนียม ประเพณี การชุมชนท้องถิ่น และฝึกทักษะที่ เช่น การประกอบอาหาร การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสื่อสาร
 ๖. ดูแลสุขภาวะทางจิตใจ เช่น ความกลัว ความเครียด ความกังวล ความขัดแย้ง ในการที่จะรักษาสมดุลของจิตใจให้สามารถทำงานต่อไปได้จนบรรลุวัตถุประสงค์
 ๗. ความสมบูรณ์สุขภาพร่างกาย เพื่อเผชิญความยากลำบากดินฟ้าอากาศ การมีสุขภาพดีจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับจิตอาสาจึงควรรู้วิธีการดูแลสุขภาพตนเอง สุขอนามัยเบื้องต้น^{๒๔}
- ธรรมจารย์เจิ้งเอียน มุลนิธิพุทธฉือจี้** กล่าวว่า คนเราจะรวยหรือจนสามารถให้สิ่งที่ตนมีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นได้ สิ่งสำคัญไม่ใช่จำนวนเงิน แต่เป็นจิตที่เสียสละด้วยการบริจาคทีละเล็กทีละน้อยทุกวัน เราสามารถคิดดีทำได้ทุกวัน เมื่อคนคิดดีทำดีมากเข้า ในที่สุดโลกเราจะดีขึ้นกว่าเดิม และทุกคนล้วนมีความเมตตาและความรักที่จะไม่เห็นแก่ตัวและพร้อมที่จะเสียสละ งานการกุศลอาสาไม่เพียงแค่ช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลน แต่ยังปลูกจิตสำนึกอันดีงามในใจผู้คน^{๒๕}
- การทำความดีด้วยการลงไปช่วยเหลือผู้คนโดยไม่จำกัด เชื้อชาติ ศาสนา หรือลัทธิ การเมือง ความสุขที่แท้จริงคือการช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ใช่การอยู่คนเดียว สุขคนเดียว การไปช่วยเหลือผู้อื่นต้องผ่านการฝึกอบรม จรรยาบรรณ และไปเป็นหมู่คณะ เพื่อดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ท่วงดิงกันได้ด้วยความสุภาพ การทำงานเพื่อผู้อื่นอย่างเอาจริงเอาจัง ทำร่วมกัน สามัคคีกัน จึงจะมีความก้าวหน้าในงานอาสา^{๒๖}

อริยญา ตัยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์ กล่าวว่า อาสาสมัคร หมายถึง เป็นการเลือกกระทำการสิ่งต่างๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทองและการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ และความหมายนี้จะมีองค์ประกอบที่สำคัญของคำว่า “อาสาสมัคร” อยู่ ๔ ประการด้วยกัน คือ

^{๒๔} พระไพศาล วิสาโล, *เติมชีวิตด้วยจิตอาสา*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๗,) หน้า ๔๘ - ๔๙.

^{๒๕} พระวินัย สิริพัฒโน, *ภารกิจและจิตวิญญาณของฉือจี้*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธฉือจี้ไต้หวัน ประเทศ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑ - ๑๘.

^{๒๖} ฉือจี้ *โมเดลจิตอาสาเพื่อการพัฒนามนุษย์*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://gened.kmutt.ac.th/genednetwork/genconference2014/ฉือจี้.pdf> [๑๒ มกราคม ๒๕๖๑].

๑. การเลือก (Choose) เน้นที่เจตจำนงอิสระกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด ๆ
๒. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) การกระทำมุ่งมั่นที่เพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นทั้ง บุคคล กลุ่มคน หรือสังคมส่วนรวม
๓. โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง (Without Monetary Profit) ไม่ได้อะไร ผลรายได้ทางเศรษฐกิจ แต่อาจรับเป็นรางวัลหรือค่าใช้จ่ายทดแทนที่ตนเองได้ใช้จ่ายไป แต่อย่างไรก็ตามก็ ไม่อาจเทียบได้กับค่าของสิ่งที่ได้กระทำลงไป
๔. มีภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่ (Beyond Basic Obligations) สิ่งที่ทำนั้นอยู่นอกเหนือความจำเป็น หรือสิ่งที่ถูกคาดหวังว่า จะต้องกระทำตามภาระหน้าที่^{๒๗}

๒.๒.๒ แนวคิดพฤติกรรมเอื้อสังคม (Pro social Behavior)

พฤติกรรมเอื้อสังคมเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่นด้วยความตั้งใจจริง ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือการแบ่งปันการอาสาสมัครโดยไม่หวังผลตอบแทน คำว่า ความเอื้อเพื่อหมายถึง แรงจูงใจของผู้ให้ความ ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจและไม่คาดหวังถึงผลประโยชน์ตนเอง จะได้รับความเอื้อเพื่อมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีความปรารถนาในการให้มีความรู้สึกเข้าใจและเห็นใจบุคคลอื่น และไม่มีแรงจูงใจที่จะรับสิ่งใดหรือหวังสิ่งใด จากการกระทำจากสิ่งที่ตนเองกระทำกับผู้อื่นหรือบุคคลอื่น

พฤติกรรมเอื้อสังคมสามารถ แบ่งได้ ๓ องค์ประกอบ

๑. การแบ่งปัน (Sharing) หมายถึง การแบ่งปันสิ่งของของตนเองหรือสิ่งของของตนเองแก่บุคคลอื่นค่าของการสูญเสียจะเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจจะคาดการณ์ไว้ก่อนหรือไม่ก็อาจเป็นไปได้
 ๒. การช่วยเหลือ (Helping) หมายถึง ความพยายามบรรเทาความต้องการของบุคคลอื่นโดย การช่วยเหลือให้บุคคลอื่นบรรลุเป้าหมาย เช่น การให้ข้อมูลการให้สิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการสูญเสียสิ่งของของตน
 ๓. การปลอบโยน (Comforting) หมายถึง ความพยายามบรรเทาความทุกข์ของบุคคลอื่นด้วยคำพูดหรือการลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บุคคลอื่นผ่อนคลายความกังวล ความ เครียดความไม่ สบายใจลง การปลอบโยนเกี่ยวข้องกับเวลาและความเอาใจใส่ของผู้ให้เป็นหลัก
- นอกจากนี้ การสร้างแรงจูงใจทางบวกจะส่งผลทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมเอื้อสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญและ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคม คนที่มีแรงจูงใจสูงจะมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม เอื้อสังคมสูงกว่า คนที่มีแรงจูงใจต่ำกว่า
- แรงจูงใจเอื้อสังคมมี ๓ ด้าน คือ

^{๒๗} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ อังใน, อรัญญา ดุ้ยคัมภีร์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์, จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน และการสร้างสรรค์สังคม หน่วยที่ ๑๕, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๒๗.

๑. ด้านการคำนึงถึงส่วนรวม หมายถึง แรงจูงใจที่จะแสดงความใส่ใจต่อประโยชน์สาธารณะแสดงความภาคภูมิใจ และการมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

๒. ด้านการให้คุณค่าเอื้อสังคม หมายถึง แรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือและแสดง สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น

๓. ด้านการสร้างความประทับใจ หมายถึง แรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงการมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อสายตาบุคคลอื่นและแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมให้ได้รับรางวัล หรือสิ่งที่ตนเองต้องการ ทั้งนี้หากคนเรามีแรงจูงใจพฤติกรรมเอื้อสังคมนั้น คือการมีแรงจูงใจภายในของบุคคลที่จะแสดง พฤติกรรมที่มีลักษณะเอื้อสังคม เช่น การแสดงความรู้สึกร่วมกัน การเข้าอกเข้าใจและการแสดงพฤติกรรม โดยมุ่งประโยชน์ของบุคคลอื่นเป็นหลักและไม่คาดหวัง หรือเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ แรงจูงใจที่อยากจะช่วยเหลือบุคคลอื่น และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นในทางบวกรวมทั้งแรงจูงใจที่จะหลีกเลี่ยงการมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในสายตา^{๒๘}

๒.๒.๓ ทฤษฎีเกี่ยวกับ จิตสาธารณะ จิตอาสา อาสาสมัคร

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (Kolhberg) มี ๖ ชั้น

ชั้นที่ ๑ ชั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ ๒-๗ ปี) คือ การตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ชั้นที่ ๒ ชั้นการแสวงหารางวัล (อายุ ๗-๑๐ ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ชั้นที่ ๓ ชั้นการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ ๑๐-๑๓ ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน

ชั้นที่ ๔ ชั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ ๑๓-๑๖ ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่า ตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น

ชั้นที่ ๕ ชั้นการทำตามค่านิยมสัญญา (อายุ ๑๖ ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ชั้นที่ ๖ ชั้นการยึดอุดมคติสากล (อายุ ๒๐ ขึ้นไปหรือวัยผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติยิ่งใหญ่ หลักประจำใจของตนบุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้ เป็นผู้ที่มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด^{๒๙}

^{๒๘} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ อ่างใน, อรัญญา ดุ้ยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์, *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน และการสร้างสรรค์สังคมหน่วยที่ ๑๕*, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘.

^{๒๙} ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๖.

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา สรุปได้ว่า จิตอาสาเป็นสำนึก ความรู้สึกที่เกิดจากภายในจิตใจและแสดงออกเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจ เพื่อประโยชน์ของ ส่วนรวม เป็นจิตสำนึกส่วนดีเกี่ยวกับตนเอง คือ ด้านความรับผิดชอบ เสียสละ แบ่งปัน เห็นประโยชน์ ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทำความดีโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ทำด้วยความรู้สึกอยากทำด้วยใจ บริสุทธิ์มุ่งหวังเพื่อสิ่งที่ดีขึ้นในสิ่งที่ตนพึงกระทำได้ ในทำนองเดียวกันจิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น คือ ด้าน เอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจ เมตตากรุณา มีความรักและมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประสงค์ดีต่อผู้อื่นเสมอ พร้อมทั้งจะหยิบยื่นความช่วยเหลือทุกครั้งที่มีโอกาส เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับ ผู้อื่น นอกจากนี้จิตสำนึกเกี่ยวข้องสังคม การมีพฤติกรรมสำนึกใช้สิ่งสาธารณะส่วนรวม การช่วยกันแก้ไข ปัญหา ที่เคารพสิทธิผู้อื่นไม่เบียดเบียนทำลายบุคคลในสังคม ไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ดังตามที่นักจิตวิทยาหลายท่านได้นำเสนอไว้ โดยเฉพาะ โคลเบิร์ก (Kolhberg) ใน ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ เมื่ออายุเริ่มตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป เหตุผลในการตัดสินใจ จะ มุ่งเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก สามารถ ควบคุมบังคับใจตนเองไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึง ได้ของผู้อื่น ต่อเมื่อเติบโตอายุ ๒๐ ขึ้นไปถึงวัยผู้ใหญ่เหตุผลการตัดสินใจเพื่ออุดมคติสากลเป็นหลัก ใหญ่ประจำใจของตน

ดังนั้น การสร้างจิตอาสาเกิดขึ้นจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ สิ่งที่ต้องมีอันดับแรก คือ การ สร้างความคิดในเชิงบวก และการยึดหลักคุณความดีในการดำเนินชีวิต จากนั้นพฤติกรรมที่แสดงออก มาภายนอกที่กระทำต่อสาธารณชนสิ่งแวดล้อมทั้งหลายอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง อันประกอบด้วย การมีวินัยในตนเอง, การให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม, การตระหนักถึงปัญหาและ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักปฏิบัติหลักคำสอนในทุกศาสนาที่มุ่งสอน ในเป็นคนดี อนึ่งจิตอาสายังสร้างประโยชน์ในทั้งในลักษณะปัจเจกชนเป็นการพัฒนาด้านร่างกาย ด้าน จิตใจ และความคิดสติปัญญาไปพร้อมๆ กัน

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทักษะสังคม

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการขัดเกลาทักษะสังคม และกระบวนการ ขัดเกลาทักษะสังคม จากเอกสารหนังสือ ตำราการเรียนการสอนทางสังคมวิทยา ดังนี้

๒.๓.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการขัดเกลาทักษะสังคม

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ กล่าวว่า ความหมายของการขัดเกลาทักษะสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการทางสังคมกับทางจิตวิทยา ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพตาม สังคมต้องการ เด็กที่เกิดมาต้องการรับการอบรมสั่งสอนให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคม สามารถอยู่ ร่วมและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้การขัดการขัดเกลาทักษะสังคมทำให้มนุษย์ เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพตามธรรมชาติ เป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรม

การขัดเกลาทางสังคมจึงมีความหมาย ๒ นัย คือ

๑. การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม โดยเหตุที่มนุษย์ในทุกคนไม่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมติดตัวมาแต่เกิด เช่น การใช้ภาษาพูด การอ่านเขียนหนังสือ มารยาททางสังคมหรือระเบียบวินัย ประเพณีต่างๆ การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้มนุษย์เรียนรู้วัฒนธรรมดังกล่าว และสามารถปฏิบัติตัวให้เข้ากับสังคมได้ถูกต้อง

๒. การขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การพัฒนาบุคลิกภาพ ในสังคมแต่ละแห่งอาจมีวัฒนธรรมไม่เหมือนกันมนุษย์ในแต่ละสังคมจึงมีบุคลิกภาพแตกต่างกัน กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมากกว่าสภาพตามธรรมชาติ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม เพื่อที่จะได้มีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับมนุษย์ผู้อื่น และรู้จักระเบียบของสังคมและวัฒนธรรม มิฉะนั้นแล้ว เขาก็จะมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับสัตว์ชนิดอื่นไม่สามารถเข้าสังคมมนุษย์ได้

การขัดเกลาทางสังคมสามารถทำได้ ๒ ทาง คือ

๑. การขัดเกลาทางสังคมโดยทางตรง เช่น การมีพ่อแม่ฝึกอบรมเด็กให้รู้จักพูดและรู้จักกริยามารยาททางสังคม ครูอาจารย์สอนหนังสือนักเรียนและนักศึกษาให้มีศิลปะวิทยาการต่างๆ รวมทั้งให้ทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดี

๒. การขัดเกลาทางสังคมโดยทางอ้อม เช่น การได้เข้าฟังการอภิปรายฟังปาฐกถา ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ การอ่านหนังสือ การฟังวิทยุดูโทรทัศน์และภาพยนตร์ก็เป็นหนทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระเบียบต่างๆ ในสังคม นอกจากนี้การเข้ากลุ่มกับเพื่อนฝูง ทั้งที่สถานศึกษาและที่ทำงานก็ล้วนแต่ช่วยให้เกิดการปรับตัวและพัฒนาบุคลิกภาพได้ทั้งสิ้น

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมจะประสบความสำเร็จมีประสิทธิภาพสูงจะต้องคำนึงถึงปัจจัยบางประการการเข้าใจปัจจัยเหล่านี้ ช่วยทำให้การขัดเกลาทางสังคมมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น คือ

๑. ปัจจัยทางชีววิทยา มนุษย์มีสภาพทางร่างกายในทางชีววิทยาแตกต่างกันหลายอย่างรวมถึงความแตกต่างทางเพศชายหญิงตามโครงสร้างสรีรวิทยา มีผลทำให้การอบรมในแนวทางที่แตกต่างกันไป ซึ่งแล้วแต่ลักษณะความคาดหวังเอาไว้ในบทบาทของชายและหญิงในแต่ละสังคม

๒. การปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว คือ กระบวนการในการกระทำของแต่ละบุคคลในหรือกลุ่มๆหนึ่ง เป็นเหตุทำให้เกิดการกระทำหรือการเปลี่ยนแปลงในอีกบุคคลหนึ่งหรือในอีกกลุ่มหนึ่งตามปกติเด็กๆ จะได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองทำหน้าที่ในการขัดเกลาบุตรหลานของตนไปในทางเดียวกันกับตน อาจจะไม่ต้องอบรมโดยวาจา แต่อาจกระทำการอบรมโดยทางอ้อม คือ โดยพฤติกรรม เด็กๆ มักจะเลียนแบบตามผู้ปกครองเสมอ

๓. สถานภาพทางสังคม บุคคลเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ช่วยให้เกิดการขัดเกลาทางสังคม

ให้มีซึ่งประสิทธิภาพตามปกติผู้ที่อยู่ในสภาพทางสังคมสูงมักจะมีโอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มากกว่ากลุ่มคนที่อยู่ในสภาพทางสังคมต่ำ ซึ่งข้อนี้จะส่งผลให้มีความสามารถและค่านิยมในทางสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเองมากยิ่งขึ้น

๔. ภาษา การพัฒนาภาษาเป็นทักษะอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นแก่เด็กทั่วไป การสอนให้เด็กได้พัฒนาภาษาสูงขึ้นจะช่วยให้การขัดเกลาทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ การเรียนรู้ภาษาอื่น นอกจากภาษาถิ่นหรือภาษาดั้งเดิมของตนจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกฝังความสามารถและความรู้ของมนุษย์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

๕. การได้รับการอบรมทางสังคมบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีความสุขและมีซึ่งประสิทธิภาพ ถ้าได้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการหรือบุคคลอื่นก็ยอมรับรู้ด้วย การได้รับการยอมรับเป็นปัจจัยสำคัญมากนั้นหมายถึง การที่บุคคลอื่นยอมรับบทบาทของเขา บทบาทจำเป็นต้องมีการยอมรับในสังคมจะทำให้ผู้มีบทบาทแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๖. การขัดเกลาทางสังคมล่วงหน้า บุคคลได้รับการอบรมให้เข้าใจในแบบแผนที่ตนจะเป็นอย่างไรในอนาคต บุคคลก็จะเริ่มสังเกตบุคคลอื่นๆ ที่มีบทบาทเช่นนั้นอยู่ก่อนแล้ว เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงพฤติกรรมของตนไปตามแบบอย่างของบุคคลเหล่านั้น ดังนั้นการรู้ตัวก่อนว่าตนจะมีบทบาทอะไรในสังคม จะทำให้บุคคลสามารถได้รับการขัดเกลาฝึกอบรมให้เหมาะสม ได้ถูกต้องเหมาะสม

๗. การขัดเกลาทางสังคมภายหลังตลอดชีวิตของมนุษย์มีบทบาทใหม่ๆ ทั้งนี้โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสังคมนั้น จากเดิมมนุษย์จะรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะเป็นอะไร เราก็สามารถเตรียมตัวให้พร้อมได้และรับหน้าที่นั้นอย่างเหมาะสม แต่บางครั้งเราอาจได้รับบทบาทบางอย่างโดยกะทันหันซึ่งอาจไม่ได้เตรียมไว้เดิม ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ เราจึงจำต้องพยายามปรับปรุงตนเองใหม่ เพื่อให้การปฏิบัติบทบาทนั้นๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม^{๓๐}

ศิริรัตน์ แอดสกุล กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มนุษย์ได้รับจากพ่อแม่หรือมนุษย์คนใดก็ตามในสังคม ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์เต็มตัวเหมือนมนุษย์คนอื่นทั่วไป อนึ่ง มนุษย์คนใดหากไม่ได้รับการขัดเกลาทางสังคม มนุษย์คนนั้นจะไม่สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างเช่นมนุษย์ปกติทั่วไปได้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการถ่ายทอด นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนที่ให้มีลักษณะตามที่สังคมต้องการหรือคาดหวัง เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเป็นตัวตน (Self) ซึ่งทำให้บุคคลมีลักษณะที่แตกต่างไป

^{๓๐} จานงค์ อติวัฒนสิทธิ และคณะ, *การขัดเกลาทางสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๓-๕๑.

จากคนอื่น ๆ ในสังคม หนึ่ง การที่มนุษย์ในสังคมมีบุคลิกภาพ นิสัยใจคอไม่เหมือนกันหรือต่างกันออกไปนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มนุษย์แต่ละคนนั้นได้รับการขัดเกลาทางสังคมไม่เหมือนกัน มนุษย์จึงมีการแสดงออก ซึ่งพฤติกรรมหรือนิสัยใจคอที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของบุคลิกภาพ ซึ่งสังคมมักจะมีการหล่อหลอมหรือขัดเกลาให้มนุษย์เป็นคนที่บุคลิกภาพไปในทางที่สังคมต้องการ หรือพึงปรารถนาในทางที่สังคมยอมรับ และเห็นว่าถูกต้องเหมาะสมดีงาม ซึ่งในแต่ละสังคมวัฒนธรรมก็จะมี การขัดเกลาทางสังคมของคนแตกต่างกันออกไป

จุดมุ่งหมายในการขัดเกลาทางสังคม (Aims of Socialization)

๑. การปลูกฝังระเบียบวินัย (Basic Disciplines) ระเบียบวินัยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกสังคม มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมจำเป็นต้องมีระเบียบวินัย เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติสุข หากผู้ใดไม่ได้รับการขัดเกลาทางสังคมในเรื่องของระเบียบวินัย ผู้นั้นจะกระทำการใดๆ หรือแสดงพฤติกรรมที่ทำให้สังคมเสียระเบียบได้ และบางเรื่องอาจการเป็นปัญหาของสังคม

๒. การปลูกฝังความมุ่งหวัง (Aspirations) ปกติคนเราทุกคนเมื่อเติบโตขึ้น ย่อมมีความ มุ่งหวังในชีวิตความมุ่งหวังของคนบางคนได้รับการปลูกฝังมาจากพ่อแม่หรือครอบครัวตั้งแต่ยังเยาว์วัยหรือตั้งแต่เด็ก เช่น มีการปลูกฝังความคิดในตำแหน่งหน้าที่การงานหรืออาชีพต่างๆ ที่มีหน้าที่ ตา หรือมีเกียรติในสังคม

๓. การสอนให้รู้จักบทบาททางสังคมและทัศนคติ (Social roles and attitudes) ทุกคนในสังคมจะต้องได้รับการสอนให้รู้จักบทบาททางสังคม ตลอดจนทัศนคติต่างๆ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ว่าควรเป็นอย่างไรจึงจะถูกต้อง จะเป็นการเรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป การสอนสิ่ง เหล่านี้ตั้งแต่ในระดบครอบครัว โรงเรียน เพื่อนฝูง กลุ่มอาชีพ ตลอดจนสื่อสารมวลชน

๔. การสอนให้เกิดทักษะ (Skills) คนเราจะมีทักษะหรือความชำนาญที่แตกต่างกัน มากน้อยกันไป การที่แต่ละคนมีทักษะหรือความชำนาญที่แตกต่างกันนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแต่ละ คนได้รับการขัดเกลาทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน

๕. ความเป็นตัวตน (Self) เกิดขึ้นจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม และเกิดจากการที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น การสัมพันธ์กับผู้อื่นนั้นก็จะมีส่วนที่จะช่วยในการพัฒนา บุคลิกภาพ^{๓๑}

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้นเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เป็นกระบวนการที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนจะต้องได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตอยู่

^{๓๑} ศิริรัตน์ แอดสกุล, ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๐๕ – ๑๐๘.

ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม กระบวนการนี้จะก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมด้วย
มนุษย์แต่ละคนจะต้องผ่านตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม และในสังคมจะมีตัวแทนในการขัดเกลา
มากมายหลายหน่วยด้วยกัน แต่ตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคมที่มีความหมายและความสำคัญมาก
ที่สุด คือ สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันแรกที่มนุษย์ต้องเผชิญโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ใน
ขณะเดียวกันมนุษย์ต้องผ่านตัวแทนอื่นๆ ในการขัดเกลาทางสังคมด้วย โดยที่มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธ
ตัวแทนเหล่านั้นได้ ตัวแทนเหล่านั้นจะทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมได้อย่างเหมาะสมตามกาลเวลาหรือ
สถานการณ์ หากมนุษย์คนใดไม่ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้ ย่อมมีวิถีชีวิตหรือคุณลักษณะที่
ไม่แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ^{๓๒}

๒.๓.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม

นักคิดที่อธิบายการเกิดขึ้นแห่งตัวตนอันเป็นผลจากการขัดเกลาทางสังคม คือ
จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) และ ซิกมุนด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) โดย
อธิบายการเกิดขึ้นแห่งตัวตน

แนวคิดของ Mead อธิบายเกี่ยวกับ ตัวตนมี ๒ ประการ คือ

๑. ตัวตน I คือ ตัวตนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และกระฉับกระเฉง ตัวตนแบบนี้
มักเกิดจากสังคมที่ให้อิสระภาพแก่บุคคลในการแสดงออกบ้าง ไม่เข้มงวดเกินไป

๒. ตัวตน Me คือ ตัวตนที่มีแต่ความเฉื่อย ไม่กระฉับกระเฉงว่องไว ไม่มีความคิด
สร้างสรรค์ เป็นตัวตนที่ชอบทำตามคำสั่ง ตัวตนแบบนี้มักเกิดจากกลุ่มที่ใช้ระเบียบกฎเกณฑ์อย่าง
เคร่งครัดในการฝึกอบรม ตัวตน I จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนช่วยสร้างสรรค์ในสังคมที่มีเงื่อนไข
ที่เหมาะสม คือ ไม่เข้มงวดเกินไป และไม่ตึงเครียดเกินไป ตัวตนแบบนี้จะมีอิทธิพลเด่นเหนือตัวตน
Me ตรงกันข้ามถ้าชีวิตในกลุ่มค่อนข้างเข้มงวดและเต็มไปด้วยข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ตัวตน Me
จะมีอิทธิพลเด่นกว่า I และความเป็นปัจเจกภาพจะน้อย

ฉะนั้น ตามความหมายของแนวคิดของ Mead การขัดเกลาทางสังคมก่อให้เกิด
ความมีเหตุผล และความคิดสร้างสรรค์ในตัวมนุษย์และบุคลิกภาพจะเป็นไปตามแบบของแต่ละสังคม

แนวคิดของฟรอยด์ แบ่งตัวตนเป็น ๓ อย่าง คือ Id Ego Super-ego

๑. Id เป็นตัวตนที่เกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณ จะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลได้แสดง
พฤติกรรมเป็นตามธรรมชาติ ตัวตนแบบนี้เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่อยู่ในจิตไร้สำนึก ทำให้คนรู้สึก
โกรธ ยินดี หิว และความต้องการทางเพศ ตัวตนแบบนี้เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพที่อยู่ในจิตไร้สำนึก
ตามปกติในชีวิตของบุคคลจะมีความรู้สึกใฝ่ต่ำอยากได้สิ่งต่างๆ ถ้าบุคคลปล่อยตัวให้ความรู้สึกเหล่านี้

^{๓๒} ศิริรัตน์ แอดสกุล, ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒๗.

ครอบงำแล้วก็จะเป็อันตรายอย่างยิ่งต่อความสงบสุขของสังคม ด้วยเหตุนี้บุคคลทั่วไปที่มีสุขภาพจิตที่เป็นปกติจึงต้องกดความรู้สึกเหล่านี้ไว้ แต่ความรู้สึกนี้จะไม่สูญหายไปไหนยังคงมีอยู่ในใจคน

๒. Ego หรือ อัตตา คือ ตัวตนที่เป็นส่วนของบุคลิกภาพที่ทำให้บุคคลนั้นๆ รู้สึกรับรู้ในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ตัวตน Ego นี้ เป็นตัวของศูนย์กลางของชีวิตในทางชีววิทยา โดยเป็นตัวเชื่อมซึ่งพยายามจะช่วยประนีประนอมระหว่างความต้องการทางชีววิทยากับความต้องการทางสังคม ตัวตนแบบนี้เป็นตัวตนที่พยายามปฏิบัติภารกิจในแต่ละวันให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและถูกต้องตามครรลองแห่งชีวิตที่นิยมกันอยู่ในแต่ละสังคมเป็นตัวประนีประนอมระหว่างความต้องการทางชีววิทยากับความต้องการทางสังคม

๓. Super-ego หรือ ตัวอภิอัตตา เป็นส่วนบุคลิกภาพ ซึ่งขู่ หรือทำให้บุคคลรู้สึกในความคิดหรือเกิดความทรมานจิตใจ และเป็นส่วนที่กำหนดอุดมคติของบุคคล ตัวตนแบบนี้มีความหมายเท่ากับตัวมโนธรรมมักเกิดในสังคมที่มีการเน้นระเบียบวินัยและกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัดและมีส่วนทำให้เกิดความเป็นปกติขึ้นในสังคม ตัวตนแบบนี้อาจใกล้เคียงกับตัวตนของ Me ในแนวคิดของ Mead แต่ในความคิดของ Freud มองว่าการมระเบียบและกฎเกณฑ์โดยเคร่งครัดไม่ทำให้บรรลุถึงความสุขแท้จริงเลย เพราะ Freud คิดว่าการขัดเกล่าให้เกิดระเบียบทางสังคมนี้ เป็นกระบวนการที่บุคคลถูกอบรมสั่งสอนให้สละความสุขอันยิ่งใหญ่ที่สุดของตนเพื่อประโยชน์ของกลุ่ม

การขัดเกล่าทางสังคมช่วยสร้างตัวตนขึ้นมา ๓ อย่าง คือ

๑. ภาพเกี่ยวกับตัวตน (Self-image) โดยอาศัยการปะทะสัมพันธ์กับคนอื่น ด้วยการใช้ภาษาทำให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับตนเองว่าเป็น ฉัน (I) C.H. Cooley กล่าวว่า พฤติกรรมของคนที่มีต่อบุคคลนั้นเป็นเหมือนกระจกเงาที่ช่วยให้มองเห็นตัวเองว่าเป็นใคร

๒. ตัวตนในอุดมคติ (Ideal-self) สร้างขึ้นจากทัศนคติที่คนอื่นมีต่อตน บุคคลอาจสร้างภาพของสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อแสวงหาความรักและต้องการ

๓. ตัวตนปฏิบัติการ (Ego) เป็นสิ่งที่เราได้ทำ ไปในแต่ละวัน โดยได้รับการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่เพื่อมุ่งหวังให้เด็กควบคุมและพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นช่วงสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ควบคุมส่งเสริมการเป็นปึกแผ่นของตัวตน เช่น ความอดทน การมีระเบียบ การยอมรับผิด^{๓๓}

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการขัดเกล่าทางสังคม สรุปได้ว่า การขัดเกล่าเป็นกระบวนการที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ มีบุคลิกภาพตามสังคมต้องการ สามารถอยู่

^{๓๓} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ, การขัดเกล่าทางสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕ - ๔๖.

ร่วมและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นเป็นปกติ จากการได้รับการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวัฒนธรรมจากครอบครัวและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมมีอิทธิพลมากต่อการพัฒนาบุคลิกภาพก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีทิศทางจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคม เพื่อที่จะได้มีบุคลิกภาพเช่นเดียวกับมนุษย์คนอื่นๆ และรู้จักระเบียบของสังคมและวัฒนธรรม มารยาททางสังคม ระเบียบวินัย และประเพณีต่างๆ อันเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนรวม ปัจจัยในการขัดเกลาทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ คือ ปัจจัยด้านชีววิทยาของมนุษย์สภาพร่างกายความแตกต่างทางเพศ ปัจจัยด้านครอบครัวอิทธิพลของพ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมหรือเลียนแบบพฤติกรรมคนในครอบครัว ปัจจัยจากสภาพสังคมร่ำรวยล้นมือและไม่ดีมีผลต่อค่านิยมการความเป็นตนเองและโอกาสสร้างความสามารถ ปัจจัยด้านภาษาในการอบรมขัดเกลาภาษาที่มีความสำคัญยิ่งที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมความรู้ และยิ่งมีความรู้หลายภาษาจะช่วยให้การขัดเกลาทางสังคมมีประสิทธิภาพขึ้น ปัจจัยทางอบรมทางสังคม กระทั่งทำให้ที่ยอมรับจากผู้คนในสังคมอย่างกว้างขวาง จากการข้อเสนอของนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาเกี่ยวกับจากการกระทำของมนุษย์ ด้าน จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีด (George Herbert Mead) ในแนวคิดการสร้างตัวตน I และ Me เมื่ออยู่ในสังคมแต่ละแบบ จะเกิดการขัดเกลาทางสังคมต่างกันจะทำให้บุคลิกภาพเป็นไปตามแบบอย่างของแต่ละสังคมจะมีต่อการคิด การมีเหตุผลของมนุษย์ นอกจากนี้แนวคิดของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) อธิบายเกิดขึ้นแห่งตัวตน ๓ ระดับ คือ ตัวตน Id, Ego และ Super-ego ตนตัวอย่างแรกของมนุษย์คือ Id เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติเกิดขึ้นโดยสัญชาตญาณแสดงออกเป็นบุคลิกภาพในจิตไร้สำนึก อาจสร้างปัญหาต่อความสงบสุขของสังคม เมื่อได้รับการอบรมจะเป็นตัวตน Ego บุคลิกภาพที่เกิดจากการรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยความเป็นจริงมีความเกี่ยวข้องกับชีววิทยาของมนุษย์ ในลักษณะของประนีประนอมระหว่างความต้องการทางชีววิทยากับความต้องการทางสังคม ถัดไปเป็นบุคลิกภาพ Super-ego เป็นตัวตนแห่งอุดมคติมีมโนธรรมจะเกิดจากสังคมมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์

ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมกระบวนการช่วยสร้างตัวตน โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นและโดยอาศัยภาษา เพื่อสร้างความเป็นตัวตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นบุคคลที่สังคมปรารถนา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นๆ ได้อย่างปกติสุข

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาการของวัยรุ่น

ในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาการของวัยรุ่นที่อันเป็นช่วงวัยของเยาวชน จากเอกสารตำราและข้อมูลบทความทางออนไลน์ ดังนี้

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาการของวัยรุ่น

พระมหาโสภณ วิจิตรธมโม กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ ความเชื่อพื้นฐานของบุคคลในการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ที่ส่งเสริมในการพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ

๑. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์มีศักยภาพมีคุณค่าของตนเองสามารถฝึกหัดพัฒนาได้
๒. ไม่มีใครสมบูรณ์ไปหมดทุกด้าน จนไม่สามารถที่จะพัฒนาได้
๓. แม้ไม่มีใครรู้จักตนเองในบางเรื่อง ก็จะสามารถจัดการเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
๔. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม ที่การควบคุมในความคิดความรู้สึกและการกระทำของตนเองมีผลกระทบซึ่งกันและกัน
๕. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเองการที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนในวิธีคิดวิธีการปฏิบัติไม่สร้างนิสัยและฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็น

๖. การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ตลอดเวลาเมื่อต้องการ^{๓๔}

อริยญา ตัญญัณท์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์ กล่าวว่า การพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักและตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ การมีแรงจูงใจด้านบวกในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล และใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจเลือก มีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงของตนเอง ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง อาทิ สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพตาม ศักยภาพของตนเองและมีการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

ความสำคัญของการพัฒนาตน คนเราล้วนต้องการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้มี ชีวิตที่เป็นสุขในสังคมประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองที่ตั้งไว้ และการพัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ดังนั้น การพัฒนาตนจึงมีความสำคัญต่อตนเอง บุคคลอื่น และสังคมส่วนรวม

๑. การพัฒนาตนต่อตนเอง เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในทุกๆ ด้านเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่หลากหลายด้วยความรู้สึกที่เป็นสุข เช่น การปรับปรุงข้อบกพร่อง การพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดลักษณะที่ไม่ต้องการออกจากตัวเอง และส่งเสริมคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ซึ่งถือเป็นการวางแผนแนวทางให้สามารถพัฒนาตนเองให้ไปสู่เป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นคง การส่งเสริมความรู้สึก การมองเห็นในคุณค่าแห่งตัวตนให้สูงขึ้น การมีความเข้าใจตนเองและสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้เต็มศักยภาพ

๒. การพัฒนาตนต่อบุคคลอื่น เนื่องจากบุคคลย่อมต้องมีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

^{๓๔} พระมหาโสภณ วิจิตรธมโม, “การพัฒนาตนตามหลักอริยญาณ ๔ ในพระพุทธศาสนา”, วารสารพุทธจักรโลก ๖๖ ฉบับพิเศษ ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๔-๒๕.

การพัฒนาในบุคคลหนึ่งย่อมส่งผลต่อบุคคลอื่นด้วย การปรับปรุงและพัฒนาตนเองจึงเป็นการเตรียมตนให้เป็น สิ่งแวดล้อมที่ดีของบุคคลอื่นทั้งบุคคลในครอบครัวและเพื่อน สามารถเป็นตัวอย่างหรือเป็น ตัวแบบเพื่ออ้างอิงให้เกิดการพัฒนาในบุคคลอื่นๆ ต่อไปเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งชีวิตส่วนตัวและการ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชนที่จะส่งผลให้ชุมชนมีความแข็งแรงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

๓. การพัฒนาตนเองต่อสังคมโดยรวม การกิจที่แต่ละหน่วยของสังคมต้องรับผิดชอบ ล้วน ต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ปฏิบัติงานการที่ผู้ปฏิบัติแต่ละคนได้พัฒนาและปรับปรุงตนเอง ให้ทันต่อการพัฒนาของรูปแบบเทคโนโลยีหรือวิธีคิดให้เกิดทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อประสิทธิภาพ คุณภาพและการแข่งขันในสังคมที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเองทำให้สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้ ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้านจนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใดๆ อีกแม้บุคคลจะเป็นผู้ที่ รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่องยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจาก บุคคลอื่นใน การพัฒนาตนการควบคุมความคิดความรู้สึก และการกระทำของตนเองมีความสำคัญ เท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอกอุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือการที่ บุคคลมีความคิดติดยึดไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิดและการกระทำจึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่หรือฝึกทักษะ ใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเองเมื่อบุคคลพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเองการปรับปรุงและพัฒนา ตนเองสามารถดำเนินการได้ ทุกเวลาและต่อเนื่อง^{๓๕}

สุริยเดว ทรีปาตี กล่าวว่า พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น การเปลี่ยนแปลงใน วัยรุ่น มี ๓ ทาง คือ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย, ทางอารมณ์ สังคม และทางจิตใจ

๑. การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย

๑.๑ ขนาดและความสูง เข้าสู่วัยรุ่น ผู้ชายจะมีอัตราเร็วในการเจริญเติบโตของ ไหล่มากที่สุด ทำให้วัยรุ่นผู้ชายจะมีไหล่กว้าง การเจริญเติบโตสูงใหญ่ได้รวดเร็ว โดยเฉพาะที่ คอ แขน ขา มากกว่าที่ลำตัววัยรุ่นชาย จะมีกำลังของกล้ามเนื้อมากกว่าวัยรุ่นผู้หญิง วัยรุ่นชายรู้สึกว่ ตัวเองมีรูปร่างเก้งก้างน่ารำคาญ และวัยรุ่นผู้หญิงมีอัตราการเจริญเติบโตสะโพกมาก ซึ่งเป็นเหตุทำให้ เด็กตกอยู่ในความวิตกกังวลสูงได้

๑.๒ ไขมันและกล้ามเนื้อ : วัยรุ่นชาย จะมีกำลังของกล้ามเนื้อมากกว่าวัยรุ่น ผู้หญิง พละกำลังของกล้ามเนื้อจะแข็งแรงขึ้น หลังจากนั้นวัยรุ่นชายจะมีไขมันใต้ผิวหนังบางลง พร้อมๆกับมีกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้นและแข็งแรงขึ้น สำหรับวัยรุ่นหญิงถึงแม้ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของ กล้ามเนื้อ แต่ขณะเดียวกันจะมีการสะสม โดยเฉพาะไขมันที่สะสมที่เต้านมและสะโพก

^{๓๕} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ อ่างใน, อรัญญา ดุ้ยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์, **จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตน และการสร้างสรรค์สังคม หน่วยที่ ๑๕**, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

๑.๓ โครงสร้างใบหน้า ช่วงนี้กระดูกของจมูกจะโตขึ้น ทำให้ดั้งจมูกเป็นสันขึ้น กระดูกขากรรไกรบนและล่างเติบโตเร็วในระยะนี้ เช่นเดียวกับกล่องเสียง ลำคอ และกระดูกอัยลอยด์ พบว่าในวัยรุ่นชายจะเจริญเติบโตเร็วกว่าวัยรุ่นหญิงชัดเจน เป็นเหตุให้วัยรุ่นชายเสียงแตก

๑.๔ การเปลี่ยนแปลงของระดับฮอร์โมน ทั้งฮอร์โมนการเติบโต (growth hormone) และ ฮอร์โมนจาก ต่อมธัยรอยด์มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโต รวมทั้งฮอร์โมนทางเพศ นอกจากระดับ ฮอร์โมนจะมีผลโดยตรงต่อการเจริญเติบโตทางร่างกายและอวัยวะเพศในวัยรุ่นแล้ว ตัวของมันเองยังส่งผลถึงความรู้สึกทางอารมณ์และจิตใจ ปฏิบัติการการเรียนรู้

๑.๕ การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศ วัยรุ่นหญิงมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จะมีประจำเดือน และการเจริญเติบโตของเต้านม จะมีรูปร่างเป็นสาวเต็มตัว สำหรับวัยรุ่นชาย ซึ่งจะเริ่มมีการเจริญเติบโตของลูกอัณฑะ

๒. การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ สังคม ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะทำให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจได้อย่าง ตรงไปตรงมา ทั้งความวิตกกังวล หงุดหงิด หงุดหงิด หมกมุ่น ไม่พอใจในรูปร่างที่เปลี่ยนไป

๒.๑ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย เด็กผู้ชายที่เข้าสู่วัยรุ่นช้า จะมี ความวิตกกังวลสูงเกี่ยวกับความแข็งแรงของร่างกาย ซึ่งอาจจะไม่มั่นใจในความเป็นชาย รู้สึกว่า ตัวเองไม่สมบูรณ์มักถูกล้อเลียน กลั่นแกล้งจากเพื่อนๆ ที่รูปร่างใหญ่โตกว่า มีความภาคภูมิใจใน ตนเองในระดับต่ำและรู้สึกว่าตัวเองมีปมด้อยฝังใจไปได้อีกนาน วัยรุ่นหญิงที่โตเร็วกว่าเพื่อนวัยเดียวกัน (early mature) มักจะรู้สึกอึดอัดและรู้สึกเคอะเขิน ประหม่าอายต่อสายตาและคำพูด ของเพศตรงข้าม ในขณะที่สภาพอารมณ์ จิตใจยังเป็นเด็ก

๒.๒ ความวิตกกังวลกับอารมณ์เพศที่สูงขึ้น การ เปลี่ยนแปลงของระดับ ฮอร์โมนทางเพศ ซึ่ง จะส่งผลทำให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์เพศขึ้นมาได้บ่อย วัยรุ่นหลายคนที่มีกิจกรรมส่วนตัวที่เบี่ยงเบน ความสนใจ ทำให้สามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างดี โดยเฉพาะในวัยรุ่นที่ชอบเล่น กีฬากลางแจ้ง เป็นประจำวัยนี้จะมีความสนใจ อยากรู้ อยากเห็น อยู่แล้วเป็นทุน และเมื่อมาผสมกับการที่ มีระดับ ฮอร์โมนทางเพศเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะหัดสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง อยาก รู้ อยากเห็น กิจกรรมทางเพศผู้ใหญ่ควรเข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิดร่วมกับความอยากรู้ อยากเห็นของ วัยรุ่น ควร ให้ความรู้ในเรื่องเพศที่ถูกต้อง และถือว่าความรู้สึกในวัยนี้เป็นเรื่องธรรมดา เป็นธรรมชาติ อย่าง หนึ่งการที่วัยรุ่นจะสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองนั้น ไม่มีอันตรายต่อร่างกาย และไม่ถือว่าเป็นเรื่อง ที่ ผิดศีลธรรม ถ้ากระทำอย่างระมัดระวังเป็นส่วนตัว และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

๒.๓ ความวิตกกังวลกลัวการเป็นผู้ใหญ่ วัยนี้จะมีความคิด วิตกกังวล กลัวจะไม่ เป็นที่ยอมรับ จากคนรอบข้าง มักจะ กลัวความรับผิดชอบ ซึ่งจะรู้สึกว่าเป็นภาระที่หนักหนา ยุ่งยาก บางครั้ง อยากจะเป็นเด็ก อยากแสดงอารมณ์สนุกสนาน ร่าเริง เบิกบาน

๒.๔ ความวิตกกังวลในความงดงามทางร่างกาย ไม่ว่าวัยรุ่นหญิงหรือชายก็จะมีความรู้สึก ต้องการให้คนรอบข้าง ชื่นชมเกี่ยวกับรูปลักษณ์ภายนอกของตน สมเพศ สมวัย นั่นเป็นเพราะว่า เด็กจะสำนึกว่าความสวยงามทางกายเป็นแรงจูงใจ ทำให้คนยอมรับ ทำให้เพื่อนยอมรับเข้าไปใน กลุ่มได้ง่าย เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะเข้าสู่สังคมและเป็นที่ดึงดูดใจของเพศตรงข้าม ช่วงนี้จะเห็นว่าวัยรุ่นจะสนใจสนใจ พิถีพิถันในการเลือกเสื้อผ้า การหวีผม เอาใจใส่ต่อการออกกำลังกาย สนใจคุณค่าทางอาหาร เครื่องประดับ สุขภาพอนามัย การวางตัวให้สมบทบาททางเพศ การวางตัวในสังคม และความสนใจในแต่ละเรื่องอาจอยู่ได้ไม่นาน

๓. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ

๓.๑ ความรักและความห่วงใย ความรู้สึกอยากที่จะถูกรัก และยังอยากได้รับความเอาใจใส่ ห่วงใยจากบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็กแต่ก็จะมีข้อแม้ว่าจะต้องไม่ใช่การแสดงออกของพ่อแม่ที่ทำกับเขาราวกับเด็กเล็กๆ ไม่ต้องการให้แสดงความห่วงใยอยู่ตลอดเวลา

๓.๒ เป็นอิสระอยากทำอะไรได้ด้วยตัวของตัวเอง อยากทำในสิ่งที่ตัวเองคิดแล้วว่าดี อยากมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยากที่จะทำตัวห่างจากพ่อแม่ ห่างจากคำสั่งการเจริญเติบโตในการทำงานของสมอง ทำให้เด็กวัยนี้เริ่มมีความคิดอ่านเป็นของตนเอง เริ่มมีความคิดแบบนามธรรม (abstract thinking) การแยกจากพ่อแม่ในเกือบทุกรูปแบบ บางครั้งอาจทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกสับสนสองจิตสองใจ และอาจมีความรู้สึก "สูญเสีย" ในความรัก ความเอาใจใส่จากพ่อแม่ แต่ถ้าพวกเขาได้รับการดูแลหรือยอมทำตามคำสั่งของพ่อแม่ ก็จะไปขัดกับความต้องการที่จะเป็นเด็กโต เป็นอิสระของตนเองที่ต้องการพึ่งพาตนเอง การให้การเลี้ยงดูจึงต้องอาศัยความเข้าใจ และเคารพใน สิทธิส่วนบุคคลด้วย

๓.๓ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ความต้องการที่ยอมรับในสิ่งที่มาจากตัวของตัวเขาทำให้ พวกเขามั่นใจในตัวเอง พ่อแม่คงต้องส่งเสริมให้เด็กได้ช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ตามวัย เพราะในการฝึกเด็กนั้น นอกจากจะทำให้เด็กได้ใช้มือได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้หัดคิด หัดตัดสินใจในการกระทำสิ่งต่างๆ ด้วย

๓.๔ อยากรู้, อยากเห็น, อยากลอง การลองผิดลองถูก และคอยสังเกตดูจากปฏิกิริยาของคน รอบข้าง เพื่อตัดสินใจว่าสิ่งที่ทำนั้น ดีเลวเป็นอย่างไรวัยที่โตขึ้น เมื่อความสามารถเพิ่มขึ้น ร่างกาย เจริญเติบโตขึ้นมา สิ่งรอบตัวต่างๆ ที่น่าสนใจ และท้าทายความสามารถก็จะเริ่มเข้ามาเพื่อทดลอง การสนับสนุนส่งเสริมเด็กให้คงสภาพอยากรู้ อยากเห็น อยากลองและได้มีโอกาสทดลองสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ในขอบเขตที่เหมาะสมเพิ่มขึ้นตามวัย จะทำให้เด็กก้าวเข้าสู่วัยรุ่นด้วยความภาคภูมิใจที่ ตนเองเคยมีประสบการณ์ต่างๆ มาบ้างสิ่งเหล่านี้จะมาเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง ดังนั้น จะเห็น ว่าการฝึกสอนและให้โอกาสเด็กได้ทดลองทำในสิ่งที่ถูกต้อง ควรฝึกสอนมาตั้งแต่เด็ก และควรค่อยๆ สอนถึงอันตรายในหลายสิ่งหลายอย่างที่มีอยู่ในสังคม และวิธีการแก้ไข เรียนรู้ทั้งสิ่งที่ดี

และแล้ว การฝึกให้เด็กได้ลองในสิ่งที่น่าลอง แต่เสนอให้หัดยังตัวเองในสิ่งที่อันตรายจึงเป็นวิธีที่สำคัญ มา ตั้งแต่วัยเรียน แต่ในทางตรงกันข้ามในกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่เคยถูกฝึกให้ลองคิด ลองทำก่อน จะเกิดความสับสน วุ่นวายใจขาดความรู้ ขาดทักษะ ขาดการฝึกฝน ขาดการลองทำผิดพลาดมาก่อน จึงทำให้กลุ่มนี้ตกอยู่ในกลุ่มที่มีอันตรายสูง และในกลุ่มเด็กวัยรุ่นที่พ่อแม่ปล่อยปละละเลย หรือไม่เคยสอน ให้ ยับยั้งซึ่งใจมาก่อน นึกอยากทำอะไรก็จะทำไม่เคยต้องคิดหวัง ไม่เคยสนใจว่าการกระทำของตัว จะส่งผลกระทบต่อผู้คนรอบข้างอย่างไร พฤติกรรมอยากลองของ มักจะมีสูงสุดในช่วงวัยรุ่น ตอนกลาง เป็นเด็กก็ไม่ใช่ เป็นผู้ใหญก็ไม่เชิง แนวความคิดและการยับยั้งตัวเองมีไม่มากพอ

๓.๕ ความถูกต้อง ยุติธรรม โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลาง มักจะถือว่า ความยุติธรรม เป็นลักษณะหนึ่งของความเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นจึงให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับความ ถูกต้อง ยุติธรรม ตามทัศนะของตนเป็นอย่างยิ่ง และอยากจะทำอะไรหลายๆ อย่าง เพื่อเรียกร้อง ความยุติธรรม ทั้งในแง่บุคคลและสังคมส่วนรวม จึงมักจะเห็นภาพวัยรุ่นถกเถียง กันเรื่องของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว

๓.๖ ความตื่นเต้น ทำทนาย ความต้องการหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ เกลียดความจำเจ ซ้ำซาก วัยรุ่นกลุ่มนี้จะสร้างความตื่นเต้นทำทนายกับการที่กระทำผิดต่อกฎเกณฑ์ ต่างๆ ของทางบ้านและกฎของสังคมนั้นเป็นเพราะว่าเป็นความตื่นเต้นและความรู้ สึกว่าถูกทำทนาย แนวทางการ เลี้ยงดูเด็กฝึกให้เด็กได้มีโอกาสทำงานที่ทำทนายความสามารถที่ละน้อยอยู่ตลอดเวลา จะส่งผลทำให้เด็กได้พัฒนาความเชี่ยวชาญขึ้นมาได้ แก้ปัญหาได้

๓.๗ ต้องการการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของบ้านของกลุ่มเพื่อน พื้นฐานการ เลี้ยงดูที่ยอมรับ และมีความรักความผูกพันระหว่างพ่อแม่เด็ก จะมีผลทำให้เด็กเกิด ความรู้สึก ดังที่ กล่าวมานี้อย่าง ง่ายตาย จากการฝึกฝนให้โอกาสเด็กในการตัดสินใจลงมือกระทำหรือแสดง ความ คิดเห็นในเรื่อง ต่างๆ และรับฟังพยายามทำความเข้าใจตาม ถ้าเบี่ยงเบนก็ช่วยแก้ไข ถ้าถูกต้องก็ ชมเชยและชื่นชม สิ่งเหล่านี้จะไปกระตุ้นให้เด็กเกิดความรู้สึกเป็นที่ยอมรับจากบุคคลภายในบ้าน ซึ่ง จะส่งผลทำให้ เด็กอยากเป็นที่ยอมรับจากเพื่อน จากครูและจากคนอื่นๆ ต่อๆ ไป จึงเป็นเหตุผลจูงใจ กระทำ ความดีมากขึ้นๆ แต่ในกรณีตรงกันข้าม ถ้าเด็กคนใดเกิดมาในครอบครัวที่ยุ่งเหยิง ทำให้พ่อแม่ ไม่มี ปัญหาพอที่จะดูแลเด็ก กลับจะต้องส่งเด็กมาฝากให้ญาติเลี้ยงเป็นภาระ ไม่มีใครเป็นธุระจัดการ อะไรให้อย่างออกนอกหน้า ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ค่อยอยากจะรับรู้ รับฟังเรื่องของเด็ก ถึงเวลาจะนานก็ ไม่ รู้ว่าใครจะให้ความอบอุ่นเมตตาหรือรักได้มีความรู้สึกโดดเดี่ยว ไม่เป็นที่ต้องการของใครแม้แต่ คน เดียวในบ้านไม่ว่าจะถูกหรือทำผิด ทำดีหรือทำชั่วก็ไม่มีใครเห็นคนทัก หากคนที่หวังดีจริงจิงใน การ แนะนำตักเตือนอดทนช่วยฝึกสอนก็ไม่มี ในลักษณะเช่นนี้เด็กจะมีชีวิตที่เลือนลอย ไม่รู้สึก ว่า ตัวเอง เป็นสมาชิกภายในบ้าน เป็นคนหนึ่งภายในครอบครัว ไม่มีใครรับฟังปัญหา หรือไม่รู้ว่า จะ ปรีกษาใคร

เมื่อเติบโตไปโรงเรียนก็มักจะพกพาเอาความรู้สึกโดดเดี่ยว ว่าเหวนี้ไปที่โรงเรียน ความ ที่ทักษะไม่ได้ถูกฝึกสอนมาตั้งแต่ที่บ้านจึงทำให้ผลการเรียนไม่ดี และมักจะแยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อน

การสร้างบุคลิกภาพของวัยรุ่น

๑. การค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง พัฒนาด้านความนึกคิด ค้นหาสิ่งต่างๆ ทั้งทาง คำพูด การแสดงออก การแต่งกาย การเข้าสังคม วัยรุ่นที่สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤติในการค้นหาตัวเองได้อย่างไม่ยุ่งยากนัก มักจะมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ คือ เป็นผู้ที่ใช้สติปัญญาเผชิญกับเหตุการณ์ในชีวิตมากกว่าการใช้อารมณ์ เป็นผู้ที่เลือกเผชิญหน้ากับปัญหามากกว่าเป็นผู้ที่จะยอมหลีกเลี่ยงปัญหา เป็นผู้รู้เท่าทันธรรมชาติของตนเอง เป็นผู้ที่ไม่มีความรู้สึกว่าเขาโดดเดี่ยวนั้นหนทางที่จะไปขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ วัยรุ่นที่สามารถผ่านวิกฤตการณ์และค้นพบตัวเอง ก็เท่ากับมีความสามารถที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพมั่นคง

๒. การเอาชนะตัวเอง การควบคุมพฤติกรรม อารมณ์ให้ออกมาในรูปที่เหมาะสมใน ระยะแรกๆ จะพบลักษณะสองจิตสองใจระหว่างความอยากเป็นเด็กต่อไปกับความอยากเป็น ผู้ใหญ่ จากความรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นมักจะมองว่าสถานะผู้ใหญ่หมายความว่า พึ่งตนเองได้ตัดสินใจได้ถูกต้อง การที่จะเอาชนะใจตนเองนั้น เป็นสิ่งที่เด็กควรจะได้รับ การเรียนรู้ ได้รับโอกาส ในการฝึกฝนมาตั้งแต่เด็กๆ ที่ละเล็กทีละน้อย ผ่านการที่พ่อแม่กำหนดขอบเขตต่างๆ ในชีวิต แต่ในวัยเด็กที่ไม่เคยเรียนรู้ที่จะยับยั้งชั่งใจมาก่อน ไม่เคยเอาชนะตัวเองโดยการทำให้เหมาะสมได้ เลย หรือถูกเลี้ยงดูให้เอาแต่ใจตัวเอง อยากได้อะไรก็ได้ อยากทำอะไรก็จะทำครั้งเติบโตเข้าวัยรุ่นมีอิสระมากขึ้น ก็เห็นพฤติกรรมที่ไม่ยังคิดได้บ่อยๆ และบางครั้งกลับเป็นอันตรายทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นอีกด้วย

๓. การแยกตัวเองเป็นอิสระ คำว่าอิสระในสายตาของวัยรุ่น ก็คือ มีสิทธิและเสรีภาพเท่าที่ บุคคลหนึ่งพึงจะมี ซึ่งรวมทั้งการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจในเหตุการณ์ต่างๆ ขณะเดียวกัน พวกเขาก็จะสังเกตดูการยอมรับจากพ่อแม่คนข้างเคียงด้วย คือ การได้แสดงออก พึ่งตนเองได้ มีความรับผิดชอบ ที่ค่านิยมที่ถูกต้อง และมั่นใจและภูมิใจในตนเอง

ปัจจัยที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นมีบุคลิกภาพที่ดี

๑. พ่อแม่มีลักษณะที่ยอมรับความสามารถของเด็ก เข้าใจและสนับสนุนในความสามารถ ด้านอื่นๆ ที่เหลือมีความภาคภูมิใจในด้านอื่นๆ ของลูก และปรับสิ่งแวดล้อมในการเรียนให้ เหมาะสม คือ ไม่เร่งรัด ไม่บังคับ แต่ให้กำลังใจ

๒. ความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจในตนเอง มองภาพพจน์ตัวเองดี แต่ไม่ใช้การเอาแต่ใจ ตัวเอง การฝึกให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง และควบคุมตัวเองเป็น พึ่งพาตัวเองได้ช่วยเหลือผู้อื่นได้ มี โอกาสคิด ตัดสินใจในเหตุการณ์ต่างๆ มาเป็นประจำมีความยับยั้งชั่งใจ "การทำ" กับ "การไม่ทำ" ในสิ่งที่ดี และไม่ดีเด็กวัยรุ่นหลายคนที่ยอมทำตามเพื่อนเพราะกลัวว่าเพื่อนจะดูถูกรังเกียจนั้น ทั้งๆ ที่ทำไปแล้วจะขัดต่อความรู้สึกของตัวเองก็ตาม เป็นสาเหตุจากที่ตนเองไม่มั่นใจและไม่เป็นตัวของตัวเอง

ตัวเองอย่างมั่นคง ซึ่งจะต้องมาจากการฝึกหัดสะสมความรู้ ความ สามารถมาตั้งแต่เด็กผ่านประสบการณ์ที่ถูกเลี้ยงดูมานั่นเอง

๓. มีการสื่อสารที่ดี กล่าวพูด กล่าวคิด กล่าวแสดงออก และกล่าวที่จะทำตัวต่างจากผู้อื่นโดยยึดหลักการที่ถูกต้อง

๔. มีทางออกหลายทำ เช่น กีฬา ดนตรี งานอดิเรก สังคม ศิลปะ การเรียน การงาน และอื่นๆ การมีทักษะหลายๆ อย่างเป็นสิ่งที่มีพ่อแม่ต้องดูทักษะเด่นของลูก ซึ่งในความเด่นนั้นอาจไม่เก่งเท่าผู้อื่นก็จริง แต่ก็ เป็นความสามารถที่ดีของลูกและควรให้ความ สนับสนุน โดยเฉพาะทักษะในการเข้าสังคม และการปรับตัว

๕. มีโอกาสเรียนรู้จากทั้งส่วนดีและส่วนที่เลวมาก่อนได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจถึงคุณลักษณะของการเป็นคนดีได้ตรงตรงคุณเป็น แต่ขณะเดียวกันก็เรียนรู้ที่จะทันคน ว่ามีความเจ้าเล่ห์เพทุบาย โกหกหลอกลวง ซึ่งปะปนกันอยู่ในหมู่เพื่อนและคนในสังคม เรียนรู้ที่จะเข้าใจลักษณะดีและไม่ดี ของพฤติกรรมของคนทำให้ขณะที่วัยรุ่นคลุกคลีกับเพื่อนและผู้คนต่างๆ จะได้ ไตร่ตรอง เพื่อว่าจะได้มาช่วยในการตัดสินใจอีก ด้วยการสอนของพ่อแม่จึงควรชี้ให้เด็กเห็นความยับยั้งชั่งใจน้อยลงสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวจึงดูดีขึ้น ดูสบายใจขึ้น ภาวะความรับผิดชอบดูเหมือนจะลดน้อยลงนั่นเอง เป็นคำตอบที่ถูกต้องและตรงกับความจริง^{๓๖}

กรมพลศึกษา นำเสนอ เด็กวัยรุ่นจะมีอายุอยู่ในช่วงอายุประมาณ ๑๐ปี ขึ้นไป จนถึงอายุ ประมาณ ๒๐ ปีระยะวัยรุ่นจัดว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นวัยที่ร่างกายและจิตใจเริ่มเปลี่ยนจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จึงจัดว่า เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิตซึ่งถ้าวัยรุ่นไม่ได้รับการแนะนำอย่างถูกต้อง อาจทำให้ประพฤตินิสัยที่ผิดได้ เมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิงจะมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนี้

๑. การพัฒนาด้านร่างกาย เพศชาย จะมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เมื่ออายุประมาณ ๑๕ ปีร่างกายจะขยายใหญ่ขึ้นมีกล้ามเนื้อขึ้นเป็นมัดแขนขาขาใหญ่ขึ้น มีหนวดเครา หนวดขนคิ้วยาวขึ้นมีขนขึ้น เพศหญิงจะมีส่วนสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เมื่ออายุประมาณ ๑๕ ปีหน้าอกจะขยายใหญ่ขึ้นเอวคอดสะโพกพวย ใบหน้าและผิวพรรณเปล่งปลั่งขึ้น มีสิ่วขึ้นที่ใบหน้าและมีประจำเดือน

๒. พัฒนาการทางจิตใจ (Psychological Development) สติปัญญา (Intellectual Development) วัยนี้สติปัญญาจะพัฒนาสูงขึ้น จนมีความคิดเป็นแบบรูปธรรม (Jean Piaget) หรือ ในลักษณะ Formal Operation มีความหมายถึง ความสามารถเรียนรู้ เข้าใจ

^{๓๖} สุริยเดว ทรีปาตี, พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น, (นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮัว, ๒๕๕๔),, หน้า ๑-๑๐.

เหตุการณ์ต่างๆ ได้ลึกซึ้งขึ้น มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และสังเคราะห์ สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นตามลำดับจนเมื่อพ้นวัยรุ่น จะมีความสามารถทางสติปัญญาได้เหมือนผู้ใหญ่ แต่ในช่วงระหว่างวัยรุ่นนี้ยังอาจขาดความยั้งคิดมีความหุนหันพลันแล่น ขาดการไตร่ตรองให้รอบคอบ

๒.๑ ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Awareness) วัยนี้จะเริ่มมีความสามารถในการรับรู้ตนเอง ด้านต่างๆ คือ

๒.๑.๑ เอกลักษณ์ (Identity) วัยรุ่นจะเริ่มแสดงออกถึงสิ่งตนเองชอบ สิ่งที่ตนเองถนัด ซึ่งจะแสดงถึงความเป็นตัวตนของเขาที่โดดเด่น ได้แก่ วิชาที่เขาชอบเรียน กีฬาที่ชอบเล่น งานอดิเรก การใช้เวลาว่างให้เกิดความเพลิดเพลิน กลุ่มเพื่อนที่ชอบและสนิทสนมด้วย โดยเขาจะเลือกคบคนที่มีส่วนคล้ายคลึงกัน หรือเข้ากันได้ และจะเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอย่างจากกลุ่มเพื่อนนี้เอง ทั้งแนวคิด ค่านิยม ระบบจริยธรรม การแสดงออกและการแก้ปัญหาในชีวิต จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตน และกลายเป็นบุคลิกภาพนั่นเอง สิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ตนเองยังมีอีกหลายด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางเพศ (sexual identity and sexual orientation) แฟชั่น ดารา นักร้อง การแต่งกาย ทางความเชื่อในศาสนา อาชีพ คติประจำใจ เป้าหมายในการดำเนิน

๒.๑.๒ ภาพลักษณ์ของตนเอง (self Image) คือการมองภาพของตนเอง ในด้านต่างๆ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง ความสวยความหล่อ ความพิการ ข้อดีข้อด้อยทางร่างกายของตนเอง วัยรุ่นจะสนใจหรือ ให้ความสำคัญกับรูปร่าง ผิวพรรณมากกว่าวัยอื่นๆ ถ้าตัวมีข้อด้อยกว่าคนอื่นก็จะเกิดความอับอาย

๒.๑.๓ การได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (Acceptance) วัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนอย่างมาก การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง มั่นใจตนเอง วัยนี้จึงมักอยากเด่นอยากดัง อยากให้มีคนรู้จักมากๆ

๒.๑.๔ ความภาคภูมิใจตนเอง (Self Esteem) เกิดจากการที่ตนเองเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและคนอื่นๆ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นคนดีและมีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ทำอะไรได้สำเร็จ

๒.๑.๕ ความเป็นตัวของตัวเอง (Independent) วัยนี้จะรักอิสระ เสรีภาพ ไม่ค่อยชอบอยู่ในกฎเกณฑ์กติกาใดๆ ชอบคิดเอง ทำเอง พึ่งตัวเอง เชื่อความคิดตนเอง มีปฏิกิริยาตอบโต้ผู้ใหญ่ที่บีบบังคับสูง ความอยากรู้อยากเห็นอยากลองจะมีสูงสุดในวัยนี้ ทำให้อาจเกิดพฤติกรรมเสี่ยงได้ง่ายถ้าวัยรุ่นขาดการยั้งคิดที่ดี การได้ทำอะไรด้วยตนเอง และทำได้สำเร็จ จะช่วยให้วัยรุ่นมีความมั่นใจในตนเอง (Self Confidence)

๒.๑.๖ การควบคุมตนเอง (Self Control) วัยนี้จะเรียนรู้ที่จะควบคุมความคิด การรู้จักยั้งคิด การคิดให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้ความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

๒.๑.๗ อารมณ์ (Mood) อารมณ์จะปั่นป่วน เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้าโดยไม่มีสาเหตุได้ง่าย อารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้ อาจทำให้เกิดพฤติกรรมเกรี้ยวกราด มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิต ในวัยรุ่นตอนต้น การควบคุมอารมณ์ยังไม่ค่อยดีนัก บางครั้งยังทำอะไรตามอารมณ์ตัวเองอยู่บ้าง แต่ค่อยๆดีขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น

๒.๑.๘ จริยธรรม (Moral Development) วัยนี้จะมีความคิดเชิงอุดมคติสูง(Idealism) เพราะเขาจะแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้แล้ว มีระบบนิยามของตนเอง ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชมของคนอื่น และจะรู้สึกอึดอัดกับข้อจำกัดกับความไม่ถูกต้องในสังคม ในวัยรุ่นตอนต้นการควบคุมตนเองอาจยังไม่ดีนัก แต่เมื่อพ้นวัยรุ่นนี้ไป การควบคุมตนเองจะดีขึ้น จนเป็นระบบจริยธรรมที่สมบูรณ์เหมือนผู้ใหญ่

๓. พัฒนาการทางสังคม (Social Development) วัยนี้จะเริ่มห่างจากที่บ้านและไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจเพื่อนมากกว่า เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคมสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดีขึ้น มีความสามารถในการทักษะสังคม การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามกัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกริชาชีพที่เหมาะสมกับตน และมีสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อตนเองในอนาคตต่อไป^{๓๗}

นันทนาการเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตใจช่วงวัยรุ่น มีคุณค่าหลากหลายใช้พัฒนาจิตใจของเด็กช่วงก้าวสู่วัยรุ่น ดังต่อไปนี้

๑. เพื่อพัฒนาอารมณ์กิจกรรมนันทนาการเป็นกระบวนการเสริมสร้างและพัฒนาอารมณ์ ของบุคคลและชุมชนโดยอาศัยกิจกรรมต่างๆเป็นสื่อกลางในช่วงเวลาว่าง หรือ เวลา อสั ราชการเข้าร่วมกิจกรรมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจและกิจกรรมนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่สังคมยอมรับสามารถก่อให้เกิดความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน

^{๓๗} สำนักนันทนาการกรมพลศึกษา, การใช้นันทนาการเพื่อพัฒนาจิตใจเด็กช่วงก้าวสู่วัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส.ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔-๒๙.

๒. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ กิจกรรมนันทนาการช่วยสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้ร่วมกิจกรรมทั้งนี้เพราะความหลากหลายกิจกรรม เช่น การท่องเที่ยวทัศนศึกษาการเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ในสถานที่และทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับประสบการณ์และพื้นฐานเดิมของบุคคลหรือชุมชน

๓. เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์กิจกรรมสร้างเสริมประสบการณ์หรือเป็นกิจกรรมบางอย่างที่เคยเข้าร่วมมาแล้ว แต่ผู้เข้าร่วมอยากสร้างความประทับใจหรือความทรงจำเดิมก็จะเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ทั้งสิ้น

๔. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม กิจกรรมนันทนาการจะส่งเสริม การมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนฝึกให้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยความสนใจ และสมัครใจส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มรู้จักสิทธิและหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นในฐานะองค์กรของสังคม

๕. เพื่อส่งเสริมการแสดงออก กิจกรรมนันทนาการหลายประเภทเป็นการส่งเสริมให้บุคคลได้แสดงออกทางด้านความรู้สึกรู้จักคิดสร้างสรรค์การระบายอารมณ์การเลียนแบบสถานการณ์หรือพฤติกรรมต่างๆ ทำให้สามารถเรียนรู้และรู้จัก ตนเองมากขึ้นสร้างความมั่นใจความเข้าใจและการควบคุมตนเอง

๖. เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต กิจกรรมนันทนาการเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาอารมณ์ความสุขความสามารถของบุคคล สุขภาพและสมรรถภาพทางกายและจิตใจ ความสมดุลทางกายและจิตสิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ของสังคมทุกเพศ

๗. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี กิจกรรมนันทนาการเป็นการให้การศึกษาแก่เยาวชนในด้านการช่วยเหลือตนเองรู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบระเบียบวินัยและการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มและสังคมได้เป็นอย่างดี เป็นการพัฒนาบทบาท ของการเป็นพลเมืองดีไม่เห็นแก่ตัวช่วยเหลือสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญส่งผลให้สังคมอบอุ่นและเพิ่มพูนคุณภาพชีวิต^{๓๔}

๒.๔.๒ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson)

อธิบายถึงลักษณะของการศึกษาไปข้างหน้า โดยเน้นถึงสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของคน ซึ่งในแต่ละขั้นของการพัฒนานั้นจะมีวิกฤติการณ์ทางสังคม (social crisis) เกิดขึ้น การที่ไม่สามารถเอาชนะหรือผ่านวิกฤติการณ์ทางสังคมในขั้นหนึ่ง ๆ

^{๓๔} สำนักนันทนาการกรมพลศึกษาการใช้นันทนาการเพื่อพัฒนาจิตใจเด็กช่วงก้าวสู่วัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส.ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๒-๔๕.

จะเป็นปัญหาในการเอาชนะวิกฤติการณ์ทางสังคมในขั้นต่อมา ทำให้เกิดความบกพร่องทางสังคม (social inadequacy) และเป็นปัญหาทางจิตใจตามมาภายหลัง

แบ่งพัฒนาการด้านจิตสังคมของบุคคลเป็น ๘ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ระยะทารก อายุ ๐-๒ ปี : ขั้นไว้วางใจและไม่ไว้วางใจผู้อื่น

ขั้นที่ ๒ วัยเริ่มต้น อายุ ๒-๓ ปี : ขั้นที่มีความเป็นอิสระกับความละอายและสงสัย

ขั้นที่ ๓ ระยะก่อนไปโรงเรียน อายุ ๓-๖ ปี : ขั้นมีความคิดริเริ่มกับความรู้สึกลึก

ขั้นที่ ๔ ระยะเข้าโรงเรียน อายุ ๖-๑๒ ปี : ขั้นเอาการเอางานกับความมีปมด้อย

ขั้นที่ ๕ ระยะวัยรุ่น อายุ ๑๒-๒๐ ปี : ขั้นเข้าใจและไม่เข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง

ขั้นที่ ๖ ระยะต้นของวัยผู้ใหญ่ อายุ ๒๐-๔๐ ปี : ขั้นใกล้ชิดความรู้สึกเปล่าเปลี่ยว

ขั้นที่ ๗ ระยะผู้ใหญ่ อายุ ๔๐-๖๐ ปี : ขั้นการอนุเคราะห์กับพะว้าพะวงแต่ตัวเอง

ขั้นที่ ๘ ระยะวัยสูงอายุประมาณ ๖๐ ปีขึ้นไป : ขั้นความมั่นคงจิตใจความสิ้นหวัง

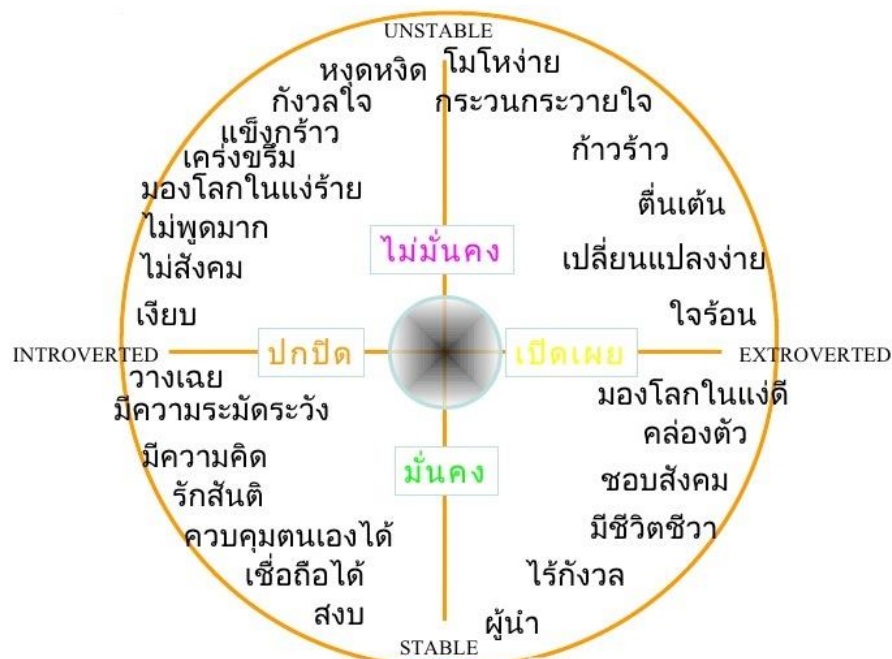
ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson) วัยรุ่นอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ ๕ คือ ขั้นการเข้าใจและไม่เข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง เป็นภาวะวิกฤติของวัยรุ่นเกิดขึ้นจากความสับสนในบทบาทและความเป็นบุคลิกของตนเองมีการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของร่างกายทำให้วัยรุ่นก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ สิ่งสำคัญที่วัยรุ่นค้นเอกลักษณ์ของตนเอง ก็คือการตัดสินใจในความสำเร็จของชีวิต^{๓๙}

ทฤษฎีบุคลิกภาพแบบคุณลักษณะของแฮนส์ ไอเซนค์ (Hans Eysenck)

อธิบายว่าทำไมแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกันในบุคลิกภาพพฤติกรรม คุณลักษณะบุคลิกภาพที่สำคัญมี ๔ ลักษณะ คือ บุคลิกภาพปกปิด (Introverted), บุคลิกภาพเปิดเผย (Extroverted), บุคลิกภาพมั่นคง (Stable) และบุคลิกภาพไม่มั่นคง (Unstable) มีจุดเริ่มต้นมาจากชีววิทยาที่ขึ้นอยู่กับจำนวนกิจกรรมในระบบประสาทของแต่ละบุคคลและกิจกรรมนี้จะจูงใจให้แต่ละบุคคลมีการพัฒนาไปในแนวทางที่แน่นอน ในขั้นสุดท้ายของบุคลิกภาพได้มาจากระบบประสาทของแต่ละบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ^{๔๐}

^{๓๙} บ้านจอมยุทธ, ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยาพัฒนาการมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.baanjomyut.com/library_2/extension1/concepts_of_developmental_psychology/01.html [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

^{๔๐} อำนวย แสงสว่าง, บุคลิกภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษราพิพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔๘.

แผนภาพที่ ๒.๑ การวัดบุคลิกภาพของแฮนส์ ไอเซนค์

ทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดของเพียเจต์ (Piaget)

อธิบายธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนมีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด เพราะมนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ผลจากกระบวนการดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เกิดพัฒนาการของปัญญา

ธรรมชาติของมนุษย์มีพื้นฐานติดตัวตั้งแต่กำเนิด ๒ ชนิด คือ

๑. การจัดและรวบรวม (organization) เป็นการจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายใน ให้เป็นระบบระเบียบอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อให้เกิดภาวะสมดุลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

๒. การปรับตัว (adaptation) เป็นการปรับตัวเพื่อให้อยู่ในภาวะสมดุลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการ ๒ อย่าง คือ

๒.๑ การซึมซับประสบการณ์ (assimilation) หมายถึง การที่มนุษย์มีการซึมซับประสบการณ์ใหม่เข้าสู่โครงสร้างของสติปัญญา (cognitive structure) หลังจากมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

๒.๒ การปรับโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญา (accommodation) หมายถึง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเชาวน์ปัญญาที่มีอยู่ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น

องค์ประกอบสำคัญที่เสริมพัฒนาการทางสติปัญญา องค์ประกอบ ๔ คือ

๑. วุฒิภาวะ (maturation) คือ การเจริญเติบโตทางด้านสรีรวิทยามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสติปัญญาและความคิด โดยเฉพาะเส้นประสาทและต่อมไร้ท่อ

๒. ประสบการณ์ (experience) ประสบการณ์เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาทางสติปัญญา เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทุกครั้งที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งประสบการณ์ที่เกิดจากการมี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและประสบการณ์เกี่ยวกับการคิดหาเหตุผลและทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

๓. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission) คือการที่บุคคลได้รับการถ่ายทอด ความรู้ด้านต่าง ๆ จากบุคคลรอบข้าง เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู

๔. กระบวนการพัฒนาสมดุล (equilibration) คือ การควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอยู่ในตัวแต่ละบุคคลเพื่อปรับสมดุลของพัฒนาการทางสติปัญญาความคิดไปสู่ขั้นที่สูงกว่า^{๔๑}

ทฤษฎีบุคลิกภาพการเรียนรู้ทางสังคม (Transcript of Copy of) ของแบนดูรา (Bandura)

อธิบายทฤษฎีทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาตนและการปรับพฤติกรรมภายใต้บริบทสังคม เน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) ภายใต้บริบทสังคม ซึ่งมีแนวคิดว่าการเรียนรู้ไม่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาในแง่ของการแสดงออกหากแต่ว่าการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้วแม้จะยังไม่ได้มีการแสดงออกก็ตาม

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีแนวคิด ๓ ประการ ดังนี้

๑. แนวคิดการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) คือ การเรียนรู้โดยการสังเกตใน ๓ ตัวแบบ คือ ตัวแบบที่ ๑ จะทำหน้าที่สร้างพฤติกรรมใหม่, ตัวแบบที่ ๒ จะทำหน้าที่ยับยั้งการเกิดของพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ และตัวแบบที่ ๓ จะทำหน้าที่เสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และการเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเรานั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบ ในการเรียนรู้ผ่านตัวแบบนี้ตัวแบบเพียงคนเดียวสามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกไปพร้อม ๆ กันและเนื่องด้วย คนเรานั้นใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่ต่างกันการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ทางสังคม จึงต้องผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น คนส่วนมากรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของสังคมโดยการผ่านทางสื่อแทบทั้งสิ้น (Social Learning Theory)

กระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต แบ่งออกเป็น ๔ อย่าง

^{๔๑} บ้านจอมยุทธ, ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยาพัฒนาการมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:https://www.baanjomuyut.com/library_2/extension1/concepts_of_developmental_psychology/01.html [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

๑. กระบวนการตั้งใจ บุคคลจะตั้งใจเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างตั้งใจตามต้นแบบ

๒. กระบวนการเก็บจำ บุคคลจะจดจำลักษณะของตัวแบบและแปลงข้อมูล

๓. กระบวนการกระทำเมื่อจดจำได้แล้ว บุคคลเริ่มที่จะปรับพฤติกรรมให้ใกล้เคียงแบบอย่างที่ได้สังเกต

๔. กระบวนการจูงใจ บุคคลอื่นสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงได้ทั้งด้านบวกและลบที่เกิดขึ้นแสดงออกให้เห็น

แบนดูรา มีแนวคิดที่ว่า เราสามารถเรียนรู้จากผู้อื่นโดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างจากต้นแบบ (Model) หลักสำคัญ คนสามารถเรียนรู้โดยการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น การเรียนรู้อาจเกิดโดยไม่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเสริมและการลงโทษไม่มีผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ ความตั้งใจ (Attention) คือปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ บุคคล, พฤติกรรม, สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและมีผลต่อการเรียนรู้

๒. แนวคิดของการกำกับตนเอง (Self-Regulation) คือความตั้งใจความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและจะต้องฝึกฝนกระบวนการการกำกับตนเอง ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการสังเกตตนเองบุคคลจะต้องรู้ว่ากำลังทำอะไรอยู่ กระบวนการตัดสินใจ การเปลี่ยนแปลงจะต้องอาศัยทักษะ ในการตัดสินใจ และการแสดงปฏิกิริยาตอบสนอง ทักษะในการตัดสินใจแสดงปฏิกิริยา

๓. แนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นมีผลต่อการกระทำของบุคคล บุคคลแต่ละคนอาจจะมีความสามารถไม่ต่างกันแต่อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นเป็นการตัดสินใจความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำงานได้ในระดับใด ในขณะที่ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้นนั้น เป็นการตัดสินใจผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ การใช้ตัวแบบการสังเกตตัวแบบที่ดี การใช้คำพูดชักจูง เป็นการบอกว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ ใช้คำพูดที่เป็นแรงจูงใจให้กับบุคคลและเขาก็จะพัฒนาตนเองต่อไปเรื่อย ๆ การกระตุ้นทางอารมณ์บุคคลควรจะได้รับกระตุ้นทางอารมณ์ในเชิงบวก เพราะถ้าหากถูกกระตุ้นในเชิงลบ อาจจะส่งผลให้เกิดความเครียดแทนได้^{๔๒}

^{๔๒} กนกพร คงมณี, ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://prezi.com/k1mj6srpgvve/copy-of/> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ทฤษฎีตัวตน (Self Theory) ของโรเจอร์ (Carl Roger)

อธิบายว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ดีมีแรงจูงใจในด้านบวก เป็นผู้ที่มีเหตุผล (Rational) เป็นผู้ที่สามารถได้รับการขัดเกลา (Socialized) สามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ ถ้ามีอิสระเพียงพอ และมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ (Full Potential) และพัฒนาไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับ ความสามารถของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การตระหนักรู้ในตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization)

โครงสร้างบุคลิกภาพของโรเจอร์ส ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ส่วนคือ

๑. อินทรีย์ (The organism) หมายถึง ทั้งหมดที่เป็นตัวบุคคล รวมถึงส่วนทางร่างกาย หรือทางสรีระของบุคคล (Physical Being) ที่ประกอบด้วย ความคิด ความรู้สึกที่แสดง ปฏิกริยาตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมทั้งหมดของบุคคล โดยแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนอง ความต้องการ (Needs) ที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และทำให้มนุษย์ มีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การรู้จักตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization) นอกจากนี้ มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมโดยการนำเอาประสบการณ์เดิมบางอย่างที่เขาให้ความหมาย หรือให้ความสำคัญต่อกับประสบการณ์เดิมบางอย่าง ที่เกิดจากการเรียนรู้ และนำเอาประสบการณ์เหล่านี้มาเป็นสัญลักษณ์ในจิตสำนึกของเขา (Symbolized in the Consciousness) โดยปฏิเสธประสบการณ์บางอย่าง ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถรับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความหมายของประสบการณ์ที่ถูกต้องกับความเป็นจริงมากที่สุด จะเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาได้ตามปกติ (Normal Development)

๒. ประสบการณ์ทั้งหมดของบุคคล (Phenomenology Field) ที่เป็นสิ่งที่บุคคลจะรู้เฉพาะตนเท่านั้น และประสบการณ์ของบุคคลนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มพูนอยู่ตลอดเวลา มนุษย์อยู่ในโลกของการเปลี่ยนแปลง ที่มีตนเองเป็นศูนย์กลางเป็นประสบการณ์ที่อาจเกิดจากสิ่งเร้าภายนอกและสิ่งเร้าภายในตัวบุคคล สามารถแบ่งออกเป็นประสบการณ์ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกและจิตใต้สำนึกของบุคคลที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเขา ทั้งเป็นสิ่งที่สื่อสารได้และทั้งที่สื่อสารไม่ได้ เป็นพลังกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ

๓. ตัวตน (The Self) เป็นศูนย์กลางของบุคลิกภาพ ที่เป็นส่วนของการรับรู้ และค่านิยมเกี่ยวกับตัวเรา ตัวตนพัฒนามาจากการที่อินทรีย์มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เป็นประสบการณ์เฉพาะตน ในการพัฒนาตัวตนของบุคคลนั้น บุคคลจะพบว่ามีส่วนที่คล้ายและบางส่วนที่แตกต่างไปจากผู้อื่น ตัวตนเป็นส่วนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลมีความคงเส้นคงวา (Consistency) และประสบการณ์ใดที่ช่วยยืนยันความคิดรวบยอดของตน (Self-concept) ที่บุคคลมีอยู่ บุคคลจะรับรู้ และผสมผสานประสบการณ์นั้นเข้ามาสู่ตนเองได้อย่างไม่มีความคับข้องใจ แต่ประสบการณ์ที่ทำให้บุคคลรู้สึกว้าวมโนทัศน์ที่มีอยู่เปี่ยมไปจะทำให้บุคคลเกิดความคับข้องใจที่จะยอมรับประสบการณ์นั้น ความคิดรวบยอดของตนเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะ

บุคคลจะต้องอยู่ในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงโดยมีตัวเอง (Self) เป็นศูนย์กลางในการแสดงพฤติกรรมต่างๆ

กระบวนการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาการค่านิยม (Organizing Valuing Process) บุคคลเกิดมาพร้อมพลัง หรือแรงจูงใจ ที่จะพัฒนาตนเองไปสู่สถานะของการรู้จักตนเองอย่างแท้จริง และเนื่องจากบุคคลเกิดมาจาก สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นที่จะต้องเข้าใจสิ่งแวดล้อมและโลกส่วนตัวของบุคคลด้วย (Internal Frame of Reference) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่บุคคลจะเลือกรับรู้ และให้ความหมายต่อประสบการณ์ต่างๆ ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาการทางค่านิยม ที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นประสบการณ์ของบุคคล จะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการทางค่านิยมของบุคคล

๒. การยอมรับจากผู้อื่น (Positive Regard from others) จะเห็นได้ว่า ตัวตน (self) ของบุคคล จะเริ่มพัฒนาเมื่อบุคคล มีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม รอบตัวเขา เขาจะรับรู้ความจริงของสภาพแวดล้อม และนำเอาประสบการณ์ต่าง มาให้ ความหมายต่อการรับรู้เรียกว่า ประสบการณ์แห่งตนเอง (Self-Experience) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเอง กับบุคคลที่สำคัญที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมของเขา จะนำไปสู่การพัฒนาอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) เพราะทำให้บุคคลรู้สึกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๓. การยอมรับตนเอง (Self-Regard) บุคคลจะเรียนรู้ที่จะยอมรับตนเองจากการที่เขารับรู้ว่ามีผู้อื่นแสดงการยอมรับในตัวเขาหรือไม่อย่างไร โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของตนเอง แต่จะเอา ค่านิยมของผู้อื่นที่มีต่อตัวเขา เป็นเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมของตนเอง ดีเลว ทำให้เขาแสดงพฤติกรรมเพื่อให้สนอง ความต้องการของผู้อื่น และให้ผู้อื่นยอมรับมากกว่า การคำนึงถึง ความพึงพอใจของตน ทำให้เขา รับเอา (Interject) ค่านิยมผู้อื่นเข้ามาไว้ในตนเอง

๔. ภาวะของการมีคุณค่า (Conditions or Worth) เป็นลักษณะที่บุคคลรู้สึกว่ามีคุณค่า เพราะเขาสามารถยอมรับตนเองได้ โดยมีโนภาพแห่งตนที่เขาได้รับสอดคล้องกับ ความเป็นจริง เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การที่บุคคลจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพได้อย่างเหมาะสมนั้น จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ไปสู่การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขได้ ถ้าที่จะเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ๆ สามารถใช้พลังที่มีอยู่ในตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้กระบวนการพัฒนาการค่านิยมและการยอมรับตนเองเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สามารถรับรู้ และให้ ความหมายต่อประสบการณ์ต่างๆ ตาม ความเป็นจริง มี ความพอใจในตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองให้อยู่อย่างมีประสิทธิภาพ (Fully Functioning Person)

ลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ (Healthy Personality) ผู้ที่มีบุคลิกที่สมบูรณ์ในทัศนะของโรเจอร์ส จะมีลักษณะต่างๆ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีความสามารถปรับตัวได้ตาม ความ

เป็นจริง มี ความสอดคล้องระหว่างตัวตนกับประสบการณ์ สามารถเปิดตนเองออกมารับประสบการณ์ใหม่ ๆ รับ ความต้องการที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอก ได้ถูกต้องเข้าใจตนเอง สามารถเลือกและตัดสินใจตอบสนอง ความต้องการของตนเองได้ รับรู้เกี่ยวกับตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ มีชีวิตอยู่กับปัจจุบันเป็นตัวของตัวเองสามารถนำเอาประสบการณ์ต่างๆ มาพัฒนาตนเอง เชื่อใน ความสามารถของตนเอง ตลอดจนรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง และไม่ตัดสินใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยขึ้นอยู่กับการยอมรับหรือการไม่ยอมรับจากผู้อื่น^{๔๓}

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาของมนุษย์และการพัฒนาการของวัยรุ่น สรุปได้ว่า การพัฒนาของมนุษย์ สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้ ในทุกคนแสดงศักยภาพ การเข้าใจตนเอง และคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเอง การพัฒนาตนเป็นการปรับปรุงข้อบกพร่อง การพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม การจัดลักษณะที่ไม่ต้องการออกจากตัวเอง และส่งเสริมคุณลักษณะที่สังคมต้องการ จึงมีความสำคัญมากทั้งต่อตนเอง บุคคลอื่น และสังคมส่วนรวม เพื่อชีวิตที่เป็นสุข ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในทุกๆ ด้าน เพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่หลากหลาย พัฒนาการของวัยรุ่น มี ๓ ด้าน คือ พัฒนาการด้านร่างกาย, พัฒนาการด้านอารมณ์สังคม และพัฒนาการด้านจิตใจความคิดสติปัญญา ในการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจะสัมพันธ์กับอารมณ์จะมีความกังวลภาพลักษณ์ในเรื่องรูปร่างหน้าตาผิวพรรณที่เปลี่ยนไปของตนเอง อารมณ์จะปั่นป่วน เปลี่ยนแปลงง่าย พัฒนาการด้านอารมณ์สังคม ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน และการได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงมั่นใจตนเอง ปลอดภัย เห็นคุณค่าภาคภูมิใจตนเอง และจะสร้างความเป็นตัวของตัวเอง พัฒนาการด้านจิตใจความคิดสติปัญญา รักอิสระมากขึ้นเริ่มห่างจากพ่อแม่ มีเสรีภาพในการคิดเองทำเอง พึ่งตัวเอง เชื่อความคิดตนเอง มีความคิดเชิงอุดมคติสูง แยกแยะความผิดชอบชั่วดี มีระบบนิเวศ จริยธรรม ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชอบของคนอื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นพัฒนาการทางสังคมที่ดีเป็นพื้นฐานมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี บุคลิกภาพที่ดีสำหรับการพัฒนาการทางจิตใจและสติปัญญา วัยนี้สติปัญญาจะพัฒนาสูงขึ้น จนมีความคิดเป็นแบบรูปธรรม สามารถเรียนรู้การคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์ สิ่งต่างๆ ได้เข้าใจลึกซึ้งขึ้น การพัฒนาจิตใจช่วงวัยรุ่นด้วยกิจกรรมนันทนาการ มีส่วนช่วยพัฒนาอารมณ์สามารถก่อให้เกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน เสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ ได้แสดงออก ทำให้สามารถเรียนรู้และรู้จักตนเองมากขึ้น สร้างความมั่นใจความเข้าใจและการควบคุมตนเองรู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบระเบียบวินัยและ

^{๔๓} ศศิวิมล เส้นสาย, สุขภาพจิต ทฤษฎีตัวตนของโรเจอร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://inee06.blogspot.com/2016/01/blog-post_61.html [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

การปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มและสังคมได้เป็นอย่างดี จากข้อเสนอของนักจิตวิทยาพัฒนาการ อีริก อีริกสัน (Erik Erikson) การพัฒนาด้านจิตใจพัฒนาการของมนุษย์ขั้นที่ ๕ ของวัยรุ่น การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง การค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง วัยรุ่นจะอยู่ในภาวะสับสนในบทบาทและความเป็นบุคคลของตนเอง จากการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตของร่างกายอย่างรวดเร็ว และทฤษฎีบุคลิกภาพแบบคุณลักษณะของแฮนส์ ไอเซนค์ (Hans Eysenck) อธิบายว่าทำไมแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกันในบุคลิกภาพพฤติกรรม คุณลักษณะบุคลิกภาพที่สำคัญมี ๔ ลักษณะ คือ บุคลิกภาพปกปิด (Introverted), บุคลิกภาพเปิดเผย (Extroverted), บุคลิกภาพมั่นคง (Stable) และบุคลิกภาพไม่มั่นคง (Unstable) แต่ละบุคคลที่ได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ นอกจากนี้ทฤษฎีพัฒนาการของมนุษย์ทางด้านการคิดสติปัญญา โดยนักจิตวิทยา เพียเจต์ (Jean Piaget) มนุษย์ทุกคนมีความพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด ผลของกระบวนการปรับตัวจะเกิดพัฒนาการด้านความคิดเชิงปัญหาเกิดจากการรวบรวมและปรับตัวกับสิ่งที่ปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความสมดุลด้วยองค์ประกอบที่เสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา ๑. วุฒิภาวะ มาจากการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายโดยเฉพาะเส้นประสาทและต่อมไร้ท่อ ๒. ประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะสร้างทั้งประสบการณ์ใหม่ๆ ในจิตทบทวนค้นหาเหตุและผล ๓. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม กลุ่มบุคคลรอบข้างถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ ๔. กระบวนการพัฒนาสมดุล การควบคุมพฤติกรรมของตนเองเพื่อไปสู่การพัฒนาขั้นที่สูงกว่า ในส่วนของทฤษฎีบุคลิกภาพการเรียนรู้ทางสังคม ของแบนดูรา (Bandura) จะอธิบายทฤษฎีทางสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาตนและการปรับพฤติกรรมภายใต้บริบทสังคม มนุษย์สามารถเรียนรู้จากผู้อื่นโดยการสังเกต (Observation) การเลียนแบบ (Imitation) และการเอาอย่างจากต้นแบบ (Model) และทั้งนี้ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาตนของมนุษย์อย่าง ทฤษฎีตัวตน ของโรเจอร์ (Carl Roger) จะอธิบายมนุษย์มีธรรมชาติที่ดีมีแรงจูงใจในด้านบวก เป็นผู้ที่มีความเหตุผล (Rational) เป็นผู้ที่สามารถได้รับการขัดเกลา (Socialized) สามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ ถ้ามีอิสระเพียงพอ และมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ (Full Potential) และพัฒนาไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับ ความสามารถของแต่ละบุคคล อันจะนำไปสู่การตระหนักรู้ในตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization)

ดังนั้น พัฒนาการของวัยรุ่นมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสติปัญญา และจะเริ่มค้นหาตนเอง ต้องการการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนและสังคม ต้องการพึ่งพาตนเอง มีความคิดต่างๆ เป็นของตนเอง ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรม สิ่งแวดล้อมมีผลและอิทธิพลต่อการพัฒนาการของวัยรุ่นและการพัฒนาของวัยรุ่น กิจกรรมนันทนาการจะช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจวัยรุ่นได้แสดงออก สร้างประสบการณ์ใหม่ เกิดความสุข

สนุกสนานเพลิดเพลิน สร้างความมั่นใจความเข้าใจและการควบคุมตนเอง รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบระเบียบวินัยและการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มและสังคม

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

ในการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และการเรียนรู้สู่ยุคศตวรรษที่ ๒๑ จากหนังสือ ตำราเรียน บทความทางออนไลน์ ดังนี้

๒.๕.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ ๒๑

ซัมซุง สร้างพลังเรียนรู้สู่อนาคต นำเสนอว่า ทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ อันมีข้อถกเถียงของนักการศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ในหลายประเทศทั่วโลก นำมาสู่ข้อสรุปสำคัญในการจัดการศึกษายุคใหม่ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ให้กับผู้เรียน โดยมองว่าทักษะสำคัญที่จะทำให้เด็กสามารถปรับตัวเรียนรู้และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ได้ตลอดเวลา ได้แก่ ทักษะในการคิด ทั้งการคิดสร้างสรรค์ การคิดในเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา ตลอดจนทักษะในการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม ทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้สื่อและเทคโนโลยี ตลอดจนทักษะชีวิตและการทำงาน ที่เด็กจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว มีความคิดริเริ่ม มีทักษะสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม รวมไปถึงการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น^{๔๔}

วิชัย วงษ์ใหญ่ กล่าวว่า “สี่เสาหลักของการเรียนรู้” ที่เป็นหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ยูเนสโก ใน ค.ศ. ๑๙๕๕ ประกอบด้วยการเรียนรู้ ๔ ลักษณะ ได้แก่ การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อจะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น (Learning to Live Together) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) รายละเอียด

๑. การเรียนรู้เพื่อรู้ หมายถึง การศึกษาที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด และกระบวนการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เน้นการฝึกสติ สมาธิ ความคิด ผสานสภาพจริง และประสบการณ์ ในการปฏิบัติ

๒. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง หมายถึงการศึกษาที่มุ่งพัฒนาในความสามารถและความชำนาญรวมทั้ง สมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ ปรับประยุกต์องค์ความรู้ ไปสู่การปฏิบัติงานและอาชีพได้อย่างเหมาะสม กระบวนการเรียนการสอนบูรณาการ ระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม

^{๔๔} ซัมซุง สร้างพลังเรียนรู้สู่อนาคต, พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เตรียมเด็กเพื่อรับมือโลกใหม่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.samsungslc.org/article/develop-21-st-century-skills-for-prepare-new-world/> [๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

๓. การเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแก้ปัญหาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีความเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเข้าใจความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคม

๔. การเรียนรู้เพื่อชีวิต หมายถึง การศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งจิตใจและร่างกาย สติปัญญาให้มีความสำคัญกับจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนา ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรับผิดชอบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ศิลธรรม สามารถปรับตัว และปรับปรุงบุคลิกภาพของตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น

เป้าหมายการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสี่เสาหลักของการเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมาย คุณภาพผู้เรียน ๔ ด้าน ดังนี้

๑. มีวิธีการคิดระดับสูง เช่น คิดวิเคราะห์คิดแก้ปัญหา คิดสังเคราะห์คิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันที่เป็นโลกแห่งเทคโนโลยี สารสนเทศ มีการเปลี่ยนแปลงทางความรู้และนวัตกรรมอย่างรวดเร็ว คนที่คิดเป็นเท่านั้นที่จะสามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

๒. มีวิธีการเรียนรู้ (learning how to learn) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learner person) เนื่องจากการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญของดำรงชีวิต มนุษย์จะดำรงชีวิตอยู่ได้จำเป็นต้อง อย่างยิ่งที่ต้องมีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง บุคคลที่มีการเรียนรู้จะมีศักยภาพในการพัฒนา ตนเองและสังคมได้มากกว่าบุคคลที่ไม่มีการเรียนรู้

๓. มีทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทักษะทางสังคมและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เราไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ทักษะทางสังคมคือปัจจัยส่งเสริมให้การทำงานที่ต้องประสานความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย สำเร็จ ล่วงการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ

๔. มีคุณลักษณะสมรรถนะที่พึงประสงค์ สิ่งสำคัญควบคู่กับการมีความรู้อันลึกซึ้ง คือ คุณลักษณะและสมรรถนะที่พึงประสงค์ การมีคุณลักษณะที่ดีช่วยทำให้สามารถพัฒนาตนเองและ ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขและสันติ การมีสมรรถนะคือความสามารถปรับประยุกต์ ความรู้ และคุณลักษณะให้ออกมาเป็นพฤติกรรมอย่างเป็นรูปธรรม^{๔๕}

^{๔๕} วิชัย วงษ์ใหญ่, สี่เสาหลักของการเรียนรู้ในศตวรรษที่๒๑ นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ ความเป็นพลเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท อาร์ แอนด์ ปรีนท์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑-๒๔.

สุริยเดว ทรีปาตี กล่าวว่า แนวคิดต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย เปลี่ยนมุมมองในการทำงาน ด้านเด็กและเยาวชนที่เน้นการสร้างเกราะป้องกัน หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่แข็งแรงให้กับเด็กและเยาวชน ต้นทุนชีวิตไม่ได้มองแค่เพียงพฤติกรรมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ยังมองถึงพฤติกรรมภายใน หรือการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้ เกิดขึ้นกับสังคมอีกด้วย ต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ไม่ใช่แค่เพียงทักษะชีวิตเท่านั้น แต่รวมถึงจิตสำนึกด้วย ถึงจะมีทักษะชีวิตมากมาย แต่ ถ้ายังขาดจิตสำนึกก็จะเป็นคนที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้และยังก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงเช่นเดิม ปัจจัยสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนเป็นผลมาจากการได้รับ การเสริมสร้างให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทั้งภายในตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อนโรงเรียน หรือชุมชน โดยจะส่งผลให้กับเด็กและเยาวชนเติบโตอย่างมีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย ๕ พลังสำคัญ คือ พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังสร้างปัญญา พลังเพื่อนและกิจกรรม และสุดท้ายพลังชุมชน

๑. พลังตัวตน เป็นการรวมพลังคุณค่าในตนเองพลังสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในตนเอง และพลังการสร้างทักษะชีวิตอัน ได้แก่ การอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข การช่วยเหลือผู้อื่น การมี จุดยืนที่ชัดเจน รักความยุติธรรม ไม่แบ่งแยกชนชั้น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบการมีวินัยในตนเองที่จะไม่ข้องเกี่ยว กับพฤติกรรมเสี่ยง

๒. พลังครอบครัว เป็นพลังความรักความเอาใจใส่วินัยและการมีชีวิตที่เป็นแบบอย่างการติดตามและช่วยเหลือที่เหมาะสมเชิงบวกมีปียวาจาในบ้านมีความอบอุ่น

๓. พลังสร้างปัญญา เป็นพลังความมุ่งมั่นการเพิ่มพลังปัญญา ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบการศึกษารวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔. พลังเพื่อนและกิจกรรม เป็นพลังการทำกิจกรรมในหมู่เพื่อนๆ เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน เกิดวินัยในหมู่เพื่อน เช่น ออกกำลังกาย เล่นกีฬา นันทนาการนอกหลักสูตร

๕. พลังชุมชน เป็นพลังของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันด้วย ความเอื้ออาทรความเข้าใจเป็นมิตรไมตรี มีวินัยและเป็นแบบอย่างที่ดีมีปียวาจา มีจิตอาสา มีความอบอุ่นความปลอดภัยภายในชุมชนและมีกิจกรรมร่วมกัน^{๕๖}

สุดารัตน์ พิมพ์รัตนกานต์ กล่าวว่า ทักษะชีวิตและสังคม (Life Skill and Society) คือ ทักษะที่จำเป็นของมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพสงบสุข และสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับสังคมเจริญก้าวหน้าต่อไป ทักษะชีวิตและสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาคนทุกเพศทุกวัย ซึ่งต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่าง

^{๕๖} สุริยเดว ทรีปาตี, *ต้นทุนชีวิตจุดเปลี่ยนสังคมไทย*, (นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจ้ฮั่ว, ๒๕๕๔), หน้า ๘-๑๐.

ต่อเนื่องและตลอดชีวิต การมีทักษะชีวิตและสังคมที่ดีจะทำให้สามารถพัฒนาตนเอง สามารถปรับตัว ได้ดีในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีในอนาคต ในทำนองกลับกันหาก ขาดทักษะในชีวิตและสังคม จะทำให้บุคคลนั้นมีปัญหาในการปรับตัว ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสังคมอื่นๆ ตลอดจนโอกาสที่จะประสบความล้มเหลวในชีวิตได้^{๔๗}

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้สนับสนุนและส่งเสริมด้านสุขภาพจิตได้จัด โครงการ สุขภาพจิตในโรงเรียน ด้วยการใช้กิจกรรมทักษะชีวิตในโรงเรียนเป็นเวลาหลายปี ในการ ประชุมเรื่องสิทธิเด็กขององค์สหประชาชาติในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นพัฒนาทักษะชีวิตใน หลายประเทศ มีความสำคัญและความจำเป็นในการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน สร้างความเข้มแข็งด้านจิตใจที่จะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคสิ่งท้าทายต่างๆ ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะความเลื่อมต่อยาเสพติด สิ่งยั่วยวนต่างๆ ที่จะนำพาชีวิตของเยาวชนไปสู่อันตรายและความ ล้มเหลวในชีวิต องค์การอนามัยโลกได้สร้างกระบวนการทักษะ ๕ คู่ ได้แก่

- คู่ที่ ๑ ความสามารถในการตัดสินใจ กับการแก้ไขปัญห
 - คู่ที่ ๒ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับการคิดอย่างสร้างสรรค์
 - คู่ที่ ๓ ความสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นสื่อสารมีประสิทธิภาพ
 - คู่ที่ ๔ การตระหนักในตนเองการเข้าใจ กับการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น
 - คู่ที่ ๕ กลไกในการควบคุมอารมณ์ กับการกลไกในการควบคุมความเครียด
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขเพิ่มกระบวนการทักษะในชีวิตอีก ๑ คู่
- คู่ที่ ๖ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับการรับผิดชอบในสังคม^{๔๘}

๒.๕.๑ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้และการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากการเปลี่ยนมโนทัศน์ ของเมซีโรว์ (Mezirow)

หมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้รับการเปลี่ยนกรอบความคิดที่เคยยึดถือมา อาทิ นิสัย สิ่งที่ยึดถือไปเป็นมโนทัศน์ใหม่ที่มีความครอบคลุมกว่าเดิม เปิดกว้าง มีความชัดเจน ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกนึกคิดได้ เป็นมโนทัศน์ที่เกิดจากการวิพากษ์อดีต ที่ก่อให้เกิดความคิด ความเชื่อใหม่ขึ้นมา และความคิดความเชื่อนี้ได้รับการยอมรับว่าเหมาะสม และสามารถเป็นแนวทาง ในการปฏิบัติต่อไป

องค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์

๑. ประสบการณ์ของบุคคล (Centrality of Experience)

^{๔๗} สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์, *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทักษะชีวิต*, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๐), หน้า ๑๔.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

๒. การมองย้อนอดีตอย่างวิพากษ์วิจารณ์ (Critical reflection)

๓. การเสวนาและอภิปรายด้วยเหตุผล (Rational discourse)

การเรียนรู้จากการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ (Transformative Learning) จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ (Perspective transformation) บุคคลจะเรียนรู้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์การเรียนรู้เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับบุคคลเปลี่ยนกรอบความคิดของตนเอง โดยการวิพากษ์วิเคราะห์ประสบการณ์ในอดีต ความเชื่อ สมมุติฐานและมุมมองต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวในแง่มุมใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้บุคคลต้องมีการใช้เหตุผล ใช้การวิเคราะห์ วิพากษ์และสติปัญญา ผลจากกระบวนการนี้จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาทักษะการคิดด้วยตนเอง และในการมองโลกรอบๆ ตัวจะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การเรียนรู้เช่นนี้ไม่ได้เป็นการเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้เข้ามาเฉยๆ แต่เป็นการหล่อหลอมกระบวนการคิดของบุคคล หลังจากการเรียนรู้แล้ว บุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในลักษณะที่สามารถสังเกตได้โดยตนเองหรือโดยผู้อื่น^{๔๙}

ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ของวิจารณ์ พานิช

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformation Learning) คือ การจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยการส่งเสริมความเข้าใจ และสอดแทรกทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ เข้าไป เป็นการ เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลงทั้งโลกทัศน์ (Affective Attributes) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) และพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) การเปลี่ยนแปลงอย่างครบถ้วนในทุกๆ ด้าน เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งเนื้อทั้งตัว (Holistic Change) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าโดยประสบการณ์ตรงของตนเอง มี ๔ ทักษะ คือ

ทักษะวิชาแกนหลัก อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้เกี่ยวกับ การเงิน เศรษฐกิจ สังคม ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี สุขภาพอนามัย

ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของผู้เรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เนื่องด้วยในปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อและเทคโนโลยีมากมาย ผู้เรียนจึงต้องมีความสามารถในการแสดงทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ปฏิบัติงานได้หลากหลาย โดยอาศัยความรู้ในหลายด้าน ดังนี้ ความรู้ด้านสารสนเทศ ความรู้เกี่ยวกับสื่อและความรู้ด้านเทคโนโลยี

^{๔๙} ขงชิตต์ ส. นันทเนตร, การเรียนรู้จากการเปลี่ยนมโนทัศน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/5813/5451> [๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ในการดำรงชีวิตและทำงาน ในยุคปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จ ผู้เรียนจะต้องพัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ คือ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มสร้างสรรค์และเป็นตัวของตัวเอง ทักษะสังคมและสังคมข้ามวัฒนธรรม การเป็นผู้สร้างหรือผู้ผลิต (Productivity) และความรับผิดชอบเชื่อถือได้ (Accountability) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่อ (Responsibility) ^{๕๐}

การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) คือ แนวคิดและการปฏิบัติที่มุ่งเน้นการเปิดพื้นที่ ให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญความคิด และความรู้สึกของตนเอง เพื่อสังเกตและทำความเข้าใจโลกทัศน์ความคิดความเชื่อที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งมักส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับคนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จะนำผู้เรียนให้ทดลองเข้าร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการสำรวจและท้าทายคุณค่าและความเชื่อของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่การเห็นรากของปัญหาต่างๆ ซึ่งมักเริ่มต้นจากโลกทัศน์ความเชื่อและคุณค่าที่ตนเองยึดถือไว้เป็นสำคัญ ความเข้าใจและความตระหนักต่อเรื่องดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนเริ่มสังเกตและลดอคติที่มีต่อชุดความคิดความเชื่อที่แตกต่างจากตน เกิดความเข้าใจ ความเคารพ ความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์เพิ่มมากขึ้น^{๕๑}

การเรียนรู้แบบลงลึกและการคิดไตร่ตรอง (Reflection) คือ กระบวนการพิจารณาไตร่ตรองการคิดของตนเองที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งการพิจารณาสามารถทำได้ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุการณ์ ในขณะที่เกิดเหตุการณ์ หรือหลังจากเหตุการณ์ได้ผ่านไปแล้ว โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อตนเอง และเหตุการณ์ (Self and situation) ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นนี้ ไป ใช้ประโยชน์กับชีวิตในอนาคตได้

Reflection ช่วยพัฒนาชีวิต เพราะช่วยให้มนุษย์เรียนรู้ได้ลึก (Deep learning) เข้าใจความหมายของสิ่งที่ เรียนได้ชัด และเห็นทางที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เรียนได้ โดยทั่วไปสามารถจำแนกการเรียนรู้ของมนุษย์ได้เป็น ๒ แบบ

^{๕๐} เยาวเรศ ภักดีจิตร, “Active Learning กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑”, เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://www.apr.nsu.ac.th/Act_learn/myfile/27022015155130_article.docx [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^{๕๑} คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, “การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning)”, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://acrd.tu.ac.th/excellence/activity/2558/Active Learning/TransformativeLearning.pdf> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

แบบที่ ๑ ได้แก่ การเรียนรู้อย่างผิวเผิน (Superficial learning) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้รู้ ได้ผลเป็นข้อความรู้จดจำข้อมูลได้และเมื่อมีผู้ถามหรือต้องเขียนคำตอบในการสอบก็สามารถนำข้อมูลที่จำไว้นั้นออกมาบอกผู้อื่นได้ โดยบอกข้อมูลได้เป็นส่วนๆ แต่ไม่เข้าใจถึงความหมายที่ลึกซึ้งของข้อมูลที่ตนจดจำไว้

แบบที่ ๒ การเรียนรู้แบบลึก (Deep learning) เป็นการเรียนรู้โดยเข้าใจความหมายของข้อมูลอย่างถ่องแท้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่เกี่ยวข้อง (meaning making) ได้อย่างชัดเจนและสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์กับชีวิต ในระดับความลึกซึ้งของผลการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบลึกทำให้ผู้เรียนได้รับผลการเรียนรู้ถึงระดับความรู้ (Knowledge) ไม่ใช่ได้เพียงระดับ Data และ Information ซึ่งเป็นข้อรู้ แต่สามารถรู้ลึกขึ้นถึงระดับที่ทำให้เข้าใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง เห็นความหมายของเรื่อง และเห็นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยต่างๆ ได้อย่างชัดเจน จึงทำให้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตได้ดีและหากพัฒนาการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก ตลอดในระดับปัญญา (Wisdom) ซึ่งจะมีผลต่อจิตใจและพฤติกรรมทำให้สามารถนำสิ่งที่รู้นั้นไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อชีวิตได้อย่างสูงสุด^{๕๒}

ทฤษฎีทุนมนุษย์ ๘ K's+ ๕ K's ของจอร์จ หงส์ลดาธมภ์

ทฤษฎีทุนมนุษย์ ๘ K's+ ๕K's เป็นส่วนหนึ่งของทุนแห่งความยั่งยืน Sustainable Capital คือ ทุนจากการกระทำของมนุษย์ที่สามารถฝึกได้และปรับได้ และมองตรงไปที่อนาคตว่าทำวันนี้แล้ว จะไปสู่ความสำเร็จในระยะยาวซึ่งทุนแห่งความยั่งยืนเป็นพฤติกรรมของคน ฉะนั้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ ทุนแห่งความยั่งยืนจึงเป็นวิธีการ (Mean) ไปสู่เป้าหมาย (End) เป็นสิ่งที่สำคัญต่อคุณภาพของทุนมนุษย์ (Human Capital) ทฤษฎีทุน ๘ ประการที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ (๘K's) คือ ทุนพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์

K๑ Human Capital ทุนมนุษย์ คือ เป็นทุนมนุษย์ขั้นพื้นฐานสำคัญอันดับแรกโดยมุ่งให้ความสำคัญ ด้านการเรียนในระบบการศึกษาแบบทางการ รวมทั้งการลงทุนในเรื่องโภชนาการ และการฝึกอบรม และคุณค่าของทุนมนุษย์ (Quality of human Capital) อยู่ที่สมรรถนะ (Competencies) หรือทักษะ (Skills)

K๒ Intellectual Capital ทุนทางปัญญา คือ ความสามารถของมนุษย์ในการที่คิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหา (Problem Capital) และหาทางออก หรือ เรียกว่า การมองยุทธศาสตร์หรือการมองอนาคต เกิดจากการเรียนรู้ ทุนทางปัญญาจะช่วยคนไทยให้อยู่รอดในโลกของการเปลี่ยนแปลงให้อยู่รอดในโลกแห่งการแข่งขันและความไม่แน่นอน

^{๕๒} เท็ดคัทดี้ ผลจันทร์, การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะชีวิตและการคิดไตร่ตรอง (reflection), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.med.nu.ac.th/tfl/th/printing_media.php?sid=17 [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

K๓ Ethical Capital ทูทางจริยธรรม คือ การเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพไม่ใช่แค่มีความรู้ ทักษะ และมีปัญญาเท่านั้น แต่ต้องเป็นคนดี คิดดี ทำดี คิดเพื่อส่วนรวม มีจิตสาธารณะ การปลูกฝังเรื่องความดีงาม และความถูกต้องเพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสร้างนำไปปรับใช้ทั้งในระดับบุคคล องค์กร ชุมชน และสังคม

K๔ Happiness Capital ทูแห่งความสุข คือ พฤติกรรมที่ตัวบุคคลพึงมีเพื่อทำให้ชีวิตมีคุณค่าและสอดคล้องกับงานที่ทำ ทูแห่งความสุขเกิดจากการค้นหาตนเองและค้นพบตัวเอง มีความสุขจากงานที่ทำที่มีความหมาย (Meaning) และมีเป้าหมาย (Purpose) จะพบความสุขและความสมดุลก็จะทำงานอย่างไม่เบื่อหรือเหน็ดเหนื่อย

K๕ Social Capital ทูทางสังคม คือ กลุ่มเครือข่ายรู้จักบุคคลจากในหลายวงการ นอกจากเครือข่ายพี่น้องเพื่อนฝูงแล้ว ยังมีกลุ่มอื่นๆที่เราต้องรู้จักและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เป็นต้นทุนทางอ้อม คือการหาข้อมูลจากคนเก่งในแต่ละสาขา เจรจาต่อรองให้เป็นแนวร่วมสร้างทุนทางเครือข่าย (Network)

K๖ Sustainability Capital ทูแห่งความยั่งยืน คือคุณสมบัติแห่งความยั่งยืนการมองให้ออกว่าสิ่งที่จะทำในระยะสั้นคืออะไร และที่สำคัญต้องไม่ขัดแย้งหรือสร้างปัญหาในระยะยาว เพื่อที่จะสามารถอยู่ได้ยาวๆ ไม่ใช่แค่รอดในระยะสั้นแต่ในระยะยาวต้องพบกับปัญหา

K๗ Digital Capital ทูทางเทคโนโลยีสารสนเทศหรือ IT คือ ทุนมนุษย์มีคุณภาพจะต้องมีความรู้ความสามารถที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดการพัฒนาต่างๆ ได้ นั่นคือทุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

K๘ Talented Capital ทูอัจฉริยะ คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitude) ทั้ง ๓ อย่างพร้อมๆ กัน

ทฤษฎีทุนใหม่ ๕ ประการ พัฒนาคุณภาพมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ (๕K's)

๑. Creativity Capital ทูแห่งการสร้างสรรค์ คือ สิ่งที่สามารถสร้างได้ที่สำคัญต้องพยายามคิดนอกกรอบ ฝึกตอบโจทย์โดยหาทางออกในหลายๆ ทาง โดยแบ่งเป็น เริ่มจากข้อที่ ๑ วิธีการเรียนรู้ ฝึกให้รู้จักคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และเรียนรู้ข้ามศาสตร์, ข้อที่ ๒ ต้องมีเวลาคิด มีสมาธิ, ข้อที่ ๓ ก่อนที่จะคิดสร้างสรรค์ได้ ต้องคิดเป็นระบบเสียก่อน และข้อที่ ๔ ต้องอยากทำสิ่งใหม่ๆ เสมอ การมีความคิดสร้างสรรค์(Creativity) หรือจินตนาการ (Imagination) ยังไม่พอ สิ่งสำคัญ คือ ความคิดสร้างสรรค์ควรจะเกิดมาจากการที่มีความรู้

๒. Knowledge Capital ทูทางความรู้ คือ ความรู้ได้จากความเป็นจริงที่ต้องตามความต้องการ จะนำไปสู่การสร้างคุณค่าร่วม(Value Creation) ที่หลากหลายและเฉลี่ยมวลค่า

๓. Innovation Capital ทูทางนวัตกรรม คือ ความสามารถทำสิ่งใหม่ที่มีคุณค่า

นวัตกรรมมีหลายรูปแบบ เช่น สินค้าใหม่, การให้บริการใหม่, การบริหารจัดการแบบใหม่ อาทิ การพัฒนาแบรนด์ การพัฒนากระบวนการทำงาน การสร้างแรงบันดาลใจ หรือ นวัตกรรมทางสังคม อาทิ กิจกรรมใหม่ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน การแก้ปัญหาอาชญากรรม การรักษาสัตว์เลี้ยง การแก้ปัญหาอาชญากรรม นวัตกรรมทางการศึกษา

๔. Cultural Capital ทูทางวัฒนธรรม คือ ความรู้ความเข้าใจตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์ คือ ขนบธรรมเนียม ศาสนา ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา แนวทางปฏิบัติ และความเชื่อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของประเทศสิ่งเหล่านี้สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสร้างคุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

๕. Emotional Capital ทูทางอารมณ์ คือการรู้จักควบคุมอารมณ์และบริหารอารมณ์ เช่น ไม่โกรธง่าย ไม่เครียดง่าย ไม่อ่อนไหว หดหู่ ตกใจ ตื่นกลัวกับสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระทบตัวเรา รู้จักใช้สติ ใช้เหตุผล การมองโลกในแง่ดี ทูทางอารมณ์รวมไปถึงภาวะผู้นำด้วย อาจเป็นแนวทางในการสร้างทุนทางอารมณ์ ดังนี้ ความกล้าหาญ (Courage) ความเอื้ออาทร (Caring) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) การควบคุมตนเอง (Self-Control) และการติดต่อสัมพันธ์ (Communication)^{๕๓}

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงสู่ศตวรรษที่ ๒๑ สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตามหลักการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ แห่งยูเนสโก ค.ศ. ๑๙๕๕ สี่เสาหลักของการเรียนรู้ อันประกอบด้วย การเรียนเพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อจะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น (Learning to Live Together) การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) เป้าหมายเพื่อเสริมทักษะชีวิต อาทิ การมีวิธีการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ คิดอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาศักยภาพและเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมมีความรับผิดชอบและจิตสำนึกต่อบุคคลอื่น สังคม สิ่งแวดล้อม ประยุกต์ใช้ทักษะที่มีพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกแห่งเทคโนโลยีสารสนเทศ และพหุวัฒนธรรมได้อย่างดี ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสงบสุขและสันติ ในการเสนอของนักสังคมวิทยา โดย แจ็ค เมซิโรว (Jack Mezirow) การเรียนรู้จากการเปลี่ยนมโนทัศน์ (Transformative Learning) กระบวนการเรียนรู้บุคคลต้องมีการใช้เหตุผล ใช้การวิเคราะห์วิพากษ์ และสติปัญญา พัฒนาทักษะการคิดด้วยตนเองจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม จะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ เป็นการหล่อหลอมกระบวนการคิด ภายหลังจากการเรียนรู้ บุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปจาก

^{๕๓} จีระ หงส์ดามรงค์, ๘ K's+๕ K's ทูมนุษย์ของคนไทยรองรับประชาคมอาเซียน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอเชียแปซิฟิคคอนซัลแตนท์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๖๗ - ๑๐๒.

เดิมในลักษณะที่สามารถสังเกตได้โดยตนเองหรือโดยผู้อื่น และโดยพื้นฐานจากทฤษฎีข้างต้น นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ผู้ที่ทำงานกับการศึกษาและสังคม ได้เสริมรวมกับหลักการจัดการศึกษาใน ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformation Learning) เหมาะสมกับ สังคมไทย โดยการสร้างทักษะที่เกี่ยวข้อง ๔ อย่าง คือ ทักษะวิชาแกนหลักเชิงสหวิทยาการ, ทักษะ ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม, ทักษะด้านสารสนเทศ และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ ทั้งนี้เพื่อการ จัดการเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้าใจสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งโลกทัศน์ โดยจะเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน ทั้ง ภาย จิตใจ และสติปัญญา เป็นการเปลี่ยนแปลงจากประสบการณ์ตรงของตนเอง สู่การเรียนรู้แบบลง ลึกและการคิดไตร่ตรอง (Reflection) และนำไปใช้จริงในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะสอดคล้องกับทฤษฎีทุนมนุษย์ ของ ดร.จีระ หงส์ลดารมภ์ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนจาก การกระทำของมนุษย์ที่สามารถฝึกได้และปรับได้ ที่สามารถไปสู่อนาคตกับความสำเร็จในระยะยาว พฤติกรรมของคนที่ดีคือคุณภาพของทุนมนุษย์และจะเป็นทุนแห่งความยั่งยืนต่อไป

ดังนั้น การเรียนรู้เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อเตรียมความพร้อมต่อ การเปลี่ยนในสังคมอนาคต ให้มีทักษะในความหลากหลายทั้งในด้านความรู้ในสหวิทยาการ ความรู้สู่ การสร้างสรรค์นวัตกรรม ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้ในการสร้างอาชีพและการ อยู่รวมกันกับผู้อื่นในสังคมอย่างเป็นปกติ เป็นการสร้างเสริมทักษะชีวิตเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและเกราะ ป้องกันความผิดพลาดหรือล้มเหลวในการดำเนินชีวิตในอนาคต

๒.๖ หลักพระธรรมเกี่ยวกับจิตอาสาและการพัฒนาตน

ในการศึกษาข้อมูลเกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนากับงานวิจัย ดังนี้

๒.๖.๑ หลักพระธรรมคำสอน วัตรบพ ๗ ประการ

การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตามหลัก วัตรบพ ๗ ประการ อันได้แก่ ๑. เลี้ยง มารดาบิดาตลอดชีวิต ๒. ประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ในตระกูลตลอดชีวิต ๓. มีวาจานุ่มนวล สุภาพตลอดชีวิต ๔. มีวาจาไม่ส่อเสียดตลอดชีวิต ๕. มีใจปราศจากความตระหนี่ ยินดีในการแจก ทาน ครองเรือนตลอดชีวิต ๖. มีวาจาสัตย์จริงตลอดชีวิตและ ๗. ไม่โกรธแม้ว่าถ้าโกรธก็จะยับยั้ง^{๕๔}

๒.๖.๒ หลักพระธรรมคำสอน ทิศ ๖

๑. ปุริตถิมทิส ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดาอนุเคราะห์บุตรธิดา คือ ห้ามปราม จากความชั่ว, ให้ตั้งอยู่ในความดี, ให้ศึกษาศิลปวิทยา, หากผู้ครองที่สมควรให้, มอบทรัพย์สมบัติให้ใน

^{๕๔} ลานธรรมจักร, ประวัติและเรื่องราวของท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์), [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.dhammadjak.net/forums/viewtopic.php?t=45527> [๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

โอกาสอันสมควร และบุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา คือ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ, ช่วยทำกิจของท่าน, ดำรงวงศ์สกุล, ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

๒. ทักขิณทิส ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ คือ ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี, สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง, สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง, ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน, สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในสารทศคือ สอนให้ศิษย์ปฏิบัติได้จริง นำวิชาไปเลี้ยงชีพทำการงานได้ และศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ คือ ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ, เข้าไปหา, ใฝ่ใจเรียน, ประณิบัติเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

๓. ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีพึงบำรุงภรรยา คือยกย่องสมฐานะภรรยา ไม่ดูหมิ่น, ไม่นอกใจ, มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส และภรรยาอนุเคราะห์สามี คือ จัดงานบ้านให้เรียบร้อย, สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี, ไม่นอกใจ, รักษาสมบัติที่หามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

๔. อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ บำรุงมิตรสหายเผื่อแผ่แบ่งปัน, พุดจามีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกัน, มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย, ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน และมิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ คือ เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาป้องกัน, เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน, ในคราวมีภัยเป็นที่พึ่งได้, ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

๕. อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ คฤหัสถ์พึงบำรุงพระสงฆ์ คือ จะทำสิ่งใดก็ทำด้วย พุดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา, จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา, ต้อนรับด้วยความเต็มใจ, อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔ และพระสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์ คือ ห้ามปรามจากความชั่ว, ให้ตั้งอยู่ในความดี, ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง, อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี, ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ

๖. เภฏฐิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ นายจ้างพึงบำรุงลูกจ้าง คือ จัดการงานให้ทำตามตามกำลังความสามารถ, ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่, ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันจัดสวัสดิการดีมีช่วยรักษา พยาบาลในยามเจ็บไข้, ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร และลูกจ้างอนุเคราะห์นายจ้าง คือ เริ่มทำงานก่อน, เลิกงานทีหลัง, เอาแต่ของที่ดีมาให้, ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น, นำความดีของนายไปเผยแพร่^{๕๕}

๒.๖.๓ หลักพระธรรมคำสอน สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรีเอื้อเพื่อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

^{๕๕} ธรรมะ สร้างกำลังใจ , ทิศ 6 มีอะไรบ้าง , [ออนไลน์] , แหล่งที่มา : <http://www.dmc.tv/forum/index.php?showtopic=14789> [๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

๑. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินของที่เราหามาได้ มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

๒. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจานั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์

๓. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์หรือการประพัตติในสิ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๔. สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพัตติเสมอดันเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย^{๕๖}

๒.๖.๔ หลักพระธรรมคำสอน พรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ ได้แก่

๑. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ

๒. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ แก่และความตาย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายหลีกเลี่ยงไม่ได้ เรียกว่า กายิกทุกข์ และทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา

๓. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความสุขเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน จึงต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตา สร้างไมตรีและผูกมิตร

^{๕๖} วรรณภา พุนพาณิชย์และคณะ, ศาสนากับการดำเนินชีวิต, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ, ๒๕๕๖), หน้า ๗๒.

๔. อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืน บุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม^{๕๗}

๒.๖.๕ หลักพระธรรมคำสอน นาถกรณธรรม ๑๐

นาถกรณธรรม แปลว่า ธรรมอันเป็นที่พึ่งของคนในโลกนี้ อันเป็นหลักการสำคัญของการครองชีวิตตามหลัก อตฺตา หิ อตฺตโนนาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน แต่ตนที่จะเป็นที่พึ่งของตนได้ ก็ต่อเมื่อตัวตนบุคคลนั้นต้องมีคุณธรรมเป็นหลักในการพึ่งของตน ตอนต้นของพระสูตรนำไปสู่องค์ธรรม พระพุทธเจ้ารับสั่งแก่ผู้ฟังในขณะนั้นคือพระภิกษุ ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงอยู่อย่างมีที่พึ่ง อย่าอยู่โดยไม่มีที่พึ่ง เพราะตถาคตสงสารเธอทั้งหลาย จึงขอให้เธอทั้งหลายอยู่อย่างมีที่พึ่งเกิด อย่าอยู่โดยไม่มีที่พึ่งเลย เธอทั้งหลายจงมีตนเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย”

นาถกรณธรรม ๑๐ ประกอบด้วย

๑. ศีล ความสำรวมระวังรักษากาย วาจาของตนให้สุจริต คือตั้งใจไม่มีโทษ รักษาระเบียบวินัย สามารถครองชีวิตไม่ผิดกฎหมาย นั่นคือ การครองชีวิตอย่างปกติภาพ ปกติสุข ไม่ทำตนและคนอื่นให้เดือดร้อน

๒. พาหุสัจจ การศึกษาศดับรับฟังมาก คือ มีประสบการณ์จากผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางประสาทสัมผัส ทรงจำแม่น นำมาคิดจนมีความเข้าใจในสิ่งสัมผัสมากขึ้น

๓. กัลยาณมิตตตา คบหาสมาคมกับคนดี ที่แสดงให้เห็นว่าเรามีความรักหวังมอบหวังประโยชน์ มุ่งอุปการพร้อมที่จะร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน คือเห็นกันเมื่อไข้ ให้กันเมื่อทุกข์ ไม่ทอดทิ้งกัน

๔. โสวัจสสตา ความเป็นคนมีอัธยาศัยอ่อนโยน พร้อมทั้งจะยอมรับ นับถือ เชื่อฟังคนอื่น จนกลายเป็นคนมีลักษณะว่าง่ายสอนง่าย ทำความเข้าใจอะไรกันได้ง่าย ช่วยให้คนอื่นพร้อมที่จะให้การส่งเสริม จัดเป็นคุณลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ซึ่งตั้งงามมาสู่ตน

๕. กิจกรณียะสุ ทักขตา มีความสามารถหมั่นขยันในการศึกษาเล่าเรียน ทำธุระหน้าที่ปฏิบัติการกิจที่ตนรับผิดชอบ มีปัญญาเป็นเครื่องมือในการพิจารณา ไตร่ตรอง เลือกเฟ้นสามารถทำหน้าที่ของตนให้ประสบความสำเร็จ

^{๕๗} ประภาภรณ์ มาจาก, พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีวะ, ๒๕๕๔), หน้า ๖๕-๖๖.

๖. อัมมกามตา มีความพอใจยินดีใส่ใจในธรรม คือ ความดีงามถูกต้อง สามารถเคลื่อนไหวไปตามกระแสของกุศลธรรม มีความสนใจพอใจที่จะศึกษาค้นคว้า จนเข้าถึงลักษณะของนักปราชญ์ ที่ไม่รู้จักอ้อมในการศึกษาปฏิบัติธรรม

๗. วิริยารัมภะ มีความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่องในการป้องกันบาป ขจัดบาป เสริมสร้างคุณดี รักษาคุณดี มีความบากบั่นมั่นคงเป็นนิตย์

๘. สันตภูตฺติ ความสันโดษยินดีในสิ่งที่ตนได้มา มีอยู่ในครอบครอง และในการบริโภคใช้สอยไปตามสมควร ไม่มากไม่น้อยเกินไป

๙. สติ ความระลึกได้ ระลึกทัน นึกออก ตามสมควรแก่กรณีของอารมณ์ที่ตนระลึก มีกำลังมากพอต่อการขจัดความเผอเรอ หลงลืมพลั้งพลาด ความไม่ประมาท

๑๐. ปัญญา ความรอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ มองสิ่งทั้งหลายจะแยกกันอยู่หรือรวมกันอยู่ตามความเป็นจริง^{๕๘}

๒.๒.๖ หลักพระธรรมคำสอน ภาวนา ๔

การพัฒนาด้านตามความหมายทางพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็น การทำมีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา มีการพัฒนาอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. กายภาวนา คือ การเจริญกายพัฒนากายการฝึกอบรมให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงามให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒. ศีลภาวนา คือ การเจริญศีลพัฒนาความประพฤติฝึกอบรมศีล ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน

๓. จิตตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น การมีเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิและสติ ชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔. ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา^{๕๙}

^{๕๘} พระธรรมเมธาภรณ์, นาถกรณธรรม ๑๐ ประการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?p=71145&sid=33f4204a40b35c4483c3055cf0c24c4f> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

^{๕๙} พระมหาโสภณ วิจิตตธมโม, “การพัฒนาด้านหลักภาวนา ๔ ในพระพุทธศาสนา”, วารสารพุทธจักรโลก รมเยนดับเชิงญได้ด้วยศาสนา, ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๖-๒๗.

จากข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รวบรวมหลักพระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับจิตอาสา การให้แบ่งปันและการพัฒนาตนเอง สรุปได้ว่า ในหลักการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การให้และการแบ่งปันคือ การมีใจปราศจากความตระหนี่ ยินดีในการแจกทานตามหลักวัตรบพ ๗ ประการ และการเผื่อแผ่ แบ่งปัน, มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันในคราวมีภัยเป็นที่พึงได้ ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยากในหลักทศ ๖ การให้ทานการสงเคราะห์ทุกชนิด การประพัตินสิ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นในหลักสังคหวัตถุ ๔ และการมีเมตตาความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความกรุณาความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ในหลักพรหมวิหาร ๔ เป็นแนวทางการปฏิบัติการทำงานด้านจิตอาสา และสำหรับหลักพระธรรมในการพัฒนาตนเอง คือ บุคคลควรเริ่มต้นการในการพึ่งพาตนเองให้ได้ด้วยดี โดยมีหลักคุณธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตประจำวันตามหลักนาถกรณธรรม ๑๐ ให้ตั้งงาม ไปการสู่การพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นในทุกด้านตามหลักธรรมภาวนา ๔ คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา ซึ่งทั้งหมดเป็นหลักพระธรรมคำสอนที่สอดคล้องกับการกระทำที่มีจิตใจการให้และแบ่งปันเพื่อนมนุษย์อยู่ร่วมในสังคม และการพัฒนาฝึกฝนตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

๒.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าบทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การขัดเกลาทางสังคม งานจิตอาสา การพัฒนาตนเองของเยาวชน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ดังนี้

พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า รัศมี กฤษณมิม และ สุวิตา แสงสีหนาท ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิฉือจี้ ได้หวนสถานศึกษาฉือจี้มีการกิจอบรมมนุษย์ด้วยการศึกษาหลายด้าน เมื่อจำแนกแยกย่อยลงไปในการศึกษาแต่ละประเภทแล้ว คณะวิจัย พบว่า การศึกษาของฉือจี้มีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาเด็ก ๔ ด้าน กล่าวคือ ๑. พัฒนาการด้านจิตใจ (ปัจเจก-นามธรรม) กระบวนศึกษาเด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความศรัทธาในความเป็นมนุษย์ มีจิตใจอ่อนโยน คิดคำนึงและเข้าใจในจิตใจของผู้อื่น ๒. พัฒนาการด้านสมองและร่างกาย (ปัจเจก-รูปธรรม) เด็กใช้พัฒนาสมอง-วิชาการ-ด้วยการปฏิบัติจริง ไม่ใช่รู้จู้จำ แต่เป็นรู้แจ้งรู้จริง สำหรับฉือจี้พัฒนาการด้านสมองไม่จำกัดเฉพาะวิชาการเท่านั้น หมายรวมถึงความคิดสร้างสรรค์เชิงคุณธรรม เด็กๆ เข้าร่วมกิจกรรมหลากหลาย ศิลปะการจัดดอกไม้ ศิลปะการชงชา ศิลปะการเขียนพู่กันจีน เปิดโอกาสให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และกล้าแสดงออก โดยใช้สิ่งที่ได้รับการอบรมบ่มเพาะมาทั้งหมดเป็นฐานการคิดและกรอบของความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น เมื่อเด็กคิดได้เอง ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาการด้านจิตใจด้วยพัฒนาการด้านจิตใจและสมองเชื่อมโยงบูรณาการกัน ๓. พัฒนาการด้านวัฒนธรรม (ส่วนรวม-นามธรรม) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สถานศึกษาฉือจี้ให้ความสำคัญในการกับการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักคุณผู้อื่น การยกย่องผู้อื่น การให้ความรักผู้อื่น การอาสาทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน การ

ฝึกหัดให้เด็กเรียนรู้การปฏิบัติต่อผู้อื่น ทลายกำแพงแห่งความเขินอายหรือความเย่อหยิ่ง เด็กฉือจี้ได้รับการฝึกหัดด้านความประพฤติบุคลิกภาพ การแต่งกายกิริยาท่าทางทุกอิริยาบถ กิน ยืน นั่ง นอน พุด จับสิ่งของ ซึ่งถือว่าเป็นบรรทัดฐานที่รับรู้กันในแต่ละสังคมเพื่อให้เด็กเติบโตขึ้นให้เป็นผู้สง่างาม มีบุคลิกภาพที่ดี และมีรสนิยมที่เรียบง่าย การพัฒนาวัฒนธรรมยังรวมไปถึงการให้ความเคารพสัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย เพราะธรรมชาติทุกชนิดล้วนสำคัญต่อตัวเรา และ ๔. พัฒนาการกฎระเบียบในสังคม (ส่วนรวม-รูปธรรม) กฎหมายข้อบังคับที่กำหนดไว้ที่เป็นรูปธรรมบังคับใช้กับทุกคน พัฒนาการของเด็กฉือจี้ด้านกฎระเบียบในสังคมใกล้ชิดมากกับการพัฒนาด้านวัฒนธรรม เมื่อเด็กมีพัฒนาการด้านวัฒนธรรมในระดับหนึ่งแล้ว กฎระเบียบที่มากมายยับยั้งในสถานศึกษาฉือจี้ จึงไม่เป็นการบังคับอีกต่อไปจึงกลายเป็นสิ่งที่ควรทำและอยู่ในอุปนิสัยของเด็กอยู่แล้ว^{๖๐}

นันทวรรณ รัตติวัธน ทำการศึกษา เรื่อง การขัดเกลาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถีแห่งนี้ มีลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์แบบผสมผสานและมีการขัดเกลาทางด้านจิตใจทั้งวิธีการถ่ายทอดโดยตรงและโดยอ้อม ที่ผ่านการสังเกตแบบอย่างที่ดีจากแม่บ้าน ซึ่งเปรียบเสมือนมารดาทดแทนและครูอาจารย์ที่ใกล้ชิด คุณธรรมตามแนววิถีพุทธที่พบว่าเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ได้ผ่านการขัดเกลาทางด้านจิตใจประกอบด้วย คุณธรรมด้านความอ่อนน้อม ถ่อมตนและการมีสัมมาคารวะ คุณธรรมด้านความกตัญญูกตเวที คุณธรรมด้านการประหยัดและอดออม ด้านความมีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และด้านการให้อภัย สวนลักษณะและวิธีการขัดเกลาทางด้านสติปัญญาให้กับเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ พบว่า สถานสงเคราะห์แห่งนี้ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคตของเด็ก ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กวัยรุ่นที่รับการสงเคราะห์ทุกคนได้รับสิทธิและความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาอาชีพตามความสามารถความถนัดของตนเอง ในเรื่องของลักษณะและวิธีการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมกรรมให้กับเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์แห่งนี้ พบว่า แม่บ้านประจำบ้านพักเด็กแต่ละคน รวมถึงบุคลากรครูในสถานสงเคราะห์ต่างก็มีการถ่ายทอดกฎกติกา และระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสถานสงเคราะห์ ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมด้วยการเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกทางเหมาะสมตามที่สังคมมุ่งหวัง ผลจากการขัดเกลาทางด้านจิตใจของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์แห่งนี้ พบว่า เด็กวัยรุ่นมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจโดยมีสุขภาพทางอารมณ์ที่ดีขึ้นสามารถช่วยเหลือและฟื้นฟูสภาพจิตใจของตนเองได้เป็นอย่างดียอมรับในประโยชน์

^{๖๐} พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า รัชมี กฤษณมิษ และสุวิดา แสงสีหนาท, การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิฉือจี้ ใต้หวัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://ebook.hu.ac.th/images/moral/jitasa/05Study/05Study.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

ของการปฏิบัติตนตามแนวพุทธศาสนา ส่วนผลจากการขัดเกลาทางด้านสติปัญญาของเด็กวัยรุ่นนั้น พบว่าวิชาความรู้และทักษะวิชาชีพที่ตนได้รับจากสถานสงเคราะห์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต และบางคนก็สามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นพร้อมกับอาชีพการงานที่มั่นคง ส่วนผลจากการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นนั้น พบว่า เด็กวัยรุ่นรู้จักระเบียบวินัยและกฎกติกาตลอดจนรู้จักรับผิดชอบหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสถานสงเคราะห์ อัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก^{๖๑}

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำการศึกษา เรื่อง คุณธรรมในอาเซียน จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป กรณีศึกษา: ประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา ผลการวิจัยสรุปว่า ๑) ผลการศึกษาการให้ความหมาย “จิตอาสา” ในอาเซียนภาคพื้นทวีป ได้แก่ ไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา พบว่า การให้ความหมายจะแตกต่างกัน แต่ก็บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ เป็นพื้นฐานร่วมกันในการปลูกฝังและบ่มเพาะให้เกิดจิตอาสาแก่สมาชิกในสังคม ขณะเดียวกัน ก็สะท้อนให้เห็นถึงเบื้องหลังและพัฒนาการความคิดในเรื่องจิตอาสาในแต่ละประเทศ จิตอาสาในประเทศไทย คือ การให้ทาน ที่ทำให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ จิตที่เต็มไปด้วยความเมตตา กรุณา ปราศจากดีต่อผู้อื่น อยากให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่หวังประโยชน์สุขหรือผลตอบแทนให้แก่ตัวเอง เป็นจิตที่ทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ อย่างไรก็ตาม คำว่า “จิตอาสา” ก็มีมิติในทางธรรมด้วย คือ การให้เกิดจากความเมตตา กรุณา การคิดถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น ขณะเดียวกัน ก็ เป็นการลดละตัวตน พูดได้ว่าจิตอาสาเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในมิตินี้ จิตอาสาในลาว คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นหน้าที่ของพลเมือง และ รวมตัวกันให้ความช่วยเหลือสังคม จิตอาสาในพม่า คือ การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากปัญหา ความทุกข์ ความยากลำบาก เป็นการกระทำบนพื้นฐานของการทำความดี ความมีเมตตา หรือทำให้ผู้กระทำความดีมีความสุข และเป็นการ กระทำโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน จิตอาสาในเวียดนาม คือ การสร้างชาติ มุ่งเน้นเสียสละเพื่อส่วนรวม ความซื่อสัตย์ การกตัญญูรู้คุณ มีมนุษยธรรม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของผู้คนในสังคม จิตอาสาในกัมพูชา คือ การท างานที่ดีมีคุณธรรม ทำด้วยใจของคนที่มีความรักและมี จิตเป็นกุศลที่อยู่ภายในตัวบุคคลนั้น ๆ ทำโดยไม่คำนึงถึงเงิน มีคำมั่นสัญญาที่แน่วแน่/เข้มแข็ง มีความ รับผิดชอบสูง ๒) ผลการศึกษารูปแบบกิจกรรมและกระบวนการปลูกฝัง “จิตอาสา” ในอาเซียน ภาคพื้นทวีป พบว่า กลุ่มจิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป ทั้ง ๕ ประเทศ มีการดำเนินงานทั้งโดยตัวบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน ภาคเอกชนและประชาสังคม รวมทั้งภาครัฐ ซึ่งการดำเนินงานจะมีความ หลากหลายและแตกต่างกัน

^{๖๑} นันทวรรณ รัตติวัณ, การขัดเกลาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา

<http://www.libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175789.pdf> [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

ไปในระดับบุคคลจนไปสู่กลุ่มมวลชน จากงานอาสาศัมครทั่วไป อาสาศัมครเฉพาะทาง และจิตอาสา และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะ (style) ของการพัฒนา อาสาศัมคร โดยการจำแนกให้เห็นแนวทาง (mean) และผล (end) ทั้งนี้ อาจจำแนกได้เป็นสาม ลักษณะ ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกันไม่อาจแบ่งแยกกันได้อย่างเด็ดขาด ได้แก่ อาสาศัมครที่ใช้แนวทางของหลักธรรม และนำไปสู่ผลของการเป็นเพื่อนมนุษย์, อาสาศัมครที่ใช้แนวทางของหลักประชาธิปไตย และนำไปสู่ผลของการเป็น พลเมือง บริบทใหม่ของงานอาสาศัมครทำให้ “คุณค่า” และ “ความหมายของ ชีวิต” ที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารนำ^{๖๒}

พรรษา เอกพรประสิทธิ์ ทำการศึกษา เรื่อง ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ๑) รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล องค์ประกอบของการเรียนรู้จิตอาสา คือ หลักการเรียนรู้ผ่านฐานต่างๆ ประกอบไปด้วย ความคิด จิตใจ การลงมือกระทำการช่วยเหลือ และความสุขใจ ๒) ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีของกลุ่มทดลองมีระดับคะแนนเฉลี่ยของ พฤติกรรมจิตอาสา ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน และ ๓) ปัจจัยและเงื่อนไขการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ ปัจจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัย คณาจารย์ และบุคลากร มีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาความรู้ เจตคติ และความสามารถด้านจิตอาสา การรณรงค์ ให้ความรู้และข่าวสาร มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการส่งเสริมจิตอาสา ของนักศึกษา และการสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านโครงการ กิจกรรมจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนเงื่อนไข ได้แก่ ระยะเวลาที่เหมาะสมในการจัดโครงการจิตอาสา รวมถึงการประเมินและติดตามผล^{๖๓}

ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์ ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำ หวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ๑. ชาวชุมชนได้ให้ความหมายจิตอาสา คือ การกระทำ ด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้เท่าที่ตนทำ ได้อย่างไม่ยั้งเหนียว เพื่อที่จะนา ชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งสู่การที่เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ และในด้านองค์ประกอบ/คุณลักษณะของผู้มีจิตอาสา คือ เป็นผู้

^{๖๒} คุณธรรมในอาเซียน “จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป”, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, (สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙) หน้า ๓ - ๕. [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.moralcenter.or.th/images//คุณธรรมอาเซียน_2558.pdf [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

^{๖๓} พรรษา เอกพรประสิทธิ์, ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://rmcs.buu.ac.th/jn/14-1/007.pdf> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

ที่พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งร่างกายแรงใจ รวมทั้งด้านเวลาและเป็นผู้ที่มีความเมตตา มีความซื่อสัตย์ โดยประพฤตินเป็นบุคคลตัวอย่างให้กับผู้อื่นด้วยการยึดคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกับมีความความขยัน อดทน และเป็นผู้ที่มีอัธยาศัย ดีเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย เป็นที่ปรึกษาให้ผู้อื่นได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถของตนให้กับผู้อื่น และมีภาวะความเป็นผู้นำและมีความกระตือรือร้น ๒. การขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันต่าง ๆ คือ ๑) ครอบครัว ได้แก่การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา การทำตนให้เห็นเป็นแบบอย่างการลงโทษ การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้รางวัล สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง ๒) ศาสนา ได้แก่การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา สร้างกฎเกณฑ์/ข้อตกลงร่วมกัน การให้เรียนรู้ด้วยตนเองและ ๓) โรงเรียน ได้แก่การอบรม/สั่งสอน ด้วยวาจาการลงโทษ การให้รางวัลการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ๓. การเปรียบเทียบการขัดเกลาทางสังคมแต่ละสถาบัน วิธีการที่ทุกสถาบัน ใช้คือการขัดเกลาทางสังคม ทั้งครอบครัวศาสนาและโรงเรียน ได้ใช้มากที่สุดคือ การอบรม/สั่งสอนด้วยวาจา และวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง รวมถึงวิธีการลงโทษ ทั้งวาจาและตีด้วยไม้เรียวในการเปรียบเทียบรูปแบบการเลี้ยงดูหลักๆ ที่ทุกสถาบันในสำคัญ ในการอบรมเลี้ยงดูได้แก่วิธีการอบรมที่เหมือนกันทั้งสามสถาบัน คือ การอบรมสั่งสอนด้วยวาจาและวิธีการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง เมื่อพิจารณาเฉพาะในวิธีการลงโทษและวิธีการจูงใจให้รางวัล พบว่า สถาบันที่นำมาใช้คือ ครอบครัวและโรงเรียน ในขณะที่สถาบัน ทางศาสนาไม่เน้นใช้วิธีการนี้ ส่วนวิธีการให้เรียนรู้ด้วยตนเอง สถาบันที่ใช้มากที่สุดคือครอบครัวและศาสนา สำหรับวิธีการสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันกับสถาบันครอบครัวได้นำมาใช้^{๖๔}

ชลดา ทวีคุณ ทำการศึกษาเรื่อง การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร๔ ผลการวิจัยสรุปว่า คุณลักษณะการเห็นคุณค่าในตนเองของเพศหญิงมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความสำคัญ ความรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความสามารถ และรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความดีระดับสูง ส่วนเพศชายมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนมีอำนาจสูง นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ และชั้นปีที่ ๔ รู้สึกว่า ตนมีคุณความดีมากกว่าชั้นปีอื่น นักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์มีความรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความดีความรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจมากกว่านักศึกษาคณะอื่น นักศึกษาศิลปศาสตร์มีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีคุณความดีและมีอำนาจในระดับสูง นักศึกษาที่ผลการเรียนสูงมี ความรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความดีในระดับสูงคุณลักษณะจิตสาธารณะ พบว่า นักศึกษาชายและหญิงมีคะแนนจิตสาธารณะอยู่ในระดับสูง โดยนักศึกษาชั้นปีที่ ๔ คณะวิทยาศาสตร์มีคุณลักษณะจิตสาธารณะ ด้านเมตตา และด้านกรุณามากกว่าคณะอื่น และนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มีความมูทิตาในระดับปานกลาง จากการศึกษาชี้ให้เห็น ว่านักศึกษามีการเห็นคุณค่าใน

^{๖๔} ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์, รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน :กรณีศึกษาชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <http://www.libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175789.pd> [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

ตนเองด้านความรู้สึก วาตนเองมีคุณค่า ความรู้สึกว่าคุณค่าสำคัญ ความรู้สึกว่าคุณค่ามีความสามารถ และรู้สึกว่าคุณค่ามีอำนาจอยู่ใน ระดับสูง และนักศึกษาเพศชายและหญิงมีจิตสาธารณะในระดับสูง โดยนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์มีความเมตตา กรุณา ในระดับสูง จึงเป็นคุณลักษณะพฤติกรรมที่ดีเนื่องจากการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วน ส่งเสริมและกระตุ้น ให้นักศึกษาวรรณแสดงพฤติกรรมในบทบาทของพลเมืองที่ดีของสังคม อันเป็นปัจจัยสำคัญ ภายในที่เป็นความสำคัญในการตัดสินใจคุณค่าความดีงาม และพร้อมที่จะปฏิบัติโดยสร้างจิตสำนึกด้วยตนเอง และชักนำให้บุคคลรอบข้างมีจิตสำนึกสาธารณะพร้อมปฏิบัติอย่างต่อเนื่องต่อไป^{๖๕}

วลัยทิพย์ เปรมทวีธโชติ ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา กับคุณลักษณะด้านจิตอาสาของนิสิตนักศึกษา ผลการวิจัยสรุปว่า ๑) ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มากที่สุดคือระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์หรืออาสาพัฒนาชนบท โดยอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านกีฬา ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านจริยธรรม และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ๒) ระดับคุณลักษณะด้านจิตอาสา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มากที่สุดคือ ระดับคุณลักษณะจิตอาสาด้านการช่วยเหลือผู้อื่น อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือระดับคุณลักษณะจิตอาสาด้านความมุ่งมั่นพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง และระดับคุณลักษณะจิตอาสาด้านการเสียสละต่อสังคม อยู่ ในระดับน้อย ตามลำดับ ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษาอย่างจริงจัง ในลักษณะที่มีการทุ่มเทแรงกาย แรงใจ เข้าไปมี ส่วนร่วมในการคิด แก้ไข พัฒนา และลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสามากขึ้นได้^{๖๖}

วีรพร สีสถาน และ อวยพร เรืองตระกูล ทำการศึกษา เรื่อง การพัฒนาแบบวัดจิตอาสาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ผลการวิจัยสรุปว่า การพัฒนาแบบวัดจิตอาสา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก เป็นงานวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาแบบวัดจิตอาสาสำหรับนักเรียน ในระดับชั้นมัธยม

^{๖๕} ชลลดา ทวีคุณ, การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://research.rmutsb.ac.th/fullpaper/2555/25552391441069.pdf> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

^{๖๖} วลัยทิพย์ เปรมทวีธโชติ, การศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา กับคุณลักษณะด้านจิตอาสาของนิสิตนักศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/download/.../23486> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

ศึกษาตอนต้นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก แบบวัดที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบสอบถามประสบการณ์ด้านจิตอาสาของนักเรียน_ซึ่งแบ่งองค์ประกอบ จิตอาสาออกเป็น ๓ ด้าน คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา_หลังจากพัฒนาแบบวัดจิตอาสาสำหรับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก^{๖๗}

ปิ่นพร ศรีปลั่ง และ พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาด้วยกระบวนการอภิปัญญา สภาพสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญ ค่านิยมที่เปลี่ยนไปจากการสอนลูกให้เป็นคนดี กลายเป็นต้องการให้ลูกเป็นคนเก่งและคนรวยเพื่อความสุขสบายในอนาคตเห็นได้ชัดว่า วัยรุ่นไทยขณะนี้ขาดจิตสาธารณะห่างเหินศาสนาความซื่อสัตย์ เพราะเด็กถูกหล่อหลอมจากครอบครัวที่เน้นเรื่องการเรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้พ่อแม่พอใจ เยาวชนไทยจึงเป็นเด็กที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาตนเองเป็นคนเก่งแต่ไม่มีจิตสาธารณะ การขาดจริยธรรมทำให้เกิดปัญหาสังคมระดับต่างๆ ตามมา ให้เยาวชนมีความเข้าใจในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นคนที่สมบูรณ์แบบทั้งความรู้และจริยธรรม จึงถือเป็นภาระหน้าที่ของสถาบันการศึกษาซึ่งมีบทบาทและความสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาจริยธรรมให้แก่เยาวชนโดยจัดการเรียนการสอนสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการกระตุ้นให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษา จริยธรรมสามารถพัฒนาได้โดยการจัดสภาพการพัฒนาจริยธรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัย เพราะจริยธรรมเปรียบเหมือนอภิปัญญา การเรียนรู้อย่างมีความหมายมีความเหมาะสมจะและส่งผลโดยตรงได้กับวัยของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษาเป็นวัยที่สามารถเข้าใจสิ่งที่ป็นนามธรรม สามารถคิดไตร่ตรอง ตระหนักถึงผลกระทบ และมองเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นคนมีจริยธรรมอย่างชัดเจน ทำให้เกิดการปฏิบัติอย่างเข้าใจอันจะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการจัดระบบความคิด การควบคุมกำกับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นผู้มีจริยธรรม การรู้จักวางตนเอง ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาคุณลักษณะการเป็นผู้มีจริยธรรมคงทนถาวรซึ่งเป็นคุณลักษณะของการเป็นคนที่มีบุคลิกและเป็นทักษะการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องการ^{๖๘}

^{๖๗} วีรพร สีสถาน และรศ.ดร.อวยพร เรื่องตระกูล, การพัฒนาแบบวัดจิตอาสาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/download/35624/33583> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

^{๖๘} ปิ่นพร ศรีปลั่ง และ พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ, การศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาด้วยกระบวนการอภิปัญญา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tci-thaijo.org/index.php/npui/article/view/43882> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

เอก เอกสกุล ได้ทำการศึกษา เรื่อง ความเข้าใจพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี ที่ เข้าร่วมกิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ ผลการวิจัยสรุปว่า งานวิจัยนี้เป็นการปลูกจิตสำนึกและการปลูกฝังกิจกรรมทางด้านจิตอาสาเพราะจิตอาสา เป็นส่วนหนึ่งของสังคมแห่งการแบ่งปัน จึงควรปลูกฝังให้กับเยาวชนให้มีจิตอาสา ซึ่งเป็นช่องทาง ในการพัฒนาและยกระดับจิตใจให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจเอื้อเฟื้อ หันมาทำกิจกรรมเพื่อสังคมมากขึ้น เพราะงานจิตอาสาเป็นสิ่งที่ให้เยาวชนเข้าใจในตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสังคมในปัจจุบันปัญหาสังคมเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งทางครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้น เราควรหันมาใส่ใจ ปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชน หากไม่ใส่ใจในการสร้างจิตสำนึกในแก้ไข ให้หันเหที่สังคมก็จะตกอยู่ภายใต้ความวุ่นวายต่อไปในอนาคต เมื่อเราปลูกฝัง สร้างจิตสำนึก แสวงหาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนได้มากเท่าไร สังคมแห่งการแบ่งปันก็จะเอื้ออาทรมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ เป็นการสร้างคุณลักษณะให้มีผลดีต่อสังคมต่อไปในอนาคต^{๖๙}

พรทิพย์ ศิริภักทธาชัย, ทำการศึกษา เรื่อง STEM Education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ พบว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผลการวิจัยเกี่ยวกับสมองและการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ ส่งผลให้กระบวนการทัศนทางการศึกษาเปลี่ยนแปลงไป การจัดการศึกษาทุกระดับเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดสร้างสรรค์การคิดแก้ปัญหาการคิดแบบวิจารณ์ญาณ รวมทั้งการพัฒนาทักษะการสื่อสารการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้และการมีทักษะทางสังคม แนวโน้มการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องบูรณาการทั้งด้านศาสตร์ต่างๆ และบูรณาการการเรียนในห้องเรียนและชีวิตจริง ทำให้การเรียนนั้นมีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะเห็นประโยชน์คุณค่าของการเรียน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ซึ่งเป็นการเตรียมผู้เรียนในการเรียนต่อไปในขั้นสูงขึ้น เกิดการเพิ่มโอกาสการทำงานในอนาคตการเพิ่มมูลค่าการสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศด้านเศรษฐกิจได้^{๗๐}

พิชชา สถาพรบำรุงเผ่า ทำการศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียน สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่ศึกษาอยู่ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ปีที่๓ สังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

^{๖๙} เอก เอกสกุล, ความเข้าใจพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี ที่ เข้าร่วมกิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.swis.act.ac.th/html_edu/act/temp_emp_research/1471.pdf, [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

^{๗๐} พรทิพย์ ศิริภักทธาชัย, STEM Education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/april_june_13/pdf/aw07.pdf [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

เฉียงเหนือ ๕ จำนวน ๓๕๐ คน ผลการวิจัย พบว่า ๑) จิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕ มีระดับจิตอาสาอยู่ในระดับมาก ๒) ปัจจัยที่ส่งผลจิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕ ภาพรวมอยู่ในระดับในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับดังนี้ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัย ด้านสื่อมวลชน ปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน ปัจจัยด้านโรงเรียน/ครูและปัจจัยด้านเพื่อน ตามลำดับ ๓) ปัจจัย ๓ ด้านจาก ๖ ด้าน ที่ส่งผลทางตรงต่อจิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาได้ร้อยละ ๗๕.๐๐ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านโรงเรียน/ครู ๔) แนวทางการพัฒนาปัจจัยทั้ง ๓ ด้าน คือ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านโรงเรียน/ครู ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ วิธีการ/แนวทางการพัฒนา และการประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุดจากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากตามการประเมินของผู้บริหาร สถาบันการอาชีวศึกษาและครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนสถาบันการอาชีวศึกษาในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ๕^{๗๑}

ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นคนดีคนเก่งของนักเรียนไทย การศึกษาครั้งนี้ ผลการศึกษาได้กระบวนการพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ และผลการสำรวจสถานการณ์ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะของนักเรียนไทยในประชากรทั้งสองกลุ่มสำหรับนักเรียนไทยระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ และระดับมัธยมศึกษา ปีที่ ๔ พบว่า นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ ๖๐ ทั้ง ๓ วิชา (การรู้การอ่าน การรู้คณิตศาสตร์ และการรู้ วิทยาศาสตร์) มีสัดส่วนน้อยมาก (ร้อยละ ๒.๐๙) เมื่อใช้เกณฑ์ผ่านร้อยละ ๔๐ ทุกวิชาและเกณฑ์การกระจายปกติ นักเรียนผ่านเกณฑ์เป็นกลุ่มเด็กเก่งในประมาณร้อยละ ๑๖ สำหรับการมีจิตสาธารณะของนักเรียน พบว่า ประมาณ ๒ ใน ๓ ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างผ่านเกณฑ์จิตสาธารณะระดับมาก ในด้านการมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง และหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมส่วนตัวส่วนหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีจิตสาธารณะระดับมาก ในด้านการมีความสำนึกและรู้จักรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนเองที่ได้รับ มอบหมาย และมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมการดูแลส่วนรวมในขณะที่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนชุมชน

^{๗๑} พิศชา สถาพรบำรุงเผ่า, แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียน สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

http://www.rdi.nrru.ac.th/rdi/rdi_journal/images/journal/11-3/07.8.pdf [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

สังคม นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จิตสาธารณะในระดับมาก มีเพียง ๑ ใน ๓ สำหรับการมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมโดยการเคารพสิทธิของผู้อื่น และปฏิบัติตามโดยสุจริต นักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จิตสาธารณะใน ระดับมาก ร้อยละ ๔๖.๔๐ (๒) สำหรับความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ และการมีจิตสาธารณะของ นักเรียนสัมพันธ์กันในทางบวก แต่มีความสัมพันธ์ในระดับที่น้อยมาก ประมาณ ๑ ใน ๓ ของนักเรียน ที่มีคะแนนคิดวิเคราะห์ระดับมาก (เป็น เด็กเก่ง) และมีจิตสาธารณะมาก (เป็นเด็กดี) ในขณะที่เป็น เด็กเก่งแต่มีจิตสาธารณะน้อย คิดเป็นสัดส่วนน้อย (ร้อยละ ๔.๓๐) นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลใน ทางบวกต่อความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิต สาธารณะของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เพศหญิง ผลการเรียนเฉลี่ย การอบรมเลี้ยงดูอย่างเอาใจใส่อย่าง ใกล้ชิด การใช้เวลาทำการบ้าน อ่านหนังสือเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมวิชาการในโรงเรียน การเรียนพิเศษเสริมด้านวิชาการ ภูมิภาค โดยปัจจัยที่ส่งผลในทางลบต่อความ สามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การศึกษาของมารดาต่ำกว่าระดับมัธยมต้น การดูทีวี ปัจจัยที่ส่งผลเฉพาะ การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน ได้แก่ รายได้ของครอบครัว โรงเรียนในเขตเทศบาลและสังกัดโรงเรียน ซึ่งส่งผลทางบวกต่อการเรียนพิเศษศิลปะและกีฬาส่งผลทางลบกับความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ แต่ส่งผลทางบวกต่อการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ พบว่า ชั่วโมงเล่นอินเทอร์เน็ตส่งผลทางลบต่อการ มีจิตสาธารณะของนักเรียน^{๗๒}

เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง ทำการศึกษา เรื่อง การการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีจิตอาสาของ เยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออก การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีจิตอาสาของเยาวชนใน สถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริม การมีจิตอาสาของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออกและศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อ ส่งเสริมการมีจิตอาสาของเยาวชนในการทำ กิจกรรมจิตอาสาของสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออก มี การเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (focus group) นักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย ทั้งหมด ๖ มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศรีราชา จำนวน ๙ คน มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน ๔ คน และมหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี จำนวน ๖ คน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ตะวันออกจำนวน ๖ คน มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์จำนวน ๕ คน มหาวิทยาลัยราชภัฏราไพ พรณี จำนวน ๖ คน รวมเป็น ๑๙ คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาที่มีจิตอาสาในการทาง

^{๗๒} ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ, “การศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิต สาธารณะ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นคนดีคนเก่งของนักเรียนไทย”, **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**, (สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://knowledgefarm.in.th/wp-content/uploads/2016/11/critical-thinking-and-civic-mindedness-on-thai-student.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

กิจกรรมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษามาจากองค์การนิสิต สโมสรนักศึกษา ชม อาสาพัฒนา และชมรมอื่น ๆ และมีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth interview) จาก ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกิจกรรม ๑๕ คน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการทำกิจกรรมโดยมีจิต อาสาของ นักศึกษามาจากปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ เจตคติหรือทัศนคติบุคลิกภาพ การรับรู้ด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ความรู้สึก มีความสุข ความภูมิใจ รู้สึกถึงคุณค่าในตนเองและปัจจัยภายนอกตัว บุคคล ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา ในครอบครัวมีการปลูกฝังการทา กิจกรรมจิตอาสาตั้งแต่เด็กๆ ผ่านการประกอบพิธีกรรม และการทำ กิจกรรมร่วมกับส่วนสถาบันการศึกษา ได้แก่ ครูอาจารย์และเพื่อน มีส่วนในการชักชวนให้ไปร่วมทำ กิจกรรม การส่งเสริมให้ไปทำกิจกรรม การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีจิตอาสาของเยาวชนในสถาบัน อุดมศึกษาภาคตะวันออก ประกอบด้วยกระบวนการ ๔ ส่วน คือ ผู้ส่งสาร (sender) หมายถึง อาจารย์เพื่อน คณะ ชมรม มหาวิทยาลัยและหน่วยงานภายนอก สาร (message) หมายถึง ข่าวสาร กิจกรรม ที่ประกอบด้วยภาพ และข้อความ ช่องสาร (channel) หรือสื่อ (media) หมายถึง สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์สื่อ Social Media และผู้รับสาร (receiver) หมายถึง นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งสื่อตัว บุคคลมีอิทธิพลก่อให้เกิดการส่งเสริมความมีจิตอาสาของนักศึกษามากที่สุด^{๗๓}

สุทธวิพรรณ เปรี่ยมพิมาย ทำการศึกษา เรื่อง จิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา แนว ทางการพัฒนาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก พบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะนับเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการพัฒนาจิตใจ พัฒนาพฤติกรรมของบุคคล และเป็น กลไกในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการ พัฒนาประเทศ โดยการพัฒนาจิตสาธารณะได้ถูกกำหนดไว้ใน แผนพัฒนาผู้เรียนในระดับชาติที่ มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนนำแผนมาสู่การปฏิบัติ แต่จากการศึกษาพบว่า เยาวชนที่เป็นผู้เรียนอาชีวศึกษา ผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของประเทศยังขาดคุณลักษณะของการมีจิตสาธารณะ ที่ยังไม่สอดคล้องกับการ ดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ดังนั้น สถาบันการศึกษาหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึง ควรพัฒนาผู้เรียน อาชีวศึกษาให้มีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของสังคม ของประเทศ และ สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ ๒๑ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยพัฒนาให้ มีจิตสาธารณะทั้งองค์ประกอบด้านการได้รู้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความเข้าใจ และตระหนักถึงปัญหา ในสังคมที่เกิดขึ้น สามารถวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยสถานการณ์ปัญหาในสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาได้ องค์ประกอบด้าน เจตคติ คือ เป็นผู้ที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เคารพสิทธิ

^{๗๓} เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง, การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีจิตอาสาของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษา ภาคตะวันออก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

https://www.east.spu.ac.th/comm/admin/waaa_file/A224p1.pdf [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

ส่วนบุคคล เคารพต่อ กฎระเบียบ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม และองค์ประกอบด้านพฤติกรรม โดยเป็นผู้ใช้ทรัพย์สิน ส่วนรวมอย่างประหยัดและรู้คุณค่า ช่วยเหลือแบ่งปัน มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของสังคมด้วยความเต็มใจ สมัครงใจ เสียสละ ช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน การจะพัฒนาผู้เรียนอาชีวศึกษาให้มียอดประกอบจิตสาธารณะทั้ง ๓ ด้านดังกล่าวได้นั้น ประการแรก ต้องคำนึงถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อจิตสาธารณะ และต้องกระทำควบคู่กันระหว่างปัจจัย ภายในและปัจจัยภายนอก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองให้มีจิตสำนึกต่อสาธารณะ ประการที่สอง ให้ความสำคัญกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะที่เริ่มจากขั้นการรับรู้ โดยให้ผู้เรียนได้รับรู้จากสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักถึงสิ่งเร้านั้น เพื่อให้ผู้เรียนมี องค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ ขั้นการตอบสนอง เมื่อผู้เรียนสนใจสิ่งเร้า จึงตอบสนองสิ่งเร้านั้นด้วย วิธีการต่าง ๆ เช่น นำสิ่งเร้านั้นมาบันทึก คติวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านการได้รู้ ขั้นการเห็นคุณค่าและจัดระบบ เมื่อผู้เรียนยอมรับคุณค่าหรือเห็นความสำคัญของสิ่งเร้า จะทำการจัดระบบคุณค่าของสิ่งเร้าเพื่อนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบจิตสาธารณะด้านเจตคติ และขั้นการสร้างนิสัย เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำคุณค่าของสิ่งเร้าที่ยึดถือมาปฏิบัติเพื่อให้ได้รับประสบการณ์ใน สถานการณ์จริง ทั้งนี้การจัดการ เรียนรู้ตามรูปแบบดังกล่าวต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเองแบบมีส่วนร่วมจากประสบการณ์ จากโครงการหรือกิจกรรมในหลากหลายวิธี อาทิ เรียนรู้ในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ รวมทั้งจัดกิจกรรมให้ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะคงทน มีความเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนเป็นพลังสำคัญ ที่จะช่วยขับเคลื่อนสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จแบบ ยั่งยืนภายใต้สถานการณ์ ในศตวรรษนี้และศตวรรษหน้า^{๗๔}

Stephen F. Hamilton and L. Mickey Fenzel ทำการศึกษา เรื่อง The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects พบว่า แบบวัดความรับผิดชอบทางสังคมและส่วนบุคคลถูกนำมาใช้ในการศึกษา โครงการอาสาสมัครเยาวชน, เกี่ยวกับ ๔๔ วัยรุ่นใน ๑๒ โครงการ ผู้เข้าร่วมมีผลสำคัญทางสถิติในส่วนรับผิดชอบต่อความรับผิดชอบต่อสังคม เด็กหญิงที่ได้รับมากกว่าเด็กชายและอาสาสมัครในโครงการปรับปรุงชุมชนได้มากกว่าเด็กที่ดูแลเด็ก อย่างไรก็ตาม เช่น ในการศึกษาก่อนหน้านี้ผลที่ได้ค่อนข้าง

^{๗๔} สุทธิวรรณ เปี่ยมพิมาย, จิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา : แนวทางการพัฒนาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก, [ออนไลน์], แหล่งที่มา

<https://tcithaijo.org/index.php/journaldte/article/download/118338/90799> [๒๑ พ.ค. ๒๕๖๑].

เฉพาะเจาะจงจากการสัมภาษณ์ของวัยรุ่นและผู้เข้าร่วมผู้ใหญ่เป็นบวกมากขึ้น อาสาสมัครอ้างถึงการปรับปรุงความรู้ของตนเองและคนอื่น และการได้มาซึ่งทักษะใหม่ผู้ใหญ่เห็นความตั้งใจมากขึ้นในการตัดสินใจอาสาสมัครดูแลเด็กและที่ปรึกษาผู้ใหญ่ของพวกเขาบอกว่าพวกเขาได้รับความสามารถในการทำงานกับเด็กเล็ก ผลกระทบโดยทั่วไปของประสบการณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับทัศนคติที่ยั่งยืนมีแนวโน้มเป็นบวก แต่การศึกษาในอนาคตควรมีส่วนร่วมกับความแตกต่างในลักษณะของประสบการณ์อาสาสมัครวัยรุ่นมีและผลกระทบที่แตกต่างกันไปในหมู่ผู้เข้าร่วม^{๗๕}

National Youth Council of Ireland ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง LENDING A HAND, A Report on Young People and Volunteering การวิจัยได้จัดทำขึ้น การสัมภาษณ์กลุ่มโฟกัสแบบเจาะลึกจำนวน ๙ แบบและแบบฝึกหัด ๒๕ กรณีศึกษาเชิงลึก กรณีศึกษาได้ดำเนินการกับเยาวชน ระหว่างอายุ ๑๕ ถึง ๒๕ ปี การวิจัยยืนยันว่า อาสาสมัครสามารถมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา การรับรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมในระดับเยาวชนมากขึ้น คนในไอร์แลนด์ มีความสำคัญช่วยให้คนหนุ่มสาวมีโอกาสได้พัฒนาระดับความเชื่อมั่นทักษะด้านส่วนตัวและด้านสังคมที่มีคุณค่าและความรู้สึกรับผิดชอบทั้งในตัวเอง การมีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัครในวัยเด็กก็จะเพิ่มโอกาสด้วยเช่นกัน ในบุคคลที่ยังคงเป็นอาสาสมัครในระยะยาวหรือกลับไปหาหลังจาก งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการรวบรวมประสบการณ์และทัศนคติของ คนหนุ่มสาวที่มีต่ออาสาสมัครและแสดงให้เห็นว่าคนหนุ่มสาวในไอร์แลนด์มีสนใจมากที่สุด ในแนวคิดของการอาสาสมัครและหลายอย่างชัดเจนมีแรงจูงใจมากไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและบทบาทอาสาสมัคร และในเหตุในการอาสาสมัครใน ๒ ปัจจัยคือ ๑) ประเภทปัจจัยหนึ่ง มีอิทธิพลมากที่สุดในการกระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในอาสาสมัคร ได้แก่ การเชื่อมต่อและความเชื่อในสาเหตุพื้นฐาน, การถูกขอให้เข้าร่วม, สภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อนหรือครอบครัวเชื่อมต่อกับอาสาสมัคร, อยากรจะช่วยเหลือและสร้างความแตกต่าง, การเชื่อมโยงที่มองเห็นได้ระหว่างผลงานและผลงาน ๒) ปัจจัยสอง ประเภทมิติที่มีอิทธิพลบ้างน้อยๆ โดยคนหนุ่มสาว แต่คิดว่าจะมีอิทธิพลน้อยกว่าปัจจัยประเภทหนึ่ง ได้แก่ โอกาสในการสร้างสรรค์และสนุกสนาน, เพื่อพัฒนาทักษะและประสบการณ์, การท้าทายตัวเอง, ความรู้สึกรับผิดชอบ, โอกาสที่จะทำอะไรบางอย่างกลับได้รับผลกระทบจากสาเหตุ, เวลาที่มีอยู่, การรับรู้ / รางวัล / คุณวุฒิ และโอกาสในการเดินทาง^{๗๖}

^{๗๕} Stephen F. Hamilton and L. Mickey Fenzel, **The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=slcek12> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

^{๗๖} National Youth Council of Ireland, **LENDING A HAND, A Report on Young People and Volunteering**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/Lending-a-Hand_Young-People-and-Volunteering.pdf [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

The National Youth Agency England ทำการศึกษา เรื่อง Young People's Volunteering and Skills Development งานวิจัยอาสาสมัครของเยาวชนและการพัฒนาทักษะ งานนี้ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๙ ถึงเดือนมีนาคม ๒๕๕๐ รวมกัน การวิจัยภาคสนามกับอาสาสมัคร ที่มีอายุน้อยกว่า ๓๐ โครงการทั่วประเทศอังกฤษ ในบรรดาวัยรุ่น ๒๑๕ คน อายุระหว่าง ๑๑ ถึง ๒๕ ปี สัมภาษณ์โดย ๕๗% เป็นเพศหญิงและ ๔๓% ของชาย การมีส่วนร่วมจากอาสาสมัครเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาทักษะ เยาวชนระบุว่าการปรับปรุงความเชื่อมั่นในตนเองและการสื่อสาร ตามด้วยการทำงานเป็นทีม ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบการเตรียมการสำหรับการทำงาน, การแก้ปัญหาและการวางแผน สำหรับการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลว่าทักษะทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับความรู้สึกของบุคคลที่มีเอกลักษณ์และความสามารถในการจัดการตนเอง มั่นคงครอบคลุมคุณภาพและทักษะ เช่น ความตระหนักในตนเอง ความมั่นใจในตัวเองและความนับถือตนเอง ตั้งเป้าหมายและระบุวิธีการบรรลุเป้าหมาย สื่อสาร การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ความกว้างของ "การจัดการตนเอง" รวมถึงช่วงของทักษะและคุณลักษณะ เช่นความมีวินัยในตนเองความโกรธและความเครียดการบริหารเวลาในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพความอดทนและการปรับตัว ผู้ซึ่งระบุว่าก่อนหน้านี้เคยขัดแย้งเกี่ยวกับการพบปะผู้คนใหม่ ๆ หรือสังคมใหม่ที่รู้จักใคร และการวิจัยพบว่าคนหนุ่มสาวหลายคนยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านอาสาสมัคร "การเรียนรู้โดยการทำ" ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความสามารถของตนเอง ผลจากการเป็นอาสาสมัครของพวกเขา พวกเขารู้สึกดีเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้ตนเองดีขึ้น และเชื่อว่าพวกเขามีค่าโดยคนอื่น ๆ^{๗๗}

จากที่ผู้วิจัยได้รวบรวมบทความวิชาการผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับ การขัดเกลาทางสังคม งานจิตอาสา การพัฒนาตนของเยาวชน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ สรุปได้ว่า ในประเด็นงานวิจัยด้านการขัดเกลาทางสังคม ในเด็กวัยรุ่นผลศึกษาหลักๆ ๓ ด้าน คือ ด้านพฤติกรรมรู้จักระเบียบวินัย และกฎกติกา รับผิดชอบหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตนเองและนับถือตนเอง รู้การแก้ปัญหาที่มีการตั้งเป้าหมายและการวางแผนตนเองรวมถึงการจัดการตนเอง ด้านจิตใจ มีสุขภาพทางอารมณ์ที่ดี มีความรักและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เคารพในสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา ด้านสติปัญญาวิชาความรู้ประกอบอาชีพในอนาคต สำหรับประเด็นงานวิจัยด้านจิตอาสา การให้ความหมาย องค์ประกอบ ของจิตอาสาที่ใกล้เคียงเหมือนกัน คือ ผู้มีจิตอาสาเป็นผู้ที่มีจิตให้ซึ่ง

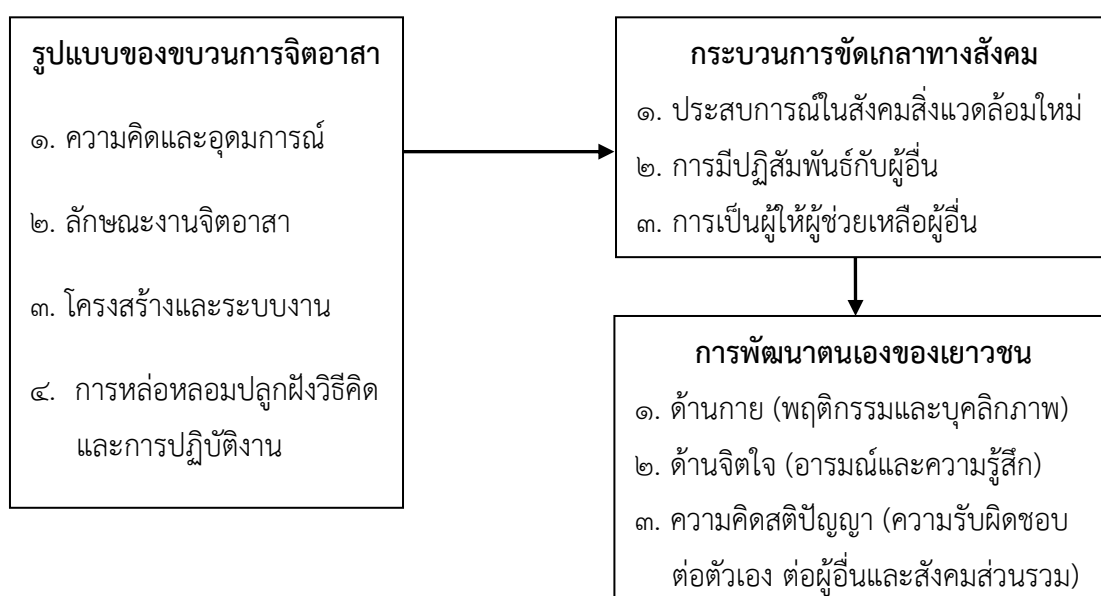
^{๗๗} National Youth Agency, Young People's Volunteering and Skills Development,

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://dera.ioe.ac.uk/6643/1/RW103.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

ความเมตตา การกระทำด้วยใจจริง ช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ พร้อมจะเสียสละทั้งร่างกายแรงใจ รวมทั้งด้านเวลาเพื่อส่วนรวม ประรณาดิต่อผู้อื่น อยากให้เขาพ้นทุกข์ และเป็นปฏิบัติในมิติทาง ศาสนาพุทธ ให้ทานและแบ่งปัน ความสุขใจความเอิบอิ่มใจจากการทำความดี การอยู่รวมในสังคม และลดความเป็นตัวตน และลักษณะงานของจิตอาสาที่พบส่วนใหญ่ คือ ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้าน การมุ่งมั่นพัฒนา และด้านการเสียสละต่อสังคม อนึ่ง สิ่งที่ยาวชนได้รับหลังร่วมงานจิตอาสา คือ ได้ เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น รู้สึกความตนเองมีคุณค่า มีสำนึกในการตัดสินใจคุณค่าของความดี และ จะเข้าใจในตนเองและสังคมเพิ่มมากขึ้น รู้จักวิธีการสื่อสารทักษะในการเข้าสังคมและพบปะบุคคล อื่นๆ และทำให้เกิดการพัฒนาจากคนขี้อาย กลั้วมีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นผลจากอันเชื่อมโยงจาก การมีสังคมใหม่ โดยการเรียนรู้จากการทำการปฏิบัติ

ทั้งนี้ จากบทความงานวิจัยที่รวบรวมในประเด็นจิตอาสายังไม่ศึกษาครอบคลุม ถึงรูปแบบ การทำงานของขบวนการจิตอาสา มีโดยฐานความคิดและอุดมการณ์เหมือนกัน ลักษณะงานจิตอาสา ที่ดำเนินกิจกรรม ลักษณะโครงสร้างและระบบงานในภาย รวมทั้งการหล่อหลอมการคิดการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ภายในการทำงานของขบวนการจิตอาสาได้ทำการขัดเกลาทางสังคมแก่เยาวชนจากประสบการณ์ การเรียนในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ การได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการมีบทบาทเป็นผู้ให้ช่วยเหลือ ผู้ในสังคม นำไปสู่การพัฒนาตนเองด้านกาย จิตใจ ความคิดสติปัญญาทั้งต่อตนเอง เพื่อเป็นแนวทาง ในการดำเนินชีวิตอันนำสู่ผู้มีคุณธรรมและเป็นคนดีมีคุณภาพของสังคมประเทศชาติ

๒.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย เรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ ทั้งมิติข้อมูลตามความเป็นจริงและมีมิติด้านสังคมแวดล้อมที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นข้อมูลในศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

เยาวชนเพศชายและเพศหญิง ทำงานกิจกรรมจิตอาสาตั้งแต่ ๒ ปีขึ้นไป และเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ปีที่ ๑ - ๔ ในสังกัดมหาวิทยาลัยของภาครัฐและเอกชน มีสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งสิ้น ๒๕ คน ดังนี้

๓.๒.๑.๑ เยาวชน จำนวน ๔ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน นักศึกษาของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ สถานที่ตั้งเลขที่ ๘๘ หมู่ ๘ ถนนบางนา-ตราด กม.ที่ ๒๖ แขวงบางเสาธง เขตบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

๓.๒.๑.๒ เยาวชน จำนวน ๔ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน

นักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา สถานที่ตั้งเลขที่ ๙๙ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

๓.๒.๑.๓ เยาวชน จำนวน ๕ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๓ คน ของวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต สถานที่ตั้งเลขที่ ๕๒/๓๔๗ หมู่บ้านเมืองเอก ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

๓.๒.๑.๔ เยาวชน จำนวน ๔ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน ของมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ สถานที่ตั้งเลขที่ ๙ หมู่ ๑ ถนนนครินทร์ ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

๓.๒.๑.๕ เยาวชน จำนวน ๔ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน ของสถาบันการพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร สถานที่ตั้งเลขที่ ๑๓๗ หมู่ ๓ ถนนสมุทรสาคร-โคกขาม ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

๓.๒.๑.๖ เยาวชน จำนวน ๔ คน โดยแบ่งเป็นเพศชาย ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน กลุ่มชมรมเยาวชนราชพฤกษ์เพื่อจิตอาสา ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง สถานที่ตั้งเลขที่ ๒๐๘๖ ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

๓.๒.๒ ผู้ทรงคุณวุฒิ

บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีคุณสมบัติเกี่ยวข้องกับงานจิตอาสา และเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสังคม, ผู้ดำเนินงานโครงการด้านจิตอาสา (NGO.), คณาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรหรือวิชากิจกรรมจิตอาสาหรืออาสาสมัครในมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชน และผู้ปกครองของเยาวชนที่ทำงานจิตอาสา จำนวน ๗ รูป/คน ดังนี้

๓.๒.๒.๑ พระอธิการพระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต ตำบลมะไฟหวาน อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ และประธานกรรมการมูลนิธิเครือข่ายพุทธิกา

๓.๒.๒.๒ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา

๓.๒.๒.๓ อาจารย์ฟ้าลั่น กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี

๓.๒.๒.๔ อาจารย์วีรบุรณ วิสารทสกุล รองคณบดีฝ่ายนักศึกษา วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี

๓.๒.๒.๕ นางสุกานดา ผาสุก เจ้าหน้าที่ฝ่ายคลังสินค้า บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านจิตอาสา จังหวัดสมุทรปราการ

๓.๒.๒.๖ นายพงษ์ศักดิ์ ทรงสง่า เจ้าของสวนผัก ผู้ปกครองของนักศึกษาทำงานกิจกรรมด้านจิตอาสา จังหวัดนนทบุรี

๓.๒.๒.๗ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ช่อทิพ วิริยะ สถาบันภาษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รังสิต จังหวัดปทุมธานี ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค้ายาเสพติด กรุงเทพมหานคร

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

โดยใช้แบบในการสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ดังนี้

๓.๓.๑ แนวคำถามหรือประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

สำหรับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับกรอบแนวคิด เพื่อหาผลการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป สอบถามประเด็นฐานข้อมูลเบื้องต้นส่วนบุคคล

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลกิจกรรมจิตอาสา สอบถามประเด็นรายละเอียดกิจกรรมที่ปฏิบัติ

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลการเปลี่ยนแปลง เป็นแหล่งข้อมูลพัฒนาการปรับเปลี่ยนตนเอง
ของเยาวชนด้านกาย ด้านจิตใจ และด้านความคิดสติปัญญาของเยาวชน

๓.๒.๒ แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ
กำหนด สอดคล้องกับกรอบแนวคิด เพื่อหาผลการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ที่การวิจัย โดยมุ่งเน้นใน
การสัมภาษณ์ในประเด็นที่เจาะจงประเด็นของข้อมูลการพัฒนาเปลี่ยนแปลงด้านกาย ด้านจิตใจ และ
ด้านความคิดสติปัญญาของเยาวชนที่ผ่านกิจกรรมจิตอาสา

๓.๒.๓ ตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรง โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน
๓ ท่าน และทำการทดลองใช้ (Try-out) ๕ ท่าน ก่อนทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Studies)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาจากเอกสาร บทความงานวิจัย
วารสาร หนังสือพิมพ์ และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ที่เกี่ยวข้องตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด
ทำการศึกษาไว้ในประเด็น ขบวนการทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม การพัฒนามนุษย์และ
พัฒนาการวัยรุ่น การพัฒนาเยาวชนที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัย และกิจกรรมจิตอาสา การ
เสริมสร้างคุณสมบัติบุคคลจิตอาสาที่มีความสัมพันธ์กัน การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่
๒๑ รวมทั้งหลักพระธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับจิตอาสาและการพัฒนาดน

๓.๔.๑.๑ จัดเตรียมเครื่องมือใช้การวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
Interview) สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ทรงคุณวุฒิ

๓.๔.๑.๒ การคัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)
กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีสถานที่ตั้งในจังหวัดกรุงเทพและ

ปริณทล โดยมีสโมสรหรือชมรมดำเนินกิจกรรมจิตอาสาอย่างเป็นทางการ ดำเนินการติดต่อประสานในส่วนสำนักงานกิจการนักศึกษา เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์นักศึกษาและกำหนดวันเวลาเข้าทำการสัมภาษณ์ผ่านสำนักกิจการนักศึกษา

๓.๔.๑.๓ ติดต่อกับหนังสือขอความอนุเคราะห์ขอสัมภาษณ์ จากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำเสนอแก่สถานศึกษาที่ดำเนินการติดต่อขออนุญาต

๓.๔.๒ การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยนี้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๓.๔.๒.๑ ขั้นการเตรียมการสัมภาษณ์ การจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ นัดหมายสถานที่ และวันเวลาที่ในการสัมภาษณ์

๓.๔.๒.๒ ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และแนวคำถามหรือประเด็นในการสัมภาษณ์ก่อนเริ่มดำเนินการขอสัมภาษณ์ และขออนุญาต ถ่ายรูปขณะสัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์ รวมทั้งในการสัมภาษณ์จะทำการบันทึกข้อมูล (Note taking) ลงในแบบฟอร์มบันทึกการสัมภาษณ์

๓.๔.๒.๓ การตรวจสอบข้อมูล ขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จะทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูล ในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามทุกครั้ง โดยทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ได้ข้อมูลอิมตัวตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๓.๔.๒.๔ การรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่บันทึก และถอดข้อความจากบันทึกเสียงสรุปในแต่ละประเด็นหลักๆ และทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์เยาวชนและผู้ทรงคุณวุฒิ

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล สร้างข้อสรุปจากการศึกษาจากข้อมูลจำนวนหนึ่ง โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ ที่จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนดประเด็นหลัก (Major themes) ที่ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นแยกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) สู่การวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละขั้นเพื่อให้ได้ผลของข้อมูลที่ทำการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับคำหลักที่ได้จากข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ นำไปสู่การให้ความหมายของวิธีคิดและการกระทำหรือกิจกรรม โดยคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล

๓.๕.๓ จัดวางรูปแบบการเชื่อมโยงข้อมูลเป็นแผนผังภาพรวมของการวิจัยในรูปแบบ
ขบวนการจิตอาสา กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา สู่อการพัฒนาตนของเยาวชน
สร้างเป็นแผนภูมิองค์ความรู้การวิจัยที่เป็นประโยชน์การพัฒนาเยาวชนผ่านกิจกรรมจิตอาสา

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ผลการการศึกษาเรื่อง ขบวนการจิตอาสา การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดทำข้อมูลเรียบเรียงหลักตามหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยนำเสนอผลการการวิจัย ดังนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
๒. รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน
๓. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา
๔. ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน
๕. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์
๖. องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เยาวชนที่ศึกษาอยู่ระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยในสถานศึกษารัฐและเอกชน ในพื้นที่ ๖ จังหวัด คือ สมุทรปราการ, นครปฐม, ปทุมธานี, นนทบุรี, สมุทรสาคร และกรุงเทพมหานคร

๔.๑.๑ จังหวัดสมุทรปราการ

เยาวชน จำนวน ๔ คน เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ จังหวัดสมุทรปราการ เยาวชนเพศหญิง จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะศิลปศาสตร์ เอกภาษาอังกฤษ ระดับปีที่ ๓ ภาคเรียนปกติ ทำงานจิตอาสาจากการสมัครไปตามหน่วยงานจิตอาสาทางโซเซียลมีเดียตั้งแต่เรียนปีที่ ๑ มาเรียนในห้องเดียวกันและไปทำงานอาสาต่างๆ พร้อมทั้งกันสำหรับเยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะผู้บริหารธุรกิจ ระดับปีที่ ๓ และ ๔ ภาคเรียนปกติ โดยเยาวชนทั้งคู่เป็นสมาชิกของสโมสรโรตาแรคท์ ตั้งแต่ศึกษาอยู่ปีที่ ๑ ปัจจุบันมีบทบาทหน้าที่ รองประธานงานบริหารจัดการ และเจ้าหน้าที่งานธุรการในสโมสร ดำเนินกิจกรรมจิตอาสา ด้านการพัฒนาชนบทเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ และใช้เวลาว่างวันเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุดราชการติดต่อกันต่อเนื่องไปทำกิจกรรมตามสถานที่ต่างๆ

๔.๑.๒ จังหวัดนครปฐม

เยาวชน จำนวน ๔ คน เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา จังหวัดนครปฐม เป็นเยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน และเพศหญิง ๒ คน กำลังศึกษาคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ปีที่ ๒ ภาคเรียนปกติ ทั้งหมดทำงานกับกิจกรรมอาสาตั้งแต่ศึกษาอยู่ปีที่ ๑ เป็นกิจกรรมอาสาของชมรมในคณะที่เรียนอยู่ และกิจกรรมอาสาของชมรมคณะอื่นๆ ภายในมหาวิทยาลัยที่มีกลุ่มเพื่อนเครือข่ายจัดทำ โดยเริ่มต้นปีที่ ๑ ที่ได้ร่วมงานอาสาจะมีหน้าที่ตามแนวทางที่รุ่นพี่บอกให้ปฏิบัติส่วนใหญ่จะเป็นงานยกของงานด้านแรงงาน หลังจากที่ได้ขึ้นปีที่ ๒ ทุกคนจะมีบทบาทหน้าที่ตามความรับผิดชอบในงานนั้นๆ และการงานธุรการต่างๆ ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ การดำเนินกิจกรรมจิตอาสาส่วนใหญ่เป็นลักษณะของค่ายอาสาที่ใช้เวลาวันธรรมดาในคาบการเรียน วันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดต่อเนื่อง

๔.๑.๓ จังหวัดปทุมธานี

เยาวชน จำนวน ๕ คน เป็นนักศึกษาของวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต เยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน และเพศหญิง จำนวน ๓ คน กำลังศึกษาคณะนวัตกรรมการสังคม ระดับปีที่ ๒, ๓ และ ๔ ภาคเรียนปกติ โดยเยาวชนชาย ๒ คน เป็นประธานและสมาชิกของสโมสรนักศึกษาฯ ทำงานจิตอาสาด้านสิทธิมนุษยชนเป็นหลัก สำหรับเยาวชนหญิง ๓ คน ทำงานจิตอาสาตามหลักสูตรของวิชาที่ได้ศึกษา กิจกรรมที่ดำเนินส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเด็กเยาวชน ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ และเป็นอาสาสมัครมูลนิธิเพื่อสังคมต่างๆ ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ใช้เวลาทำกิจกรรมในเวลาคาบวิชาเรียนและวันเสาร์อาทิตย์

๔.๑.๔ จังหวัดนนทบุรี

เยาวชน จำนวน ๔ คน เป็นนักศึกษาของ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ เยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน และเพศหญิง จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะบริหารธุรกิจ ระดับปีที่ ๒ ภาคเรียนปกติ ทำกิจกรรมจิตอาสาตามวิชาการจัดการในปีที่ ๑ เป็นโครงการที่นักศึกษาลงพื้นที่ปฏิบัติช่วยเหลือสังคม หลังจากนั้นทำงานอาสาของสำนักพัฒนาบัณฑิตที่ทางมหาวิทยาลัย จัดขึ้นในลักษณะของกิจกรรมต่างๆ ในส่วนกลางทั้งหมด โครงการปรับปรุงสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและการมอบสิ่งของอุปกรณ์การเรียนและกีฬา ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ใช้เวลาทำกิจกรรมในวันเรียนและวันเสาร์อาทิตย์ตามแผนงานของสำนักพัฒนาบัณฑิต

๔.๑.๕ จังหวัดสมุทรสาคร

เยาวชน จำนวน ๔ คน เป็นนักศึกษาของสถาบันกรมพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร เยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน และเพศหญิง จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะวิทยาศาสตร์การกีฬาเพื่อสุขภาพ ปีที่ ๔ ภาคเรียนปกติ ทำกิจกรรมจิตอาสาของภายในสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับปีที่ ๒ เป็นกิจกรรมส่วนกลางของทางสถานศึกษาตามโครงการที่อาจารย์มอบหมายให้

โดยอาจารย์จะรับนโยบายแผนงานจากคณะผู้บริหาร เยาวชนทั้งหมดจะได้สลับให้มีบทบาทเป็นหัวหน้ากลุ่มและรองลงมา ทุกคนจะสามารถทำงานได้ในทุกบทบาทขึ้นอยู่กับความหมายของอาจารย์ที่เหมาะสมตามประเภทของงาน ส่วนใหญ่เป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อมการความสะอาดสถานที่ต่างๆ ใช้เวลาทำกิจกรรมในวันเรียนและวันอาทิตย์ตามแผนงาน ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

๔.๑.๕ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

เยาวชน จำนวน ๔ คน เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง-หัวหมาก เยาวชนเพศชาย จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะนิติศาสตร์ปีที่ ๒ และเยาวชนหญิง จำนวน ๒ คน กำลังศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ปีที่ ๓ และ ๔ ทุกคนเป็นสมาชิกกลุ่มเยาวชนชมรมราชพฤกษ์เพื่อจิตอาสาตั้งแต่เข้าศึกษาปีที่ ๑ เป็นการเข้าร่วมแบบเสรีตามความสนใจ การดำเนินกิจกรรมเน้นด้านการปรับปรุงพัฒนาสถานศึกษาและการศึกษาของเด็กเยาวชนในพื้นที่ต่างจังหวัด เยาวชนหญิงทั้งสองมีบทบาทเป็นประธานและที่ปรึกษาของชมรม ทั้งนี้ เยาวชนทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ใช้เวลาทำกิจกรรมในวันหยุดปิดภาคเรียน

๔.๒ รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน

ผลการศึกษา พบว่า เป็นการรวมตัวกันของเยาวชนชายหญิง ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมสาธารณะ มีองค์ประกอบ ๔ ส่วน คือ ความคิดและอุดมการณ์, ลักษณะงานจิตอาสา, โครงสร้างและระบบงาน การหล่อหลอมปลูกฝังวิถีคิดและการปฏิบัติ พบข้อมูลการศึกษา ดังนี้

๔.๒.๑ ความคิดและอุดมการณ์

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนมีแรงจูงใจเยาวชนมีแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา คือ แรงจูงใจจากตนเองและครอบครัว จากการรับรู้สถานการณ์ปัญหาทางสังคม สำหรับเหตุผลในการทำงานจิตอาสาจากความชอบ ความสนใจ อยากช่วยเหลือผู้คน เมื่อได้ช่วยเหลือจะรู้สึกมีความสุขพอใจ และประทับใจในสิ่งที่ได้ทำ โดยมีสถานศึกษาและกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่สนับสนุน รายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๑.๑ แรงจูงใจจากตนเองและครอบครัว พบว่า เยาวชนมีแรงจูงใจในการทำงาน จิตอาสาจากการที่ตนเองมีความสนใจและสมัครใจมาทำด้วยตนเอง โดยมีพื้นฐานการปลูกฝังมาจากครอบครัว ที่เป็นตัวอย่างให้เห็นและได้สัมผัสรับรู้กับประสบการณ์ อาทิ การแบ่งปันข้าวของให้แก่ผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์หรือการทำงานที่ต้องทุ่มเทเสียสละของพ่อแม่มา โดยได้รับรู้มาตั้งแต่วัยเด็ก จึงเกิดซึมซับและเรียนรู้ อนึ่งเยาวชนส่วนใหญ่เคยทำงานจิตอาสามาก่อนเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ก่อนเข้ามหาวิทยาลัยเคยไปบ้านเด็กเลี้ยงอาหารทำกิจกรรมกับเด็กกำพร้า พอมาอยู่ที่นี่ หนูสมัครไปทำงานจิตอาสาเองในโครงการปันยิ้ม เป็นความคิดริเริ่มที่อยากให้ อยากแบ่งปัน ประเมินว่าเรามี เค้าไม่มี อยากแบ่งให้เค้ามี ที่บ้านไม่ค่อยหวงอะไร โดยปกติก็จะเอาของไปให้คนอื่น เช่น มีเสื้อผ้าเต็มบ้าน แม่ก็จะบอกให้เค้าไปเถอะ คนแถวบ้านข้างๆ ที่เค้ายังขาด”^{๖๘}

“จุดเริ่มต้นงานจิตอาสาของผมนำมาจากตอนมัธยม ผมไปเข้าห้องน้ำกับเพื่อน แล้วห้องน้ำทุกห้องกลอนประตูเสียใช้ไม่ได้สักห้อง ต้องให้เพื่อนช่วยจับประตูให้ จากนั้นผมก็มาปรึกษาเพื่อนๆ กันในห้องว่าจะเอาเงินก้อนกลางของห้องไปซ่อมกลอนห้องน้ำใหม่ แล้วก็ทำการซ่อมใหม่ทั้งหมด พอเรื่องนี้ไปถึงอาจารย์ จากที่ห้องเรียนของผมเป็นห้องบ๊วย ก็กลายเป็นว่าอาจารย์ให้ความสนใจ เวลาว่างมีกิจกรรมอะไรของโรงเรียน จะเรียกให้ห้องผมไปช่วยงานเสมอ ปัจจุบันผมทำงานจิตอาสาด้วยความเต็มใจ ส่วนที่บ้านแม่ไม่เคยขัดข้องกลับสนับสนุนเสียอีก เพราะแม่ชอบทำทาน ที่บ้านผมขายกล้วยเดี่ยวเมื่อมีโอกาสพิเศษสำคัญ แม่จะเลี้ยงกล้วยเดี่ยวแจกฟรีคนทั่วไปเป็นประจำ”^{๖๙}

“ผมเป็นคนต่างจังหวัด งานอาสาถ้าจะนับเป็นพวกเกียรตินิยมให้อย่างเป็นทางการก็เริ่มที่ ม.๓ ม.๔ แต่ถ้าจริงๆ แล้ว จิตอาสาแบบว่าไปวัด สร้างประปาหมู่บ้าน ทำมาตั้งแต่เด็กๆ แล้ว เพราะพ่อแม่เหมือนจะมีบทบาทสำคัญในหมู่บ้าน เราก็มองตามพ่อแม่ เราอยากทำก็ไปทำกับพ่อแม่ จะว่าไปแรงจูงใจก็เริ่มจากที่บ้าน พอเข้ามหาวิทยาลัยสนใจทำตั้งแต่ปีที่ ๑ อาสาสมัครมาเอง แบบว่าอยากทำอะไรหลายๆ อย่างในช่วงเวลาที่อยู่มหาวิทยาลัย งานจิตอาสาถ้ารอทำตอนเรียนจบไปทำงาน อาจไม่ได้อารมณ์เหมือนทำตอนอยู่มหาวิทยาลัย พอมีกิจกรรมอะไรมาก็จะทำหมด”^{๗๐}

“ทำกิจกรรมจิตอาสาตั้งแต่อยู่มัธยมปลาย เพราะบ้านหนูอยู่ในพื้นที่ของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์พอมีช่วงวันสำคัญ ทางชุมชนก็จะให้เด็กๆ ทำจิตอาสาโดยการเก็บขยะบ้างอะไรบ้าง พอมาเข้าเรียนที่นี้หนูเริ่มงานจิตอาสาตั้งแต่ปีที่ ๑ และก็ทำต่อมาถึงตอนนี้ก็ปีที่ ๔ และถ้าถามเรื่องแรงจูงใจก็ต้องเป็นพ่อแม่ เพราะพ่อกับแม่รับราชการเกี่ยวกับการระบายน้ำของ กทม. ก่อนที่พ่อจะได้ขึ้นมาเป็นหัวหน้า หนูก็จะเห็นพ่อกับแม่ตกขยะในคลองเองเพื่อระบายน้ำ ขยะเยอะมากทำเป็นประจำ ก็คลุกคลีอยู่กับสิ่งเหล่านี้มานาน”^{๗๑}

^{๖๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๔.๒.๑.๒ แรงจูงใจจากการรับรู้ปัญหาสถานการณ์ทางสังคม พบว่า เยาวชนมีแรงจูงใจมาจากการมองเห็นและรับรู้สภาพปัญหาของสังคมต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขช่วยเหลือให้ปัญหาของสังคมลดน้อยลง ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“อยากให้ทุกคนได้เป็นแบบเรา เราได้เรียน แต่บางคนขาดโอกาสที่จะเรียน บางคนต้องไปทำงานก่อสร้างตั้งแต่เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ อย่างบางคนที่ผมเห็นแก่แล้วอายุ ๗๐ ยังต้องไปขายของตอนกลางคืนไม่ได้พักผ่อน แรงจูงใจของผมอยากเห็นทุกคนได้รับการศึกษาเท่าเทียมกัน ได้รับสวัสดิการเท่าเทียมกัน ความคิดนี้มีมาตั้งแต่เด็กๆ แล้ว แต่เราก็ทำอะไรได้ไม่มาก พออายุ ๑๕-๑๖ ผมก็ใช้ชีวิตไปวันๆ ถึงจุดอิมตัวได้อยู่กับตนเองมากขึ้นความคิดเก่ากลับมา ผมได้ทำงานจิตอาสาเจอเพื่อนหลายคนที่คิดเหมือนเรา ทำให้เราทำอะไรเพิ่มขึ้นอย่างน้อยก็นิดหนึ่ง และการได้เจอเพื่อนเพิ่มมากขึ้น เราสามารถดึงคนรู้จักมาช่วยกันทำได้มากขึ้น”^{๗๒}

“แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผมก็มาจากสังคมทุกวันนี้ ทำให้อยากทำเพราะสังคมที่มีแต่การแข่งขัน เอาแต่ประโยชน์ตนเอง เช่น สังคมต่างจังหวัด กับสังคมเมืองที่มีความแตกต่างกันมาก อย่างที่ผ่านมามาช่วยคนขายขอบมา แค่นี้ไม่มีโอกาสและความรู้ด้านกฎหมายที่เค้าต้องได้รับสิทธิแต่เค้าก็ไม่รู้เรื่องอะไรและก็เสียเปรียบ เสียรู้คนที่มาหลอก”^{๗๓}

“จิตอาสาเริ่มตั้งแต่มัธยม ๓ โรงเรียนเก่า งานบำเพ็ญประโยชน์อื่นๆ ล่าสุดเมื่อประมาณปีก่อนปี ๖๐ นะครับ น้ำท่วมมหาวิทยาลัยผมอาสาพายเรือรับ-ส่งให้คนเข้ามาเรียนหนังสือ แรงจูงใจในงานจิตอาสาของผม เริ่มแรกผมมองเห็นปัญหาต่างๆ มันเยอะแยะมากมาย ผมขอแค่เป็นส่วนหนึ่งที่จะแก้ปัญหาได้ก็เลยมาสมัครจิตอาสา”^{๗๔}

สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของเยาวชนเกิดขึ้นได้ทั้งในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่ทางสังคม กล่าวคือ ในวัยเยาว์ได้รับรู้และเรียนรู้แบบอย่างในครอบครัวที่พ่อแม่ให้คำแนะนำ ประพฤติปฏิบัติให้เห็นในชีวิตประจำวัน ทั้งการเอื้อเฟื้อ เพื่อแม่แก่บุคคลรอบข้างและบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ รวมทั้งการประกอบอาชีพหรือปฏิบัติหน้าที่การทำงานของพ่อแม่ ก็สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเหล่านี้ ตระหนักถึงความรับผิดชอบ ความทุ่มเทเสียสละ รวมทั้งการเอื้อเฟื้อ

^{๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

แบ่งปันรายได้ของตนอีกด้วย และในส่วนแรงจูงใจที่มาจากพื้นที่ทางสังคมนั้น เยาวชนได้ข้อมูลข่าวสารจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของสังคม เกิดการตั้งคำถามถึงความขัดแย้งของสิ่งที่จะเป็นกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ได้เรียนรู้ว่ามีความไม่เหมาะสม ไม่เป็นธรรมและมีความเหลื่อมล้ำ ที่ควรจะได้รับ การแก้ไข รวมทั้งตนเองประสงค์จะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

๔.๒.๑.๓ เหตุผลในการทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีเหตุผลการทำงานจิตอาสาจากความชอบ ความสนใจ อยากช่วยเหลือผู้คน เมื่อได้ช่วยเหลือจะรู้สึกมีความสุข พอใจ และประทับใจในสิ่งที่ได้ทำ โดยมีสถานศึกษาและกลุ่มเพื่อนรุ่นพี่สนับสนุน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมเป็นคนชอบช่วยเหลืออยู่แล้วครับ แต่ไม่ได้ลงไปทำเยอะเท่ากับเมื่อเข้ามาอยู่ที่นี่ เปิดโอกาสให้ผมได้ทำ”^{๗๕}

“ตอนแรกทำตามเพื่อนตามรุ่นพี่ แต่พอหลังๆ อะไรที่ผมสนใจ ถ้าช่วยผู้อื่นได้ก็จะทำไม่รอเพื่อนชวนแล้วทำเลย”^{๗๖}

“หลักๆ โดยส่วนตัว ผมก็ชอบงานจิตอาสาอยู่แล้ว ถ้าไม่ชอบผมคงไม่ทำตั้งแต่แรกอย่างน้อยๆ ผมได้ช่วยอาจารย์ได้ช่วยคณะได้ช่วยงานมหาวิทยาลัยในงานจิตอาสาต่างๆ”^{๗๗}

“หนูทำเริ่มทำจิตอาสาเล็กๆ น้อยๆ มาตั้งแต่มัธยมปลาย ทำสืบทอดมาตั้งแต่ต้นนั้นทำแล้วชอบ รู้สึกโอเค พอใจประทับใจกับงานจิตอาสาที่ทำ”^{๗๘}

สรุปได้ว่า เหตุผลของเยาวชนในการทำงานจิตอาสา ในเบื้องต้นนั้น เชื่อมโยงมาจากแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสนใจ ความชอบ และความมุ่งมั่นปรารถนาจะช่วยผู้อื่นหรือทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ครั้นเมื่อได้ลงมือทำงานตนเองก็ได้รับความสุข ความพอใจ ซึ่งเป็นแรงเสริม (reinforce) ให้มีความต้องการที่จะทำงานจิตอาสาอย่างต่อเนื่องอีกต่อไป ถือว่าเป็นประโยชน์ตน

^{๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ประโยชน์ท่าน อันเป็นฆราวาสธรรมซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญในพุทธศาสนา ทั้งนี้ด้วยสถานศึกษากลุ่มเพื่อนรุ่นพี่สนับสนุน

๔.๒.๒ ลักษณะงานจิตอาสา

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนทำงานจิตอาสาในที่เป็นชมรมหรือสโมสรของหน่วยงานภายนอกและสังกัดหน่วยงานภายในของสถานศึกษา มีภารกิจในการดำเนินกิจกรรมหลายภาคส่วน การพัฒนาชนบท การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สถานศึกษาและการศึกษาเด็ก และสิทธิความชอบธรรมของมนุษย์ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมเป็นสมาชิกของชมรมโรตาแรคท์ช่วยงานส่วนธุรการ ช่วงพักเที่ยง พวกเราก็มาร่วมกลุ่มกัน เชิญชวนเพื่อนที่สนใจเดินผ่านไปมาหน้าบูธ ไปทำกิจกรรมด้วยกัน ไปทำค่ายอาสาพัฒนาชนบทสร้างสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ให้ชาวบ้าน”^{๗๙}

“ผมเรียนอยู่คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ ชอบทำจิตอาสาที่เข้าที่นี้เลย มีชมรมของคณะด้วยเป็นชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่ก็ให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ แบบอยากให้ผู้คนดูแลรักษาธรรมชาติ”^{๘๐}

“ผมทำจิตอาสามาตั้งแต่ปี๑ เป็นสโมสรองค์กรนักศึกษา ตอนนี้อยู่ปี๔ แล้วเป็นประธานชมรมงานส่วนใหญ่ จะเป็นการทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นของที่นี่ เช่น ไกล้วกันสำคัญอะไรก็จะมีกิจกรรมอะไรไปร่วม มีนักศึกษาต้องเข้าร่วมเท่าไร พอเสร็จกิจกรรมหลัก ก็จะมีให้บำเพ็ญประโยชน์เก็บขยะรอบพื้นที่จัดงานอะไรประมาณนี้”^{๘๑}

“ผมอยู่สโมสรนักศึกษาวิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต ล่าสุดผมเพิ่งกลับมาจากไปช่วยคนชาวบ้านเป็นกะเหียงเค้าแทบไม่รู้เรื่องสิทธิของเค้าเลย”^{๘๒}

^{๗๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๘๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ชมรมจิตอาสาที่ผมและเพื่อนทำ เป็นหน่วยงานที่มหาวิทยาลัยเลย ไม่ว่าจะป็นงานไปกิจกรรมนอกสถานที่ หรือกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัยก็จะให้กลุ่มจิตอาสาของเราทำเป็นกลุ่มเดียว ใครสมัครมาเป็นสมาชิกได้หมดไม่ว่าเรียนปีอะไร”^{๘๓}

“เข้ามามหาวิทยาลัย ก็เริ่มทำงานค่ายอาสาตอนเรียนปีที่ ๒ เป็นชมรมกลุ่มเยาวชนราชพฤกษ์เพื่อจิตอาสา ตอนนั้นหนูเป็นประธานชมรมได้หมดๆ งานส่วนใหญ่ที่พวกเราทำเป็นอะไรที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือด้านการศึกษาของเด็กๆ เช่นวันนี้ เรามาทำสื่ให้กับโรงเรียนคงคาราม จังหวัดราชบุรี โครงการหน้าประมาณเกือบสิ้นปีช่วงปิดเทอม เราจะไปที่จังหวัดขอนแก่น วางแผนกันไว้แล้ว เดียวใกล้ๆ จะไปสำรวจความต้องการของโรงเรียนว่าขาดเหลืออะไรที่ เราพอจะช่วยเหลือได้”^{๘๔}

สรุปได้ว่า งานจิตอาสาที่เยาวชนมีส่วนร่วมปฏิบัติ มีลักษณะในการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งด้านในการอำนวยความสะดวกศึกษาของเด็ก การพัฒนาชนบทด้วยสิ่งปลูกสร้าง การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยธรรม ล้วนเป็นช่วยเหลือตามเป้าหมายของแต่ละชมรมแต่ละสโมสรที่สังกัด

๔.๒.๓ โครงสร้างและระบบงาน

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงานจิตอาสาแบ่งเป็น ๔ กลุ่ม คือ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนันทนาการ และงานลงแรงยกของรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๓.๑ งานบริหารจัดการ เยาวชนที่รับหน้าที่เป็นประธาน รองประธาน นายกสโมสรส่วนใหญ่ดูแลในงานภาพรวมของกิจกรรม, ความสัมพันธ์ภายใน, การเงิน, ประสานงานทั่วไป, การเตรียมความพร้อมของงาน, ติดตามความก้าวหน้าของงาน การตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“งานครั้งนี้หนูพึ่งได้เป็นประธานชมรม ก่อนหน้านั้นหนูเป็นกรรมการชมรม พอได้มาเป็นประธานงานยุ่งมากยังเป็นมือใหม่อยู่ การตัดสินใจอะไรไปต้องคิดเยอะ การพูดคุยกับชาวบ้านเราทำอะไร มาช่วยอย่างไร ผูกมิตรและความเข้ากับชาวบ้าน ต้องวิ่งวุ่นๆ ตลอดวัน คนนั้น

^{๘๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

เรียกทีคนนี้เรียกทีแก้ปัญหาเล็กบ้างใหญ่บ้าง แต่ก็ทำผ่านไปด้วยดี น้องๆ ก็ปฏิบัติตาม อาจเป็นเพราะว่าเรามีใจเป็นจิตอาสาด้วยกัน คุยกันง่าย”^{๘๕}

“ผมทำหน้าที่รองประธาน ดูแลภาพรวมของกิจกรรม ก็เช่น บริหารกิจกรรมที่จะเกิดภายใน ๑ ปี, ดูแลความสัมพันธ์ภายในชมรม, การเงิน และ คิด วางแผนกิจกรรมใหม่ๆ ไม่ให้เหมือนเดิม ในชมรมของเรามีการวางระบบว่า ปี ๑ จะเป็น Follower ผู้ตามปฏิบัติตามกิจกรรมที่วางไว้ ปี ๒ เป็น Learner ผู้เรียนรู้การทำงานกระบวนการทำงานต่างๆ “ทำอะไร ทำเพื่ออะไรเพื่อใคร” ส่วนปี ๓ เป็น Leader ผู้นำในแผนงานกิจกรรมต่างๆ ผมชอบทำงานซัพพอร์ตส่วนต่างๆ”^{๘๖}

“หน้าที่ของผมเป็น Head จะทำการเตรียมความพร้อม ชักซ้อมในส่วนงานต่างๆ พอถึงวันงานจะเป็นคนพาแนะนำน้องๆ ที่มาทำกิจกรรมต่างๆ และถ่ายทอดความรู้”^{๘๗}

“ผมเพิ่งรับตำแหน่งนายกสโมสร มาเมื่อสองสามเดือนนี้เอง หน้าที่ส่วนใหญ่ของผมจะเป็นผู้ประสานงานคอยดูงานทั่วไป งานวางแผนจะมีส่วนวางแผน แต่ก็ไม่ได้กำหนดตายตัวว่าหน้าที่นี้แล้วจบ พอถึงหน้างานผมก็ยกของช่วยกันหมด”^{๘๘}

๔.๒.๓.๒ งานธุรการเอกสาร เยาวชนที่รับหน้าที่ทำงานด้านธุรการเอกสาร มีหน้าที่ติดต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง อาจารย์ รุ่นพี่ ผู้ดูแลสถานที่ ออกจดหมายในการทำกิจกรรม พิมพ์สรุปจัดทำเล่มรายงาน รวมทั้งใช้แอปพลิเคชันLine ติดตามงานภายในกลุ่มกิจกรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“หน้าที่ที่ทำกิจกรรม ออกแนวกี่คุยกับอาจารย์ พี่ที่ทำกิจกรรมด้วยกันคนดูแลสถานที่ ประสานออกจดหมาย ติดตามการตอบกลับ”^{๘๙}

“ทำงานพิมพ์เอกสารต่างๆ ของแต่ละกิจกรรมที่มี จัดทำรูปเล่ม สรุปงาน ทำ Power point File งาน”^{๙๐}

^{๘๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“เดี๋ยวนี้และสื่อสารกันทาง Lineกลุ่ม รวดเร็วดี ตามงานต่างๆ ได้ง่ายขึ้นงานเอกสารก็ส่งกันทาง Line เห็นความคืบหน้างานพร้อมกัน”^{๙๑}

๔.๒.๓.๓ งานนันทนาการ เยาวชนที่รับหน้าที่งานด้านนันทนาการ จะมีหน้าที่สร้างสัมพันธ์ ความบันเทิงความสนุกสนานกับกลุ่มเด็กที่ไปทำกิจกรรม โดยการเล่นเกมส์ ร้องเพลงเต้น ร่วมถึงการแจกลูกของ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“งานนันทนาการไม่ใช่ใครมาปู้บก็ทำได้ จะต้องวางแผนเกมส์นี้เล่นได้ไหมเกมส์เหมาะกับเด็กกลุ่มนี้ได้ไหม วางแผนเยอะ ทำให้เราต้องคิดว่าเราต้องทำอะไรเป็นขั้นตอน”^{๙๒}

“ถ้าไปออกค่าย ก็จะเป็นนันทนาการ เอนเตอร์เทน ร้องเพลง เต้น เล่นเกมส์ แจกของแจกขนมให้กับเด็กๆ”^{๙๓}

๔.๒.๓.๔ งานลงแรงยกของ เยาวชนที่รับหน้าที่งานลงแรงยกของ ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่เยาวชนเพศชายจะได้รับหน้าที่นี้ ด้วยสภาพร่างกาย ความแข็งแรงทำงานนี้ได้ดี อนึ่งเยาวชนเพศหญิงที่ทำงานยกของมาจากความชอบเป็นส่วนตัว ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“พอถึงเวลาไปออกค่ายหนูชอบงานลงแรง ยก แบก หาม มากกว่า เพราะไม่อย่างนั้นนั่งแล้วคิด ชอบออกแรง อยากให้ร่างกายแข็งแรง เพราะตนเองมีโลกประจำตัว”^{๙๔}

“ไปค่ายผมอยู่ในส่วนยกของ ผมเห็นอะไรช่วยได้ก็ทำเลย เราเป็นผู้ชายต้องยกของ และน่าจะทำได้ดีกว่าผู้หญิง”^{๙๕}

“มางานนี้เค้าให้ผมขนของเป็นฝ่ายแรงงาน ผู้ชายเค้าให้ช่วยขนของ”^{๙๖}

^{๙๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๕, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

“ผมอยู่ฝ่ายปฏิบัติการยกของ ใช้แรงงาน เนื่องจากผมตัวใหญ่ หนักกว่าคนอื่น”^{๔๗}

สรุปได้ว่า เยาวชนจะมีประเด็นในการทำกิจกรรมจิตอาสาที่เกี่ยวกับการพัฒนา ชนบท การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สถานศึกษาและการศึกษาของเด็ก และสิทธิมนุษยชน แบ่ง มีหน้าที่ในการทำงานจิตอาสา ใน ๔ กลุ่ม คือ งานบริหารจัดการ งานธุรการ งานสนับสนุนการงาน ลงแรงยกของ โดยมีการแบ่งหน้าที่ที่มีผู้รับผิดชอบ กำหนดภาระงานไว้ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติหาก จำเป็นก็จะระดมกำลังช่วยกันได้ทุกคน ทุกงาน โดยไม่ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน

๔.๒.๔ การหล่อหลอมปลูกฝังวิธีคิดและการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัย พบว่า เยาวชนได้รับรู้และเรียนรู้จากการทำงานจิตอาสาใน ๒ ส่วน คือ เรียนรู้ขั้นตอนการทำงานกิจกรรมจิตอาสา และเรียนรู้เป้าหมายการทำงานจิตอาสา ดังนี้

๔.๒.๔.๑ ขั้นตอนการทำงานกิจกรรมจิตอาสา เยาวชนได้เรียนรู้ขั้นตอนการทำงานกิจกรรมจิตอาสาต่าง ๆ ประกอบด้วย การถ่ายทอดวิธีคิด เทคนิคการทำงาน การทำงาน ร่วมกันเป็นกลุ่ม และเรียนรู้ระบบโครงสร้างงาน ลำดับขั้นตอนของโครงสร้างงาน การแบ่งงาน ทำ อะไร ใครทำ ทำต่อตอนไหน การชักชวนงานลดความผิดพลาด การติดต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม เช่น อาจารย์หรือบุคคลอื่นๆ รวมทั้งการประชุมหาข้อสรุปของงาน เพื่อค้นหาปัญหาข้อบกพร่องและ วิธีแก้ไข ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“หนูชอบการทำงานของเราที่กลุ่มนั้นทำงานมาก เค้มีการถ่ายทอดวิธีคิด เทคนิคการทำงาน และการทำงานร่วมกัน”^{๔๘}

“ทีมทำให้ผมรู้ระบบโครงสร้างงาน ว่าอะไรทำยังไง ใครมาทำต่อตอนไหน ติดต่อใคร ลำดับขั้นตอนของโครงสร้างงาน สมัยก่อนตอนผมอยู่ มัธยมปลาย เป็นงานของสภา โรงเรียน ผมก็ไม่รู้อะไรมา พอมาอยู่มหาวิทยาลัยรู้มากขึ้น ว่าต้องเกี่ยวข้องกับใคร อาจารย์ พนักงาน คนอื่นๆอีก”^{๔๙}

^{๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

“มาลงพื้นที่ครั้งนี้ หนูชอบงานวางแผนของกลุ่มมาก ทุกคืนก่อนที่จะปล่อยน้องๆ ไปนอน เราจะมีประชุมสรุปงานกัน ปัญหาวันนี้คืออะไร ข้อบกพร่องแก้ไขยังไง จะทำแบบไหน เพื่อให้งานเสร็จตามเป้าหมายและกำหนดเวลาที่เราจะกลับกรม. พอตอนเช้าตื่นมา เราก็ทำตามแผนที่วางไว้เลย เลยไม่เสียเวลาทุกคนรู้หน้าที่ตนเอง”^{๑๐๐}

“ได้รับการแบ่งงานจากเพื่อนให้ดูแลงานบายศรีและนางรำรับน้องปี๑ หนูก็ติดต่อนางรำ ต่อกาคน ก็นักศึกษาที่นี่ แล้วเค้ามาช่วยงาน เราต้องเตรียมพื้นที่เปลี่ยนชุด ต้องดูแลคิวการแสดงลำดับไหนต่อจากใครแล้วใครต้องงานจากเรา ต้องรอบคอบเตรียมซั๊กซ้อมไม่ให้พลาด”^{๑๐๑}

๔.๒.๔.๒ เป้าหมายการทำงานกิจกรรมจิตอาสา เยาวชนเรียนรู้ในเป้าหมายของการทำงานกิจกรรมจิตอาสา การได้มีส่วนร่วม การได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ ความสามัคคีของทุกคน เพื่อให้ภารกิจสำเร็จ การรู้และเข้าใจว่างานจิตอาสาการบำเพ็ญประโยชน์คืออะไร ทำให้ใคร ทำเพราะอะไร ทุกคนสามารถทำงานจิตอาสาได้หมดเพียงมีน้ำใจ แบ่งปันโดยที่ตนไม่เดือดร้อน ทั้งนี้งานจิตอาสาเป็นการปรับเปลี่ยนความคิด ผักผ่อนตัวเองเพื่อผู้อื่นและให้งานสำเร็จ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“เหมือนเราได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการนั้น เราได้ไปกับเพื่อนๆ ได้ใช้เวลาอยู่ด้วยกัน เรียนรู้กัน บางทีเราก็กินเวลาอยากที่จะไปทำ แต่พอได้ทำแล้ว เหมือนทุกคนมีความสามัคคีต้องการให้งานเสร็จตามที่กำหนด”^{๑๐๒}

“ก่อนที่จะผมจะเข้าร่วมจิตอาสา ผมยังไม่รู้อะไรมาก แต่พอเข้ามารู้ถึงว่าการทำงานจิตอาสา การบำเพ็ญประโยชน์คืออะไร ทำให้ใคร ทำเพราะอะไร”^{๑๐๓}

“งานจิตอาสาในความคิดของผม ทุกคนทำได้หมด ไม่จำเป็นต้องรออะไร สามารถทำได้เลย มีแรงกายก็ช่วยทำ รวยมีฐานะก็ร่วมบริจาค เพียงแต่เราต้องรู้จักแบ่งปันในสิ่งที่เรามี เหมือนการมีน้ำใจ การที่ให้เค้าเราต้องไม่เดือดร้อนด้วยนะ”^{๑๐๔}

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ในการทำค่ายไม่ว่าเราจะเกิดปัญหาอะไร ทำงานผิดพลาดอะไรลงไปเราจะประชุมพูดคุยกันว่าตรงนี้ไม่โอเค พี่ว่ายังไง คนนั้นว่ายังไง เราจะไม่โทษกันจะให้อภัยซึ่งกันและกัน ฝึกความสามัคคีให้แก่งานกัน เป็นพลังความสำเร็จ”^{๑๐๕}

“จิตอาสาเป็นเหมือนห้องเรียนชีวิต เพราะพวกเราในกลุ่มต้องช่วยกันระดมทุนเอง ก็มีการยื่นขอสปอนเซอร์บ้าง มันฝึกฝนเราทุกอย่าง ฝึกฝนตนเอง จากที่ยึดตนเองเป็นหลักเปลี่ยนความคิดโดยต้องยึดผู้อื่นเป็นหลักเพื่อให้เรากับผู้อื่นทำงานได้สำเร็จ”^{๑๐๖}

สรุปได้ว่า เยาวชนได้เรียนรู้จากการได้ลงมือทำและปฏิบัติ ในการทำงานขอ
ขบวนการกิจกรรมจิตอาสาใน ๒ ประเด็น คือ

๑. เรียนรู้ขั้นตอนการทำงานจิตอาสา

๑.๑ เรียนรู้ลำดับขั้นตอนการทำงาน ระบบโครงสร้างงานการทำงานเป็น
กลุ่มทีมงานการแบ่งงาน การประชุมหาข้อสรุปของงาน ค้นหาปัญหาข้อบกพร่องและหาวิธีการแก้ไข

๑.๒ เรียนรู้วิธีการติดต่อประสานงานอาจารย์ บุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๓ เรียนรู้การถ่ายทอดวิธีคิด วิธีการ เทคนิคการดำเนินงานภายในกลุ่ม

๒. เรียนรู้เป้าหมายและกระบวนการทำงานจิตอาสา

๒.๑ เรียนรู้การมีส่วนร่วม และการได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ และเพื่อให้
งานสำเร็จเยาวชนลดความเป็นตนเองปรับเปลี่ยนความคิดเพื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น

๒.๒ เรียนรู้พลังแห่งความสามัคคีของทุกคนในกลุ่ม เพื่อให้ภารกิจประสบ
การทำงานจิตอาสาความสำเร็จ

๒.๓ เรียนรู้อย่างลุ่มลึก ว่าทุกคนสามารถทำงานจิตอาสาได้หมดตลอดเวลา
ด้วยการมีน้ำใจการแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น โดยที่ไม่สร้างความเดือดร้อนตนเอง

ดังนั้น งานจิตอาสาสร้างการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในการพัฒนาตน พัฒนาการ
ทำงานเป็นทีม เข้าใจโครงสร้างและระบบงาน การทำงานตามขั้นตอน การแก้ไขปัญหา มีทักษะใน
การทำงาน สร้างความสามัคคีและให้อภัยกัน ฝึกการติดต่อประสานงานกับอาจารย์บุคคลอื่นต่างๆ
ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย การเป็นส่วนหนึ่งของงาน พลังแห่งความสามัคคีไปให้ถึง
เป้าหมายความสำเร็จของงาน

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

๔.๓ กระบวนการขัดเกลาทักษะผ่านกระบวนการจิตอาสา

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนที่ได้ร่วมทำงานจิตอาสาอยู่ภายใต้บรรยากาศ สถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นบริบททางสังคมที่สร้างการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทักษะผ่านกระบวนการจิตอาสา มีปัจจัยประกอบ ๓ ส่วน คือ การเรียนรู้ประสบการณ์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ, การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น, การเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่น พบข้อมูลการศึกษา ดังนี้

๔.๓.๑ การเรียนรู้ประสบการณ์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

ผลการศึกษา พบว่า เยาวชนมีการปรับตนเองให้เข้ากับสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ที่พบเจอ มีประสบการณ์ที่ต่างไปจากเดิม ได้เรียนรู้จากลงมือทำและปฏิบัติ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ระหว่างที่หนูทำงานอาสาในมูลนิธิกระจกเงา ได้เคยไปทำตรงรับของที่มาบริจาค แบบคนที่มาบริจาคจอตลอดแล้วเราก็ไปทักทายและช่วยหยิบของออกจากรถ หนูก็ต้องสวัสดี ยกมือไหว้ทักทาย เจอคนเยอะ คนที่ตั้งใจมาบริจาค”^{๑๐๗}

“ช่วงนี้ปิดเทอม ผมว่างก็มา อยากมีเพื่อน บ้านผมอยู่สังขละบุรีผมก็ไม่ค่อยมีเพื่อนเท่าไร ก็มาลองอยู่ค่ายที่นี่ ก็มีประสบการณ์แปลกๆ มารู้จักคนอื่นๆ มาทำงานร่วมกัน ก็อย่างที่เราเห็น มีอะไรก็กินกันชาวบ้านมีน้ำใจให้มา”^{๑๐๘}

“พอได้ทำงานจิตอาสาได้ออกแรง สดชื่น ได้ไปข้างนอกได้ออกจากบ้าน ได้เห็นอะไรใหม่ๆ เรียนรู้โลกใหม่ ว่าข้างนอกเค้ามีอะไรกัน”^{๑๐๙}

“เวลาว่างเราเยอะ หลังเลิกเรียน นั่งว่างๆ นั่งเล่นมือถือ อยู่หอकिनอนไม่ได้ทำอะไรเลย มาทำจิตอาสาดีกว่า ได้พบกับพี่ๆ น้องๆ สังคมมันใหญ่ขึ้น”^{๑๑๐}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า “เด็กหรือเยาวชนระยะหลังนี้ (in) อยู่กับตนมาก แล้วก็มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อย ประเด็นเพราะเป็นลูกคนเดียว หรือเป็นเพราะอยู่ในบ้านที่ไม่ค่อยได้เปิดโอกาสให้คนไปมี

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๒, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

เพื่อนมีเครือข่าย งานจิตอาสาเป็นงานที่ช่วยให้คำหูดากว้างขึ้น ได้เห็นความเป็นอยู่ของผู้คน”^{๑๑๑} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “งานจิตอาสาเป็นโอกาสที่ให้เยาวชนที่มีศักยภาพอยู่ข้างใน แล้วได้พัฒนาศักยภาพนั้นขึ้นมาก คือ เป็นโอกาสที่เยาวชนจะพาตนเองออกนอกพื้นที่ที่เค้าคุ้นเคย ออกนอก Safe zone มาทำอะไรแตกต่างหลากหลายออกไปจากภาวะปกติในชีวิตประจำวัน แล้วการออกจากพื้นที่คุ้นเคยจะเป็นสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เค้าเติบโตเรียนรู้ของเยาวชน”^{๑๑๒} และ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ กล่าวว่า “ลูกอาจารย์เป็นคนกินยาก ไปกินอะไรเป็นกัตตอนไปค่ายนั้นแหละ เค้าก็ปรับตัวเอง เรียนวิถีชีวิตชาวบ้านกินยังงัยอยู่ยังงัย แต่งตัวก็เหมือนชาวบ้าน ใส่กางเกงเลเสื้อแขนยาวมีหมวกคลุม สะพายย่าม ไม่ได้แต่งตัวเป็นคุณหนูไปทำค่าย”^{๑๑๓}

สรุป สิ่งแวดล้อมและสังคมใหม่ๆ ในการทำงานจิตอาสาที่เยาวชนได้พบเจอและมีประสบการณ์จากการเรียนรู้สัมผัสและปฏิบัติด้วยตนเองนั้น เป็นการสร้างเสริมเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ๆ มีส่วนในการสร้างการเปลี่ยนแปลงตนเองของเยาวชนให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมสังคมใหม่

๔.๓.๒ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

การศึกษา พบว่า เยาวชนได้เจอกับผู้คนจำนวนมากทำให้ตนเองได้พูดคุยสื่อสาร ทำให้เรียนรู้วิธีการพูดมีปฏิสัมพันธ์ สร้างความสนิมสนมได้รู้จัก เป็นเพื่อนกัน มีสังคมและรู้ว่าจะต้องกระทำตนอย่างไรให้เข้ากับสังคม ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“ทำงานจิตอาสาที่ดินะ เวลาไปทำหนุกับเพื่อนสนิทกัน ๒ คน เราก็ไปเจอคนอื่น ๆ เยอะขึ้น ได้คุยสอบถามแบบต้องมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ก็ต้องเรียนรู้ว่าคนไหนเราต้องคุยยังงัย แล้วเราเองต้องทำด้วยังงัยเวลาอยู่กับคนเยอะที่ไม่รู้จักมาก่อน สักพักก็รู้จักกัน”^{๑๑๔}

“ทำงานจิตอาสาที่มหาวิทยาลัยก็ได้ฝึกรับผิดชอบได้ประสบการณ์ในการทำงาน กล้าพูด มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น หนุไม่ได้ต้องการอะไรมาเพียงแค่อยากทำเพื่อคนอื่น”^{๑๑๕}

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

“จากที่ผมเป็นนักกีฬามีเพื่อนฝูงในวงกีฬา การมาทำงานจิตอาสาเจอคนหลายแบบหลายสาขาวิชามาทำงานด้วยกัน รู้จักเป็นคนอื่นกลายเป็นเรามีเพื่อนมาก ได้คุยกันทำความรู้จักมาช่วยงานกัน”^{๑๑๖}

“ผมว่างานจิตอาสาช่วยให้ผมเข้าสังคมง่ายขึ้นอาจเป็นเพราะเราทำงานจิตอาساب่อย เจอคนเยอะก็ชิน ถ้าเข้าไปคุยไปพูด บ้างที่ตอนเล่นเกมส์แจกของให้เด็ก เราก็ต้องสื่อสารพูดคุยกับเค้าเด็กๆ ก็จะมีสนใจ”^{๑๑๗}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า “งานจิตอาสาช่วยฝึกให้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดีขึ้น การได้รู้จักการมีปฏิสัมพันธ์ไม่ว่ากับเพื่อนด้วยตนเองหรือกับผู้ที่ทุกข์ยาก เป็นพื้นฐานของการมีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นกับผู้อื่น”^{๑๑๘} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “งานจิตอาสาเป็นประเด็นที่เยาวชนต้องออกไปเรียนรู้มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคนอื่น งานอาสาส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่นไม่ว่างานอาสาที่จัดโดยองค์กรอันนี้แน่นอนต้องไปติดต่อกับผู้จัดงานเจ้าของงาน ไม่ว่าจะทำงานกับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม มูลนิธิเพื่อเด็กพิการเค้าก็มีเจ้าของงาน ต้องไปติดต่อกับเจ้าของงานด้วยต้องไปฟังว่าโจทย์ขององค์กรนั้นๆ คืออะไร ความต่อเนื่องที่อาสาไปทำให้คืออะไร แล้วคำสั่งหรือคำแนะนำแนวทางของวันนั้นๆ คืออะไร นอกจากนั้นหลายครั้งก็มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่ต้องไปทำงานด้วย จะไปปลูกป่า ไปสอนหนังสือ ไปเป็นตากล้องถ่ายภาพให้ หรือว่าจะไปแปลเอกสาร จะไปออกแบบแผ่นพับอะไรเหล่านี้ ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบทั้งนั้น”^{๑๑๙}

สรุป เยาวชนเรียนรู้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์ผู้อื่น ด้วยการพูดคุยสนทนาและเรียนรู้การกระทำตนเองเมื่ออยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ เป็นการเสริมสร้างทักษะการเข้าสังคม โดยต้องปรับตัวทั้งในเรื่องความเป็นอยู่ชีวิตประจำวัน อาทิ การแต่งกาย การรับประทานอาหาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม

๔.๓.๓ การเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่น

การศึกษา พบว่า เยาวชนได้เรียนรู้ถึงการมีบทบาทและความรู้สึกการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่างๆ จากการทำงานจิตอาสา ทั้งนี้เมื่อทำงานจิตอาสาเสร็จจะมีความรู้สึกอิ่มเอิบใจ รู้สึกดี รู้สึกตนเองเป็นคนดี ภูมิใจในตนเอง การมีความสุขจากสิ่งที่ทำ ได้เพิ่มมุมมองใหม่ๆ ที่กว้างขึ้น และความรู้สึกเต็มใจ สมารถที่จะช่วยเหลือผู้อื่นที่ไม่เคยรู้จัก รวมทั้งการได้รับการปฏิบัติตอบจากกลุ่มผู้คนที่ได้ไปช่วยเหลือ ด้วยการดูแลเสมือนลูกหลานให้ความรู้สึกที่ดี รู้สึกดีในใจ อิ่มเอม มีความสุข อยากทำงานจิตอาสาต่อไป ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“หนูไปทดลองปลูกป่าชายเลนมาแถวบางปู จังหวัดสมุทรปราการ มีหน้าที่ปลูกตามพื้นที่เส้นแนวที่ทีมงานบอก ก็เปราะเปื้อนละอะโคลน แต่พอได้ทำงานเสร็จแล้ว รู้สึกอิ่มเอิบใจ รู้สึกดี รู้สึกตนเองเป็นคนดี”^{๑๒๐}

“เราได้เรียนรู้ชีวิตการเป็นผู้ให้ มีความรู้สึกดีๆ ว่าเราได้ทำในสิ่งนี้สิ่งนั้น แต่อาจไม่มีใครเห็นก็ตาม รู้สึกดี มีภูมิใจในตนเอง”^{๑๒๑}

“เคยไปทำกิจกรรมอาสาที่ต้องไปอยู่กับชาวบ้านชนบทที่เค้าห่างไกลมาก ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ผู้ภาษาไทยไม่ได้เลย เราไปทำกิจกรรมเกี่ยวสาธารณสุข ชุดบ่อขยะ ปลูกผักอะไรให้เค้า จะบอกยังไงดีเหมือนแบบว่าเค้าก็มีความรู้สึกที่ดีให้กับเรา เลี้ยงดูเราเหมือนลูกหลานซึ่งเราได้เห็นตรงนั้น รู้สึกดีในใจ อิ่มเอม มีความสุข ทำให้อยากทำงานจิตอาสาต่อไป”^{๑๒๒}

“ได้ลงพื้นที่ช่วยเหลือคนที่เค้าขาดแคลน สิ่งที่เราไม่ขาด แต่เค้าขาด รู้สึกมีความสุข และเวลาไปทำคนเยอะ เราไม่รู้จักกันแต่ก็ยินดีที่จะช่วยเหลือ เช่น อันนี้เราช่วยก็ได้นะเราทำได้ เราสะดวก”^{๑๒๓}

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ไปโรงเรียนเด็กประถมที่จังหวัดอ่างทอง ไปแจกของ ไปเล่นเอนเตอร์เทนกับน้องๆ มีความสุข ได้มุมมองใหม่ๆ มุมมองที่กว้างขึ้นจากผู้ใหญ่จากเพื่อน เรื่องอะไรที่เราไม่รู้มาก่อนเรารู้เพิ่มขึ้น”^{๑๒๔}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโลกล่าวว่า “หลายคนเองก็จะได้พบว่า งานจิตอาสาทำให้เค้าเกิดความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นความสุขที่ยั่งยืน”^{๑๒๕} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “เยาวชนที่ได้ทำงานจิตอาสาแล้วนั้น จะได้เข้าใจไม่เป็นเพียง concept ที่เรียนมาจากสถานศึกษาที่เป็นปรีดี เวลาเค้าไปลองทำปฏิบัติแล้วเป็นยังไง เกิดปฏิกิริยาอย่างไรและความสุขความชุ่มชื่นใจเป็นยังไงเป็นกระบวนการเรียนรู้”^{๑๒๖}

สรุป บทบาทการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่นที่เยาวชนได้เรียนรู้ในการทำงานจิตอาสาซึ่งเป็นกระบวนการขัดกลางทางสังคม คือ

๑. เรียนรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากภายในตนเอง คือ ความอึดเอิบใจ ความสุขและความรู้สึกดี รู้สึกเป็นคนดี ภาควิไมใจในตนเอง

๒. เรียนรู้ที่จะส่งความรู้สึกของตนเองไปยังผู้อื่น คือ รู้สึกเต็มใจ สมัยใจ ยินดีช่วยเหลือผู้อื่นทั้งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน ความกล้าที่จะหยิบยื่นความปรารถนาดีไมตรีจิตให้แก่กัน

๓. เรียนรู้คุณค่าของน้ำใจตอบแทน คือ กลุ่มผู้คนที่เยาวชนไปช่วยเหลือได้แสดงออกโดยการดูแลเอาใจใส่เหมือนลูกหลาน ทำให้เยาวชนรู้สึกดี ตื่นเต้นใจ อิ่มเอม มีความสุขและอยากทำงานจิตอาสาต่อไป

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าเยาวชนจะเรียนรู้คุณค่าในบทบาทของการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ สมัยใจ ในขณะเดียวกันจะได้รับความสุข ความอึดเอิบใจในสิ่งที่ได้ทำ เป็นความรู้สึกที่จะฝังอยู่ในความทรงจำ และจะมีความสุขในทุกๆ ครั้งที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นพลังและเหตุผลในการทำงานจิตอาสาครั้งต่อไป เยาวชนได้เรียนรู้หลักการครองตน ครองคนและครองงาน

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๔, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม

๔.๔ ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน

การศึกษา พบว่า การพัฒนาตนเองตนเองของเยาวชนใน ๓ ด้าน คือ ด้านกาย (พฤติกรรมและบุคลิกภาพ) ด้านจิตใจ(อารมณ์และความรู้สึก) และด้านความคิดสติปัญญา (ความรับผิดชอบต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม) ทั้งก่อนหน้าและภายหลังการทำงานกิจกรรมจิตอาสา ดังนี้

๔.๔.๑ ด้านกาย (พฤติกรรมและบุคลิกภาพ) ก่อนทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีพฤติกรรมการใช้เวลาว่างที่มี หมดไปกับการนอนอยู่บ้านเฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร มีครอบครัวแม่ดูแลจัดการให้ทั้งหมด นั่งนอนเล่นอยู่ที่หอห้องพักให้เวลาผ่านไป เล่นเกมส้อยู่ในห้องพัก เทียวสนุกสนานเรื่อยเปื่อย ใช้ชีวิตผ่านไปวันๆ หากมีเวลาว่างจากการเรียนใช้เวลาเล่นโทรศัพท์มือถือ และในด้านบุคลิกภาพเยาวชนมีลักษณะขี้อาย ไม่มั่นใจในตนเอง มีความกังวล กลัวสายตาที่มาจับจ้อง ไม่กล้าแสดงออก พูดไม่เก่ง เข้ากับคนอื่นได้ยาก ไร้วัยตัว แข็งกระด้าง ก้าวร้าว นอกจากนี้ยังมีบุคลิกเป็นคนช่างเล่น หัวเราะมาก พูดเล่นๆ สนุกสนาน

หลังทำงานจิตอาสา พบว่า ในด้านพฤติกรรมเยาวชนใช้เวลาว่าง ไปกับการทำงานจิตอาสาอย่างมีความหมาย ได้เรียนรู้และพบเห็นในสิ่งใหม่ๆ นอกเหนือจากสังคมภายในบ้านตนเอง มีสังคมใหญ่ขึ้น รู้สึกตนเองมีคุณค่า และในด้านบุคลิกภาพ เยาวชนกล้าพูด พยายามเรียนรู้วิธีการพูดจากอาจารย์และเพื่อนๆ รู้จักหรือรู้วิธีการเข้าหาคน รู้จักผู้คนมากขึ้นมีเครือข่ายเพื่อนฝูง มีความกล้ามั่นใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในตนเอง มีการปรับตัว อ่อนน้อมถ่อมตนในการเข้าหาผู้ใหญ่ หรือคนที่มีอายุต่างๆ รู้กาลเทศะวางตัวเหมาะสมกับอาจารย์เพื่อนน้องๆ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

“อยู่บ้านหนูก็สบายไม่ได้ทำอะไร ครอบครัวแม่ดูแลทำให้หมดทุกอย่าง”^{๑๒๗}

“งานอาสาสนใจในเรื่องของการออกแรง เพราะก่อนหน้านี้ก็จะนอนอยู่กับบ้าน อดอยู่อยู่กับตนเอง อยู่กับมือถือ”^{๑๒๘}

“เมื่อก่อนผมก็ไปเที่ยวไปอะไรตามประสาใช้รู้สึกชีวิตผ่าน บางทีบางวันไม่ได้ไปไหน เรียนเสร็จนั่งรถกลับบ้าน นั่งเล่นเกมส้อยู่บ้านในห้อง นอนทิ้งเวลาไปห้าหกชั่วโมง โดยไม่ได้ทำอะไร แต่พอไปทำงานจิตอาสา เวลาผ่านไปครึ่งชั่วโมงหนึ่งชั่วโมงมีความหมาย ได้อะไรมากกว่าปล่อยเวลาผ่านไป รู้สึกตนเองมีคุณค่ามากขึ้นมากกว่าแต่ก่อน”^{๑๒๙}

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“แต่ก่อนผมไม่ค่อยพูดจะพูดเฉพาะประเด็นที่จะสื่อสารเท่านั้น พอมาทำจิตอาสา อยู่ส่วนของธุรการติดต่อประสานงานเยอะ เป็นจุดที่ต้องเปลี่ยน กล้าที่จะพูด พูดได้ พูดกับอาจารย์ ผู้ใหญ่ยังงี้ พูดกับเพื่อนๆ ยังงี้ ทำให้ผมมีconnection รู้จักคนมากขึ้น อีกอย่างเหมือนเราต้องมุ่งมั่น ตั้งใจกับตนเองมากขึ้นด้วย ไม่เลื่อยเปื่อยเหมือนก่อน”^{๑๓๐}

“ตั้งแต่มัธยมปลายผมเป็นนักกีฬาบาสมาตลอด บุคลิกก็จะมีฟอร์ม ชี้เก็กๆ แอ๊ะๆ นิดหน่อย พูดจាន้อย เข้ากับคนไม่เก่ง แต่พอได้ทำจิตอาสา ก็เข้าหาคน เฮฮาสนุกสนาน”^{๑๓๑}

“โดยส่วนตัวผมขี้อาย เข้ากับคนไม่เก่ง ไม่กล้าแสดงออก อยู่ตัวคนเดียวไม่ค่อยได้ เข้าสังคมเท่าไร เหมือนทุกคนเป็นคนแปลกหน้า ในบางครั้งเห็นคนอื่นมีปัญหาอยากช่วยแต่ก็ไม่กล้า ไปเหมือนเค้าเป็นคนแปลกหน้า แต่พอทำจิตอาสา กล้าที่จะช่วยไม่กลัวอะไร”^{๑๓๒}

“ไม่สนใจคนข้างๆ เท่าไร ไม่คุยกับใคร จะคุยกับคนที่สนิทๆ เท่านั้น เข้ากับคน ได้ยากมาก ทำจิตอาสาเหมือนเรากล้าพูด กล้าคุยกับคนอื่นๆ กล้าสอบถามในสิ่งต่างๆ”^{๑๓๓}

“หนูเป็นคนไม่พูดเลย พูดไม่ได้ เวลาจะแสดงความคิดเห็นก็ไม่กล้าพูด หนูจะ เขียนปัญหาใส่กระดาษให้เพื่อนแทน อาย ไม่มั่นใจ มีความกังวล กลัวสายตาที่มาจับจ้อง ชอบทำงาน คนเดียว ไม่วุ่นวาย แต่หนูก็พยายามเรียนรู้การพูดจากเพื่อนจากอาจารย์อยู่”^{๑๓๔}

“แน่นอนผมเป็นนักกีฬา ว่าง่าย ๆ ก็จะมี ความหำม บ้า ะหำ ก้าวร้าว แต่ว่าพอ มางานจิตอาสา รู้ว่าตัวเองจะระหำต่อไปไม่ได้ ต้องปรับตัวเข้ากับผู้คน เราจะเฮ้ยๆ กับทุกคนก็ไม่ได้ เวลาคุยกับอาจารย์หรือผู้ใหญ่ รู้ว่ากาลเทศะขึ้น วางตัวเหมาะกับคนแต่ละกลุ่มที่เจอ”^{๑๓๕}

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๓, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๒, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

“ปกติเราก็เป็นคนมี energy อยู่แล้ว ถ้าจะว่าเรื่องการสื่อสารสมัยก่อนก็จะเป็นคนเล่นๆ ขี้เล่นกันเอง แต่พอมาทำเป็นรองประธาน บุคลิกก็ต้องก็ต้องเปลี่ยนไป การวางตัวก็ต้องวางให้ถูกกับเพื่อน กับอาจารย์ กับผู้ใหญ่ กับชาวบ้าน กับน้องๆ เราต้องปรับตลอดให้เหมาะสม”^{๑๓๖}

“ก่อนเป็นคนหัวเราะมาก และเป็นคนแข่งกระด้าง เดียวนี้เราเปลี่ยน งานจิตอาสามันก็ทำให้เปลี่ยน จากแข่งกระด้างมีความอ่อนน้อมถ่อมตนมากขึ้น ในการเข้าหาผู้ใหญ่ หรือคนที่มีอายุต่างๆ และน้องได้มากขึ้น เพราะเราต้องเจอคนเยอะทุกลักษณะ”^{๑๓๗}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโลกล่าวว่า “คนเรามีความสุขเกิดจากการที่ได้ช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งอันนี้ก็จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายในด้วย เพราะว่า เป็นความสุขที่ยั่งยืนกว่าความสุขจากการเสพ แค่ว่ามีทัศนคติต่อชีวิตที่ดีขึ้น ไม่มุ่งแสวงหาเงินหาทองหรือมุ่งหาความสุขจากการเสพ แต่เห็นความสำคัญต่อการไปช่วยเหลือผู้อื่น”^{๑๓๘} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “พอเยาวชนไปทำงานอาสาในกรณีที่เราไปทำงานอาสาที่สมัครใจ โดยมากเค้างานอาสาที่ตนมี Passion หรือว่ารู้สึก In หรือเชื่อมโยงกับประเด็นนั้นๆ เช่น อาจจะ去做สิ่งแวดล้อม จะไปเรื่องสวัสดิภาพน้องแมว น้องหมาจรจัด ป่าชุมชน ไปทำเรื่องผู้อพยพ หรือไปทำเรื่องความเท่าเทียมกันของสังคม ความเท่าเทียมกันของเพศ พอเค้าได้ไปทำงานที่เค้ามี Passion ที่เค้า In เค้า care อย่างน้องๆ ที่ปกติเป็นคนเก็บตัวเงียบๆ ไม่ค่อยกล้าพูด กล้าคุยอะไร แต่เพื่อน้องหมาแล้ว เค้าก็ยอมที่จะพูดคุยกับคนอื่นที่ต้องไปติดต่อดูแล ทั้งที่ปกติแล้วเค้าอาจจะไม่ทำก็ได้”^{๑๓๙} และ อ.ฟ้าน กระสังข์ กล่าวว่า “เวลาที่นักศึกษาลงพื้นที่กิจกรรมช่วยเหลือชุมชนช่วยเหลือสังคม เค้าได้เห็นคุณค่าของตนเอง มีอะไรหลายอย่างที่เราทำได้ช่วยเหลือได้ เป็นการทลายกำแพงที่เค้ามีอยู่ จะช่วยเหลือหลอมจิตใจเค้าให้รู้จักตนเองจากประสบการณ์ที่ได้ลงพื้นที่”^{๑๔๐} และ นายสมศักดิ์ งามสง่า กล่าวว่า “การเปลี่ยนแปลงของเค้าก็ดูเปลี่ยนไปก่อนหน้านี้จะขี้อาย นิ่ง เอาแต่ใจตนเอง เกรงใจเพื่อน ตอนหลังดูเป็นผู้ใหญ่ขึ้น เข้ากับคนอื่นได้รู้จักอาวุธโส กล้าพูดคุยกับคนอื่น”

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๔, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ อ.ฟ้าน กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

มากขึ้น อดทนขึ้น มีสัมมาคารวะผู้ใหญ่มากขึ้น”^{๑๔๑} และ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ ลูกอาจารย์ไปทำค่ายมา ๒ รอบ ครั้งแรกทีไปเป็นหัวหน้าค่าย ครั้งที่สองทีไปในฐานะเป็นช่วยค่าย แคต้องเรียนรู้จากภาวะหัวหน้าค่ายปรับมาเป็นช่วยค่าย ปรับตัวยังงทำหน้าทีปัจจุบันยังงให้ดี เป็นประสบการณ์ทีไม่มีในห้องเรียน แคต้องเจอสถานการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง ทำให้แคเข้มแข็งขึ้น”^{๑๔๒}และนางสุกานดา ผาสุก กล่าวว่า “แคไม่ค่อยอยู่บ้านเท่าไร ถ้ามาก็จะบอกว่าไปทำจิตอาสาไปกับเพื่อนๆ เราก็รู้จักเพื่อนๆ แคเลยไม่ได้ห่วงอะไร มีครั้งหนึ่งกลับมาเสื้อผ้ามองเก่าเปอะไปด้วยสี แคบอกว่าไปทาสีให้โรงเรียนเด็กเล็กสนุกดี”^{๑๔๓}

สรุป งานจิตอาสามีส่วนในการพัฒนาตนเองของเยาวชนให้ดีขึ้น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใช้เวลาว่างทำประโยชน์ต่อผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้พัฒนาบุคลิกภาพเป็นคน กล้าพูดคุย ต่อติดผู้คน วางตัวเหมาะสมกาลเทศะ ทำให้มีความมั่นใจในตนเอง

๔.๔.๒ ด้านจิตใจ (อารมณ์และความรู้สึก)

ก่อนทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีอารมณ์ร้อนใจร้อนโกรธง่าย โมโหในทุกเรื่องทีไม่ได้ดังใจหรือไม่พึงพอใจมีถึงขั้นอาละวาด ในด้านความรู้สึกจะหงุดหงิดง่าย รำคาญง่าย ไม่ชอบคนเยอะ ชอบอยู่คนเดียวหรืออยู่เฉพาะกลุ่มเพื่อนเล็กๆ ของตนเอง จะไม่ทักทายหรือพูดกับใครก่อน เลยๆ นิ่งไม่สนใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ทีเกิดขึ้น

หลังจากการทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีอารมณ์สงบ ใจเย็น ไม่โกรธง่าย เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ในด้านความรู้สึกยอมรับตั้งใจฟังเหตุผลของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งไม่ดีทีเข้ามากระทบรู้จักสลายความรู้สึกไม่ดีออกไป ยึดมั่นในทัศนคติทีดีของตนเอง ใครครวญทีจะแสดงความรู้สึกออกมาเป็นการกระทำ และเปลี่ยนจากความรู้สึกนิ่งๆ เงียบๆ เป็นความรู้สึกกล้าทักทายคนอื่น ขวนพุดคุย ยิ้มแย้มกับคนอื่น ดังคำให้สัมภาษณ์ทีว่า

“สมัยก่อนจะโกรธง่ายแต่ก็หายเร็ว หงุดหงิด อารมณ์ร้อน ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมเป็นแบบนี้ แต่พอมาทาจิตอาสาเราได้คุยกับเพื่อน ได้พบปะผู้คน บางคนถึงแม้ว่าจะอายุเท่าเรา แต่พอมาทาฟังเค้าพูด ดูเค้ามีความคิดดีเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเรา มันทำให้เราเหมือนตั้งใจฟังมากขึ้นแล้วก็

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นายพงษ์ศักดิ์ ทรงสง่า, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานกิจกรรมด้านจิตอาสา, ๑ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ ผศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นางสุกานดา ผาสุก, นักศึกษาทำงานด้านจิตอาสา, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

ตอนที่เรากล่าวความคิดเห็นไม่ตรงกับเค้าฟังเหตุผลเค้าทำให้เราใจเย็นขึ้นเข้าใจขึ้น สงบขึ้นจะว่าไปเราเองยังมีหลากหลายอารมณ์เลย คนอื่นเค้าก็มีหลากหลายอารมณ์เหมือนกันเราก็ต้องเข้าใจ”^{๑๔๔}

“หนูเป็นคนขี้หงุดหงิดง่ายขี้รำคาญ ไม่ชอบคนเยอะๆ ไม่เข้าหาคน อยากอยู่คนเดียว แต่พอเข้าจิตอาสาก็เข้ากับคนง่ายขึ้น ทักทายคนมากขึ้น ยิ้มมากขึ้นคุยกับคนง่ายขึ้น”^{๑๔๕}

“หนูเป็นคนอารมณ์ร้อนๆ หนูจะโมโหทุกอย่างที่ไม่ถูกใจหงุดหงิดบ่อยอะไรไม่ได้ตั้งใจขึ้นมาก็วันหนึ่งที่ พอทำงานจิตอาสาแล้วทุกการกระทำจะเป็นบทเรียนสอนเรา ทำแล้วจะดีไหม ทำดีหรือไม่ดีมันสะท้อนกลับมาหาเรา บางครั้งเราต้องอดทนหลายๆด้าน บางทีเราได้รับอะไรสิ่งที่ไม่ดีเราก็ต้องอดทนเก็บเอาไว้ แล้วค่อยๆ ย่อยด้วยตนเองโดยผ่านทัศนคติของเรา การย่อยก็เหมือนการกำจัดสิ่งปฏิกูลให้หมดไป แล้วมันจะให้ทัศนคติของเราดีขึ้นคล้ายๆ ปล่อยว้าง ถ้าเป็นสมัยก่อน หนูเจออะไรไม่ดีหนูจะอาละวาดโวยวายเลย แต่พออยู่ตำแหน่งนี้อะไรไม่ดีไม่ต้องรีบย่อยทันที ไม่โกรธเค้าค่อยๆ พุดกับเค้า”^{๑๔๖}

“เมื่อก่อนใจร้อนไม่ค่อยคุยกับใครอยู่กับเพื่อนกลุ่มน้อยๆ ชอบอ่านหนังสือไม่ทักก่อนใคร ทำจิตอาสาอยู่ร่วมกับคนอื่นใจเย็นมากขึ้น กล้าคุยชวนคุยกับคนอื่นชวนกันทำงาน”^{๑๔๗}

“ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นหนูจะเจียบอย่างเดียว ไม่ค่อยรู้สึกต่อเหตุการณ์อะไรมากมาย ตอนหลังทำจิตอาสาต้องปรับการพูดเพราะงานของหนูต้องไปสอบถามพุดคุยกับผู้คน”^{๑๔๘}

“จริงแล้วถ้าไม่ใช่กับเพื่อนกับคนในครอบครัวกับคนรู้จัก ก็จะไม่เจียบๆ ไม่พุดหรือทักก่อนอยู่แล้ว ดูเหมือนหยิ่งๆ พอได้ทำจิตอาสาแล้วก็เริ่มพุดเริ่มถามแบบอันนั้นทำไงอันนี้ทำยังไง พุดมากขึ้น เริ่มทักกับคนอื่นก่อน”^{๑๔๙}

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๓, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔, ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๘, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโลกล่าวว่า “งานจิตอาสาช่วยฝึกความรู้สึกเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจ รวมทั้งจะปลูกให้เยาวชนมีความรู้สึกมีเมตตา กรุณา คิดถึงผู้อื่นมากกว่าตนเอง”^{๑๕๐} และ อ.ฟ้าลั่น กระสังข์ กล่าวว่า “งานจิตอาสาที่นักศึกษาได้ลงไปปฏิบัติบ่อยๆ จะทำให้เค้ามีจิตใจเผื่อแผ่ผู้อื่น สิ่งที่เค้าพบเจอ จะทำให้เค้าเข้าใจและอ่อนโยน ยืดหยุ่น บัญกุศลที่เค้าได้ทำก็ถึงตนนักศึกษาเอง”^{๑๕๑} และนางสุกานดา ผาสุก กล่าวว่า “เค้ากลับจากงานจิตอาสา หลังจากทีนั้นอาทิตย์หนึ่งเค้าก็บอกว่าจะทาสีรั้วที่บ้านเอง เราก็ดูเค้าทำ ในใจคิดว่าจะรอดไหม เค้าก็ทำจนเสร็จ เก็บทำความสะอาดพื้นบ้านอุปกรณ์เรียบร้อย เสร็จแล้วเค้าก็มาเย็นชื่นชมผลงานตนเอง ก็คงจะภูมิใจนะว่าเค้าทำได้ ครั้นนั้นพี่ก็เห็นความพยายาม ความตั้งใจ ทดลองทำในสิ่งที่เค้าเรียนรู้ที่ได้จากจิตอาสา ส่วนตัวคิดว่าเค้าพยายามสร้างทักษะจากประสบการณ์ที่ได้เคยทำ ก็ดีกับตัวเค้าจนถึงจะเป็นสิ่งเล็กน้อยก็ตาม ทาสีก็เปรอะเนื้อตัว เหม็นสี เค้าก็ไม่บ่นทำงานเสร็จ”^{๑๕๒} และ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ กล่าวว่า “สมัยก่อนเค้าเป็นคนใจร้อนเอาแต่ใจบ้าง เพราะอยู่บ้านมีพี่ช่วยทำอะไรให้และมีน้องที่เค้าก็จะสั่งให้อะไรแทนทุกอย่างก็ได้ดังใจ แต่พอไปทำค่ายอาสามาก็ดูเค้าเบาลงทำอะไรได้ด้วยตนเอง ความใจร้อนก็ลดๆ ลง”^{๑๕๓}

สรุป งานจิตอาสาที่เยาวชนได้ปฏิบัติจะกล่อมเกลาบ่มเพาะพัฒนาการด้านจิตใจ สิ่งต่างๆ ที่พบเห็นช่วยเหลือจากกำลังใจลำพังใจทำ พลังแห่งการให้ที่มีผลต่อจิตใจ อ่อนโยน เมตตา ไม่ลุ่มร้อนใจเย็นสงบเชื่อมโยงไปยังบุคลิกของเยาวชนอีกส่วนหนึ่ง

๔.๔.๓ ด้านความคิดสติปัญญา (ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคม)

ส่วนรวม) ผลการวิจัยในด้านความคิดสติปัญญา แบ่งเป็น ๓ ประเด็น คือ

๔.๔.๓.๑ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ก่อนทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีการยึดติดกับตนเอง ความคิดของตนเอง มีหน้าที่เรียนหนังสือตามรายวิชาทั่วไปไม่ได้ทำกิจกรรมอื่น ความรับผิดชอบที่มีขอบเขตเฉพาะ การจัดสรรเวลางานส่วนตัวงานส่วนรวมปะปนกัน

หลังทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนได้รู้จักเข้าใจในตนเองมากขึ้นไม่ยึดติด ตัวตนหรือความคิดตนเป็นหลักยอมเปิดรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตัวเองมากขึ้น จากเดิม มีระเบียบ รู้จักจัดสรรแบ่งเวลาการทำงานส่วนตัวและส่วนรวม ต้องตรงต่อเวลา เสียสละรู้จัก

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ อ.ฟ้าลั่น กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นางสุกานดา ผาสุก, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านจิตอาสา, ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

การให้ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อื่นๆ ไม่ตายตัวตามแบบแผน และสะสมประสบการณ์มุมมองต่างๆ ที่ได้ออกนอกสถานที่ไปทำงานจิตอาสา ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ด้วยความที่เราก็คงโตมาอยู่โรงเรียนเก่า ส่วนมากเราจะเป็นคนที่มีบทบาทสำคัญ ในตรงนั้นสภาพแวดล้อมนั้น เราก็คงยึดติดความคิดของตนเอง และไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็น จากคนอื่นเพื่อนๆ ทั้งที่เค้าอาจมีความคิดเห็นดีๆ พอมาอยู่จิตอาสา ได้รู้จักตนเองมากขึ้น ไม่ยึดติด มีความรับผิดชอบ มีระเบียบขึ้น”^{๑๕๔}

“ผมเรียนรู้วิธีการทำงานของเพื่อน ว่าเวลาไหนทำงานอะไร เค้ามีการจัดเวลา ว่า เค้าจะทำงานส่วนตัวตอนนี้นะ ทำงานของส่วนร่วมหลังจากนี้นะ ซึ่งก่อนหน้านี้ผมก็สงสัยว่าทำไม เพื่อนถึงมาทำงานกลุ่มตอนหลังบ่อยๆ ผมก็ลองมาใช้กับตัวเองบ้างก็ได้ผล เพราะก่อนหน้านี้งานส่วนตัว งานส่วนรวมก็ปนๆ กันแล้วแต่ทำอะไรมาก่อนก็ทำ”^{๑๕๕}

“สมัยเรียนมัธยมงานอาสาที่ทำก็ไม่ได้เยอะขนาดนี้ แต่ตอนนี้นงานอาสาที่ทำมัน ขยายใหญ่ขึ้นผมต้องรับผิดชอบหลายอย่างมากขึ้น รวมทั้งเรื่องเรียนด้วยเพราะผมเรียนมหาวิทยาลัย เปิดต้องรับผิดชอบตัวเองพอสมควรอยู่แล้ว”^{๑๕๖}

“ผมว่าผมได้แบบเต็มๆ เลย ก็คือกระบวนการคิดวิเคราะห์ บางที่เราออกไปข้าง นอกมันทำให้เราสามารถเอาทฤษฎีความรู้ในห้องไปใช้ได้ เพื่อบางที่เราออกไปข้างนอก แล้วอีกปีหนึ่ง อาจารย์มาสอนเรามองย้อนกลับไปเราก็คงนึกออกกระบวนการคิดก็เป็นไปอีกแบบหนึ่ง ถ้าเราไม่ได้ ทำงานจิตอาสาเราก็คิดไม่ออก แบบว่าอาจารย์มาสอนทำอย่างไรจะมีถึง ๕ วิธีอาจารย์ก็บอก ๒+๓ หรือ ๑+๔ หรือ ๓+๒ เมื่อเราทำจิตอาสาไปข้างนอก เราก็คงไปรู้วิธีอื่นอีก ๗-๒ ได้ ๕ หรือ ๑๐-๕ ได้ ๕ เหมือนกัน เราได้กระบวนการคิดอื่นๆ ไม่จำเป็นต้องตายตัว”^{๑๕๗}

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๔, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ก่อนหน้านี้เป็นอะไรเฉยๆ ยังไงก็ได้ เข้าเรียนตามรายวิชา กลับบ้าน ไม่ได้มีกิจกรรมอะไร พอมาทำจิตอาสาต้องตรงต่อเวลาเพราะเป็นงานกลุ่ม รู้จักการให้เสียสละเวลาไปแจกของให้เด็ก เหมือนการที่เราให้เค้าไป เค้าไม่ได้อยู่คนเดียวยังมีคนอื่นอีกมากที่พร้อมจะช่วยเหลือ”^{๑๕๘}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ฟ้าลั่น กระสังข์ กล่าวว่า “นักศึกษาได้พัฒนาในการรับผิดชอบตนเอง ฝึกความเสียสละ ได้พัฒนาศักยภาพตนเอง เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์และเข้าใจตนเอง มีอิสระในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำร่วมกันผู้อื่น”^{๑๕๙} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “ปัจจุบันเป็นโลกที่หลายคนจะเรียกว่า Me Generation การนี้ถึงตนเอง ได้กรุณานี้เติบโตมากับครอบครัวขนาดทำอะไรก็มีพ่อแม่คอยทำให้ แต่เมื่อต้องทำงานจิตอาสา by design ทำเพื่อคนอื่น เป็นการฝึกเทรนหรือสร้าง Neural Network ในสมอง ทำให้เค้ามีโอกาสได้เรียนว่าการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นเป็นยังไง”^{๑๖๐} และ ผศ.ช่อทิพ วิริยะ กล่าวว่า “สมัยก่อนอยู่ที่บ้านห้องน้ำไม่เคยขัด แต่พอไปค่ายเค้าต้องทำเพราะในค่ายต้องเวียนหน้าที่กัน ทำกับข้าว ทำความสะอาดบ้านซักผ้า สอนกฎหมายชาวบ้าน เค้าก็ต้องทำได้หมดไม่รังเกียจ กลับมาที่หอตนเองก็เต็มใจที่จะขัดห้องน้ำเอง เธอมีความสุข ดูภูมิใจที่ได้ทำ”^{๑๖๑}

สรุป งานจิตอาสาจะมีกลไกภายในกระบวนการทำให้เยาวชนเพิ่มความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อผู้อื่น ลดความยึดมั่นถือมั่นตนเอง มีการคิดวิเคราะห์เหตุและผลตามความเป็นจริงจากประสบการณ์ที่เรียนรู้จากงานจิตอาสา

๔.๔.๓.๒ ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น ก่อนทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีความคิดว่าตนเองศูนย์รวมของที่บ้านและเพื่อนๆ ทำอะไรก็ได้ไม่ต้องเกรงใจใคร มีการตัดสินคนอื่นด้วยการมองจากภายนอก และมีอคติต่อผู้อื่นในแง่ลบตั้งแต่ครั้งแรกที่พบ

หลังจากการทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนระมัดระวังคำพูด ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติความรู้สึคนึกคิดของผู้อื่น การปรับตัวเข้ากับคนอื่น ไม่

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ อ.ฟ้าลั่น กระสังข์ อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} ผศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอกที่เห็นไม่มองคนในมุมเดียวต้องศึกษาจากการกระทำ และมองโลกแง่บวก
ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ก่อนหน้านี้ประมาณว่าเหมือนตัวเองเป็นศูนย์ของจักรวาลอยู่บ้าน หรืออยู่กับ
เพื่อนๆด้วยกันจะพูดทำอะไรก็ได้มันต้องเกรงใจใคร แต่พออยู่กับคนอื่นมากๆ ต้องสงบปากสงบคำ ไม่
สร้างความเดือดร้อนให้ใคร เพราะบางทีจะเอาตามเราตลอดเวลาไม่ได้ ที่เราต้องคิดว่าเราเป็นแบบนี้
แต่คนอื่นเค้าไม่ได้เป็นเหมือนแบบเรา เราต้องเข้าใจธรรมชาติว่าทำไม”^{๑๖๒}

“จริงแล้วหนูเป็นคนมองคนอื่นในแง่ลบก่อนตลอด แต่หนูจะไม่แสดงออกเหมือน
เป็นเกาะปกป้องตัวเองอะไรสักอย่าง แบบคนนี้ไม่ดีเลย แต่พอได้รู้จักเค้าจริงๆ เค้าก็ได้แค่นั้น เค้า
อาจจะดีมาก ๆ สำหรับเราก็ได้ มองโลกแง่บวกมากขึ้น”^{๑๖๓}

“เหมือนว่าเราเจอใครครั้งแรกแล้วรู้สึกไม่ชอบไม่ถูกมือคติ แต่พอได้เข้าอบรมเค้า
กับสอนอะไรเราหลายอย่าง เราไม่ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอกจากที่เห็น เราต้องดูกันไปเรื่อยๆ ดู
นานๆ ไม่มองมุมเดียว”^{๑๖๔}

“บางคนเราดูภายนอกไม่ได้ เพราะว่าคนบางคนอาจจะไม่ใช่ เค้าอาจมีหรือไม่มี
ตามที่เราเห็นอยู่ แบบเรามองคนนี้ว่าไม่โอเค แต่จริงๆ แล้วเค้าชอบช่วยเหลือคนมาก มองดูแล้วเค้าไม่
ขยัน แต่พอเค้ากลับบ้านไป เค้าไปช่วยคนอื่น”^{๑๖๕}

“เป็นเรื่องการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ประมาณว่า สิ่งที่เราเห็นต่างๆ ที่ได้ไปทำงาน
จิตอาสาเอาเป็นตัวอย่าง ก่อนจะทำอะไรเราต้องคิดก่อน เช่น เค้าเป็นอย่างนั้นะ อะไรที่จะทำให้เค้าไป
ถึงขั้นอารมณ์ขึ้น เราก็จะไม่ไปทำให้เค้าอารมณ์ขึ้นหรือสิ่งที่ทำให้เค้าไม่สบายใจ หรือบางทีเจอเพื่อน
พูดแล้วขัดใจเรามาก เราก็เก็บไว้นะ อาการที่เราจะแสดงออกไป เราต้องตรองนิดหนึ่ง ถ้าเราทำไป
แล้วจะดีไหม ทำไปแล้วถ้าไม่ดีแล้วยังไง”^{๑๖๖}

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๗, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ความคิดผมทุกคนสามารถทำอะไรทุกอย่างได้ ไม่ว่าจะทำดี หรือผิดศีลผิดหลัก ศาสนาก็ตาม การดำเนินชีวิตทุกคนสามารถทำได้ทุกอย่าง แต่สุดท้ายอย่าไปเดือนร้อนคนอื่น อย่างเช่น บางคนอยากซื้อรถ แต่ไม่มีเงินต้องไปยืมคนอื่น ก็ไปเดือนร้อนคนอื่นอยู่แล้ว แต่บางคนมีเงิน เยอะจะซื้อรถใหม่ก็เป็นเรื่องของตัวเองไม่ได้เดือนร้อนใคร ทำอะไรที่ไปเดือดร้อนผู้อื่นผมว่าอย่าเริ่มไม่ใช่ สำหรับการรับผิดชอบต่อผู้อื่นอีกมุมหนึ่งของผม แบบการจะนึกถึงคนอื่น อย่าไปคิดว่าคนอื่นจะเป็น แบบนั้น หรือผู้อื่นต้องการแบบนั้นนะ แต่เราไม่ควรมองคนแต่ที่เห็นภายนอก เราควรที่จะอยู่ในร่าง कैมอง แล้วมอง कै มองความคิด कै”^{๑๖๗}

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโลกล่าวว่า “ไปทำงานจิตอาสาต้องทำงานเป็นคณะเป็นกลุ่ม ต้องรู้จักใจ कैใจเรา ต้องรู้จักยอมรับในความแตกต่างไม่ कैความแตกต่าง ด้านความคิดแต่รวมถึงนิสัยใจคอเป็นการพัฒนา Social Skill หรือ EQ ทำให้การอยู่ร่วมกับสังคมของ कैดีขึ้นราบรื่นขึ้น”^{๑๖๘} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “งานอาสาส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดต้องไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ไม่ว่าจะงานอาสาที่ จัดโดยองค์กรอันนี้แน่นอนต้องไปติดต่อกับผู้จัดงานเจ้าของงาน ไม่ว่าจะทำงานกับมูลนิธิอาสาสมัคร เพื่อสังคม มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ कैก็มีเจ้าของงาน ต้องไปติดต่อกับเจ้าของงานด้วย ต้องไปฟังว่าโจทย์ ขององค์กรนั้นๆ कैอะไร ความต่อเนื่องที่อาสาไปทำให้ कैอะไร แล้ว कैสั่งหรือ कैแนะนำแนวทางของ วันนั้นๆ कैอะไร นอกจากนั้นหลายครั้งก็มีปฏิสัมพันธ์กับคนที่ต้องไปทำงานด้วย จะไปปลูกป่า ไป สอนหนังสือ ไปเป็นตากล้องถ่ายภาพให้ หรือว่าจะไปแปลเอกสาร จะไปออกแบบแผ่นพับอะไรเหล่านี้ ต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบทั้งนั้น”^{๑๖๙} และ อ.ฟัลลัน กระสังข์ กล่าวว่า “งานจิตอาสาเป็นงาน ให้บริการผู้อื่นและสังคม นักศึกษาได้ลงพื้นที่กิจกรรมเยอะ รู้วิธีการในการร่วมงานผู้อื่น ประเด็นอยู่ที่รู้ ว่าตนเองทำอะไร เข้าใจผู้อื่นแล้วจะมีความสุขจากสิ่งที่ทำ ส่วนที่เรารู้ कैคือ นักศึกษาของเราเวลาไป ฝึกงานตามสถานที่ต่างๆ เสร็จแล้วมักจะได้งานเลย มันจะเรียนมาไม่ตรงสาขาวิชา कैตาม สถาน ประกอบการ कैยินดีรับเข้าทำงาน เหมือนนักศึกษาศึกษาสามารถเข้า कैสถาน ที่ทำงานได้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ จากการที่ कैได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือปฏิบัติเอง ศึกษาเองผิดลองถูกจากสิ่งที่ทำ ทำให้ कैมีวิธีคิด นำตนเองสู่การประสบความสำเร็จ”^{๑๗๐} และ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ กล่าวว่า “ในการเข้า कैสังคม कैได้

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ อ.ฟัลลัน กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ไปฝึกงานที่สำนักงานกฎหมายทำในส่วนร้องเรียนร้องทุกข์ พอกำหนดต้องการฝึกในส่วนอื่นของสำนักงาน ลูกอาจารย์ก็ยังรับงานช่วยในส่วนร้องเรียนต่อ เค้าตั้งใจทำเต็มที่ที่เค้าช่วยได้”^{๑๗๑}

สรุป งานจิตอาสาสร้างการเรียนรู้ในการสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน เยาวชนจะปรับตัวมีความเข้าใจความแตกต่างของมนุษย์ และนำพาตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ราบรื่นใช้ชีวิตตนได้
อย่างเป็นสุขประสบความสำเร็จ

๔.๔.๓.๓ ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ก่อนทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชน
มีความคิดต่อสังคมเป็นเรื่องของต่างคนต่างอยู่ คนแต่ละคนมีความแตกต่างกันพฤติกรรมมาและนิสัย
สังคมมีความเหลื่อมล้ำ ผู้คนเอารัดเอาเปรียบกัน คนรวยเอาเปรียบคนปานกลาง คนปานกลางเอา
เปรียบคนจน ค่านิยมส่งเสริมคนเก่งมากกว่าคนดีในสังคม

หลังจากการทำงานจิตอาสา พบว่า เยาวชนมีความคิดต่อสังคมว่าไม่ใช่เรื่องของ
คนใดคนหนึ่งเป็นเรื่องของทุกคน การช่วยเหลือผู้อื่นคือการไปเติมเต็มเสมือนมีเป้าหมายเดียวกัน การ
แบ่งปันซึ่งกันและกันในสังคม และการทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง เราต้องทำตนเอง
ตัวอย่างที่ดี การเห็นแก่ส่วนรวมมีความตั้งใจดูแลสิ่งสาธารณะ การอาสาทำทุกอย่างเท่าที่สามารถทำ
ได้ด้วยความเต็มใจ การเห็นผู้อื่นมีความสุขเราก็มีความสุข ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“ผมมองว่าสังคมมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก บางที่เราเรียนอยู่ในกรุงเทพ บ้านผมก็
อยู่แถวนี้ เติบโตก็เห็นแต่ชุมชนแออัด แต่ถ้าในต่างจังหวัดไกลๆ กันดารมาก มีความเหลื่อมล้ำสูงมาก
มันก็เกิดจากคนในสังคมชอบเอารัดเอาเปรียบกัน คนรวยก็พยายามกดขี่คนปานกลาง คนปานกลางก็
ไปกดขี่คนจน คนจนก็ไปกดขี่คนจนกว่าเป็นการกินไปเป็นทอดๆ กันเหมือนปลาใหญ่กินปลาเล็ก
สุดท้ายสังคมก็เป็นแบบนี้ ผมว่าสังคมเริ่มจากโรงเรียน คุณต้องเป็นคนเก่งต้องสอบได้ที่๑ แต่คนไม่มี
การแบ่งปันกัน ตอนผมเรียนมัธยมคนสอบได้โอลิมปิกวิชาการได้รับการเชิดชูมาก แต่คนที่จูงมือคนแก่
ข้ามถนนกับไม่ได้รับความชื่นชม คนเก็บกระเป๋เงินได้มันเต็มทีก็ประกาศหน้าเสาธง มันก็น่าคิดอยู่
คนจำแต่ความเก่ง แต่ไม่จดจำในความดี หากเรามีมากหรือพอมือ ควรแบ่งให้ผู้อื่นนิดหน่อยโดยทาง
การเงินหรือสิ่งของบ้าง แต่การบริจาคให้เค้าเราต้องไม่เดือนร้อนนะ แบบนี้ผมมีความสุข คนไทยทั้ง
ประเทศก็มีความสุข”^{๑๗๒}

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ ผศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๓, ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๑.

“ในความรู้สึกของหนูคิดว่าเมื่อก่อนสังคมเป็นเรื่องของต่างคนต่างอยู่ เรื่องของใครเรื่องมัน อันนี้ก็เรื่องของฉัน อันนี้ก็เรื่องของเธอ แต่พอหนูไปทำจิตอาสาเรื่องของคนอื่น เราไปช่วยไปเติมเต็มเหมือนไปเรื่องของเราเป็นเรื่องเดียวกันไม่ใช่แค่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง ให้ความช่วยเหลือเมื่อเค้าต้องการ เหมือนเป็นเป้าหมายเดียวกัน”^{๑๗๓}

“เรารู้สึกอยากเข้าไปช่วยคนอื่น ไม่ว่าใครจะมีปัญหาอะไรก็ตาม เราก็อยากทำเท่าที่ทำได้ เห็นเค้ามีความสุขเราก็มีความสุข สิ่งที่ผมทำอยู่ก็ช่วยประโยชน์แก่สังคม”^{๑๗๔}

“หนูคิดว่ามันเริ่มจากตัวเรา อย่างตอนที่หนูได้ไปในมูลนิธิกระจกเงาตามรายวิชาที่ลงเรียน เราไปเป็นกลุ่มคนไม่รู้จักกันด้วยเป็นเพื่อนต่างคณะ มีเพื่อนที่รู้จักกันคนเดียว พอเราที่นั่นเหมือนเราเป็นกลุ่มหนึ่งนะที่มาทำสิ่งดีๆ อันหนึ่งให้กับสังคม มีการกระจายของไปตามที่ต่างๆ”^{๑๗๕}

“แต่ก่อนผมก็เฉยๆ นะ งานอาสาทำให้ผมเข้าใจอะไรมากขึ้นว่าคนในสังคมมีความแตกต่าง เช่น บางคนง่ายๆ กินตรงไหนตรงนั้น บางคนกินแล้วเก็บไว้ที่เดิม บางคนก็กินเสร็จก็ทิ้งไปเลยไม่สนใจโลกแต่แต่ละคนมีความแตกต่างกับพฤติกรรมก็แตกต่างกันตามนิสัยของแต่ละคน ในสังคมผมคิดว่า เราต้องทำตนเองตัวอย่างที่ดี คนเราจะเรียนรู้เมื่อได้เห็นก่อนถึงจะทำตามเหมือนพฤติกรรมเลียนแบบประมาณนี้ อีกอย่างบางที่ผมขับมอเตอร์ไซด์ริมทาง เห็นต้นหญ้าขึ้นสูงมากเวลาขับรถจะโดนหน้าตา ผมนี่ก็อยากจะไปตัดถางให้เกลี้ยงๆ เลย คนขับรถไปมาสบายไม่กีดขวางอีก”^{๑๗๖}

“ผมมองว่าสังคมเป็นมันใหญ่ ผมก็ไม่รู้แน่ แต่ด้วยตัวผม อะไรที่ผมทำได้ ผมก็อาสาทำหมด เช่น มีอาจารย์ต่างประเทศสอนฟุตบอลมาติดต่อกันที่นี่แบบไม่ได้นัดหมาย เจอผมเข้า ผมก็พาซ้อมมอเตอร์ไซด์พาไปส่งที่ตีกีฬาไปพบอาจารย์ที่มาติดต่อกันเรียบร้อยแล้ว หรืออย่างผมเห็นน้องๆ กำลังจะเดินออกจากมหาวิทยาลัยไปหน้าปากซอย ผมเจอก็รับไปส่งปากซอยเลย ผมเต็มใจช่วย”^{๑๗๗}

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๕, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๐, ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๐, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๑, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของเยาวชนสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโล กล่าวว่า “งานจิตอาสากับภาคสังคมส่วนรวม งานจิตอาสาทำให้เค้ามีจิตสาธารณะมากขึ้น งานจิตอาสากับจิตสาธารณะมันไปด้วยกัน ก็คือว่า การรู้สึกอยากมีส่วนร่วม มีส่วนแก้ไขสังคม ช่วยเหลือบำบัดความทุกข์ยากของผู้คน เป็นจิตที่ไม่ได้นึกถึงแต่ตนเอง รู้สึกรู้ร้อนรู้หนาวกับผู้อื่นที่ทุกข์ยากหรือสังคมมีปัญหา ด้วยรู้สึกอยากมีความรับผิดชอบ เช่น อยากปลูกป่า เห็นป่าเสื่อมโทรม ซึ่งแต่ก่อนอาจไม่เคยรู้เลย ทำลาย ตรงนี้ทำให้รู้สึกมีความรับผิดชอบต่อสังคม อยากมีส่วนร่วมช่วยเหลือคนที่เดือดร้อนตามกำลัง ซึ่งแต่ก่อนอาจจะไม่สนใจ สนใจแต่แค่ความสนุกสนานข้อปิ้งอะไรต่างๆ พอมีจิตสาธารณะทำให้มีความสำนึกมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมตามกำลังที่มี”^{๑๗๘} และ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ กล่าวว่า “ในกรณีการทำจิตอาสาที่เริ่มจากตนเอง เช่น การเห็นเศษขยะเราก็ก้มเก็บทิ้งลงถังให้เรียบร้อย และการไปเข้าห้องน้ำสาธารณะเห็นอ่างล้างมือสกปรกมีเศษผมติด เราใช้เสร็จแล้วก็เปิดน้ำล้างให้สะอาดเป็นสิ่งที่ทุกคนทำได้ เมื่อเราดำเนินชีวิตอยู่ร่วมในสังคม”^{๑๗๙} และ อ.วีรบูรณ์ วิสารทสกุล กล่าวว่า “งานจิตอาสาส่วนรวมที่เริ่มจากอะไรที่ใกล้ๆ เค้า เช่น เริ่มต้นการปลูกต้นไม้ในมหาวิทยาลัยได้รณรงค์ทำให้เค้ารู้สึกว่าการทำแบบนี้ส่วนรวมได้ประโยชน์ เพื่อนๆ ได้ประโยชน์ รุ่นน้องๆ ได้ประโยชน์”^{๑๘๐} และ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ กล่าวว่า “เวลาไปอยู่ค่ายอาจารย์ก็เป็นห่วงเค้าโทรหาทั้งวันติดต่อกันไม่ได้เลย ค่ำๆ เค้าโทรกลับมาบอกว่ารับสายไม่ได้ เพราะในค่ายเค้าห้ามใช้โทรศัพท์เป็นกติกา เวลาอยู่กรุงเทพมือถือไม่ห่างตัวพอไปค่ายดูเค้าต้องยอมรับเคาะพักพิงที่ตกลกกัน”^{๑๘๑}

สรุป ในภาคสังคมส่วนรวมแต่เดิมเป็นเรื่องไกลตัวของเยาวชน งานจิตอาสาจะก่อตัวพุ่มพักเกิดจากความรับผิดชอบต่อส่วนรวมทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยเริ่มต้นจากตนเองด้วยความเต็มใจและตั้งใจ

จากข้อมูลการศึกษาวิจัย สามารถสรุปการพัฒนาตนของเยาวชน ด้านกาย (พฤติกรรมและบุคลิกภาพ) ด้านจิตใจ (อารมณ์และความรู้สึก) ด้านความคิดสติปัญญา (ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม) ทั้งก่อนทำงานจิตอาสาและภายหลังจากการทำงานในขบวนการจิตอาสา ดังนี้

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา, ๗ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ อ.วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, รองคณบดีฝ่ายนักศึกษา, ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ ผ.ศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา, ๒ กันยายน ๒๕๖๑.

การพัฒนาตนเองของเยาวชน	ก่อนทำจิตอาสา	หลังทำจิตอาสา
๑. ด้านกาย		
๑.๑ พฤติกรรม	เยาวชนใช้เวลาว่างที่มีหมดไปกับการนอนอยู่หอพักหรือบ้านเฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร อยู่บ้านจะมีครอบครัวแม่ดูแลจัดการทุกสิ่งให้ทั้งหมด นอกจากนี้เวลาว่างที่มีจะหมดไปกับการเล่นเกมส์ เทียวเล่นข้างนอกสนุกสนานใช้ชีวิตผ่านไปวันๆ และหากมีเวลาว่างจากการเรียนหนังสือจะใช้เล่นโทรศัพท์มือถือ	เยาวชนใช้เวลาว่างที่มีไปกับการทำงานจิตอาสาอย่างมีความหมาย ได้เรียนรู้และพบเห็นในสิ่งใหม่ๆ นอกเหนือจากสังคมภายในบ้านตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามีประโยชน์
๑.๒ บุคลิกภาพ	เยาวชนมีบุคลิกลักษณะขี้อาย ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มีความกังวลกลัวสายตาที่มาจากคนอื่น ไม่กล้าแสดงออก พูดไม่เก่ง เข้ากับคนอื่นได้ยาก ไร้วีธี แข็งกระด้าง ก้าวร้าว นอกจากนี้ยังมีบุคลิกเป็นคนช่างเล่น หัวเราะมาก พูดเล่นๆ สนุกสนาน	เยาวชนมีบุคลิกลักษณะกล้าพูด พยายามเรียนรู้วิธีการพูดจากอาจารย์และเพื่อนๆ มีความมุ่งมั่นตั้งใจในตนเอง มีความกล้ามั่นใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น รู้วิธีการเข้าหาคนรู้จักผู้คนมากขึ้นมีเครือข่ายเพื่อนฝูง และมีการปรับตัว อ่อนน้อมถ่อมตนในการเข้าหาผู้ใหญ่ หรือคนที่มีอายุต่างๆ รู้กาลเทศะวางตัวเหมาะสมกับแต่ละบุคคล
๒. ด้านจิตใจ		
๒.๑ อารมณ์	เยาวชนมีอารมณ์ร้อน ใจร้อน โกรธง่ายโมโหในทุกเรื่องที่ไม่ได้ไม่พึงพอใจถึงขั้นอาละวาด	เยาวชนมีอารมณ์สงบใจเย็น ไม่โกรธง่าย เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น
๒.๒ ความรู้สึก	เยาวชนมีความรู้สึกหงุดหงิดง่าย ขี้รำคาญ ไม่ชอบคนเยอะ ชอบอยู่คนเดียวหรืออยู่เฉพาะกลุ่มเพื่อนเล็กๆ ของตนเอง	เยาวชนมีความรู้สึกยอมรับและตั้งใจฟังเหตุผลของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งไม่ดีที่เข้ามากระทบ รู้จักสลายความรู้สึกไม่ดีออกไป

	ไม่ทักทายหรือพูดกับใครก่อน เฉยๆ นี่ไม่สนใจต่อเหตุการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้น	ยึดมั่นในทัศนคติที่ดีของตนเอง มีการใคร่ครวญที่จะแสดง ความรู้สึกลอกมาเป็นการ กระทำ และมีความรู้สึกกล้าที่ จะยิ้มแย้มกับคนอื่น ทักทาย ชวนพูดคุยก่อน
๓. ด้านความคิดสติปัญญา		
๓.๑ การรับผิดชอบต่อตนเอง	เยาวชนมีความคิดการยึดติดกับ ตนเองความคิดของตนเอง และ มีหน้าที่เรียนหนังสือตามราย วิชาทั่วไปไม่ได้ทำกิจกรรมอื่นๆ มีความรับผิดชอบที่มีขอบเขต เฉพาะ การจัดสรรเวลางาน ส่วนตัวงานส่วนรวมปะปนกัน	เยาวชนมีความคิดได้รู้จักเข้าใจ ในตนเองมากขึ้น ไม่ยึดติดตัวตน หรือความคิดตนเป็นหลัก ยอมเปิดรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตัวเองมาก ขึ้น มีระเบียบ รู้จักจัดสรรแบ่ง เวลาการทำงานส่วนตัวและ ส่วนรวม ตรงต่อเวลา เสียสละ รู้จักการให้ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์อื่นๆ ไม่ตายตัวตาม แบบแผน สะสมประสบการณ์ มุมมองต่างๆ ที่ได้ออกนอก สถานที่ไปทำงานจิตอาสา
๓.๒ การรับผิดชอบต่อผู้อื่น	เยาวชนมีความคิดว่าตนเองศูนย์ รวมของที่บ้านและเพื่อน จะทำ อะไรก็ได้ไม่ต้องเกรงใจใคร การตัดสินคนอื่นด้วยการมอง จากภายนอก มีอคติต่อผู้อื่นใน แง่ลบตั้งแต่ครั้งแรกที่พบ	เยาวชนระมัดระวังคำพูดขึ้น ไม่ สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติความรู้สึกนึกคิด ของผู้อื่น มีการปรับตัวเข้ากับ คนอื่น ไม่ตัดสินใจคนอื่นจาก ภายนอกที่เห็น ต้องศึกษาจาก การกระทำและมองโลกแง่บวก
๓.๓ การรับผิดชอบต่อสังคม	เยาวชนมีความคิดเห็นต่อสังคม ส่วนรวมเป็นเรื่องของต่างคน ต่างอยู่ คนแต่ละคนมีความ แตกต่างกันทั้งพฤติกรรมและ	เยาวชนมีความคิดเห็นต่อสังคม ไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งเป็น เรื่องของทุกคน การช่วยเหลือ ผู้อื่นคือการไปเติมเต็มเสมือนมี

	นิสัยของแต่ละคน สังคมมีความเหลื่อมล้ำ ผู้คนเอา ไรต์เอาเปรียบกัน คนรวยเอา เปรียบคนปานกลาง และคน ปานกลางเอาเปรียบคนจน ค่านิยมส่งเสริมคนเก่งมากกว่า คนดีในสังคม	เป้าหมายเดียวกัน การแบ่งปัน ซึ่งกันและกันในสังคม และการ ทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจาก ตนเอง เราต้องทำตนเองเป็น ตัวอย่างที่ดี เห็นแก่ส่วนรวม มีความตั้งใจดูแลสิ่งสาธารณะ การอาสาทำทุกอย่างเท่าที่ สามารถทำได้ด้วยความเต็มใจ การเห็นผู้อื่นมีความสุขเราก็มี ความสุข
--	--	--

ตารางที่ ๔.๑ การพัฒนาตนของเยาวชนทั้งก่อนและภายหลังทำงานชวณการจิตอาสา

๔.๕ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีผลวิจัยจากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถนำมาสู่การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ คือ

๔.๕.๑ รูปแบบของชวณการจิตอาสาของเยาวชน

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบชวณการจิตอาสา เป็น ๔ ส่วน คือ

๔.๕.๑.๑ ความคิดและอุดมการณ์ เยาวชนเกิดจากแรงบันดาลใจครอบครัว เมื่อเข้ารับการศึกษาได้การสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนและรุ่นพี่ เป็นการรวมตัวกันของเยาวชนที่มีความชอบ ความสนใจ และแรงจูงใจ ในการช่วยเหลือ ต้องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสังคมเท่าที่ตนเองพอที่จะมีกำลังทำได้ ดังนั้น สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษามีบทบาทบ่มเพาะความคิดและอุดมการณ์ของเยาวชนเป็นอย่างมาก

๔.๕.๑.๒ ลักษณะงานจิตอาสา เป็นงานจิตอาสาที่ดำเนินงานเป็นกลุ่มในลักษณะของชมรมหรือสโมสร ทั้งจากหน่วยงานภายนอกและหน่วยงานภายในสถานศึกษามีการสืบทอดกันในแต่ละรุ่นของแต่ละปีการศึกษา มีลักษณะดังนี้

- ๑) การดำเนินกิจกรรมเชิงประเด็นทางสังคมต่าง ๆ (Issues based) อาทิ การพัฒนาชนบท การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การศึกษาและสิทธิของมนุษยชน
- ๒) การดำเนินกิจกรรมทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย หรือ กลุ่มบุคคลต่าง ๆ (Target group based) อาทิ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ

๔.๕.๑.๓ โครงสร้างและระบบงาน เป็นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานใน ๔ ด้าน คือ งานด้านบริหารจัดการ, งานด้านธุรการเอกสาร, งานด้านนันทนาการ และงานด้านลงแรงยกของ

๔.๕.๑.๔ การหล่อหลอมปลูกฝังวิถีคิดและการปฏิบัติงาน การทำงานของจิตอาสาที่มีระบบโครงสร้างงาน มีลำดับขั้นตอนโครงสร้างงานการทำงานเป็นทีมงาน มีการถ่ายทอดวิถีคิด เทคนิคการทำงาน การประชุมหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขปัญหา การเตรียมงานแต่ละขั้นตอน และเป้าหมายในการทำงาน

๔.๕.๒ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา

ผลการศึกษา พบว่า มีกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ๓ ส่วน คือ

๔.๕.๒.๑ การเรียนรู้ประสบการณ์ในสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยเป็นการเรียนรู้จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ได้พบเห็นสิ่งต่างๆ ที่เยาวชนไม่เคยพบเจอตามความเป็นจริงในสถานการณ์ต่างๆ เยาวชนจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมสังคมใหม่ เกิดกระบวนการทางความคิดหรือคิดวิเคราะห์จากสิ่งที่พบและมีประสบการณ์ใหม่

๔.๕.๒.๒ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเพื่อให้เรียนรู้เปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้ากับผู้อื่นที่ต้องพบปะพูดคุยประสานงาน เยาวชนจะรู้วิธีการปฏิบัติตนเข้ากับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น เป็นทักษะการเข้าสังคมการอยู่ร่วมกันในสังคม

๔.๕.๒.๓ การเป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นกระบวนการขัดเกลาให้เรียนรู้การแบ่งปัน มีน้ำใจ ปรารถนาดีต่อกัน เยาวชนจะรู้จักเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อต่อผู้อื่นและสังคม

๔.๕.๓ ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาต่อของเยาวชน

ผลการศึกษา พบว่า มีความเชื่อมโยงกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนใน ๓ ด้าน คือ

๔.๕.๓.๑ ด้านกาย เป็นความเชื่อมโยงที่เกิดจากการขัดเกลาทางสังคมของขบวนการจิตอาสาที่มีผลทำให้พฤติกรรมและบุคลิกภาพของเยาวชนมีพัฒนาการดีขึ้น ใช้เวลาว่างที่มีทำงานจิตอาสา กล้าแสดงออก เชื่อมั่นเห็นคุณค่าในตนเองความมุ่งมั่นตั้งใจใน เข้ากับผู้อื่นมีปฏิสัมพันธ์อันราบรื่นเป็นที่ยอมรับทั่วไป

๔.๕.๓.๒ ด้านจิตใจ เป็นความเชื่อมโยงที่เกิดจากการขัดเกลาทางสังคมของขบวนการจิตอาสาที่มีผลทำให้เกิดการพัฒนาด้านอารมณ์และความรู้สึกของเยาวชนให้สามารถควบคุมตัวเอง ไม่โกรธง่าย เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น อดทนต่อสิ่งไม่ดีที่เข้ามากระทบ ยึดมั่นในทัศนคติที่ดีของตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๔.๕.๓.๓ ด้านความคิดสติปัญญา เป็นความเชื่อมโยงที่เกิดจากการขัดเกลาทางสังคมของขบวนการจิตอาสาทำให้การพัฒนาทางความคิด ในด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวม คือ

๑) การพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความเข้าใจและรู้จักตนเองมากขึ้น ไม่ยึดติดตัวตนหรือความคิดตนเป็นหลัก ยอมเปิดรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีระเบียบ จัดสรรแบ่งเวลางานส่วนตัวและงานส่วนรวม ตรงต่อเวลา เสียสละรู้จักการให้ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ ไม่ตายตัวตามแบบแผน สะสมประสบการณ์มุมมองที่ได้ออกนอกสถานที่ทำงานจิตอาสา

๒) การพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น มีความระมัดระวังด้านการใช้คำพูด ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติความรู้สึคนึกคิดของผู้อื่น มีการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ไม่ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอก ต้องศึกษาจากการกระทำและมองโลกแง่บวก

๓) การพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม มีความคิดเห็นต่อสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งเป็นเรื่องของทุกคน การช่วยเหลือผู้อื่นคือการไปเติมเต็มเสมือนมีเป้าหมายเดียวกัน การแบ่งปันซึ่งกันและกันในสังคมและการทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง เราต้องทำตนเองตัวอย่างที่ดี เห็นแก่ส่วนรวม มีความตั้งใจดูแลสิ่งสาธารณะ การอาสาทำทุกอย่างเท่าที่สามารถทำได้ด้วยความเต็มใจ การเห็นผู้อื่นมีความสุขเราก็มีความสุข

๔.๖ องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ขบวนการจิตอาสาการขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชน

ในการพัฒนาเยาวชนให้เหมาะสมตามช่วงวัยพัฒนาการทางธรรมชาติและความเป็นจริงของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน รวมทั้งช่วยลดปัญหาด้านเยาวชนของสังคม ต้องพัฒนาเยาวชนแบบบูรณาการ ด้วยการพัฒนาตัวตนทั้งด้านกาย จิตใจ และความคิด เชื่อมโยงกับโลก

ภายนอกจะสร้างกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากภายในตนเอง โดยการลงมือปฏิบัติ ได้รับความเข้าใจและสร้างกระบวนการความคิดด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาที่สอดคล้องไปกับสิ่งแวดล้อมสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นรอบตัว มีหลักเกณฑ์แบบแผนที่นำความรู้จากห้องเรียนใช้ร่วมกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากภายนอก ยังรวมถึงการเรียนรู้จากครอบครัว จากสถานศึกษาและสังคมอื่นๆ เยาวชนจะเกิดการพัฒนาตนเองเสริมสร้างทักษะความรู้ ทักษะของประสบการณ์ชีวิต การอยู่ร่วมในสังคมอย่างราบรื่นเป็นสุขและพลเมืองที่ดีของสังคมประเทศชาติ

ทั้งนี้ในการพัฒนาตนเองของเยาวชนอันนำไปสู่การจัดวางทิศทางความเป็นตัวตนที่ดีมีคุณธรรมให้แก่เยาวชนในการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับการพัฒนาตนตามความหมายทางพระพุทธศาสนา คือ ภาวนา ในหลักพระธรรมคำสอน ภาวนา ๔ ซึ่งมีการพัฒนาอยู่ ๔ ประเภท คือ

๑. กายภาวนา คือ การเจริญเติบโตตามช่วงวัยเข้าสู่วัยรุ่น ได้ใช้พลังแรงกายในการทำงานจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นเป็นคุณประโยชน์ ขณะเดียวกันก็ได้พบเจอสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ มีประสบการณ์เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ต่างไปจากเดิม

๒. ศิลภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรมและบุคลิกภาพที่แสดงออก เยาวชนมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการกระทำที่มีรับผิดชอบ กล้าแสดงออก เชื่อมมั่นและเห็นคุณค่าในตนเอง การวางตนเหมาะสมกาลเทศะ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นราบรื่นเป็นที่ยอมรับ

๓. จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ การมีสังคมและสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ได้มีสื่อสารมีปฏิสัมพันธ์กับผู้คนต่างๆ ทำให้เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ไม่โกรธง่าย อดทนต่อสิ่งไม่ดีที่เข้ามากระทบ ยึดมั่นในทัศนคติที่ดีของตนเอง สงบ ใจเย็น ยิ้มแย้มกับคนอื่นๆ มีปรารถนาดีต่อผู้อื่น และเป็นสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น

๔. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาความคิดความรับผิดชอบต่อตนรู้จักเข้าใจในตนเองไม่ยึดติดตัวตนหรือความคิดตน ตรงต่อเวลา มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อื่นๆ ไม่ตายตัวตามแบบแผนประยุกต์ได้ตามสถานการณ์ ยอมเปิดรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น รู้จักการปรับตัวเข้าหาผู้อื่น ไม่ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอกที่เห็น ต้องพิจารณาการกระทำเหตุและผล เข้าใจเสมอว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การทำเพื่อสังคมเริ่มต้นจากตัวเราแบ่งปัน เสียสละรู้จักการให้ด้วยความเต็มใจ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบของขบวนการจิตอาสากับการขัดเกลาทางสังคมเพื่อการพัฒนาตนของเยาวชน และเพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาสู่การพัฒนาตนของเยาวชน รวมทั้งเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นเยาวชนเพศชายและเพศหญิง จำนวน ๒๕ คน ศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันรัฐและเอกชน สถานที่ตั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมทั้งข้อมูลประกอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จำนวน ๗ รูป/คน ผู้วิจัยมีประเด็นจากผลวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ข้อมูลมา สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เป็น ๓ ประเด็น

๕.๑.๑ รูปแบบขบวนการจิตอาสาของเยาวชน

คือ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มของเยาวชน เพศชายและเพศหญิง มีลักษณะ ดังนี้

๕.๑.๑.๑ ความคิดและอุดมการณ์ เบื้องต้นเกิดจากแรงบันดาลใจจากครอบครัว เมื่อเข้ารับการศึกษาก็ได้การสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนและรุ่นพี่ อีกทั้งเป็นการรวมตัวของเยาวชนที่มีความชอบ ความสนใจและมีแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ต้องการมีส่วนร่วมช่วยแก้ไขปัญหาสังคมเท่าที่ตนเองพอจะมีกำลังทำได้ ดังนั้น สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทในการบ่มเพาะความคิดและอุดมการณ์ของเยาวชนเป็นอย่างมาก

๕.๑.๑.๒ ลักษณะของงานจิตอาสา เป็นกิจกรรมจิตอาสาที่ดำเนินงานเป็นกลุ่มเป็นคณะในลักษณะของชมรมหรือสโมสร ทั้งจากหน่วยงานภายนอกและภายในสถานศึกษา การดำเนินกิจกรรมงานจิตอาสาโดยมีการส่งต่อสืบทอดกันในแต่ละรุ่นของแต่ละปีการศึกษา ดังนี้

๑) การดำเนินกิจกรรมเชิงประเด็นทางสังคมต่าง ๆ (Issues based)

อาทิ การพัฒนาชนบท การอนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การศึกษาและสิทธิของมนุษยชน

๒) การดำเนินกิจกรรมทำงานกับกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ (Target group based) เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ

๕.๑.๑.๓ โครงสร้างและระบบงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบใน ๔ ด้าน คือ งานด้านบริหารจัดการ, งานด้านธุรการเอกสาร, งานด้านนันทนาการ และงานด้านลงแรงยกของ

๕.๑.๑.๔ การหล่อหลอมปลูกฝังวิถีคิดและการปฏิบัติงาน ในการทำงาน ของจิตอาสาจะมีระบบโครงสร้างงาน มีลำดับขั้นตอนโครงสร้างงาน การทำงานเป็นทีมงาน มีการถ่ายทอดวิถีคิด เทคนิคการทำงาน การแก้ไขปัญหา การเตรียมงานแต่ละขั้นตอนและเป้าหมายงาน

๕.๑.๒ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการจิตอาสา

คือ สถานการณ์ เหตุการณ์ บรรยากาศต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ภายใต้บริบทการทำงานของกระบวนการจิตอาสา มีผลทำให้เกิดการขัดเกลาทางสังคมกับเยาวชน ใน ๔ ส่วน คือ

๕.๑.๒.๑ ประสบการณ์ใหม่ๆ เป็นกระบวนการขัดเกลาที่เกิดขึ้นการสัมผัสรับรู้ ในสิ่งแวดล้อมและสังคมใหม่ที่แตกต่างไปจากความคุ้นเคยเดิม ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ ได้เห็นโลกกว้าง ได้เข้าใจตามความเป็นจริง เยาวชนจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมสังคมใหม่ เกิดกระบวนการทางความคิดและวิเคราะห์จากสิ่งที่พบเจอต่างๆ

๕.๑.๒.๒ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกระบวนการขัดเกลาให้เยาวชนเรียนรู้ปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับผู้อื่นๆ ทั้งทีมงานเพื่อนจิตอาสาด้วยกัน บุคคลทั่วไปที่ต้องไปติดต่อประสานงาน รวมทั้งผู้คนที่ไปให้ความช่วยเหลือ เยาวชนจะรู้วิธีการปฏิบัติตนเข้ากับผู้อื่น และการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น เป็นทักษะการเข้าสังคมการอยู่รวมกันผู้อื่นในสังคม

๕.๑.๒.๓ การเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นกระบวนการขัดเกลาให้เยาวชนเรียนรู้การให้ แบ่งปัน มีน้ำใจ ปรารถนาดี กล้าทำความดี เสียสละความสุขส่วนตัว ลดความเห็นแก่ตัว รับรู้ในความทุกข์ยากของผู้อื่นหรือสิ่งอื่นๆ รอบตัว มีความเมตตาและเต็มใจพร้อมที่จะช่วยเหลือตามความรู้ความสามารถ และอดทนข่มใจตนเองเมื่อต้องเจอกับความยากลำบากในการช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมกันนี้ยังเรียนรู้ถึงความรู้สึกแห่งความสุขจากการให้การช่วยเหลือโดยปราศจากเงื่อนไข อันเป็นความรู้สึกที่จรรู้สึกได้ด้วยตนเอง

๕.๑.๓ ความเชื่อมโยงของกระบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน

คือ การเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น ด้วยการฝึกฝนตนเองผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในบริบทของกระบวนการจิตอาสา เกิดการเรียนรู้ สร้างการเปลี่ยนแปลงในตนเอง ๓ ด้าน คือ ด้านกาย ด้านจิตใจ และด้านความคิดสติปัญญา

๕.๑.๓.๑ ด้านกาย (พฤติกรรมและบุคลิกภาพ)

๑) พฤติกรรม เยาวชนใช้เวลาว่างที่มี ไปทำงานจิตอาสาอย่างมีความหมายมีประโยชน์เห็นคุณค่าของเวลา ได้เรียนรู้และพบเห็นในสิ่งใหม่ๆ นอกเหนือจากบ้านตนเอง มีสังคมใหญ่ขึ้น การใช้เวลาทำงานจิตอาสาสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และมั่นใจ รู้ว่าตนเองมีคุณค่าสามารถทำประโยชน์ได้เพื่อผู้อื่น

๒) บุคลิกภาพ เยาวชนกล้าพูดคุยกับคนอื่น กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความมุ่งมั่นตั้งใจในการกระทำของตน มีความรับผิดชอบ รู้วิธีการเข้าหาคนกลุ่มต่างๆ รู้จักการวางตนเหมาะสมกับกาลเทศะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รู้จักคนมากขึ้นมีเครือข่ายมีเพื่อนฝูง

๕.๑.๓.๒ ด้านจิตใจ (อารมณ์และความรู้สึก)

๑) อารมณ์ เยาวชนมีอารมณ์สงบ ใจเย็น ผ่อนคลาย ไม่โกรธง่าย เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

๒) ความรู้สึก เยาวชนมีการยอมรับ และตั้งใจฟังเหตุผลของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งที่ไม่ดีเข้ามากระทบและรู้จักสลายความรู้สึกไม่ดีออกไป ยึดมั่นในทัศนคติที่ดีของตนเอง มีการใคร่ครวญที่จะแสดงความรู้สึกออกมาเป็นการกระทำ และเปลี่ยนจากความรู้สึกนิ่งๆ เงียบๆ เป็นความรู้สึกกล้าทักทายคนอื่น ชวนพูดคุย ยิ้มแย้มมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

๕.๑.๓.๓ ด้านความคิดสติปัญญา (ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวม)

๑) ความรับผิดชอบต่อตนเอง เยาวชนได้รู้จักและเข้าใจในตนเองมากขึ้นไม่ ยึดติดตัวตนหรือความคิดตนเป็นใหญ่ ยอมเปิดรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตนเองมากขึ้น มีระเบียบ รู้จักจัดสรรแบ่งเวลาการทำงานส่วนตัวและส่วนรวม ตรงต่อเวลา เสียสละ รู้จักการให้ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์อื่นๆ ไม่ยึดตายตัวตามแบบแผน และสะสมประสบการณ์มุมมองต่างๆ ที่ได้ออกนอกสถานที่ไปทำงานจิตอาสา

๒) ความรับผิดชอบต่อตนเอง เยาวชนมีความระมัดระวังในการใช้คำพูด และการกระทำตน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น เข้าใจธรรมชาติความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น มีการปรับตัวเข้ากับคนอื่น ไม่ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอกที่เห็น ไม่มองคนอื่นในมุมเดียว แต่ต้องศึกษาผู้อื่นจากการกระทำมากกว่าที่เห็นจากภายนอก

๓) ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม เยาวชนมีความคิดว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของใครคนใดคนหนึ่งแต่เป็นเรื่องของทุกคน การช่วยเหลือผู้อื่นคือการไปเติมเต็มเสมือนมีเป้าหมายเดียวกันเป็นการแบ่งปันซึ่งกันและกันในสังคม และในการทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเองเราต้องทำตนเองเป็นตัวอย่างที่ดี ทำสิ่งใดต้องเห็นแก่ส่วนรวม อาสาทำทุกอย่างเท่าที่สามารถทำได้ด้วยความเต็มใจ การเห็นผู้อื่นมีความสุขเราก็มีความสุข

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๕.๒.๑ รูปแบบขบวนการจิตอาสา

เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนที่มีความชอบ ความสนใจ และมีแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ต้องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาสังคมเท่าที่ตนมีกำลังจะทำได้ สำหรับขบวนการจิตอาสา มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบงานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่การบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานสนับสนุนการ และงานลงแรงยกของ ทั้งนี้ภายในการทำงานของขบวนการจิตอาสายังประกอบด้วยระบบโครงสร้างงาน ลำดับขั้นตอนโครงสร้างงาน การทำงานเป็นทีมงาน การถ่ายทอดวิธีคิด เทคนิคการทำงาน การประชุมหาสาเหตุและแก้ไขปัญหา การเตรียมงานแต่ขั้นตอนและวางแผนเป้าหมายในการทำงาน

ทั้งนี้ การปรากฏขึ้นในลักษณะเช่นนี้ เป็นไปตามหน้าที่การทำงานของขบวนการทางสังคมและงานจิตอาสาผสมผสานกัน สอดคล้องกับหลักทางขบวนการทางสังคม จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ (พ.ศ. ๒๕๔๘) กล่าวว่า ขบวนการทางสังคม เป็นการกระทำรวมหมู่ เริ่มแรกเป็นการรวมกลุ่มหลวมๆ พอเวลาเลยไปชั่วระยะหนึ่งจะมีการจัดระเบียบโครงสร้างภายในเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมใหม่ จะให้โอกาสแก่สมาชิกแต่ละคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น และส่วนที่สอดคล้องกับหลักงานอาสาสมัครและจิตอาสาโดยพระไพศาล วิสาโล (พ.ศ. ๒๕๕๗) กล่าวว่า จิตอาสา เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น มีแรงจูงใจสูงที่จะทำกิจกรรมนั้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นมีจิตวิญญาณของการทำงานร่วมกันเป็นทีม และเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และยังสอดคล้องกับ ธรรมาจารย์เจิ้งเอียน มูลนิธิพุทธฉือจี้ (พ.ศ. ๒๕๕๐) กล่าวว่า คนเราไม่ว่าจะรวยหรือจน สามารถให้สิ่งที่ตนมี เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นได้ สิ่งสำคัญไม่ใช่จำนวนเงินแต่เป็นจิตที่เสียสละ เราสามารถคิดดีทำได้ทุกวัน และทุกคนล้วนมีความเมตตาและความรักที่จะไม่เห็นแก่ตัวและพร้อมที่จะเสียสละ งานการกุศลอาสาไม่เพียงแค่ช่วยเหลือผู้ที่ขาดแคลนแต่ยังปลูกจิตสำนึกอันดีงามในใจผู้คน

ดังนั้น รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน ผลการศึกษาวิจัยที่พบเป็นการผสมผสานหลักการของขบวนการทางสังคมและแนวทางการจิตอาสาเข้าด้วยกัน มีจุดมุ่งหมายในการทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้นจากการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหาหรือขาดแคลน โดยการรวมตัวกันของที่มีแรงจูงใจมีความชอบความสนใจเหมือนกัน เสียสละเวลา กำลังกาย กำลังใจและความคิดสติปัญญา เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นประโยชน์ต่อสังคมสาธารณะ

๕.๒.๒ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการจิตอาสา

เป็นบรรยากาศ สถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นบริบทการทำงานของ ขบวนการจิตอาสาเป็นปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้กับเยาวชน ประกอบด้วย ๓ ส่วน

๕.๒.๒.๑ ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมและสังคมใหม่ๆ เป็นกระบวนการขัดเกลาที่เกิดจากการเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ตามความเป็นจริง เยาวชนจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม สังคมใหม่เกิดกระบวนการทางความคิดหรือคติวิเคราะห์จากสิ่งที่พบเจอและมีประสบการณ์ใหม่

๕.๒.๒.๒ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกระบวนการขัดเกลาเพื่อการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนตนเองให้มีมนุษยสัมพันธ์ในการเข้ากับผู้ที่ต้องพบปะพูดคุยประสานงาน เยาวชนจะรู้วิธีการปฏิบัติตนเข้ากับผู้อื่นและการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่น เป็นทักษะการเข้าสังคมการอยู่รวมกันกับผู้อื่น หรือที่เรียกว่าทักษะการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคม

๕.๒.๒.๓ การเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่นหรือการบำเพ็ญประโยชน์ อันเป็นสิ่งสำคัญของขบวนการจิตอาสา เป็นกระบวนการขัดเกลาเรียนรู้ การให้การแบ่งปันมีน้ำใจ ปรารถนาดีต่อกัน กล้าทำความดี และการได้รับความรู้สึกแห่งความสุขที่ได้เป็นผู้ให้ เยาวชนจะรู้จักเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อสร้างประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม

ทั้งนี้ จากลักษณะที่ปรากฏขึ้นมีผลต่อการพัฒนาเยาวชน ในการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างราบรื่น สอดคล้องกับ ศิริรัตน์ แอดสกุล (พ.ศ. ๒๕๖๐) กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เป็นกระบวนการที่ทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เป็นกระบวนการที่บุคคลแต่ละคนจะต้องได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม เป็นกระบวนการก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคม และทั้งนี้ก็มีลักษณะใกล้เคียงในประเด็นของการมีทักษะชีวิต และสอดคล้องกับ สุดารัตน์ พิมลรัตนกานต์ (พ.ศ. ๒๕๖๐) กล่าวว่า ทักษะชีวิตและสังคม (Life Skill and Society) มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาคนทุกเพศทุกวัย ซึ่งต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต การมีทักษะชีวิตและสังคมที่ดีจะทำให้สามารถพัฒนาตนเอง สามารถปรับตัวได้ดีในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง อันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีในอนาคต การเรียนรู้ทักษะชีวิต (Life Skill) ในโลกของความเป็นจริง ยังสอดคล้องกับแนวทางขององค์การอนามัยโลก (WHO) การส่งเสริมสนับสนุนด้านสุขภาพจิต ได้สร้างกระบวนการทักษะ ๕ คู่ และกรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุขได้ปรับเพิ่ม กระบวนการทักษะอีก ๑ คู่ ในคู่ที่ ๖

คู่ที่ ๑ ความสามารถในการตัดสินใจ กับ การแก้ไขปัญหา

คู่ที่ ๒ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับ การคิดอย่างสร้างสรรค์

คู่ที่ ๓ ความสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น กับ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

คู่ที่ ๔ การตระหนักในตนเองการเข้าใจ กับ รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น

คู่ที่ ๕ กลไกในการควบคุมอารมณ์ กับ กลไกในการควบคุมความเครียด

คู่ที่ ๖ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับ การรับผิดชอบในสังคม

ดังนั้น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านกระบวนการจิตอาสา เหมาะสมกับเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยการเติบโตทางร่างกายจิตใจและความคิดตามพัฒนาการของธรรมชาติ การเริ่มต้นเข้าสู่สังคมใหม่ๆ แตกต่างไปจากเดิมที่มีเฉพาะครอบครัวและเพื่อนสนิท การได้เรียนรู้วิธีการทำงาน การได้มีสังคมใหม่พบเห็นสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ การได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและการได้กระทำตนเป็นผู้ให้ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสรรพสิ่งต่างๆ เป็นการเตรียมความพร้อมต่อตนเองในด้านกาย จิตใจและความคิดสติปัญญา ในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้มีทักษะชีวิต ดำรงตนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีเกียรติ มีคุณธรรมเต็มเต็มความเป็นมนุษย์ของตนเองให้สมบูรณ์

๕.๒.๓ ขบวนการจิตอาสาที่มีความเชื่อมโยงต่อการพัฒนาตนของเยาวชน

เป็นผลมาจากการกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวขอเยาวชนในทิศทางที่พึงประสงค์ แบ่งการพัฒนาเป็น ๓ ด้าน คือ

๕.๒.๓.๑ ด้านกาย เยาวชนมีพัฒนาการด้านพฤติกรรมและบุคลิกภาพดีขึ้น ใช้เวลาว่างที่มีอย่างมีความหมายทำประโยชน์ต่อผู้อื่น กล้าแสดงออก เชื้อมั้น มีความรับผิดชอบ ภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง ความมุ่งมั่นตั้งใจในการกระทำของตนเอง กล้าพูดกล้าคุย มีปฏิสัมพันธ์สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี

๕.๒.๓.๒ ด้านจิตใจ เยาวชนมีพัฒนาการด้านอารมณ์และความรู้สึก โดยจะสามารถควบคุมตัวเอง ไม่โกรธง่าย เข้าใจในภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น มีการยอมรับและตั้งใจฟังเหตุผลของผู้อื่น อดทนต่อสิ่งไม่ดีที่เข้ามากระทบยึดมั่นในทัศนคติที่ดีของตนเอง มีความสงบ ใจเย็น ยิ้มแย้มมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้คน กล้าทำความดี มีปรารถนาดีต่อผู้อื่น และเป็นสุขเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น

๕.๒.๓.๓ ด้านความคิดสติปัญญา เยาวชนมีพัฒนาการด้านความคิด โดยจะเริ่มตั้งแต่ความรับผิดชอบต่อตนเองไม่ยึดติดตัวตนหรือความคิดตน มีเข้าใจในตนเอง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์สิ่งรอบตัวมีเหตุมีผล ตรงต่อเวลา และในความรับผิดชอบต่อผู้อื่น เรียนรู้ปรับตัวเข้าหาผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ศึกษาผู้คนที่จากการกระทำไม่ตัดสินใจคนอื่นจากภายนอกที่เห็น ความตั้งใจมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การทำเพื่อสังคมเริ่มต้นจากตัวเราแบ่งปัน เสียสละรู้จักการให้ด้วยความเต็มใจ

ดังนั้น ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาต่อการพัฒนาตนของเยาวชนในด้านกาย ด้านจิตใจ และด้านความคิดสติปัญญา ไปในทิศทางที่ดีเป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชน สอดคล้อง

กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตามหลัก ภาวนา ๔ เป็นการพัฒนาอยู่ ๔ ประเภท คือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปพึงปฏิบัตินำไปสู่ความเจริญ เยาวชนจะได้รับการพัฒนาตนด้วยการประพฤติปฏิบัติของตนเองเป็นไปตามธรรมชาติ สอดคล้องกับ วิธีการที่ใช้ปลูกฝังจิตสาธารณะ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (พ.ศ.๒๕๕๕) วิธีการที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยน พฤติกรรมทางปัญญา โดยมีพื้นฐานของกระบวนการทางปัญญาที่มีผลต่อพฤติกรรม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สามารถกระทำได้โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นที่สามารถนำไปใช้พัฒนาจิตสาธารณะและยังมีส่วนทำให้จิตสาธารณะนั้นมีความคงทน และเป็นจิตสำนึกที่คงอยู่ในตัวบุคคลที่เติบโตในภายภาคหน้า การสร้างเสริมจิตสาธารณะ ต้องให้ความสำคัญ ทั้ง ๓ มิติ จึงจะทำให้คนเกิดจิตสาธารณะที่ยั่งยืน มิติพฤติกรรม คือ การกระทำที่ถูกต้อง ในมิติทาง จิตใจ คือ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ถูกต้อง และมิติทางปัญญา คือ ความเข้าใจในความหมายที่แท้จริง ของสิ่งที่ทำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า รัชมี ฤทธนิมิช และ สุวิดา แสงสี หนาท (พ.ศ.๒๕๕๐) ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิธิดาใจ ได้หวั่น ผลการศึกษา พบว่า จุดประสงค์ในการพัฒนาเด็กของมูลนิธิมี ๔ ด้าน คือ ๑. พัฒนาการด้านจิตใจ (ปัจเจก-นามธรรม) กระบวนการศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความ ศรัทธาในความเป็นมนุษย์ มีจิตใจอ่อนโยน คิดคำนึงและเข้าใจในจิตใจของผู้อื่น ๒. พัฒนาการด้าน สมองและร่างกาย (ปัจเจก-รูปธรรม) เด็กใช้พัฒนาสมอง วิชาการด้วยการปฏิบัติจริง ไม่ใช่รู้จำแต่ เป็นรู้แจ้งรู้จริง ๓. พัฒนาการด้านวัฒนธรรม (ส่วนรวม-นามธรรม) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ ให้ความสำคัญในการกับการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักคุณผู้อื่น การ ยกย่องผู้อื่น การให้ความรักผู้อื่น การอาสาทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน ๔. พัฒนาการกฎระเบียบ ในสังคม (ส่วนรวม-รูปธรรม) กฎหมายข้อบังคับที่กำหนดไว้ที่เป็นรูปธรรมบังคับใช้กับทุกคน เป็นสิ่ง ที่ควรทำและอยู่ในอุปนิสัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ The National Youth Agency ศึกษา เรื่อง Young People's Volunteering and Skills Development ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนา ทักษะที่เยาวชนระบุว่า การปรับปรุงความเชื่อมั่นในตนเองและการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ ตามด้วย การทำงานเป็นทีม ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบการเตรียมการสำหรับการทำงาน, การ แก้ปัญหาและการวางแผน สำหรับการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลว่าทักษะทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับ ความรู้สึกของบุคคลที่มีเอกลักษณ์และความสามารถในการจัดการตนเอง มันครอบคลุมคุณภาพและ ทักษะ เช่น ความตระหนักในตนเองความมั่นใจในตัวเองและความนับถือตนเอง ตั้งเป้าหมายและระบุ วิธีการบรรลุเป้าหมาย สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพในสื่อต่างๆ การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ความหมายกว้างของ "การจัดการตนเอง" รวมถึงทักษะและคุณลักษณะ เช่น ความมีวินัยในตนเอง ความโกรธและความเครียด การบริหารเวลาในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ความอดทนและการ ปรับตัว ความนับถือตนเอง การพัฒนาทักษะอื่น ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มมากขึ้นดู

เหมือนว่าจะเชื่อมโยงอย่างมากกับทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้คนเหล่านั้น ผู้ซึ่งระบุว่าก่อนหน้านี้เคยขัดแย้งกังวลเกี่ยวกับการพบปะผู้คนใหม่ ๆ หรือสังคมใหม่ที่รู้จักใคร และการวิจัยมีผลว่าคนหนุ่มสาวหลายคน ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านอาสาสมัคร "การเรียนรู้โดยการทำ" เป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงความสามารถของตนเอง ข้อคิดเห็นบางส่วนของพวกเขาขัดแย้งอย่างชัดเจนกับความคาดหวังก่อนหน้านี้ อีกประเด็นหนึ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างรุนแรงคือความรู้สึกที่เชื่อในตัวตน เช่น ผลจากการเป็นอาสาสมัครของพวกเขา พวกเขารู้สึกดีเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้ตนเองดีขึ้น และเชื่อว่าพวกเขามีค่าโดยคนอื่น ๆ

จากการอภิปรายผลการวิจัยในการพัฒนาตนของเยาวชนด้านกาย จิตใจ และความคิดสติปัญญา พบประเด็นสำคัญ ๒ ประการหลัก คือ ๑. การจัดการตนเอง (Self-Management) ๒. การอยู่ร่วมกันในสังคม (Coexistence in society) โดยมีจิตสำนึกอันเป็นผลมาจากการจัดการตนเองด้วยแรงเสริม (Reinforce) อย่างมีและเป็นระบบ แสดงออกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือเป็นสมาชิกของสังคมร่วมมือกันทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมที่อาศัยอยู่ ทั้งนี้เป็นผลจากขบวนการจิตอาสามีส่วนสร้างการเรียนรู้แบบสะท้อนกลับผ่านการปฏิบัติการ (Reflective Learning Through Action) โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติระหว่างทำงานจิตอาสาทำให้เยาวชนได้รู้แจ้งและรู้จริงเกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Head) ประเมินสิ่งพบเห็นด้วยประสบการณ์ มีความเข้าใจ (Heart) อย่างมีเหตุผลมีผลกับสิ่งที่เกิดขึ้นต่างๆ ไปสู่การตัดสินใจในการปฏิบัติตนใหม่ (Hand) ด้วยความเหมาะสม อันสอดคล้องกับหลักการและเหตุผลการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยสำนึกของความเป็นพลเมือง (Active citizen) ที่นำไปสู่ความเจริญและยั่งยืนของสังคมประเทศชาติ

สรุป ขบวนการจิตอาสาไม่เพียงกิจกรรมดำเนินการช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์สังคมเท่านั้น ในขณะเดียวกันยังทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับเยาวชนที่ได้ร่วมทำงาน เกิดการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงประสงค์ สร้างคนที่มีคุณธรรมและมีทักษะชีวิตออกสู่สังคม เยาวชนมีแนวทางการดำเนินชีวิตทั้งปัจจุบันและอนาคตที่จะเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ อย่างเท่าทันและมีคุณค่า อีกทั้งยังเป็นการลดปัญหาหรือช่วยแก้ไขปัญหาด้านเยาวชนที่มีมากในปัจจุบัน อันเป็นการสร้างทุนทางมนุษย์ในกับสังคมและประเทศชาติ เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้นและเป็นสังคมที่มีคุณภาพต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไป

การศึกษาเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทำให้ทราบถึงรูปแบบของขบวนการจิตอาสากับการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาตนของเยาวชน และทราบกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่าน

ขบวนการจิตอาสาต่อพัฒนาตนของ รวมทั้งทราบถึงความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชน โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑.๑ สถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนให้เกิดแรงบันดาลใจในการทำกิจกรรมจิตอาสา ดังนั้น ควรกำหนดเป็นวาระสำคัญในการประชุมผู้ปกครองนิสิตนักศึกษาเพื่อสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของงานจิตอาสาต่อบุตรหลานที่จะได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากการประสบการณ์ของตนเองภายใต้ขบวนการจิตอาสา ควบคู่กับการเรียนหนังสือ อันเป็นช่วงเวลาและช่วงวัยที่เหมาะสมต่อการสร้างกระบวนการเรียนให้เกิดขึ้นแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่

๕.๓.๑.๒ งานจิตอาสา มีส่วนในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ โดยเริ่มด้วยการมีน้ำใจ แบ่งปัน เสียสละการทำโดยไม่หวังผลตอบแทน ได้การเห็นถึงคุณค่าและศักยภาพของตนเองที่แต่ละคนมีมากน้อยแตกต่างกัน เป็นการเคารพตนเอง สังคมควรส่งเสริมยอมรับคนดี ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการสร้างคุณงามความดีควรแก่การเชิดชูจะเป็นแบบอย่างให้เยาวชนรุ่นใหม่ อยากทำความดี เป็นแกนนำในชีวิต เริ่มตั้งแต่สังคมใกล้ตัว สังคมส่วนรวมประเทศชาติ เป็นพลังแห่งพลวัติสู่สังคมมีมิตรไมตรี ไม่เห็นแก่ตัวในประโยชน์ของตนก่อนประโยชน์ส่วนรวม ปัญหาสังคมลดน้อย มีความสงบเรียบร้อย และเจริญเป็นไปตามวัฒนธรรมความดีงาม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๓.๒.๑ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษา หน่วยงานองค์กรต่างๆ จัดให้มีกิจกรรมจิตอาสาควบคู่ไปกับการเรียนตามปกติเพิ่มขึ้น

๕.๓.๒.๒ ควรเสริมหลักสูตรการศึกษาของเยาวชนในส่วนของการเรียนเพื่อบริการสังคม (Service Learning) บนฐานของจิตอาสา

๕.๓.๒.๓ ควรขยายเครือข่ายงานกิจกรรมจิตอาสาในสื่อสังคมออนไลน์ การลิงค์หรือสร้างแอปพลิเคชันผ่านแพลตฟอร์มในระบบเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ใช้งานง่าย สนุกสนาน เป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปในการเข้าถึงงานจิตอาสาต่างๆ

๕.๓.๒.๔ ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมจิตอาสาของประชากรทุกวัย ในทุกระดับทั้งครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อไป

๕.๓.๓.๑ ควรศึกษาความสอดคล้องสัมพันธ์ด้านกาย จิตใจ ความคิดสติปัญญา ผลจากกระบวนการ การขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาที่ทำให้เกิดการพัฒนาตนของเยาวชน

๕.๓.๓.๒ ควรศึกษาในกลุ่มเยาวชนที่ทำงานจิตอาสาผ่านระเบียบข้อบังคับ การขอรับของทุนจากกองทุนให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา (กยศ.)

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ข. ข้อมูลวิทยุภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรรยา พรธนา. จิตสาธารณะสร้างได้ง่ายนิดเดียว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

จีระ หงส์ดามรงค์. ๘ K's+๕ K's ทุมนมนุษย์ของคนไทยรองรับประชาคมอาเซียน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอเชียแปซิฟิคคอนซัลแตนท์ จำกัด, ๒๕๕๕.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ และคณะ. การขัดเกลาทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

ณัฏฐา เลี้ยวไฟโรจน์. สังคมดีมีสมานฉันท์ด้วยตัวเรา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๕๑.

ประภาภรณ์ มาจาก. พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ, ๒๕๕๔.

พระวินัย สิริพัฒน์. การกิจและจิตวิญญาณของฉือจี้. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธฉือจี้ได้หัวนประเทศ, ๒๕๕๐.

พระไพศาล วิสาโล. เติมชีวิตด้วยจิตอาสา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา, ๒๕๕๗.

มณีนัย ทองอยู่. แนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยขบวนการทางสังคม. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๗.

วรรณภา พูนพาณิชย์ และคณะ. ศาสนากับการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ, ๒๕๕๖.

วิชัย วงษ์ใหญ่. สี่เสาหลักของการเรียนรู้ในศตวรรษที่๒๑ นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท อาร์ แอนด์ ปรีนธ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

สุดารัตน์ พิมพ์รัตนกานต์. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับทักษะชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๖๐.

สุภางค์ จันทวานิช. **พฤติกรรมรวมหมู่ บทที่ ๓**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุริยเดว ทรีปาตี. **พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น**. นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว, ๒๕๕๔.

_____. **ต้นทุนชีวิตจุดเปลี่ยนสังคมไทย**. นครปฐม: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลเจียฮั่ว, ๒๕๕๔.

สำนักนันทนาการกรมพลศึกษา. **การใช้นันทนาการเพื่อพัฒนาจิตใจเด็กช่วงก้าวสู่วัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอส.ออฟเซ็ทกราฟฟิคดีไซน์, ๒๕๕๗.

อรัญญา ตัญย์มิตร และจิระสุข สุขสวัสดิ์. **จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและการสร้างสรรค์สังคม, จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต หน่วยที่ ๑๕**. (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๙).

อานวย แสงสว่าง. **บุคลิกภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อักษราพิพัฒน์ จำกัด, ๒๕๔๔.

(๒) บทความ:

พระมหาโสภณ วิจิตตมโม, “การพัฒนาตนตามหลักภวนา๔ ในพระพุทธศาสนา”, **วารสารพุทธจักรโลกร่มเย็น** ฉบับพิเศษได้ด้วยศาสนา, ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๔-๒๕.

วัชร ไขยสาร, “จิตสาธารณะและสำนึกพลเมืองปฐมบทแห่งการเมืองภาคประชาชน”, **วารสารรัฐสภาสาร**, ปีที่ ๖๐ ฉบับที่ ๘ (สิงหาคม ๒๕๕๕): ๑๔-๑๖.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กนกพร คงมณี. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://prezi.com/k1mj6srpgwve/copy-of/> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

เกียรติภูมิ วงศ์รจิต (๑๗ ธ.ค. ๖๐). “โทรป่วนสายด่วนสุขภาพจิต”. MGR Online [ออนไลน์]. ๕ หน้า. แหล่งที่มา: <https://www.dmh.go.th/newsdmh/view.asp?id=27353> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์. การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://acrd.tu.ac.th/excellence/activity/2558/ActiveLearning/TransformativeLearning.pdf> [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

- คุณธรรมในอาเซียน. จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.moralcenter.or.th/images//คุณธรรมอาเซียน_2558.pdf [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].
- จันทนา อุดม และคณะ. สถาบันหลักของสังคมกับการพัฒนาเยาวชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.tci-thaijo.org/index.php/PNRU_JHSS/article/view/59358 [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].
- ฉือจี. โมเดลจิตอาสาเพื่อการพัฒนามนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://gened.kmutt.ac.th/genednetwork/genconference2014/ฉือจี.pdf> [๑๒ มกราคม ๒๕๖๑].
- ชงชิตต์ ส. นันทเนตร. การเรียนรู้จากการเปลี่ยนมโนทัศน์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download/5813/5451> [๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- ชลลดา ทวีคุณ. การเห็นคุณค่าในตนเองที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร ๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://research.rmutsb.ac.th/fullpaper/2555/25552391441069.pdf> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].
- โชติชัย สุวรรณภรณ์ (๑๘ พ.ค. ๕๕). “พัฒนาประเทศไทยต้องเริ่มที่คน”. คนชัดลึก. [ออนไลน์]. ๑๔ ย่อหน้า. แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/news/economic/130557> [๒ มกราคม ๒๕๖๑].
- ซัมซุง สร้างพลังเรียนรู้สู่อนาคต. พัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ เตรียมเด็กเพื่อรับมือโลกใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.samsungslc.org/article/develop-21-st-century-skills-for-prepare-new-world/> [๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- ดวงจันทร์ วรคามิน และคณะ. การศึกษาความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาศักยภาพการเป็นคนดีคนเก่งของนักเรียนไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://knowledgefarm.in.th/wp-content/uploads/2016/11/critical-thinking-and-civic-mindedness-on-thai-student.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].
- ดวงทิพย์ อันประสิทธิ์. รูปแบบการขัดเกลาทางสังคมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาในชุมชน :กรณี ศึกษา ชุมชนบางน้ำหวาน อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175789.pd> [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

เทิดศักดิ์ ผลจันทร์. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะชีวิตและการคิดไตร่ตรอง (reflection).

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.med.nu.ac.th/tfl/th/printing_media.php?sid=17 [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sgs.bopp-obec.info/menu/Data/measurmentGuide.pdf> [๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๑].

นันทวรรณ รัตติวัธน์. การขัดเกลาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์กรณีศึกษาสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

<http://www.libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175789.pdf> [๗ มกราคม ๒๕๖๑].

ทุกสนามข่าวเราคือตัวจริง (๑๑ ก.พ. ๕๕). “วัยรุ่นไทย ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ๘๐%”, Nationtv, ๑ ย่อหน้า. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.nationtv.tv/main/content/378489124/> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ทั่วไทย (๑๘ เม.ย. ๖๑). “สลด โพลซ์เด็กไทย เสพติดสื่อลามก-ข้ามชั้นกินไอซ์”. Spring news online. [ออนไลน์]. ๔ ย่อหน้า. แหล่งที่มา:

<https://www.springnews.co.th/thailand/355489> [๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๐].

ธรรมะสร้างกำลังใจ. ทิศ 6 มีอะไรบ้าง. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.dmc.tv/forum/index.php?showtopic=14789> [๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].

บ้านจอมยุทธ. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการของมนุษย์ จิตวิทยาพัฒนาการมนุษย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.baanjomyut.com/library_2/extension1/concepts_of_developmental_psychology/01.html [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ประวีณา อัสโย. เผยจุดเน้นการจัดการศึกษาหน้าที่ความเป็นพลเมือง ในศตวรรษที่ ๒๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ประเสริฐ บุญเรือง. การจัดการการศึกษาตลอดชีวิต. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/39671-6848.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

ปิ่นพร ศรีปลั่ง และ พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ. การศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาด้วย
กระบวนการอภิปัญญา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [https://tc-](https://tc-thaijo.org/index.php/npuj/article/view/43882)

[thaijo.org/index.php/npuj/article/view/43882](https://tc-thaijo.org/index.php/npuj/article/view/43882) [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐. ราชกิจจานุเบกษา. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.udd.go.th/www/files/78292.pdf> [๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๐].

พรทิพย์ ศิริภัทราชัย. STEM Education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ ๒๑. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา:

http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/april_june_13/pdf/aw07.pdf [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

พรรษา เอกพรประสิทธิ์. ผลการใช้รูปแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมจิตอาสาของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://rmcs.buu.ac.th/jn/14-1/007.pdf> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

พระเดิมแท้ ชาวหินฟ้า รัศมี กฤษณมิกซ์ และสุวิดา แสงสีหนาท. การศึกษาแนวทางการปลูกจิตสำนึกคุณธรรมผ่านระบบการศึกษา : กรณีศึกษามูลนิธิอจ๊วได้หัววัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://ebook.hu.ac.th/images/moral/jitasa/05Study/05Study.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

พระธรรมเมธาภรณ์. นาถกรรมธรรม ๑๐ ประการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.dhammadjak.net/board/viewtopic.php?p=71145&sid=33f4204a40b35c4483c3055cf0c24c4f> [๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

พิสชา สถาพรบำรุงเฝ้า. แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียน สถาบันการอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.rdi.nrru.ac.th/rdi/rdi_journal/images/journal/11-3/07.8.pdf [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีจิตอาสาของเยาวชนในสถาบันอุดมศึกษาภาคตะวันออก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.east.spu.ac.th/comm/admin/waaa_file/A224p1.pdf [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

เยาวเรศ ภัคจิตติร. Active Learning กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://www.apr.nsrp.ac.th/Act_learn/myfile/27022015155130_article.docx [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].

- ลานธรรมจักร. ประวัติและเรื่องราวของท้าวสักกเทวราช (พระอินทร์). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.dhammajak.net/forums/viewtopic.php?t=45527> [๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑].
- วลัยทิพย์ เปรมทวีรัตนโชติ. การศึกษาลักษณะของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา กับคุณลักษณะด้านจิตอาสาของนิสิตนักศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/download/.../23486> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].
- วีรพร สีสถาน และอวยพร เรื่องตระกูล. การพัฒนาแบบวัดจิตอาสาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/download/35624/33583> [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].
- ศศิวิมล เส้นสาย. สุขภาพจิต ทฤษฎีตัวตนของโรเจอร์ .[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://inee06.blogspot.com/2016/01/blog-post_61.html [๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๐].
- สุทธวิวรรณ เปี่ยมพิมาย. จิตสาธารณะผู้เรียนอาชีวศึกษา : แนวทางการพัฒนาในบริบทความเป็นพลเมืองโลก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://tcithaijo.org/index.php/journaldtc/article/download/118338/90799> [๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑].
- อวายุที่9. (๒๖ มิ.ย. ๖๑). “จิตอาสาอาระแห่งชาติ”. ไทยโพสต์. [ออนไลน์]. ๑ ย่อหน้า, แหล่งที่มา: <https://www.ryt9.com/s/tpd/2842505> [๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๑].
- เอก เอกสกุล. ความเข้าใจพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี ที่ เข้าร่วมกิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.swis.act.ac.th/html_edu/act/temp_emp_research/1471.pdf [๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐].

๒. ภาษาอังกฤษ

2. Secondary Sources

(I) Electronics:

National Youth Agency.Young People’s Volunteering and Skills Development.

<https://dera.ioe.ac.uk/6643/1/RW103.pdf> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

National Youth Council of Ireland. **LENDING A HAND, A Report on Young People and Volunteering.**

http://www.youth.ie/sites/youth.ie/files/Lending-a-Hand_Young-People-and-Volunteering [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

Stephen F. Hamilton and L. Mickey Fenzel. **The Impact of Volunteer Experience on Adolescent Social Development: Evidence of Program Effects.**

<https://digitalcommons.unomaha.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=slcek12> [๙ มกราคม ๒๕๖๑].

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ส่วนที่ ๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ :นามสกุล.....ชื่อเล่น.....
- ๑.๒ อายุ :ปี
- ๑.๓ ศาสนา :
- ๑.๔ การศึกษา : ปริญญา..... ปีที่..... คณะ.....
มหาวิทยาลัย.....จังหวัด.....
- ๑.๕ ชมรมที่เป็นสมาชิก.....ตำแหน่ง.....
- เบอร์ติดต่อ : / ID Line

ส่วนที่ ๒. ข้อมูลกิจกรรมจิตอาสา

๒.๑. งานกิจกรรมจิตอาสาที่เคยทำก่อนเข้ามหาวิทยาลัย

.....

.....

.....

.....

๒.๒ งานกิจกรรมจิตอาสาที่เคยร่วมปฏิบัติของมหาวิทยาลัย .

.....กิจกรรมในสูตรการศึกษากิจกรรมนอกหลักสูตรการศึกษา

.....

.....

๒.๓ ประเภทงานจิตอาสาที่เคยร่วมปฏิบัติมีอะไรบ้าง

.....

.....

๒.๔ จำนวนครั้งหรือระยะเวลาที่เข้าร่วมงานกิจกรรมจิตอาสา

.....

.....

๒.๕ แรงจูงใจที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา

๒.๖ เหตุผลที่ทำงานกิจกรรมจิตอาสา

๒.๗ งานหรือบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายในการทำกิจกรรมจิตอาสา

๒.๘ ความคิดเห็นหรือความพึงพอใจเกี่ยวกับงานหรือบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๒.๙ ความประทับใจที่ได้จากงานกิจกรรมจิตอาสา

๒.๑๐ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากงานกิจกรรมจิตอาสา

ส่วนที่ ๓. ข้อมูลการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเอง

๓.๑ การเปลี่ยนแปลงตนเองในการทำงานจิตอาสา

๑. ด้านกาย (พฤติกรรม/บุคลิกภาพ)

ก่อน-ทำจิตอาสา.....

หลัง-ทำจิตอาสา.....

๒. ด้านจิตใจ (อารมณ์/ความรู้สึก)

ก่อน-ทำจิตอาสา.....

หลัง-ทำจิตอาสา.....

๓. ด้านความคิดสติปัญญา (อารมณ์/ความรู้สึก)

๓.๑ ความรับผิดชอบต่อตนเอง

ก่อน-ทำจิตอาสา.....

.....

หลัง-ทำจิตอาสา.....

.....

๓.๒ ความรับผิดชอบต่อผู้อื่น

ก่อน-ทำจิตอาสา.....

.....

หลัง-ทำจิตอาสา.....

.....

๓.๓ ความรับผิดชอบต่อสังคม

ก่อน-ทำจิตอาสา.....

.....

หลัง-ทำจิตอาสา.....

.....

๓. ปัญหาข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ข ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๑. งานจิตอาสาให้ประโยชน์และพัฒนาตนเองของเยาวชนอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒. งานจิตอาสาให้ประโยชน์และพัฒนาเยาวชนอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างไรอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. งานจิตอาสาให้ประโยชน์และพัฒนาเยาวชนในการปฏิบัติตนต่อสังคมส่วนรวมอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๔. ปัญหาข้อเสนอนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ลำดับ	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	คณะ / ปีการศึกษา	สถานศึกษา
๑.	นางสาวกาญจนารณ์ ศักรภณ์กุล	ศิลปศาสตร์ ปีที่ ๓	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ
๒.	นางสาวพริตตา ศรีเคลือบ	ศิลปศาสตร์ ปีที่ ๓	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ
๓.	นายธนัท โสภณธรรมพร	บริหารธุรกิจ ปีที่ ๓	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ
๔.	นายสันติภาพ ตันตาปกุล	บริหารธุรกิจ ปีที่ ๔	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ
๕.	นางสาวทราวดี เกตุแก้ว	สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรศาสตร์ ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา
๖.	นายธรรมลักษณ์ รัตนวรชัย	สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรศาสตร์ ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา
๗.	นางสาวพรชนิตว์ บุญเกิด	สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรศาสตร์ ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา
๘.	นายพิทยา กลิ่นมาลา	สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรศาสตร์ ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตศาลายา
๙.	นางสาวกชกร โพธิ์ประดิษฐ์	นวัตกรรมสังคม ปีที่ ๔	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
๑๐.	นางสาวกัลยรัตน์ บุญเพ็ญ	นวัตกรรมสังคม ปีที่ ๓	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
๑๑.	นางสาวดรุณี ไพรศรี	นวัตกรรมสังคม ปีที่ ๓	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
๑๒.	นายปรเมษฐ์ คงสังข์	นวัตกรรมสังคม ปีที่ ๒	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
๑๓.	นายศักดิ์สิทธิ์ โพธิ์แพงพุง	นวัตกรรมสังคม ปีที่ ๔	วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต
๑๔.	นางสาวชนภรณ์ วุฒิโชติ	บริหารธุรกิจ ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

๑๕.	นายณัฐศิษฐ์ อิงคินันท์	บริหารธุรกิจ ปีที่๒	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
๑๖.	นางสาวศิริกัลยา สายแสน	บริหารธุรกิจ ปีที่๒	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
๑๗.	นายอานนท์ สุภา	บริหารธุรกิจ ปีที่๒	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
๑๘.	นางสาวนพรัตน์ มีจำรัส	วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อสุขภาพ ปีที่ ๔	สถาบันกรมพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร
๑๙.	นางสาวพรรณนาพร แก้วพะวงค์	วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อสุขภาพ ปีที่ ๔	สถาบันกรมพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร
๒๐.	นายสุทธิชัย แก้วพวง	วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อสุขภาพ ปีที่ ๔	สถาบันกรมพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร
๒๑.	นายอดิวัฒน์ แก้วนิลทอง	วิทยาศาสตร์การกีฬา เพื่อสุขภาพ ปีที่ ๔	สถาบันกรมพลศึกษา วิทยาลัยเขตสมุทรสาคร
๒๒.	นางสาวจิราณา พิพัฒน์ผล	ศึกษาศาสตร์ ปีที่ ๓	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๒๓.	นางสาวฐิติรัตน์ วัฒนมีแก้ว	ศึกษาศาสตร์ ปีที่ ๔	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๒๔.	นายวินันท์ โอ่งทอง	นิติศาสตร์ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
๒๕.	นายสรยุทธ พิศวารุณย์พงศ์	นิติศาสตร์ปีที่ ๒	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์

พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต, จังหวัดชัยภูมิ

ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ, ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา

อาจารย์ฟ้าลั่น กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคมธุรกิจ

และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

อาจารย์วีรบูรณ์ วิสารทสกุล, รองคณบดีฝ่ายนักศึกษา วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-รังสิต

ผศ.ช่อทิพ วิริยะ, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค่ายอาสา

นางสุกานดา ผาสุก, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านจิตอาสา

นายพงษ์ศักดิ์ ทรงสง่า, ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานกิจกรรมด้านจิตอาสา

ภาคผนวก จ รูปภาพเก็บข้อมูลภาคสนาม

สัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ วิทยาเขตสุวรรณภูมิ จังหวัดสมุทรปราการ
วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา จังหวัดนครปฐม
วันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์นักศึกษา/ผู้ทรงคุณวุฒิอาจารย์ฟ้าลั่น กระสังข์,
 อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคมธุรกิจและการเมือง
 วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี
 วันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ จังหวัดนนทบุรี
วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์นักศึกษาศาสนาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จังหวัดสมุทรสาคร
วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง จังหวัดกรุงเทพมหานคร
วันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑, ณ โรงเรียนคลองคานาม อ.โพธาราม จ.ราชบุรี.

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พระไพศาล วิสาโล, เจ้าอาวาสวัดป่าสุคะโต จังหวัดชัยภูมิ
วันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ ผู้อำนวยการร่วมโครงการธนาคารจิตอาสา
วันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์วีรบูรณ์ วิสารทสกุล
รองคณบดีฝ่ายนักศึกษา วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-รังสิต
วันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นางสาวกานดา ผาสุก เจ้าหน้าที่คลังสินค้า บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน),
ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านจิตอาสา
วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผศ.ช่อทิพ วิริยะ สถาบันภาษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต
ผู้ปกครองนักศึกษาทำงานด้านค้าอาสาร
สัมภาษณ์วันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑.

ภาคผนวก ฉ หนังสือยินยอมผู้ทรงคุณวุฒิ

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่ ๒๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วยินดียินยอมอนุญาตให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม.....ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(พระอธิการไพศาล วิสาโล)

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวนุชราภรณ์ ทิเขาว์)

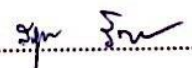

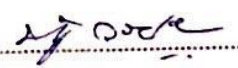
ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

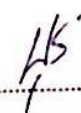
โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่.....๗.....เดือน.....ธันวาคม.....พ.ศ. 2561

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยของรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยและยินดีลงนามอนุญาตให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม..........ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(ดร.สรยุทธ รัตนพจนารถ)

ลงนาม..........อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม..........ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุณรารักษ์ ดิเขาว์)

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน

ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่ 21 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2561

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยของรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒีก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยและยินดียินยอมให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม..... ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(อาจารย์ฟ้าลั่น กระสังข์)

ลงนาม..... อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม..... ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุณรารักษ์ ดิยาว)

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การจัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่ ๒๙ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วยินดียินยอมอนุญาตให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม..... วิไลวรรณ วิจารณ์.....ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(อาจารย์วิไลวรรณ วิจารณ์)

ลงนาม..... ๒๕๐๓.....อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม..... ๒๕.....ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุษราภรณ์ คิยาวั)

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาคนของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่ ๕ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วยินดีลงนามอนุญาตให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม.....ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ช่อทิพ วิริยะ)

ลงนาม.....อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม.....ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุษราภรณ์ ดิยาว)

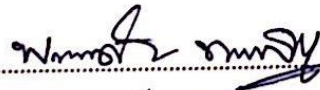
ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

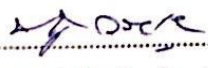
โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาคนของเยาวชน

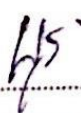
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่..... | เดือน..... พฤษภาคม พ.ศ. 2561

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยและยินดียินยอมอนุญาตให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม..... ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(นายพงศ์ศักดิ์ ทรงสง่า)

ลงนาม..... อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ปาริชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม..... ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุษราภรณ์ ดีเขียว)

ใบยินยอมให้ข้อมูลการวิจัย (Consent Form)

โครงการวิจัยเรื่อง ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชน
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วันที่ให้คำยินยอม/อนุญาต วันที่.....๑/.....เดือน.....ธันวาคม.....พ.ศ. 2561.....

๑. การให้สัมภาษณ์ในการวิจัยนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการอธิบายจากผู้วิจัย ถึงวัตถุประสงค์การวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย และตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นที่ชัดเจน
๒. ผู้วิจัยขอรับรองว่าจะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นความลับ จะเปิดเผยได้เฉพาะในประเด็นที่สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเท่านั้น
๓. หากมีการเปิดเผยข้อมูลของผู้ทรงคุณวุฒิต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนดำเนินการ ทั้งนี้จะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นด้วยเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
๔. ผู้ทรงคุณวุฒิได้อ่านข้อความข้างต้นเป็นที่เรียบร้อยแล้วและยินดียินยอมให้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อใช้ประกอบในการวิจัยนี้

ลงนาม.....สุกานดา พาส.....ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ยินยอม
(นางสุกานดา พาส)

ลงนาม.....ส.ป.วิชาติ.....อาจารย์ที่ปรึกษา/พยาน
(รศ.ป.วิชาติ วลัยเสถียร)

ลงนาม.....KS.....ผู้ทำวิจัย/ผู้ขออนุญาต
(นางสาวบุษราภรณ์ ตีเขาว์)

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นางสาวบุษราภรณ์ ติเยาว์
- วัน เดือน ปีเกิด : ๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๔
- ภูมิลำเนาที่เกิด : สมุทรปราการ
- การศึกษา : ปริญญาตรี บริหารธุรกิจ (การตลาด/Marketing)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๑
ปริญญาตรี นิเทศศาสตร์ (ประชาสัมพันธ์/PR)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๕
ปริญญาโท นิเทศศาสตร์ (โฆษณา/Advertising)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) ปีการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๙
- ประสบการณ์การทำงาน : เลขานุการผู้จัดการฝ่ายขายและออกแบบ
บริษัท บีโก อินเทอร์เน็ตชั่นแนล เอ็นเตอร์ไพรส์ (ไทยแลนด์) จำกัด
เลขานุการผู้จัดการทั่วไปและผู้จัดการฝ่ายศิลป์
บริษัท มัลติดีไซน์ จำกัด
ผู้จัดการแผนกส่งเสริมการขาย บริษัท พันท้ายนรสิงห์ จำกัด
ผู้จัดการแผนกส่งเสริมการตลาด
บริษัท บางกอกดิสทริบิวเตอร์ จำกัด กลุ่มบริษัท ยูโรเปียนฟู้ด
จำกัด (มหาชน)
- ปีที่เข้าศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๕๙
- ปีที่สำเร็จการศึกษา : พุทธศักราช ๒๕๖๑
- ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๓๓๓/๗๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางปูใหม่
อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๘๐
โทรศัพท์ ๐๘๑-๔๐๘๖๗๓๕
Email : pukeurofood@gmail.com